

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XXIV, nr. 2 (94), 2025, BISTRIȚA

© Rigorile visului rămân neschimbate – articole despre Valeriu Stancu de Varujan Vosganian, Sylvestre Clancier, Jean Portante, Dante Maffia, Andrea Tavernati, Teodora Uilean, Icu Crăciun, Virgil Rațiu, Monica Buboly, Menuț Maximilian, Simona Mihuțiu, Emanuela Ilie, cu un interviu de Olimpiu Nușfelean © În chenar – Cultura și literatura în țara lui Coșbuc și Rebreanu © În oglinda lecturii – comentarii critice la cărți semnate de Pascal Bruckner, Liviu Ioan Stoiciu, Viorel Mureșan, Flaviu Claudiu Mihali, Mirela Orban, Emil Bălăi, Iuliu Marius Morariu, Camelia Radulian, Radu Salvan, Rodica Lăzărescu, Elisabeta Scurtu © Poezia Mișcării literare – Remus-Valeriu Giorgioni, Vasile Dan Marchiș, Alexandru Cazacu, Luminița Giurgiu © Proza Mișcării literare – Ileana Urcan © Viorel Chirilă despre Ana Blandiana © Literatura tinerilor – Ana Ciobanu (Premiul „Romulus Rusan”), Amalia Levey © Literatura lumii – J. M. Coetzee © Echivalențe lirice – Lauren Mendinueta (Portugalia), Fulgencio Martínez (Spania) © Literatură și film © Plastică © Foto-album cu scriitori © Cititor de reviste ©

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul XXIV, nr. 2 (94), 2025, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
prin Biblioteca Județeană George Coșbuc
Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN - director
Ioan PINTEA - redactor-șef
Virgil RAȚIU - redactor-șef adjunct
Menuț MAXIMINIAN - redactor

Coperta: Marcel LUPȘE
(În imagine - Valeriu Stancu)

Număr ilustrat cu lucrări plastice
de Niculina POP.

Secretariat de redacție, corectură:

Ionela-Silvia NUȘFELEAN

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,
str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069
Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345
E-mail: olimpiu49@yahoo.com
ioanpinte2002@yahoo.com
Web: www.miscarealiterara.ro

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,
Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară
și al Centrului Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud.

Revista *Mișcarea literară* este membră A.R.I.E.L.

Tiparul: Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș.

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

- Olimpiu NUȘFELEAN: Un globe trotter cu pas înaripat/ 1
Varujan VOȘGANIAN, Președinte al Uniunii Scriitorilor
din România: Un ambasador al poeziei/ 3
Sylvestre CLANCIER Președinte al Academiei Mallarmé:
Veghetor lucid al vremii între vise și răni/ 5
Jean PORTANTE: Glose la volumul *L'insomniaque fusil*
de Rimbaud de Valeriu Stancu/ 7
Dante MAFFIA: Valeriu Stancu – un poet care sapă
la rădăcinile propriei ființe/ 9
Andrea TAVERNATI: În căutarea imaginabilului/ 12
Teodora UILEAN: Catharsis sau întâlnire cu noi înșine?/ 15
Icu CRĂCIUN: Proza dezinvoltă a lui Valeriu Stancu/ 17
Virgil RAȚIU: Cantina cu cearcâne... în luntrea ochiului/ 20
Monica BUBOLY: Promisiunea unui insule/ 24
Menuț MAXIMINIAN: România – trasă la sorți/ 25
Simona MIHUȚIU: Godot pe pământ mioritic (impresii
de lectură a piesei de teatru *Venirea* de Valeriu Stancu)/ 28
Emanuela ILIE: Fișă de dicționar/ 31
Referințe critice/ 34
Valeriu STANCU: „Ori de câte ori eram întrebat ce mă voi face
atunci când voi fi mare, răspundeam fără șovăire:
«Scriitor!».”/ 40
Valeriu STANCU: Poezii/ 51
Valeriu Stancu – note biobibliografice/ 54
Foto-album Valeriu Stancu/ 56
Icu CRĂCIUN: O valoroasă monografie despre viața și opera
lui Darius Pop/ 57
Iacob NAROȘ: Din țara lui Coșbuc și Rebreanu/ 60
Ștefan VIDA MARINESCU: Un „Mers” liric revelatoriu/ 63
Iacob NAROȘ: Propoziții ca o cădere de apă/ 65
Virgil RAȚIU: Ai dorit libertate?!... Poftim libertate!/ 67
Olimpiu NUȘFELEAN: Nevoia de tandrețuri/ 69
Gelu DRAGOȘ: Îngerși pe pleoapele norilor/ 71
Victor Constantin MĂRUȚOIU: Despre devenire și hotarul
existenței noastre/ 73
Gela ENEA: Ritmul interior al unei poete/ 74
Olimpiu NUȘFELEAN: Scriitorul îndrăgostit/ 76
Iacob NAROȘ: NICULAE GHERAN în oglinda
corespondenței (II)/ 78
Andrei MIC: Evoluția familiilor preotești năsăudene - o
cercetare interdisciplinară necesară/ 81
Alexandra MĂNZAT: Despre pierdere și nu numai/ 84
Vasile Dan MARCHIȘ: Poezii/ 86
Remus-Valeriu GIORGIONI: MAREA, portal înspre
constelații/ 89
Alexandru CAZACU: Poezii/ 91
Luminița GIURGIU: Poezii/ 94
Ileana URCAN: Ferestre/ 97
Ana CIOBANU: Cum se simte noutatea... sau o bucată de
suflet ca suvenir/ 102
Amalia LEVEY: Poezii/ 106
Viorel CHIRILĂ: Între zbuciumul lumii și liniștea din mine
(Ana Blandiana)/ 108
Lidia Carmen PIRCĂ: Epoca de fier (J. M. Coetzee)/ 120
Lauren MENDINUETA: Poezii/ 123
Fulgencio MARTÍNEZ: Poezii/ 127
Alexandru JURCAN: Anne Frank și Miep Gies/ 131
Niculina POP: WHO ARE YOU?/ 133
Foto-album cu scriitori/ 136
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 141
CITITOR DE REVISTE/ 143
COLOCVIILE GEORGE COȘBUC, Festivalul Național
de Poezie – 2025/ 147
SALOANELE LIVIU REBREANU, Festivalul Național
de Proză/ 148

fruntariilor proprii, ale sufletului și conștiinței, desprinzându-se de obișnuințe și obiceiuri, plecând spre alte orizonturi pentru a căuta un trai mai bun, în IT, sănătate, chiar învățământ, munci agricole sau la construcții, întemeiere de diferite afaceri etc. Autorul *Insomniacei puști a lui Rimbaud* nu se desprinde din țarina poetică de acasă pentru a dobândi nu știu ce câștiguri bănește sau materiale; el învinge fruntarii străine pentru a câștiga teritorii noi de desfășurare a poeziei, în plan orizontal, dar și de adâncime, pentru a sparge convenții dintre cele mai neașteptate, pentru a dovedi independența funciară a poetului și a poeziei, a comunității poetice, care se poate constitui într-o lume (doar) a ei, perfect funcțională, dar nu ruptă de... lumea mare. De fapt, care lume e mai mare, dacă luăm în considerare dimensiunile interioare, care sînt cele... valabile?

Acum, să fim înțeleși: Valeriu Stancu nu este singurul scriitor care este doritor de a ieși din găoacea proprie și a rătăci – literar – prin lume, trăindu-și, cu argumente în plus, bucuria de a fi ceea ce este. Câți scriitori nu visează la un cititor „global”, la un premiu mondial sau măcar european? Se fac programe și proiecte... oficiale, se pun la cale partizanate, se acordă sprijin logistic și financiar... Unii mai prind cîte un sfînt de picior ca să-i treacă printr-o convenție de politică literară străină. Alții așteaptă perdant Calende grecești. Ba există și veleitari care se iluzionează activînd literar peste hotare. De elogii reale, binemeritate și binevenite au parte și alți scriitori, desigur. Valeriu Stancu o face ca la carte, punînd în activitatea sa seriozitate, inventivitate, valoare, respect confratern, bucurie a prezenței și neodihnă. Poate și stimulat de un „strat” (subteran) de sorginte latină, cu aprehensiuni pentru cultura italiană și mai ales cea franceză.

În privința scriitorului român din perioada să-i zicem postrevoluționară, lucrurile plutesc într-o anumită ambiguitate, legate de

recunoașterea social-publică (în descreștere), de tiraje, distribuție, traduceri. Privilegiile anterioare, de peste revoluție, cîte și care au fost, au cam încetat, finanțările de la buget s-au restrîns, ba chiar s-au cam anchilozat. Libertatea de a traduce și de a fi tradus a devenit reală, dar mecanismele din lumea jinduită n-au prea fost construite în societatea autohtonă. În domeniul promovării literaturii noastre peste hotare s-au cam instaurat letargia și deruta, lipsa de vitalitate. Instituțiile de profil sînt greu de găsit și mai greu de convins, au proiecte proprii, nu ușor de accesat. Unele funcționează în tangență cu „insinuări” personale. Autorul nostru a luat totul pe cont propriu. Dintr-un dialog avut împreună, dincolo de părerea lui reconfortantă că „Poezia română este printre cele mai puternice, autentice, profunde, tulburătoare poezii care se scriu la ora actuală în lume.”, rețin mărturisiri precum aceea că întotdeauna, de mic, a vrut să fie scriitor, dar și că „România nu m-a ajutat în nici un fel să fiu promovată în străinătate.” S-a dedicat activității precum un sportiv – un înotător, să zicem – care nu părăsește bazinul de înot decît pentru a participa la competiții, pe care le câștigă, de fiecare dată, într-o mai mică sau mai... mare măsură, dar le câștigă. Și, legat de asemenea observații, mai rețin o mărturisire: „Un premiu literar prestigios echivalează cu o medalie la campionate europene și mondiale sau la Jocurile Olimpice.” Atent la o asemenea părere, mă întreb cine și cum îi compensează – acasă – pe medaliații din domeniul literar? Cum „sînt tratați” acasă scriitorii, în general?

Nici un scriitor român nu cred că a trăit și trăiește atît de amplu frenezia prezenței în orizonturile literare străine precum Valeriu. Experiența lui este însă ca o rană deschisă în agenda literaturii noastre actuale, care trezește numeroase întrebări. Cine și cum răspunde la acestea?

Un ambasador al poeziei

Varujan VOSGANIAN

Președinte al Uniunii Scriitorilor din România

Valeriu Stancu este, dacă se poate spune așa, un *globe trotter* literar. El călătorește cu o admirabilă dăruire prin diferite teritorii geografice și lingvistice, creând, traducând, antologând, editând și ajutându-i pe scriitori să se cunoască între ei. Slavă Domnului că pentru a trece dintr-un teritoriu lingvistic în altul nu e nevoie de viză ori pașaport, ci doar de sandalele înaripate ale inspirației!

Spațiul în care Valeriu Stancu se simte cel mai familiar este cel al francofoniei. De altfel, limba franceză îi e o limbă maternă de adopție, capriciile biografice l-au făcut să se simtă în largul lui, de-a dreptul nativ, în această limbă. Dovadă stau volumele de versuri scrise direct în limba franceză și numărul impresionant de traduceri. Activitatea sa de promotor al francofoniei în toate spațiile unde ea este răspândită a fost prețuită la cel mai înalt nivel, de vreme ce este posesor al prestigiosului titlu de *Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres de La République Française*.

Generozitatea sa de ambasador al francofoniei (și nu numai) nu a rămas fără ecou în lumea literară, creațiile sale fiind, la rândul lor, traduse în numeroase țări de pe continentul european până pe cel nord-american, iar poeziile sale incluse în peste treizeci de antologii din străinătate. Recent, prestigioasa revistă literară franceză *Phœnix* i-a dedicat unul din numerele sale, recunoaștere de care, în jumătate de veac de existență a revistei, dintre scriitorii români, nu s-a mai bucurat decât Lucian Blaga.

Actuala antologie (*Poezia europeană contemporană*) este continuatoarea unei îndelungate experiențe de traducător al poeziei europene contemporane. Ea a fost precedată de alte zece antologii, reunind până în prezent un număr total de șaiszeci de scriitori români și tot atâția străini din douăzeci și două de țări. Un efort demn de laudă într-o vreme în care spiritul european este pus la grea încercare. O afirmare limpede a dimensiunii culturale a Europei în mijlocul ambiguităților, controverselor și gesturilor ireverențioase, lipsite de pudoare. Lectura acestui volum va fi cea mai potrivită mulțumire pentru acest neobosit ambasador al poeziei, care ne arată și prin aceste tălmăciri că atâta vreme câtă vor exista poezii, vor exista și națiunile și că poezia este chivotul în care se păstrează spiritul viu al Europei.

Poezia – o adevărată conștiință europeană

Scriam, în preambulul precedentei antologii realizate de Valeriu Stancu, câteva aprecieri care își păstrează neștirbită actualitatea. Iată-le: „Valeriu Stancu este, dacă se poate spune așa, un *globe trotter* literar. El călătorește cu o admirabilă dăruire prin diferite teritorii geografice și lingvistice, creând, traducând, antologând, editând și ajutându-i pe scriitori să se cunoască între ei. Slavă Domnului că pentru a trece dintr-un teritoriu lingvistic în altul nu e nevoie

**Rigorile visului
rămân neschimbate**

de viză ori pașaport, ci doar de sandalele înaripate ale inspirației!”

Ne aflăm acum în prezența celui de-al treilea volum al seriei de antologii realizate de Valeriu Stancu, al cărui traducător este, împreună cu soția sa, Mariana. O serie care ne prezintă poezia europeană dar, cu ajutorul poeziei, prin intermediul celor șaptezeci de poeți antologați, identitatea culturală europeană.

Și asta într-un moment istoric, în care continentul european se arată a fi tot mai preocupat de apărarea fruntariilor sale geografice, în dauna celor culturale.

Valeriu Stancu este un promotor neobosit al literaturii, cu deosebire în spațiul

cultural francofon. Dovadă stau volumele de versuri scrise direct în limba franceză și numărul impresionant de traduceri. Activitatea sa de promotor al francofoniei în toate spațiile unde ea este răspândită a fost prețuită la cel mai înalt nivel, de vreme ce este posesor al prestigiosului titlu de *Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres de La République Française* dar și, de curând, al nu mai puțin prestigiosului Prix Mallarmé pentru anul 2025, prilejuit de apariția volumului său de versuri *L'insomniaque fusil de Rimbaud*. Pentru proaspătul laureat, acest premiu este, în același timp, o încununare a operei poetice, creațiile sale fiind, la rândul lor, traduse în numeroase țări de pe continentul european până pe cel nord-american și incluse în peste treizeci de antologii din străinătate. De amintit că prestigioasa revistă literară franceză *Phoenix* i-a dedicat unul din numerele sale, recunoaștere de care, în jumătate de veac de existență a revistei, dintre scriitorii români, nu s-a mai bucurat decât Lucian Blaga.

Actuala antologie este continuatoarea unei îndelungate experiențe de traducător al poeziei europene contemporane. Un efort demn de laudă într-o vreme în care, cum spuneam, spiritul european este pus la grea încercare. Lectura acestui volum va fi cea mai potrivită mulțumire pentru acest neobosit ambasador al poeziei, care ne arată și prin aceste tălmăciri că atâta vreme câtă vor exista poeții, vor exista și națiunile și că poezia este chivotul în care se păstrează spiritul viu al Europei.

MODULARA 1/3 CERC

Veghetor lucid al vremii între vise și răni

Sylvestre CLANCIER

Președinte al Academiei Mallarmé

Valeriu Stancu nu se teme de imagini și reprezentări puternice și foarte vizuale, după cum mărturisesc deja titlurile diferitelor secțiuni din *Balada prietenului meu Călăul*. În *Triunghiuri cu pupila albastră*, prima dintre ele, cel dintâi poem își adaugă imediat amprenta într-un mod foarte sensibil și vizionar: în purpura umbrei unde se află „doar un suflet pentru suferință”.

Valeriu Stancu este un poet singular, deoarece desacralizează astfel, și într-o manieră abruptă și crudă, uzata „imagine de Epinal”. La fel este și cu „Iisus Hristos [care] nu a purtat niciodată ochelari” și care nu a văzut „cum iubirea și credința slăbesc o dată cu vremea...” Ceea ce Stancu, în calitate de poet afirmat, enunță nu sunt vane paradoxuri, ci observații lucide asupra durității existenței care ne e dată: astfel „Călăul putea să plutească pe ape/ Cum doar gândul mai poate pluti/ Cum doar Iisus putea/ Să plutească pe ape”. Nu am fost avertizați despre cruzimea vieții pe care ne e dat să o trăim, dar Valeriu, el, știe să o facă și chiar într-un mod puternic, deoarece artistul, poet sau sculptor, poate foarte bine să-și bată joc de moarte și să o sfideze: această moarte care „Purta pălărioară/ Albastră/ Din flori”, numite și *myosotis ca să nu o uităm*.

În orice caz, poetul știe foarte bine că, atunci când cineva se întoarce din moarte, este doar ca să-i bată încă o dată la ușă, într-o bună zi... Și numai cuvintele necesare pe care trebuia încă să le scrie mai pot să-l rețină în viață pe poet.

Această tensiune și această dimensiune tragică sunt constante în ansamblul puternicei cărți a lui Valeriu Stancu.

Cea de-a doua secțiune a *Baladei* are, de asemenea, un titlu foarte vizual, de o forță incredibilă, *Îngerul cu arcadele sparte*, iar trecerile finale ale anumitor poeme spre un

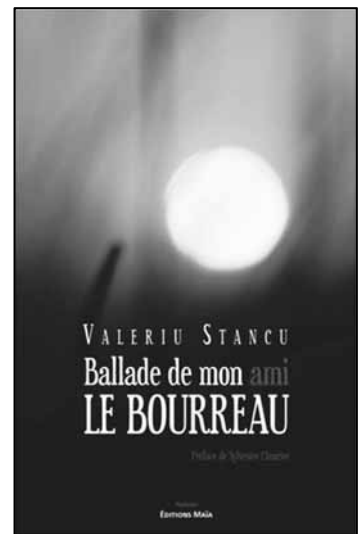
prozaism neașteptat – pe care îl ascund – îl uimesc și îl frapează pe cititor. E acest contrast puternic și brusc între îngerul care arată poetului „potirul abisului” și poetul care, în schimb, „culege/ hribi de toamnă/ și înjură guvernul”; sau chiar între „chipul nemuritor al morții” și „Un câine răpănos/ (care) își ridică piciorul/ peste urzici”.

Fără răgaz, poetul va fi urmărit de îngerul care i s-a alăturat atunci când cotidianul prozaic și vizibil este sub ochii noștri și când „Spre seară, soarele își abandonează/ razele în cupele unui/ sutien uitat la uscat”.

Duritatea și dihotomia unei lumi pe care ne-am dori să o putem găsi frumoasă, dar care nu poate fi astfel, deoarece e devastată de violența nemiloasă a regimurilor suportate („Maică/ înrobitea morții,/ de ce-ți mai rodește-n/ pînțece/ veninul speranței?”, se întreabă poetul) constituie, desigur, o speranță neîmplinită, care este mai rea decât întunericul.

Se deschide apoi o succesiune de proze poetice, *Noapte la persoana întâi*, în care poetul își mărturisește, și mai mult și mai simplu în același timp, deziluziile, dar și fuga și retragerea lui fără suferință „în temnița somnului său, unele duminici sunt astfel lipsite de suferință”, dar în *Noapte la persoana întâi* cercurile concentrice ale introspecției pot mări nostalgia.

Poetul se întreabă iar și iar: „Poate mi-e răstălmăcirea tăcerii/ inexistență?”. Încearcă în

permanentă să fie lucid, dar știe că se hrănește cu iluzii, pentru că „sub pleoapă ascunde un cimitir de rouă”. Imaginea este unică și foarte frumoasă! Mai departe el scrie, în *rană a iluziei, veșnicia*: „Același sunt./ Trist ca un poem nescris./ Umbra Ființei de Somn.”

Dar tocmai prin asta, îndrăznesc să afirm, poetul continuă să trăiască și să scrie, pentru a-și spune, și a ne spune, în același timp, creîndu-ne cea mai profundă emoție. Răsplătește-l, Doamne, pentru asta! Pentru că

aici, ca pe tot parcursul cărții, imaginile puternice și cuvintele care vor apărea continuă să producă alte poeme, sub formă de variații tematice și repetări de fiecare dată mai dezvoltate și mai aprofundate.

Vă las să le descoperiți și nu veți fi dezamăgiți, pentru că există încă fecunde scrîșniri din dinți, ca și ascuțite vorbe de duh extrem de savuroase, din care unele-și bat joc de „discursurile bătrînului,/ neobositului comunist,/ zîmbărețul fost președinte”...

PERSONAL TOUCH 1/2 FRONT

Glose la volumul *L'insomniaque fusil de Rimbaud* de Valeriu Stancu

Jean PORTANTE

1.

Cusute unele de altele, cuvintele lui Valeriu Stancu, mai degrabă tăcute decât rostite, desenează un giulgiu sub care sunt îngropate toate certitudinile. În el se strecoară câteva amintiri și multă singurătate. În consecință, peisajele și inimile sunt pustii. Pământul, cerul, trecutul, viitorul. Chiar și lumina nu este decât pustiu. Și tăcerea. Și iubirea. Și Dumnezeu. Și eternitatea. Ce altceva mai rămâne atunci, decât să joci teatru? O comedia grotescă? Poate să te lași pradă reflexiei, oglinzii în care sunt sculptate umbrele și iluziile. Pentru a aduna măștile după spectacol, apoi să verși câteva lacrimi, la fel de iluzorii, și să activezi, în cele din urmă, bomba cu efect întârziat a orologiului care stinge viața. Un univers al absenței se impune de la bun început, ca și cum fiecare poem ar fi pândit moartea, ca și cum fiecare moarte ar spori iluzia, ca și cum fiecare iluzie ar avea corespunzătoarea sa umbră.

2.

Așteptarea guvernează totul. Absența se reflectă în ea, Godot are zile frumoase în față, deoarece a început sezonul trădării. O dată cu ea, toată viața defilează ca o procesiune de iluzii pierdute și de tăceri vânată. Viața lungă a unui lung secol mincinos, cu utopiile sale zdrobite și ororile sale gloriificate. Aici florile produc suferință, dor. Atunci, pe ce să țintuim lumina? Pe praful imaginilor care revin ca prăfuite amintiri, prinse în capcană... Și ce să alegem între vis și uitarea care bântuie amintirile? Scrierea, pentru ultima oară. Poezia. Pentru a deschide o trapă și a coborî spre „trecutul pierdut în gesturile inevitabile ale absenței”.

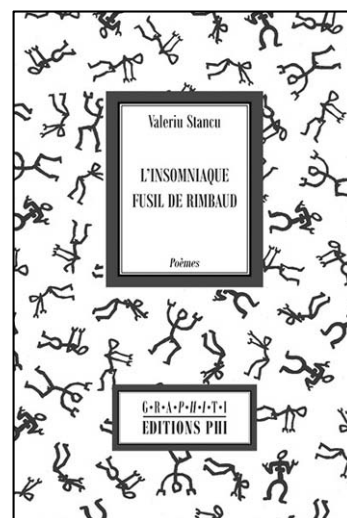
3.

Indiferent de unghiul din care privim poemele lui Valeriu Stancu, absența este întotdeauna predominantă, zdrobind zilele și otrăvind speranța. Fuga ar fi atunci soluția?

Da, cu condiția ca exilul să fie interior, de cealaltă parte, pentru că *aici* nu mai sunt multe ramuri pe care să se așeze. Nici frunze. Nici copaci. Nici rădăcini. Păsările nu se mai schimbă de mult timp.

4.

Este teribil de frig în poemele lui Valeriu Stancu. Rare sunt razele de lumină. Aproape totul este pierdut dinainte în capcana iluziei. Minciună, întoarcerea lui Euridice printre cei vii. Orfeu nu are nici o vină: nu privirea lui a alungat-o pentru totdeauna, ci „orbul înfuriat” care se afla nu în față, ci în spatele ei, cu ciocan și daltă în mână, „pentru a ciopli piatra iubirii sale”. Pentru a o ciopli înainte de a o zdrobi...

5.

În cele din urmă, nu rămâne decât umbra vorbăreată, Cassandra a vremurilor moderne, ale cărei cuvinte profetice nu le ascultă nimeni. Și ce se află de cealaltă parte? Alegerea între Narcis și Alice. Să contempli suprafața apei sau să o traversezi. Să îngenunchezi în fața reflexiei, a prăpastiei care se ascunde în ea, sau să treci mai departe. Așa triumfă oglinda. Ea te invită să trăiești în reflexie. Să sapi găuri în ea. Să fii reflexia. Să fii umbra. Ar putea să se

strecoare acolo Dumnezeu, „smochinul credinței”, Iisus, „omul fără umbră”. Să îngenunchezi o clipă, nu pentru a face bilanțul, deoarece în această privință nu prea există speranțe, ci pentru a usca măcar una dintre lacrimile universale ale iluziei.

6.

Ceea ce face puterea acestor poezii este că ele declină toate posibilitățile oglinzii, care, atunci când se sparge în mii de bucăți, multiplică de mii de ori apoteoza iluziei.

O iluzie la fel de vastă ca viața și consolările pe care le-ar putea oferi: literatura, de exemplu, arta, gândirea, știința, tot ceea ce se află în mâinile îngerilor purtători de torțe, ale lui Prometeu și Lucifer, care, de-a lungul timpului, au luminat în zadar spiritele. Și aici putem să ne croim drum prin labirintul umbrelor pentru a-l lua de mână pe enigmaticul „le dormeur du val”.

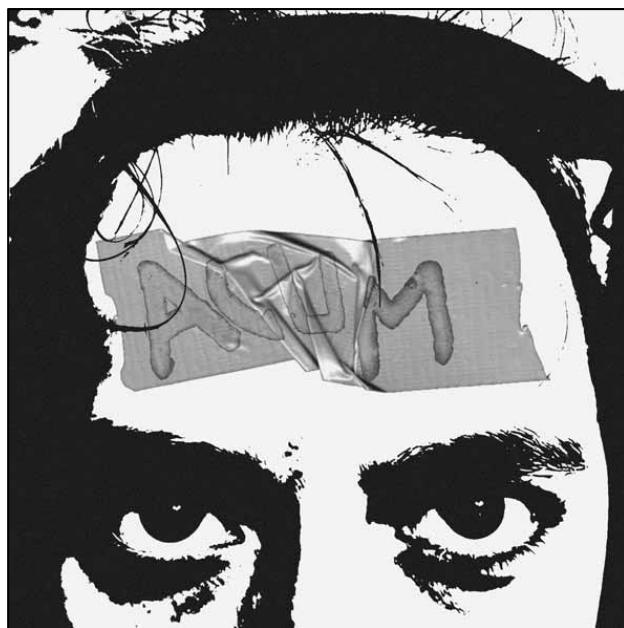
7.

Pentru că în fiecare poem Rimbaud își lasă amprenta, însoțit de Dostoievski, Nerval, Galileo, Pascal, Ovidiu, acești insomniaci pun întrebări ce se pot rezuma astfel: „Unde este abisul,/ unde este seninătatea/ otrăvii,/ unde este absența,/ unde este cerul orfan,/ unde este/

veșnicia clipei/ oglinzii?// Unde ești tu, blînda mea Moarte?”. Ei sunt alchimiști ai imposibilului care, prinși în „corăbiile lor bete” („bateaux ivres”), curăță eternitatea de durata ei, pentru ca ea să fie doar un șir infinit de momente efemere. Cu al lor „ceas al neantului” care în fiecare noapte „măsoară abisurile noastre”.

8.

Câte cartușe a pus insomnia în pușca lui Valeriu Stancu? Unul dintre ele, în timp ce „ceasul zorilor sună în zidurile amintirilor noastre”, vorbește despre iubire și numără picăturile sale. Asta face să curgă, de preferință noaptea, desfătarea în oglinzi. Asta încălzește visele, leagănă iluziile, reaprinde efemer umbrele și face să uităm pentru o clipă „sălbăticia finitudinilor noastre”. Asta reinventează și amintirile, „întoarcerea la sufletul anilor trecuți”, chemarea unui „exil himeric” cu cuvintele sale „surghiunite în nedeslușirea unei tristeți/ ce va să vină...”. În timp ce moartea se întoarce, după ce „și-a pierdut calea”, rănită și ea, revendicându-și dreptul în fiecare cuvânt și în fiecare vers, pentru a face din poet contemporanul ei care moare în fiecare dintre poemele sale.

THE PRESENT 1/5 ACUM

Valeriu Stancu – un poet care sapă la rădăcinile propriei ființe

Dante MAFFIA

Există poeți care arată ca niște diplomați, alții ca niște oameni de la țară, unii au aspectul unor lucrători în mină și alții seamănă cu funcționarii de bancă. Și există unii care arată cu adevărat ca niște poeți. Între aceștia din urmă se numără și Valeriu Stancu: aerul distras dar totuși atent la ceea ce se întâmplă în jur, ochii visători și penetranți precum laserul mereu în acțiune, întotdeauna atenți să culegă esențialul lucrurilor, curgerea timpului și secretele care tranzitează în zbor viața cotidiană. Cu toate acestea, Valeriu nu este subiectiv, se deschide ca un evantai deasupra lumii, gata să o accepte însă numai prin intermediul sensibilității sale, percepând-o în detaliu, în aurorele apusurilor, în magia luminii și în viteza timpului.

Această atitudine metafizică extraordinară și punctuală o regăsim în versurile sale, în această carte (*Nella porpora dell'ombra*, Edilazio Letteraria, Roma, 2018), care fascinează imediat, care te atrage în interiorul biciuirilor lirice cu o forță atât violentă cât și dulce, astfel încât realitatea să își asume conotații vii și să se arate în plină floare.

Acestea sunt primele impresii, impactul pe care îl are asupra mea o carte în care cred, și spun asta fără ezitare sau nedumerire, iar după lectură și relectură, cântărită și evaluată în compozițiile individuale și în ansamblu, consider că este cu adevărat o carte extraordinară. Este ca și cum Valeriu ar fi extras incandescențele lui Apollinaire, Breton și Lorca și le-ar fi amestecat cu furia sufletului său și a limbii sale, pentru a atrage străluciri bruște care străpung misterul viselor, al întâlnirilor, iubirilor, pasiunilor, proiectelor și gândurilor.

Ca să fiu sincer, întâlnirea cu Valeriu Stancu prin intermediul paginilor cărții a fost una importantă, căci măsura sa zilnică este

poezia înțeleasă în toate sensurile și trăită în orice direcție.

Dar să aruncăm o privire mai atentă paginilor pe care ni le oferă, parfumurilor, gusturilor, accentelor ce ajung la cititor în avalanșă printr-un joc neîncetat de metafore puternice, de sinestezii niciodată sofisticate care reușesc să redea ideea perfectă a neliniștilor interioare, a viziunilor, a odihnei sufletului.

Nu lipsește nici componenta ezoterică pornind chiar de la împărțirea în șapte părți a volumului: *Noapte la persoana întâi*, *Chemările vântului*, *Autoportret cu blestem*, *Sinucigași de lux*, *Jurnalul unei iubiri pentru o curvă*, *Îngerul cu arcadele sparte*, *Balada mereu ratatei sinucideri*. Nici nu putea fi altfel, pentru că poetul este prins între stabilitatea firavă a cuvântului care l-a transformat și-n Dumnezeu și-n sclav, făcându-l să se zbată între căderile în infernul halucinațiilor și ascensiunile către inflorescența cerului. Astfel, „Cuvântul e doar o maimuță care imită gândul”, dar și „miraj”, „suferință”, „turn de pază”.

Dorința lui Valeriu este, mai presus de toate, să înțeleagă funcția poeziei, această forță nestăvilă care îi țîșnește din pori, din carne, din sânge, din gând, din senzualitate, iată așadar de ce este „Noapte la persoana întâi”, o noapte care are urzeli complicate ce-l conduc dincolo de vizibil, îl fac să întâlnească „încercănarea zăpezilor”, „pulberea zorilor”, „ornicul de

fum”, „carnea nopții”, „lacrima de-ntuneric”, „voluptatea infinitului”. Nu sunt imagini inexistente, expediente sau efecte, ci substanța unui onirism care are nevoie de adevăruri absolute și care urmărește tulburător umbrele pentru a le sfișia, afinitățile pentru a le suda, diluarea sensului și a nonsensului, timbrul muzical ascuns în spatele metaforelor, magia metamorfozelor neîncetate care răstoarnă vizibilul și îl jupoaie, distrugându-l.

Este dificil să închidem această poezie în sinteza unui adjectiv, a unei definiții peremptorii sau să o facem să aparțină unui climat istoricizat care să o încorporeze într-o imobilitate ireversibilă.

Ar trebui să forțăm mâna, așa cum fac, de obicei, criticii profesioniști și profesorii și să punem o etichetă care însă ar putea să îndepărteze foarte mult totul de adevărul dicteu care se mișcă zguduit și unduios și trece prin sedimentul unei substanțe poetice care vine de departe, de la clasicii greci și latini, ca să ajungă, proaspăt și purificat inteligent, pînă la țărnițele unei modernități impregnate de percepții, evanescențe, incursiuni în adîncurile psihicului și în sferile fierbinți ale sentimentelor. Adică, la sensibilitatea timpurilor noastre.

Există, și țineți cont de asta, o circularitate în aceste poezii și, de multe ori, o reafirmare a conceptelor și achizițiilor furate din misterul care este moștenirea cîntecului popular românesc. De aceea, uneori, Valeriu face să reapară un vers deja întîlnit, dar care a fost remodelat pe nicovalea unui Vulcan, atent să nu se piardă focul sacru care-i conduce brațul ca să mînuiască ciocanul.

Această senzație pare să prevestească altele, e un fel de „tratat” asupra adevărului poeziei, ar spune Celan, un punct fix în care se declară ce anume intenționează poetul atunci cînd își aduce contribuția la alcătuirea ofertei sale de dureri. Pentru că durerea se tîrăște și uneori comandă stilistica și o face santinela concluziilor în care semnificatul și semnificantul se întîlnesc ca să se unească într-un singur suflet care explodează urmînd să renască iar din propria cenușă. Puțin din ceea ce Dante Alighieri spunea atunci cînd povestea despre ceea ce maestrul său Brunetto Latini, îl

învățase: „îmi strecura în cuget, ca o boare,/ că omul poate să se-nveșnicească”.

Chemările vîntului este cea de-a doua parte. Aici, cuvîntul devine un predicator al întrebărilor și al insinuărilor misterioase aduse de necesitatea de a căuta o cale spirituală care, totuși, să iasă din canonul obișnuit. Dar Iisus Hristos n-a purtat niciodată ochelari și, prin urmare, nu a putut să vadă ce se întîmplă astăzi oamenilor, poezilor, poetului. Dar nu există nici o urmă de scepticism sau ridiculizare, ci un fel de regret pentru ceva ce ar fi putut să se întîmple și care, în schimb, s-a estompat în indistinctibil, în furia timpului care zdrobește, consumă și împrăștie. Spiritualitatea lui Valeriu este cristalină, nu se ascunde, dar nu găsește calea care duce la mîntuire și atunci totul rămîne suspendat în aer, într-o briză de vînt care suflă fără să se stabilească direcția cea bună, cea a adevărului absolut. Montaigne și Voltaire par să prindă formă și să dea versurilor o puternică amprență filosofică, dar, în același timp, aerisită, nemișcată și densă, cu acorduri multiple.

Cele zece *Autoportrete*, fiecare cu o consistență specifică, sunt mici capodopere în care poetul își revarsă blîndețea vocii interioare și luminează cu impulsuri noi modul său de a sta în fața propriei conștiințe, a existenței și a devenirii. Ca și cum o voce fermă interioară l-ar răscoli și l-ar împinge înainte pentru a-i da un loc în societate iar el și-ar dori să scape de obligații, catalogări, încadrări în anumite categorii. Dar Dumnezeu e deasupra tuturor, este un pictor al sufletelor și, prin urmare, nu admite că personalitatea omului este amestecată, iar identitatea nu este redusă la o briză ușoară și ușor cețoasă. Astfel, „cancerul viselor” nu poate fi eradicat și Valeriu va fi forțat să reînnoiască pactul cu lumina, deși a devenit „o lacră”.

Și, apropo de „lacră”, iată că partea următoare, *Sinucigași de lux*, devine aproape natural un argument de tratat.

Poetul își invită femeia iubită să se sinucidă, dar într-un loc în care natura este veselă și splendidă, iar sinuciderea poate deveni un lux, o ironie pentru cei săraci de spirit. Un act de dragoste care are gustul celei mai bune poezii romantice, dar care duce la

rezultate ce au ceva din beat generation. Valeriu Stancu are această abilitate uimitoare de a ști cum să combine trecutul și prezentul, nevoile inimii și gândului, afinitățile foscoliene și eminesciene cu ritmul sincopat al muzicii rock. În el, nevoia expresivă este atât de inerentă în ceea ce el dorește să exprime, încât imediat „faptul” devine un cuvânt clar care este implantat cu emoții.

Chiar și *Jurnalul unei iubiri pentru o curvă* ne face să ne gândim la literatura franceză din secolul al XIX-lea, și totuși avem de-a face cu ceva mai mult decât cu un jurnal simplu, cu povestea goală și crudă a unei căderi în mrejele dragostei; este vorba de durerea pricinuită de pierderea iremediabilă, aceea despre care Tolstoi, vorbind despre *Sonata Kreuzer*, o definea ca inevitabilă. Chiar și cititorul se îndrăgostește de Sophie și o caută. Un portret magistral, prin urmare, căci poetul a fost capabil să ni-l ofere cu modestie, cu eleganță, cu acea dragoste care a fost mai întâi un vertij și care mai apoi nu a putut decât să devină regret în poezie, slăbiciune care perturbă gândurile și săpate brazde imposibil de vindecat în interiorul sufletului. Ultimele două părți sunt semnificative, articulate și scrise cu o maturitate expresivă și structurală cu adevărat lăudabilă. Valeriu se întoarce circular asupra unor teme, le răstoarnă și le repropune cu alte valori semantice, cu însușiri muzicale care par să izvorască dintr-un suflet rănit de moarte. Există momente în care ne face să trăim teroarea neantului și în altele în care ne face să simțim orgasmul iubirii în dimensiunea sa pămîntească divină. Abilitatea lui Valeriu de a se ocupa de diferite teme este aproape prehensilă, are aptitudini picturale deosebite, un talent de sculptor renaștantist, dar nu se mulțumește să le posede, ci le pune constant pe marginea prăpastiei și nu este o întâmplare că volumul se încheie cu versuri care pun o amprentă asupra meditației sale și întăresc axiomele în balade care trebuie păstrate: „În sfârșit, mîine am să mă sinucid!/ Dar pînă mîine, ce înspăimîntătoare,/ ce nebună veșnicie!”

Pe scurt, curva, la un moment dat, devine „doar o picătură de rouă strălucitoare”, păsările sunt oarbe, moartea se mișcă precum o soră de

caritate, umbra e vigilentă și sonoră, dragostea este o ambuscadă și o mîntuire care îl ucide și îl readuce la viață... Controverse aparente care îngroașă misterul cuvîntului și îl transformă într-un prizonier rătăcitor. Un prizonier rătăcitor! Adică în cineva care este forțat să respecte regulile, ca să le încalce în mod repetat. Exact așa face Valeriu, care a intrat în dicționarul limbii sale și al poeziei, se răzbuună și se opune clișeeilor, căutînd modalități de a inova și de a privi dincolo de orizonturi, încercînd să nu surprindă coregrafia semnificației sau aparențelor, ci substanța mută, tăcută și perversă a trecerii vieții și a morții.

Așa cum am spus la început, Valeriu Stancu e un creator care se mișcă în toate direcțiile și înfruntă temele universale care au fost atât de dragi poezilor și, ca să dăm cîteva exemple, să-i numim pe Pindar, Hölderlin, Rilke. El face acest lucru dezmembrînd și refuzînd sursele, ca să se poată înscrie masiv pe sine în versurile sale. A nu se uita referința, din mai multe poezii, la viața sa, mai degrabă decât la versuri, mai degrabă decât la literatură. O dilemă care a pus întotdeauna poezii în șah, pentru că adesea s-au lăsat influențați, fără să opună rezistență, de sugestiile înaintașilor. Valeriu Stancu, în schimb, readuce totul la dimensiunea sa umană, lingvistică și lirică, acționînd ca un maestru, săpînd în rădăcinile ființei sale, plasîndu-ne în fața fărîmelor de existență, fără a ne oferi soluții ușoare și inutile. Dacă se poate spune, el adaugă la îndoielile veșnice îndoielile sale personale, provocînd o durere care nu este ușor de șters. Însă reușește, pentru că limba sa este pură, esențială, netă prin moștenirea retorică, proaspătă și crescută ca aceea a unui copil care descoperă realitatea și se modelează cu accentele sale. Da, Valeriu e un copil fascinat de lumină, iubire, de răsărit, de apus, de frumusețe, de culori și care, din păcate, la un moment dat fuge, cum spune într-unul din cele mai frumoase versuri ale cărții, pentru că vin durerile și bolile.

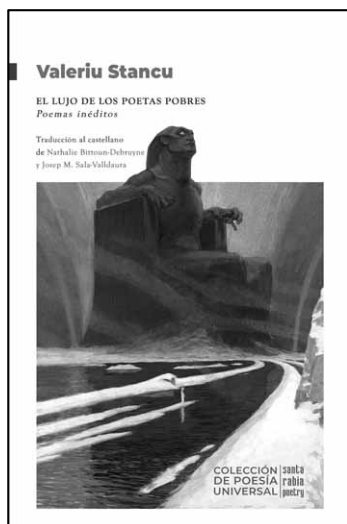
Un copil înțelept și delicat, care știe să joace cu viața, cu dragostea, cu poezia și chiar cu moartea.

În căutarea imaginabilului

Andrea TAVERNATI

Valeriu Stancu este un exponent de seamă al acelor literaturi din țările răsăritene încă puțin cunoscute în general în vestul Europei – în special poezia – dar bogate în propria personalitate și tradiție, nu doar adânc înrădăcinate în istoria țării, dar în continuu dialog cu înaltul. modele ale mainstreamului central-european.

Valeriu Stancu este un caz emblematic al acestei stări „periferice”, care se prăbușește din ce în ce mai mult într-o lume 2.0, dar care

El lujo de los poetas pobres, Santa Rabia Poetry, 2025, traducción al castellano de Nathalie Bittoun-Debruyne y Josep M. Sala-Valladaura, prólogo: Josep M. Sala-Valladaura, Nuevo Chimbote – Perú.

permite totuși privilegiul „viziunii elicopter”. Ne aflăm în fața unui poet care privește cu dragoste și dăruire simbolismul francez, făcând referire expresă la zeii tutelari Rimbaud și Baudelaire. România, ca istorie și cultură, rămâne implicită, pe plan secund. La urma urmei, ani de zile

autorilor din întreaga lume și să mediteze asupra destinului limbajului și a sufletului uman care prin ea este exprimată. Caracteristica comună a celor două colecții poetice traduse în italiană, *Nella porpora dell'ombra*, EdiLet, Roma, 2018, și *Eresia per un giorno perdu*, iQdB, Lecce, 2020, este, la prima vedere, un carusel strălucitor de metafore a imaginilor amănunțite,

care obligă cititorul să-și exercite focalizarea corectă a unei poezii care nu este imediată. Unde titlurile textelor și ale secțiunilor întregi sunt invers înzestrate cu o putere foarte evocativă și reușesc să-i absoarbă pe cei care se apropie de aceste pagini într-un vârtej coplesitor. Astfel Valeriu Stancu ne avertizează imediat asupra centralității, în propunerea sa poetică, a rolului limbajului, sau mai degrabă al limbii, trăit ca un act de provocare constantă și de complicitate cu un material incandescent și indomabil.

În *În purpura umbrei*, sensul și sunetul nu sunt niciodată luate de la sine înțelese, ci joacă o funcție antagonistă cu voința și credințele poetului, punându-le în discuție. Din acest motiv definițiile date versificării sunt irosite, de multe ori contrastează între ele și ajung să-și asume starea de „senhal” a unui limbaj precar, fluctuant ca modernitatea. Adică despre autenticitatea alegerii lui Valeriu Stancu, care nu putea scrie decât în poezie, un teren de pregătire pentru întâlniri și ciocniri metafizice, în care limbajul se măsoară în diferitele planuri ale realității și imaginației, ale viselor precum și posturilor dureroase. dar mai ales enigmatic, al experienței personale. Din această remodelare a lucrurilor prin cuvinte, ca pe nicovalea unui fierar, provine unul dintre cele mai caracteristice repere stilistice ale poetului: întoarcerea obsesivă a sintagmelor, imaginilor, metaforelor în cadrul aceleiași colecții, dar și dintr-o colecție atotcuprinzătoare. una pentru toți (imaginea „păsărilor oarbe”) dar cu semnificații treptat difractate, până la a sugera conotații radical îndepărtate și a induce cititorului un sentiment de dezorientare voită, în care se adaugă enigma sensului primar al metaforei. cea a multiplelor sale contexte.

De la simbolic la spiritual este un pas scurt și un capitol aparte ar trebui rezervat relației dintre Valeriu Stancu și religiozitatea

creștină. un punct de referință constant controversat, nu din punct de vedere politic sau teologic, ci din punct de vedere etic și poetic. Eșecul istoric al „cuvântului lui Dumnezeu” de a avea loc se datorează unei confusio linguarum post-babelică în care limbajul propriu al poetului este forțat în ciuda acesteia. Promisiunea creștină este super-mitul lui Valeriu Stancu, pierdut într-un vis al trecutului și al oamenilor, incapabili să răscumpere o durere ontologică, să aducă învierea dincolo de teritoriul potențialului. Deci durerea nu are motive reale sau răspunsuri. Rămâne un laitmotiv, el este capabil de infinite întrupări istorice și personale, dar întotdeauna fără răscumpărare. Este și o categorie ontologică, consubstanțială cu ființa și aflată în centrul unei lupte iremediabile și inalienabile, deși veșnic incertă între triumf și înfrângere.

Totuși, ar fi o greșeală să ne gândim la o poezie construită doar pentru conchideri absolute. Valeriu Stancu își extrage legile generale din problemele de zi cu zi, se adresează unor ființe umane adevărate, fie că sunt oameni pe care i-a întâlnit în trecut, propria sa femeie, pe care o invită să se sinucidă - dar numai într-un loc minunat – sau povestea unei curve. Peste tot există simțul timpului pierdut (un alt „francezism”), un vâl nu atât de nostalgie, cât de conștientizare în fața poveștilor care au un sens propriu pentru că sunt încheiate, încadrate într-un moment care le face perfecte, irecuperabil. Aici cuvântul poetic are nu atât funcția de a salva, de a extrage circumscrisul din curgerea continuumului, cât de a asista la existență, în cadrul unei vibrații emoționale ce permite recuperarea unui ecou blând al trecutului – și este deci, în sine, o sursă de durere. dar este singura șansă pe care o avem. O șansă pentru care poetul, ca atare, se bucură sau poate este însărcinat cu o responsabilitate deosebită: aceea de a găsi cheile potrivite, cele mai expresive, pentru a reprezenta trecătorul, contingentul, în timp ce acesta se îndepărtează în fluxul imperturbabil al cosmosului. Decodează, încercare după încercare, acel punct de joncțiune care circumscrie, măcar pentru o clipă, un sens. Iată de ce Valeriu Stancu nu precupește nici un efort în

înmulțirea perspectivelor și oglinzilor. Poezia sa construiește solid într-un număr din ce în ce mai mare de chipuri, fiecare dintre ele reinterpretat ca parte a unui sistem care evoluează și se schimbă neconținut în sondarea posibilităților actuale ale limbajului și, dacă ar fi posibil, și ale celor care nu există încă.

Chiar mai mult, în *Erezia pentru o zi pierdută*, simțul „reflecției” este foarte puternic. Percepția nu pare să acționeze direct asupra lucrurilor, ci prin imagini care sunt reflecții ale „altceva”. Specificațiile pândesc în fiecare vers. Cuvintele care poartă un înțeles comun sunt legate de altele într-o frază care le face să intre în entuziasmul unui context ridicat la putere. Cuvintele devin misterioase, trebuie să te întorci la ele de mai multe ori, încercând poate să le prinzi prin surprindere, stratificate în construcția de imagini heterodoxe.

Poetul este un investigator care se plasează în fața propriei imaginații ca în fața unui obiect care nu-i aparține, un paravan și în același timp o emblemă a unei realități evazive, care nu poate fi trăită decât cu metafore amețitoare sau cu acrimoniul repetiției șamanice. Dar posesiunea semnificativului nu coincide cu cea a semnificatului, este un efort inegal: la început ceva s-a pierdut pentru totdeauna și acest sentiment de pierdere ineluctabilă străbate vocea poetului – așa cum apare și în titlu - care descrie peisaje înghețate și enigmatice precum în picturile lui De Chirico. „Moartea este suma renunțărilor noastre”: o vinovăție subiacentă, un cumul de erori pe care nu le-am observat, precum „un zbor al păsărilor oarbe”. Defectul este la origine și orice posibilitate este exclusă, deși potențialul de zbor este intact.

Cuvântul poetic locuiește într-un pustiu descris fără milă, dar cu o fermitate fără ostentație. Rămânând fidel propriei sale figuri personale și propriei sale pregătiri, Valeriu

Stancu adoră să facă incursiuni în diferite registre stilistice, care zăbovesc pe mai multe contexte narative, atingând ironia neconsolată a „Orbirii” sau denunțarea unei asuprii a contextului, ca în „Oglinda speranței”. Sunt, mai presus de toate, imagini mentale, în care lucrul, și mai presus de toate elementul natural, este transfigurat și redus la rolul de semn de pierdere: copacii, păsările, râurile și chiar moartea continuă să fie elemente obsesiv recurente, precum ușile glisante ale oportunități ratate sau de condiții inevitabile, uneori montate într-un joc exasperat de cutii chinezești –v. *Monotonie*.

Sentimentul de ansamblu este cel al unei omeniri angajate într-o navigare obositoare la vedere, în care căutarea unor puncte de referință pozitive, dacă este dezavuată încontinuu, nici măcar nu poate fi ocolită sau declinată către performanțe de ființe sau supereroi mai bune. Nu, este un destin comun, o condamnare obligatorie și inutilă ca un efort de Sisif. Și, de asemenea, o „sacritate a nebuniei” a cărei gardieni sunt „lumpenii”, poezii tuturor timpurilor, al căror singur refugiu se află în „exilul interior”. Aceasta nu este însă

o condiție ușor de obținut, dacă nu în copilărie, ci mai degrabă un teritoriu de cucerit și apărat cu greu în afara timpului.

Timpul depășește contrastul dintre contingent și absolut în *În violetul umbrei*. Se așteaptă ceva care trebuie să sosească (Credință? Moarte? Călău?) Dar nu știm unde și când. Sau este o scanare ciclică ce se supune unor ritmuri naturale, dar impuse, și pe care o suferim precum condamnarea ceasului (o altă imagine recurentă).

Poemul, poetul, chiar mai mult decât în *Nella purple dell'ombra*, are funcția de a arăta spre tine, un interlocutor nedefinit, dar întotdeauna implicit, o zonă liberă, un port îngropat, din care nu se poate trece la redefinirea unui extraterestru. lume și de neînțeles, dar care face posibilă exersarea privirii detașate pentru a obține un grad mai înalt de conștiință. Și, deși „in absentia”, prin „cuvintele niciodată rostite”, care „rafinează tăcerea” într-o condiție de inexistență care este paradoxal necesară pentru a reîncepe să existe – și aceasta este poate erezia indicată de titlul lucrării poetului; și nu e puțin lucru.

VORBE DE DUH #113

Catharsis sau întâlnire cu noi înșine?

Teodora UILEAN

„Și-a răstignit vecia în ochiul meu ateu
Și-i singur fără mine, în ceruri, Dumnezeu.”
(*autoportret cu singurătatea lui Dumnezeu*)

Laureatul pe 2025 al prestigiosului Premiu Mallarmé cu volumul *L'insomniaque fusil de Rimbaud*, Valeriu Stancu, a publicat în 2020, la Editura CronEdit, *Balada prietenului meu CĂLĂUL*, o poartă lirică, structurată în părți, spre întâlnirea cititorului cu sacralul și profanul, cu iubirea și moartea, ascunse măiastru de un „veghețor lucid al vremii între vise și răni” sub aceleași veșminte, „ale imaginilor și reprezentărilor puternice și foarte vizuale” – Sylvestre Clancier.

Ciclul *Triunghiuri cu pupila albastră* (o multiplicare a ochiului demiurgic) debutează cu poezia în *purpura umbrei*, în care aproape fiecare vers conține un simbol mesianic: „spini”, „rana”, „sufletul” și „aripa”, reliefând în șapte distihuri tema centrală a volumului, suferința – cale spre moarte: „doar o moarte/ o singură moarte...”.

Orbire ne amintește de dezumanizarea lui Iisus Hristos care „n-a purtat niciodată ochelari [...] În casa mea Iisus Hristos nu a intrat niciodată [...] Iisus Hristos nu m-a văzut niciodată”, sentimentul copleșitor din aceste versuri fiind cel al alienării, al însingurării, ce duce la dihotomia dintre om și Dumnezeu, la o altă cădere a îngerilor și o inevitabilă așteptare a unei alte ființe fals demiurgice: „Călăul” care „putea să plutească pe ape [...] putea chiar să zboare.” În poezia *tăcerea călăului* așteptarea fatalității prinde un contur aproape palpabil, puternic vizual și dureros prin repetarea versurilor (laimotiv): „Știam că într-o zi, într-o zi va veni/ Călăul cel care/ Ca pasărea morții-nvățat-a să zboare”.

Guten Morgen este o confesiune a euului liric „Une nuit j'ai failli de mourir/ tué par l'ange aux arcades brisées.” În 1996, la Editura

Cogito, Oradea, era publicat volumul de poeme *Îngerul cu arcadele sparte/ L'ange aux arcades brisées*, iar versurile acestei poezii, cu titlu în limba germană și conținut în limba franceză, par să dezvăluie momentul de cotitură în conștientizarea nemuririi în planul liric, al accederii eternității prin actul creator – „les meilleurs poèmes d'amour et de mort.”

„Flanarea” prin universul morții, *întoarcerea din moarte*: „O știu, te întorci/ Numai dacă îți face semn/ Cuvântul...”, printr-o lume în care cele zece porunci sunt inversate pentru a nu fi încălcate de firea sucită a omului *cele zece porunci et „le si conditionnel”* se încheie într-o notă mesianică și revelatoare, în *popas în timpul căderii (jocul spinilor)*, prin transformarea poetului în Iisus, mutând „Golgota-nlăuntru-i/ să scape de ea veneticii...”.

Îngerul cu arcadele sparte – alter ego-ul euului liric, îngerul, se suprapune invers: „Ochiul meu stâng/ în orbita ta dreaptă,/ îngere”, ca într-o oglindă în *colindul iederei oarbe*. Primele unsprezece poezii se încheie cu o strofă ce ancorează brusc cititorul în realitatea vieții cotidiene, parcă ai citi un text dublat de ochelarii demistificatori ai prozaicului. Ultimele două poezii: 12. *Pentru imensitatea spațiului* și 13. *Plângere telurică*

sunt o invocare a feminității sub formele ei absolute: de iubită, mamă, moarte și pământ – Geea.

Noapte la persoana întâi sau cufundarea într-un univers paralel aflat sub semnul „Umbrei”, „al cimitirului de rouă”, „al Canonului” și „al Noapții”. Poeziile sunt aici compacte, dense, dureroase așa cum sunt coșmarurile în lumea visării. Atmosfera este una desprinsă parcă din lirica bacoviană: „port sub pleoapă un cimitir de rouă [...] Și toate sângeră în mine...”, iar figurile de stil, cu precădere metaforele, inversiunea, comparația, îmbogățesc fiecare vers: „ceas de nesomn și cenușă./ Blasfemie a ființării.” *Duminică fără patimă* e poezia de început: „Peste duminica mea fără patimă tiparul morții/ nu e decât suma tuturor renunțărilor/ Trăiesc propria confesiune.”, cercul închizându-se cu *duminică fără canon*: „Cristalul craniului meu/ filtrează această noapte buimacă,/ în timp ce eu trăiesc propria confesiune...”.

Sinucigași de lux respiră prin fiecare poezie „la vie française”: Paris, Sena, Domul Invalizilor, grădinile de la Giverny, iubirea ideală „sub cerul capricios al Normandiei” sau „sinuciderea șic de pe faleza de la Etretat”, toate creează o atmosferă demnă de „la bohème”. Mesajul poemelor pare a fi același: acceptarea necondiționată a vieții și a morții, a iubirii, a suferinței, a diavolului, a îngerului, pentru că „Pour vivre, il faut mourir.”.

Autoportret cu umbra morții cuprinde unsprezece „autoportrete” în diferite ipostaze iar *autoportret cu prăpastie, vis și exil* începe cu o confesiune a poetului: „Poezia/ o trăiesc, nu o scriu...”, incantație menită cititorului și care ar putea fi ușor parafrazată... „Poezia/ o trăiesc, nu o citesc.” Inconștient, citind acest

volum, reușești să trăiești în universul fiecărei poezii, identificându-te eului liric. *Autoportret cu umbra morții* dezvăluie falsa desacralizare a omului poet și a întregului univers uman sugerată cu măiestrie în majoritatea textelor, ultima strofă fiind revelatoare: „Dar de ce, Doamne/ Nu-mi este îngăduit/ Să fiu contemporan/ Cu însingurarea/ Veșniciei Tale?”.

Balada mereu ratatei sinucideri, în douăzeci și șapte de pași (a se citi poezii): *unu – despre poemele înveșnicirii* „...nu știu de ce m-am retras la casa din Durău/ poate să scriu poemele înveșnicirii [...], poate să mă sinucid...”, și viața își face prezența prin „aburul, mirosul de pâine prăjită, chemarea cafelei..., în absența sfinților...”. Citești și cauți să înțelegi dacă este un elogiu adus morții sau o odă închinată vieții și ambele versiuni sunt reale, aplicabile, plăcute sufletului.

Erezie pentru anonimul Borges: „Abisalul poet al Crucii: Eminescu avea niște plop/ [...] Hemingway/ Avea un barcăz/ [...] Edgar Poe avea un corb/ Iisus Hristos,/ abisalul poet al crucii,/ avea un urcuș/ [...] Avea Iisus un deal/ pe care-l urca/ [...] Eu nu am decât o moarte/ o singură moarte...”.

De unde izvorăște magia acestor versuri?... te întrebi, firesc și omenește, după ce ai citit despre suferință, moarte, călău, canoane și blestem de la prima până la ultima poezie. De ce ești vesel și optimist, îmbătat de viață, de ce nu tremuri, deplângându-ți soarta, de ființă efemeră și supusă neputințelor trupești? Pentru că magic este condeiul acestui poet care subtil, cu artă și cu suflul divin al muzei, ne dezvăluie sacrul din profan, frumusețea lucrurilor simple și fărâma de dumnezeire ascunsă în fiecare dintre noi.

Proza dezinvoltă a lui Valeriu Stancu

Icu CRĂCIUN

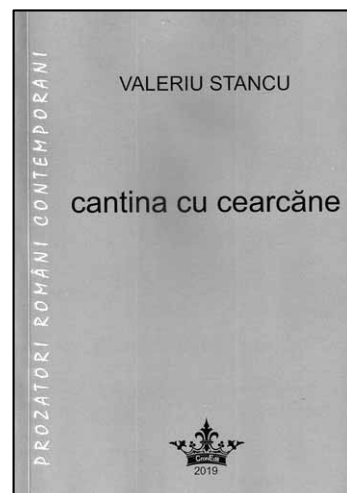
Cu mulți ani în urmă afirmam despre poetul, prozatorul, eseistul, traducătorul Valeriu Stancu că este mai cunoscut dincolo de fruntariile țării decât în România, deși avea publicate, pe vremea aceea, în jur de patruzeci de cărți; sunt convins că de atunci, până acum, numărul lor se apropie de cincizeci, dacă nu și mai mult. Știam că din 1992 și până în 2018, avea tipărite unsprezece volume de poezii, poeme în proză, eseuri, proză scurtă în: Belgia, Germania, Chișinău, Mexic, Canada, Franța și Italia, că tradusese patruzeci și două cărți din autori precum: Christian Vivicorsi, Michel Camus, Arthur Haulot, Francis Tessa, Yves Broussard, Jean Poncet, Pierrette Micheloud, Jean-Pierre Vallotton, Helene Dorion, Jose Luis, Reina Palazon, Jean-Max Tixier, Jacques Lovichi, Pierre-Yves Soucy, Marc Alyn, Yves Namur, Toberto Di Pasquale, Denis Emorine, Serge Basso de March, Hughes Labrusse, Willem M. Roggerman, Jean Portante, Drazen Katunaric, Claudio Pozzani, Luis Armenta Malpica Lucero Alanis, Miguel Maldonado, Jorge Souza, Bruno Doucey etc. De asemenea, și că figurează în câteva prestigioase antologii de poezie universală din: Franța, Belgia, Germania, Macedonia, Mexic, Nicaragua, Liban, Peru etc., iar cărțile sale sunt traduse în: albaneză, engleză, franceză, arabă, macedoneană, sârbă, rusă, bulgară, germană, spaniolă, italiană, maghiară, japoneză, neerlandeză, azeră, croată etc.

Pentru activitatea sa literară și culturală, a primit, de-a lungul vieții, multe premii, distincții și decorații despre care nu-i place să vorbească, dar eu țin să amintesc câteva: Premiul de Debut al Editurii *Cartea Românească* (1981), Premiul Centrului Cultural Francez din Iași și al revistei *Cronica* pentru promovarea francofoniei (1993), Premiul Festivalului Internațional de Poezie *Lucian Blaga*, pentru ansamblul operei literare

(Cluj, 1993), Premiul Național *Meritul cultural* pentru activitatea literară și jurnalistică (Chișinău, 1994), Premiul de Poezie al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Iași (1996), Premiul revistei *Convorbiri literare* (1999), Premiul de Proză al Uniunii Scriitorilor din România Filiala Iași (2000), Ordinul *Meritul cultural* în rang de ofițer (2004), Premiul pentru promovarea francofoniei acordat de Ministerul Culturii din Belgia (2008), Marele Premiu *Liviu Rebreanu* la Concursul Național de Proză *Liviu Rebreanu* pentru romanul *Suflete cu ieșire la mare* (2010, Bistrița), Premio Europeo CAPO CIRCEO per la Letteratura (Roma, 2017), Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres de la Republique Francaise etc.

Volumul despre care facem astăzi vorbire este *Cantina cu cearcăne* (Ed. Cronedit, Iași, 2019, cu o prefață excelentă, semnată de Luca Pițu), despre care Valeriu Stancu afirmă în *Argumentul* de la poarta acestuia: „la baza tuturor povestirilor din această carte stau fapte reale!”.

În pofida faptului că povestirile acestea au „un limbaj vulgar, frust, degradant, deocheat, libertin, greșos”, cum se exprimă autorul, ele au o valoare estetică indubitabilă; s-ar putea ca unii să fie indignați ori scandalizați, dar asta nu contează în zilele noastre. Până a se ajunge la poanta finală, narațiunea este îmbrăcată cu multă măiestrie artistică, încât cititorul va rămâne încântat de îndrăzneala limbajului scriitorului, înzestrat cu

un rafinat simț al esteticului și al personajelor lipsite de pudibonderii verbale. Valeriu Stancu ne reamintește că în literatura română există *Povestea Poveștilor* și *Povestea lui Ionică cel prost*, „pe care Creangă le-a dăruit posterității”. Cert este că lectorul avizat al acestei cărți va descoperi un prozator talentat, iar vocabularul său nu va fi socotit vulgar, ci doar literatură de calitate. Așa trebuie judecat limbajul celor doi inși din *Cantina cu cearcăne*, retrași pe malul Bahluiului, la iarbă verde să discute despre Cioran și Heidegger, care beau până se matolesc și ajung să confunde pulpa unei vaci cu „unelte” unui bou, iar fâțele cu niște penisuri, iar în *Stindardul lui Nicușor Leonte*, „stindardul” se dovedește a fi sexul acestuia „pe care se putea odihni un stol întreg de grauri”, asta după ce candidații la școala de popi au fost nevoiți să se dezbrace în fața comisiei pentru a dovedi că stau bine „cu armele din dotare”, „organul turgescen” să aibă „15-25 centimetri (lungime)”, pentru ca viitoarele preutese să fie mulțumite, iar popii să nu ajungă niște încornorați. Trierea candidaților este de pomină până se ajunge la decalotare, punctul culminant și deznodământul plin de umor prin replica neaoșă a unui preot dezinhibat de comandamentele ecleziastice. Proza *Hoți de văzduh, lacăte de ceață* se distinge prin descrierea unui viol. „O femeie de vreo 25 de ani”, sudoriță de meserie, este violată de doisprezece hândrălai, cu „mădulele de calibre diferite”, în curtea unei fabrici. Pregătirea actului imoral și abominabil, precum și actele sexuale propriu-zise, în fond groțesti și absurde, se întind pe câteva pagini ce stârnesc un râs sănătos, degajat. Spre stupoarea directorului fabricii, dar și a cititorului, femeia nu vrea ca fapta să se lățească, pretinde, în schimb, ca inculpații să fie aduși în birou și „primul care m-a violat (n. n. cel mai viril), zice ea, ori al șaptelea să mă ia de nevastă!”. Interesant este faptul că într-o altă proză scurtă din acest volum, intitulată *Dialogul*, se amintește de faptul că directorul fabricii a divorțat de soție și s-a căsătorit cu ea.

Volumul cuprinde și câteva proze mai cuminiți; așa cita aici *Mânie de sfânt*, în care niște „cosași minoritari nerespectuoși cu o sărbătoare ortodoxă” (Luca Pițu) lucrează în

ziua de Sfânt Ilie și sunt pedepsiți cu o furtună nemaipomenită, cu fulgere și trăsnete, ce le împărăștie fânul în cele patru zări, ori *Cea de a treia țigară*, unde un profesor universitar, înzestrat cu un neștirbit simț al dreptății, „își poartă cu modestie conștiința propriei valori”, dar fumează doar cinci țigări pe zi. Autorul ne duce prin locurile colindate de acest intelectual venerabil al cărui epitaf sună astfel: „Tutunule, nici mort nu mă las de tine!”. La acestea adăugăm *Rămâi sănătoasă cucoană...* (*preambul la următoarele trei povestiri*), cu trei întâmplări scoase „de sub spuza uitării”: *Pe drumuri de munte*, cu un autobuz aglomerat și lume pestriță, dornică să evadeze din cotidian, din care ies în evidență și te binedispun replicile dintre „profesorul pecerist, cutezător expediționar” și „Nefericitul posesor de rucsac, nevastă, copii, ochi miopi și alte angarale”, apoi, *rien ne va plus!*, unde, din cauza ploii, un grup de alpiniști s-au împotmolit într-o cabană, pe munte, și practică fel de fel de jocuri, inclusiv cărți. Unul dintre ei întârzie să urineze, iar când deschide ușa îi iese în față un urs, căruia îi spune: „Ei, nu-i nimic! Las’ că mă piș mai târziu!”. *Dialogul* ne readuce aminte de timpul când se construia Casa Poporului, când se lucra zi și noapte, până și sâmbăta și duminica, indiferent de vreme: „pe ploaie, pe vânt, pe arșiță, pe ger”, și Ceașcă dăduse ordin să fie aduși cei mai buni specialiști în construcții din toate județele. Zece moldoveni hotărăsc să întrerupă lucrul și să meargă la băute, dar se feresc să nu fie luați peste picior din cauza limbajului cu specific moldovenesc. În *Accidentul*, un șofer intră cu camionul în tarabele de pe trotuar, furat de „ispititoarele forme ale unei fete ce se pierduse în mulțime”, fără să facă victime. În *Paparuda*, un grup de alpiniști ajunge în Delta Dunării. Țânțarii, mirosul insuportabil și plictiseala „regală” le-au fost dușmani permanenți. Spre sfârșitul șederii lor, în peisajul acela monoton și pustiu, apare un cuplu de „panaramă”: el, sfrijit, încărcat de bagaje, ea, o huidumă cu pretenții de cucoană citadină, care îl ia la refec și-i reproșează tot ce ține de viața în Deltă. Pentru prima dată, bărbatul se revoltă și între ei izbucnește o ceartă teribilă, care se termină cu aruncarea tuturor bagajelor în apa învolburată

a Dunării. Pentru el, zice autorul, „Paharul umilințelor, al durerilor, al refulărilor se umpluse”. Fusese prima dată când o înfrunta. Toată obida, toată furia, tot năduful se regăsesc în această replică finală, triumfătoare: „Du-te-n pizda mă-tii de paparudă!”. *Poșta* este o proză scurtă scrisă în memoria prietenilor săi, „plecați prea devreme în lumea umbrelor”. Aici, ne reîntâlnim cu echipa lui Grigore Pașcanu ce fusese detașată la lucrările de la Casa Poporului. Despre condițiile de muncă, odihnă și de lucru, de altfel, insuportabile, nu are rost să amintim. Sunt descrise de Valeriu Stancu atât în *Dialogul*, cât și în acest text. Cruda realitate era că muncitorilor „le lipseau nevestele, prietenele, logodnicele, iubitele, târfele, le lipsea adică viața sexuală”, cu toții mâncați de „păduchi” și „cu sămânța-n coaie neexplodată de un an”. Conversația dintre membrii echipei, dornici de sex, deși plină de expresii pornografice, merită citită, îți mai descrețește fruntea. Cei zece bărbați,

„îngreunați de sămânță”, adună câte un pol de la fiecare și îl pun pe un coleg să agățe o ștoarfă, s-o aducă în boscheți și s-o facă poștă. Marcel Radu, căci așa se numea colegul, este racolat de o cucoană cu mașină roșie și pleacă împreună. Moldoveanul este dus în apartamentul femeii, o nimfomană profesoară de matematică, și tratat acolo trei zile ca un boier. Îi povestește intelectualei tot ce pusese la cale împreună cu colegii, iar aceasta, spre surprinderea bărbatului, îi spune că este de acord să facă sex și cu cei nouă, adică să fie făcută „poștă”, lucru care se va și întâmpla. Zamfira „trăise cea mai fantastică noapte din viața ei”, fiindcă moldovenii, „stătuți, falnici, excitați, virili, potenți, nerăbdători, grăbiți, mângâietori, experți, naivi, dotați” îi arătară „cu adevărat femeii de ce-s în stare”.

Se poate specula mult pe seama acestei cărți, dar sunt convins că lectura ei va fi incitantă și reconfortantă.

WHO ARE YOU 2/8

Cantina cu cearcăne... în luntrea ochiului

Virgil RAȚIU

Până să debuteze cu proză, *Pelerinul de cenușă*, roman (Ed. Cronica, Iași și Ed. Știința, Chișinău, 2000), Valeriu Stancu s-a manifestat ca poet. A debutat cu poeme, *Înfrângerea Somnului* (Ed. Cartea Românească, București, 1981), volum urmat de încă zece plachete, publicate între 1984-2000, dintre care, două ediții bilingve, *Îngerul cu arcadele sparte/ L'ange aux arcades brisées* (Ed. Cogito, Oradea, 1996) și *Carantina Logosului/ La cuarentena del Logos* (Ed. Cronica, 2000). Harnic și pregnant scriitor, se poate afirma, dimpreună cu un select traducător (din franceză, spaniolă și Dumnezeu mai știe).

Lăsăm deocamdată poezia în seama confrăților din paginile *Mișcării literare*. Romanele, ca romanele, de asemenea. Două volume de nuvele și povestiri rețin atenția din mai multe unghiuri de vedere. (Le vom comenta/ *depenelopá* și croșeta la loc, treptat.)

Avem *În luntrea ochiului* proze catalogate de autor însuși „nuvele fantastice” (Ed. Cronedit, Iași, 2019) – nu știu dacă volumul a avut o ediție anterioară, așa cum *Cantina cu cearcăne*, proză (Ed. Cronica, Iași, 2003, ediția întâi, Ed. Cronedit, Iași, 2019, ambele

ediții prefațate de Luca Pițu ot Loke O’Pitsoo ot Look a Pizza).

Indiscutabil, Valeriu Stancu posedă un valoros și epicurean farmec epic, iradiat de frazarea de cristal roșu, pluriedric, care își schimbă fețele și cum apa de mare, și cum apa sfințită. Volumul *În luntrea ochiului* ne propune treisprezece nuvele care, luate

împreună, constituie o *suită literară* „edificată” după tiparul clasic: introducere, cuprins și încheiere. În paginile cărții nu „joacă” mereu aceiași eroi, dar în plan narativ secund așa pare. Declarația autorului cu mâna pe inimă... Rectific: Declarația cu mâna pe inimă a autorului că povestirile (din *Cantina...*), dar și nuvelele au la bază fapte reale, pentru noi nu este relevantă...

Dincolo de definițiile consacrate, cum arată și Gheorghe Glodeanu: *fantasticul* – o incursiune în miezul misterelor, un complex și generos act hermeneutic pentru deciptarea simbolurilor, miturilor, tainelor; *fantasticul* – întortocheatul drum care facilitează totuși accesul la necunoscut, accesul în spațiul unor lumi paralele între care se scufundă armonios viața, a unor lumi paralele spiralate, purtând în ele atomii neliniștiți care comunică permanent întrucât lumea realului, materială, pipăibilă, este ori poate fi și banală, și plictisitoare – dincolo de definițiile *fantasticului* consacrate pe paralelele și meridianele lumii literare, Valeriu Stancu adaugă cu gesturi largi de nobil regal, când te aștepți mai puțin, alături de caracteristicile pomenite, armonii de orchestră simfonică ce ating cutremurele ale căror impulsuri captivează hipnotic și hrănesc continuu cu *materia* sunetelor produse de metalele rare și de pământurile cardinale. Aici despre romantism nu încapе vorbă. Toate sunt absorbite din brațele iubirii de-o ființă cu îngerii, a iubirii dumnezeiești pierdută în ceruri și regăsită în clapele pianului de aer și în buzele clopotului. (Citind, veți descoperi aceste calități.) În nuvelele lui Valeriu Stancu domnește un Dumnezeu care îți permite să te joci și cu *materia care nu există* (perceptibilă spiritelor speculative), și cu *inspirația care freamătă* și se devoalează până la a se face arhicunoscută.

Nuvela intitulată *Chipul*, care deschide volumul, reflectă puterea fără margini pe care o poate radia (nu numai imaginar) sentimentul iubirii loiale condamnat secular la autodevorare și regenerare simultane. Actul hrănirii cu cenușa iubirii din textul epic nu este un subterfugiu al autorului, pentru a stârni mirare sau gelozie, ci dobândirea secundă cu secundă a materializării unui segment de viață din planul sufletesc imperceptibil, al subconștientului, în planul realului spiritualizat, cum ar fi Bunavestire. Un act de supraiubire manifestat intempestiv, în acest caz irealitatea luând „conturul” unei rătăcirii mentale pozitive, este probată și psihologic.

Cunoaștem din străbuni, ca pe o lege universală, verificată, fatalistă, aceea că orice iubire pământeană, pătimașă manifestată mai presus decât iubirea dăruită lui Isus Cristos, Domnul, indiferent a cui, a bărbatului față de femeia lui, a femeii față de omul ei, mai devreme ori mai târziu, *iubirea* va fi pierdută (mai întotdeauna) accidental, la propriu. Și iubirea în abstracțiunea ei ca sentiment și ființa iubită care încarnează dragostea fiind două evoluții aparent independente.

Teresa și Valdemar alcătuiesc un cuplu marital unic și fără seamăn. Căsnicie perfectă, visuri împlinite, iubire neostoită rezonantă, dorinți gata să se împlinească. Ea este medic, binecunoscută în mediul profesional, el, profesor, scriitor, mult apreciat în tagma scriitoricească. După ani de zile, la un moment dat, pe parcursul unei nopți (de creație [?]) Valdemar se prăpădește, răpus fiind de maladia necruțătoare de care suferea. Din acea clipă durerea sufletească a Teresei devine nemărginită, de pierzanie. Amândoi, firi decise fiind, spirite realiste ce se manifestă liber, dincolo de cutumele omenești, trupul lui Valdemar este incinerat. După ceremonie Teresa se întoarce acasă tristă și îngândurată purtând în mâini urna cu cenușa lui. Urmează însă zile și nopți de coșmar. În toate oglinzile din casă, mai mari, mai mici, în oglinzile din spațiile pe unde umblă, în vitrinele stradale care-i reflectă înfățișarea, în loc de ochii și obraji ei vede înmărmurit chipul lui, care îi spune mașinal: „primește-mă-n ființa ta, ca să mă apere de moarte”. Disperarea o măcină pe Teresa

neconținut. Apelează la ajutorul și sfatul prietenelor ei, dar și al medicilor de specialitate, zadarnic însă, căci vedenia Valdemar o cercetează zi de zi. Teresa, în ciuda eforturilor, nu reușește să descifreze mesajul din versurile transmise din oglindă în oglindă de chipul lui Valdemar. Abia la un an de la dispariția iubitului, Teresa se trezește iluminată de gândul sever de-a căuta, de a citi poeziile, notele și însemnările soțului defunct. Într-adevăr, după câteva zile și nopți de răvășiri prin manuscrise și lectură atentă, Teresa găsește un caiet. Pe una dintre file (datată – ceea ce Valdemar nu obișnuia) este așternută o proză, intitulată *Mesajul*. Astfel, citind, Teresa se liniștește instantaneu, înțelegând pe deplin *mesajul* a ceea ce urma ea să îndeplinească. După ce citește pagina (manuscrisul scurtei povestiri este, evident, nefinalizat...), „se îndreaptă ca un robot, ca un drogat spre bucătărie și execută aproape mecanic ritualul dimineților ei de cafelegiu înrăit”... Pune în ibric lingurițele de cafea, ia urna cu cenușa lui Valdemar și cu o linguriță de argint adăugă în vas încă una din cenușa lui. Bea liniștită, extrem de calmă, simțindu-i aroma, tare, încât o îmbată pe loc, de parcă ar fi luat un drog, simțindu-se cutreierată de un orgasm pustiitor, de un adevărat, nou val de viață. Din acea clipă fața lui Valdemar nu-i mai apare în oglindă, Teresa revine la deprinderile ei de dinainte, „iar în ziua în care bău ultima linguriță din cenușa lui, pînțelele îi dădu de știre că în ființa ei se zămislise o nouă viață”...

Este adevărat, într-o cronică (a unei cărți de proză) nu e recomandat să rezumi părțile esențiale ale unei scrieri. Consider, însă, aici, că acest procedeu este singura cale de a oferi, într-o formă accesibilă, o parte din „patentul” literar al prozelor lui Valeriu Stancu. Irealitatea răzbate în toate paginile cărții, dar cu fiecare „bucată”, realizate prin tehnica devoalării suprarrealității (ca în textele lui Nietzsche) lectorul este convins că proza nu concurează realitatea sa, nici imaginarul nu-i joacă feste, ci, recitind, lectorul constată, uimit, că nu depășește spațiul spiritual-lumesc, ci doar, atent la rândurile parcurse, trece printr-o lumină puternică, curgătoare care învinge întunericul.

Același dat, aceeași destin controversat, pierderea unei vietăți pe care o iubești din pricini ce nu reușești să ți le explici, ori nici nu cauți să ți le explici, iubire exercitată mai mult decât grija luminii propriilor ochi, este întâlnit în nuvela *Cântecul Shaiei*. Un canar galben ca un gălbenuș, primit de nicăieri, dar îngrijit, iubit, hrănit zilnic, care în fiecare dimineată cântă numai după ce se face auzit clinchetul produs de un clopot (o piesa de decor, primită cadou), după ce 7 ani de zile a încântat cu trilurile lui viața stăpânului, la o anumită dată calendaristică moare în colivia sa. Din acel moment, în acea casă își face simțită prezența o „minune”. Impresia este aceea că pasărea trăiește. În acea locuință, ori de câte ori e „stârnit”, și numai întâmplător, sunetul clopotului, colivia începe să cânte, de la sine, cântă dumnezeiește, încât surprinde și uimește pe oricine.

Construite astfel, nuvelele din volumul *În luntrea ochiului*, unde totul este amestecat, și dansul dragostei, și vârtejul toropitor al iubirilor voluntare și involuntare, și cubul de gheață care dezleagă vieți, dau năvală în luntrea privirilor, plutesc și se „dezvăluie”, se dezlănțuiesc. Nu îți rămâne decât să arunci ochii pe reflexele de perle care „zboară din piepturile personajelor” și te simți foarte aproape de descifrarea enigmelor și misterelor pe care autorul le manevrează ca un maestru (pianist, de ce nu?), ca un magician lucrând pe clapele de apă ale unui bandoneon care inspiră și respiră, respiră și inspiră, neobosit. Este o lumea de aer forjat, prin urmare. hi!...ho!

În *Alchimistul* autorul ne poartă prin măruntaiele și misterele unei mănăstiri (secolul XVIII, de pare că urmează să ne întâlnim, nas în nas, cu Balzac, cu Alexandre Dumas, dar și cu Gustave Flaubert...). Abația Saint Nicolas este „încălecată” de povești nemaipovestite, asemeni catacombelor Parisului ori subteranelor Londrei. Eu chiar cred că un suflet neprihănit ca al călugărelului Jean-Baptiste, crescut la mănăstire întru cele sfinte și dovedit autodidact, se poate întâlni cu „nemaivăzutul” oricând. Tânărul în care toți frații în frunte cu abatele întrevăd *viitorul salvator* al lumii săracilor lumii, care cu totul și cu totul aiurea, plecat într-o călătorie a cunoașterii, se trezește

jefuit și tâlhărit, este salvat întâmplător de un cârciumar iar cu rănille oblojite de o preatânără și neprihănită ființă „necunoscută”. Între cei doi însă se descătușează o iubire „mortală” și nevinovată, virgin pe virgină deflorând, și cred aieva că în „lupta” celor doi inocenți de a se contopi pe vecie, s-a petrecut blestemul lumesc, datul inevitabil: tânărul Jean-Baptist, supranumit *alchimistul*, iubind pătimaș, începe să transpire bobite de aur pur. Nimic mai verosimil! (Ce să spunem?... *Maestrul e nebun!*)

Așezat pe alt raft, nicidecum pe al unei bibliotecii de mănăstire ori al vreunui seminar teologic, volumul *Cantina cu cearcăne* ne poartă treji în miez de noapte, ne conduce pe plaiuri donquijotești și münchausene, ne toarnă în vene licori diavolești donjuaniste și pilitură de peri de-ai Talpeiadului, din acelea pe care le amesteca cu sarmale, coadă de motan și vin Ion Creangă și tagma caragialeștilor. Valeriu Stancu apare în acest volum călare pe refrenul prudentului gentilom: „Ai, dai, n-ai/ și iar dai, n-ai!” însoțit de cameleonicele văzduhuri și spirite fantastice, amețitoare. Astfel momiți, în postura de cititori, plonjăm, experimentați, direct pe arena ambiguităților și fabulațiilor *baalului* senzațiilor carnale explodate pe pânza deșertăciunilor și perdiției, mai transparentă decât nuditatea Adamului și Evei „decăzuți” în grădina cunoașterii, filozofării și dezmoștenirii.

Nu-ți este dat să te întâlnești mereu cu doi profesori filozofi obișnuiți să își dovedească elocințele, bucuria debaterilor de spirit în răstimpul unor „ieșiri” organizate la iarbă verde, pe malul puturos al Bahluiului, escapade amicale împănate cu vodcă „stalicinaia” multă și cu bunătați „rostuite” de către mama-soacră (zisă cantina cu cearcăne) a unuia dintre ei, ambii profesori, se vede treaba, măcinați de dârzenia de-a descifra de-a fir a păr retorica filosofardă a lui E.M. Cioran în cumpăt cu reflectorul pe care îl poartă în lume ideile lui Schopenhauer, ale lui Heidegger și Nietzsche în tentația/ tentativa omului de-a supraviețui prin detalii de cunoaștere și descompunere fizică nenorocirii de a se fi născut...

Povestirile din acest volum, fie într-un mod, fie în altul, sunt așezate sub cupola

marelui narator Creangă, și în scris, și oral. Autorul nu are cum să ascundă umbra humuleșteanului datorită ubicuității cu care e înzestrată, umbra „roz” îțindu-se întotdeauna taman acolo unde nu gândești, nici că te aștepți. Fulgurațiile umbrei şușuiesc și în conducta de fier în care a fost surprinsă o sudoriță care în timp ce lucra, lucra de zor, e înțepenită cu trunchiul în conductă și violată bestial de doisprezece muncitori, mă rog, colegi de la fabrica de țevi, doisprezece handralăi, act care l-a copleșit înfiorător pe directorul fabricii în urma scandalului declanșat de tânără, care deplânge negrăitele zbuciume care au cutreierat-o pe femeie în timpul „sacrilegiului”, da, chiar ale preafrumoasei sudorițe. Actul animalic nu putea fi raportat Miliției, pentru că ar fi stârnit în oraș vâlvă și răzmeriță mai ales în sinele suratelor orașence, și pofta nemăsurată în rândul șmecherilor de care colcăie orașul, iar cum făptașii nu au fost depistați, în zadar dovedindu-se orice anchetă asupra acestui caz nemaîntâlnit, directorul întreprinderii cuprins de-o poftă priapică fără margini, își părăsește familia și o ia pe frumoasă de soție. (Astea, deoarece, cu siguranță, sudorița merita; cum toate „mimozele”, de altfel.)

Minunate sunt poveștile și aventurile ascensioniştilor montani, hălăduitori cățărători ai Munților Carpați, un grup de tineri curajoși și vânjoși, cărora, ca terapie desdemonică, într-o *rătăcire* căutată cu lumânarea prin Delta Dunării – între ei nimerindu-se numai doi amatori de pescuit –, le-a fost dat să asiste la o „scenă familială”, de zile mari. Un el și o ea, maturi, cu state vechi de căsnicie, abia sosiră

cu vaporeșul. Apariții suspecte, după comportament. Un bărbat firav și o madamă de femeie cum nu s-a mai văzut. Doamna își ostracizează continuu soțul transformat în hamal personal, dominându-l cu epitetul „limbricule”: „Unde m-ai adus, limbricule?!”. Îl ceartă și urlă până când în pirpiriul bărbat deodată se năzcocoare bărbăția cea de toate zilele, trânteste pe pontonul pe care abia au pus piciorul toată încărcătura de pe umeri și aruncă în apele nesătule ale Dunării inclusiv plasa care conținea bijuuri nestemate, trimitând cu gesturi largi, de două ori consecutiv, pe soția făcută „paparudă”, direct în locul cald și fericit în care a procreat-o mamă-sa. Marmură a rămasă femeia, marmură albă ca Casa Poporului, la reacția violentă, neașteptată a soțului conjugal...

Cum să spun... Și alte, și alte narațiuni, unele bânuite și de blestemele proferate asupra „șantierul” babilonic al Casei Poporului aflată în construcție, și de implorările adresate amorului râvnit cu sete, ba, unele, pootrivite ivăr numai bune de rostogolit în nopțile Sfântului Bartolomeu, a Sfântului Pafnutie și a sfinților Tit și Talaleu.

Această carte, *Cantina cu cearcăne*, nu va ajunge să fie înjurată de critici, fie literari, fie cititori de rând, ori de pudibonzi – așa cum neinspirat notează autorul undeva că „pînă și stilul e fad, banal, vetust, plat, previzibil” –, întrucât nu păcătuiește cu nimic înafară de cele lumești! Dimpotrivă, acest volum va fi așezat cu ritual, precum și volumul mai sus analizat, *În luntrea ochiului*, taman pe raftul canonic al literaturii române.

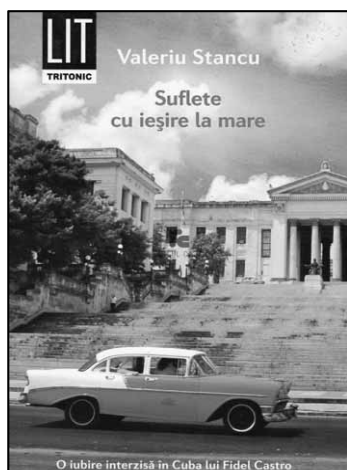
MODULARA 2/3 PRIVIRE

Promisiunea unui insule

Monica BUBOLY

Suflete cu ieșire la mare, romanul lui Valeriu Stancu apărut în 2010 la Editura Tritonic, prezintă radiografia unei povești de dragoste scrisă sub forma unei juxtaponeri de pagini de jurnal, fragmente de corespondență și reflecții poetice.

Fundalul absurd al Cubei comuniste din perioada lui Fidel Castro aduce față în față două personaje cu existențe opuse: Tim, scriitor și jurnalist român, invitat la un festival de poezie, și

Ania-Rosa, studentă la Litere în Havana. Într-o țară marcată de sărăcie și de îngrădirea drepturilor elementare, „cenzura” este cuvântul la ordinea zilei. Străinii sunt atent supravegheați și controlați prin resorturile specifice unui sistem totalitar. Tim și Ania-Rosa funcționează

însă după mecanisme care le-au permis să se adapteze opresiunii induse de societate. Când destinele lor se intersectează prioritățile se schimbă iremediabil. Se poate evada dintr-un regim dictatorial prin iubire? Geografic, fizic, mental?

Distorsionarea politică a vieții pe care o generează regimul castrist provoacă o paralelă dureroasă cu perioada comunistă din România. Tim Troțușanu este puternic marcat de copilăria pe care a trăit-o în anii '60. Fie că vorbește despre „bătălia oaselor” – lupta pentru supraviețuire dusă de locuitorii cartierului de nord-vest al Iașiului, fie că descrie ascensiunea dictatorului național, relatează faptele cu o acuratețe jurnalistică tranșantă. Se conturează astfel o Românie în care compromisul intelectual este aparent inevitabil, „cartelarea existenței” devenind preț pe care unii aleg să-l plătească pentru beneficii materiale sau numai pentru a supraviețui.

După o perioadă petrecută la Havana, Tim denunță orice formă de supunere și încălcare a principiilor după care se ghidează și publică la revenirea în țară un articol despre societatea cubaneză, fără să anticipeze consecințele pe care acesta le-ar putea avea asupra iubitei lui. Ania-Rosa trăiește cu intensitate și, deși cu mai puțină experiență de viață, intuiește detaliile care vor determina cotitura neașteptată a relației dintre ea și Tim. Minte și sufletul ei sunt libere și descătușate, au „ieșire la mare”, deși fizic este sclava revoluției permanente din țara ei. Comportamentul ei copilăresc și autentic va reuși să-l contamineze pe cerebralul ei partener, făcându-l să perceapă în final realitatea într-un mod diferit?

Romanul are o respirație poetică, apropiată de realismul magic prin elemente care punctează recurent firul narațiunii: apariția unor semne, fântâna secată care se umple cu apă, trandafirul care zămislește viață. În ciuda abuzurilor unui dictator care pune în ramă o lume lipsită de logică și de empatie, întâmplări care nu pot fi controlate și explicate scurtcircuitează realitatea, demonstrând că mintea și spiritul uman nu pot fi îngrădite. Protagonistul mărturisește: „Curios cum aici în Havana soarele răsare și apune în același loc. Ori eu sunt nebun, ori trăiesc o imposibilitate fizică. Și totuși, la răsărit și la apus găsesc astrul în același loc ...”

Pe parcursul cărții, descrierea capătă accente utopice. Această detașare de realitate îl determină pe cititor să reia întrebări retorice despre responsabilitate personală și socială, alegeri, prietenie necondiționată, rostul scriitorului într-un sistem opresiv, jalonat de interdicții, idei preconcepționate și clișee. *Suflete cu ieșire la mare* aduce o perspectivă resemnată și, totuși, optimistă asupra realității, punând accent pe forța pe care o găsim atunci când suntem puși în fața unor situații limită și prin capacitatea de a schimba ordinea impusă a lucrurilor.

România – trasă la sorți

Menuț MAXIMINIAN

Pe Valeriu Stancu îl cunosc de ani buni. Drumurile noastre se intersectează cel puțin de două ori pe an la festivalurile de literatură Liviu Rebreanu și George Coșbuc din Bistrița, ca membri ai juriului care premiază pe cei mai buni scriitori candidați la premiile oferite de instituțiile organizatoare. Fiind președintele juriului de mai multe ori, Valeriu Stancu și-a dovedit profesionalismul prin cunoașterea întocmai a valorii unei cărți și integrarea ei în curentele literare.

În dreptul său putem bifa o experiență vastă ca președinte al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor, timp de mai mulți ani, cunoscând bine problemele breslei, pentru care a coordonat și revista *Cronica*, un bun traducător de poezie contemporană, dar mai ales poet, prozator, eseist, publicist cu un condei remarcabil și neostenit. Poetul Valeriu Stancu este unul dintre cei mai traduși și premiați români, în multe colțuri ale lumii. La ceas de bilanț mă opresc asupra publicisticii, mult mai apropiată mie, care de 20 de ani mă străduiesc să duc mai departe spiritul jurnalistic al cotidianului *Răsunetul*. Celelalte segmente ale creației scriitorului sunt convins că vor apărea în comentariile colegilor.

Volumul *Cămașa lui Hristos și Apocalipsa roșie*, Editura Vasiliana, aduce – printr-un șirag de eseuri compozite, apărute mai întâi în presa vremii din Iași, scrise cu ochiul ager - subiectele postrevoluționare legate de îndoieli, neliniști, nedumeriri și incertitudini, despre valoarea cărții și a culturii sufocate de politic: „Nu m-am împiedicat niciodată de românism în așa măsură, încât de dragul lui să mă prefac a nu observa ce se întâmplă de la o vreme încoace în eterna și fascinanta Românie. De altfel, îmi iubesc țara cu măsura și detașarea ce îmi permit să-i văd mai ales păcatele, durerile, sărăcia, nevolnicia, dar și pe cei care din ticăloșie, indolență,

lăcomie, lichelism, prostie, rea-credință, netrebnicie o împing în mod inexorabil spre abis, spre apocalipsă”.

Conform publicistului, țara noastră a fost scoasă la mezat, „trasă la sorți și împărțită cum a fost cămașa lui Hristos pe Dealul Golgotei”, de unde și titlul volumului. Și textele lui, chiar dacă unele scrise în urma cu 20 de ani, se potrivesc ca o mânășă și zilelor noastre. Pentru că și azi, în arena politică a țării, deși apar figuri noi, după fiecare campanie electorală ne dăm seama că dincolo de promisiuni se ascunde prefacerea vieții lor în bine și lucrurile merg de multe ori pe un fâgaș care nu ne face cinste. „Niciodată, nici când năvăleau turcii pe vetrele noastre, nici pe vremea fanarioților poporul român nu a fost mai umilit ca acum, când cei care l-au spoliat îi dau cu tifla și îl terfelesc pentru un blid de linte, considerându-l un popor de imbecili, de dobitoci care își merită soarta și care trebuie exploatați, spre a nu deschide gura să ceară dreptate. Bineînțeles, schimbarea a adus oameni noi, dar moravurile au rămas aceleași” spune Valeriu Stancu. Parcă obișnuiți cu ceea ce ni se întâmplă, de multe ori trăim un martiriu cu zâmbetul pe buze sau printre hohote de râs. Valeriu Stancu remarcă faptul că oamenii lipsiți de simțul umorului trăiesc cu un handicap spiritual. De aici și vorba de a face haz de necaz a românilor.

Nu lipsește de la „tocat” nici presa vremii. Se pare că nu mai prea avem ziaristi de altădată bucuroși de a fi utili semenilor, dăruți

de la ursitoare cu har, cu talent, cu vocație, cu pasiune. „S-au transformat în patroni de presă, în salvatori ai nației, în rechini ai trusturilor media ori în clienți politici sau economici care și-au pus condeiul în slujba unor comanditari ce le burdușesc buzunarele în schimbul aservirii instituțiilor de presă pe care le conduc”.

Adevărul este că presa liberă se descurcă din ce în ce mai greu, astăzi putând fi numit jurnalist oricine ține un telefon în mână. Discuția este lungă și amplă, din păcate jurnaliștii adevărați de multe ori sunt trecuți într-un con de umbră, luându-le fața influencerii care sunt praf la cultură generală, iar cuvântul profesioniștilor nu mai valorează mare lucru. Poporul fuge după imagini de carton, frumos spoite. Am discutat de multe ori cu Valeriu Stancu despre politică, inclusiv la ultimele alegeri, îi cunosc foarte bine părerile și tocmai de aceea afirm încă o dată faptul că este un intelectual iscusit cu o pană ageră și că își iubește țara, însă așa cum spune este foarte greu să comunici cu oamenii, pentru că „românii trăiesc și astăzi cu mentalitățile, obiceiurile, păcatele pe care ni le-au pus în cârcă activiștii PCR-ului, securiștii, privilegiații epocii de aur, ai dictaturii secerii și a ciocanului. Ne este frică și astăzi de organele de represiune. Avem și azi nevoie de tătuci, avem și azi privilegiați ai regimurilor, ne strivesc și ne sfidează clienții partidelor”. Cât adevăr! În spatele luxului politicianilor întâlnim azi și o Românie „a cocioabelor, a boschetarilor, a drogaților, a criminalilor, a alcoolcilor, a șomerilor, cerșetorilor, a oamenilor simpli și cinștiți de care se pare ca nimănui nu-i pasă din conducerea țării”.

Dreptul de a te exprima implică și toleranță, obiectivitate, respectul față de adversar și față de opiniile acestuia și mai ales respect față de tine însuși. Respectul de sine le lipsește cu desăvârșire românilor și nu de azi și de ieri. „Din nefericire ei au transformat dreptul de exprimare în bâlci, bălăcăreală, calomnii și minciuni”. Destinul popoarelor din Balcani este unul tragic, poporul din când în când se mai răzvrătește, își mai aduce aminte că există, așa cum spune George Coșbuc în poezia *Noi vrem pământ*: „Să nu dea

Dumnezeu cel sfânt,/ Să vrem noi sânge, nu pământ!/
Când nu vom mai putea răbda,/ Când foamea ne va răscula,
Hristoși să fiți, nu veți scăpa...”.

Referitor la frații noștri de peste granițele actuale, Valeriu Stancu spunea că visează la clipa când românii, pe care vitregiile sorții și voința celor puternici i-au despărțit de patria lor, vor avea drepturi egale cu populația care astăzi e majoritară în teritoriile cândva românești, indiferent de statele în care se află aceste teritorii și în care românii din nefericire își duc traiul: „pentru a nu știu câta oară, m-a fulgerat un gând: nici în cele mai nefericite momente ale dictaturii, noi, cei care am trăit între granițele statului național, nu am cunoscut problema cu care se confruntă clipă de clipă românii din spațiul extrafrontalier, iar nenorocirea de a fi minoritar, de a aparține unei comunități doar cu rădăcini în spațiul în care ești trăitor, o comunitate care nu-i mai aparține propriului pământ, o comunitate care e străină în propria țară”. Cunosc foarte bine problemele românilor, atât din Ucraina, cât și din Republica Moldova, dar și din Serbia, călătorind de multe ori în mijlocul acestora cu acțiuni culturale. Am dus cărți și de multe ori, după ce am plecat, au fost pur și simplu aprinse de către autorități, iar când am fost la cimitirele românești ne urmărea o mașină. S-au promis că se fac lucruri și pentru românii din Ucraina, însă vedem și în zilele de astăzi cum de multe ori sunt asupriți, inclusiv în biserici.

O carte în care se vede condeiul de scriitor și de jurnalist al lui Valeriu Stancu, o carte despre trăirile noastre, despre suferință, despre românism, despre trădarea celor care ne conduc. Un adevărat semnal de alarmă ca măcar în al 12-lea ceas elitele să preia conducerea țării, așa cum făceau la Marea Unire, când în fruntea oștilor se aflau intelectualii. Felicitări, Valeriu Stancu, pentru toată munca depusă de-a lungul timpului. Mi-am amintit citind volumul de atelierul de creație al lui Mihai Eminescu și despre semnalele de alarmă, despre durerile strigate, despre țara lui. Spiritul civic, care ne lipsește multora dintre noi, este subiectul acestei cărți a lui Valeriu Stancu, o atitudine care ne învață încă o dată că doar uniți putem fi o voce care

contează în bunul mers al unei națiuni. Întâlnim aici formula în care jurnalistul, cel care vede tot, îl ajută pe scriitor, iar acesta reușește să contureze altfel gândurile, trecându-le prin oglinda detaliilor metamorfozate.

Dreptul la cuvânt este câștigat în urma unor sacrificii pe care Valeriu Stancu ni le reamintește, observându-se aici și spiritul jurnalistului care de fiecare dată spune lucrurilor pe nume întru apărarea adevărului. De altfel, cultura, mai ales în ultimii ani, a fost izolată cu

totul, conducătorii noștri negândindu-se că civilizația vine din educație, iar școala este parte a culturii. Nu ai cum să fii un popor educat dacă nu subvenționezi cultura, pe lângă drumuri asfaltate, avem nevoie și de oameni care să știe pași pe ele, nu de roboți care au mintea goală.

Valeriu Stancu ne oferă un mozaic complex prin eseurile culturale pline de substanță, prin semnalul de alarmă al intelectualului român asupra politicului, prin raportarea la civilizația europeană.

PERSONAL TOUCH 2/2 BACK

Godot pe pământ mioritic

(impresii de lectură a piesei de teatru *Venirea* de Valeriu Stancu)

Simona MIHUȚIU

Așteptându-l pe Godot, celebra piesă de teatru a lui Samuel Beckett, pare că exprimă un timp absurd de lung și, întrebându-ne cum arată cel așteptat, cine-o fi, ce reprezintă, iată că, în sfârșit, avem ocazia să-l vedem și nu oriunde, ci la noi, pe propriul meleag. Și vine nu un singur Godot, ci vin mai mulți, din toate părțile. Cine a intermediat această „vizită”? Valeriu Stancu, în *Venirea*, piesă de teatru într-un act.

Când toată lumea se străduiește să devină „universal”, Valeriu Stancu aduce universalitatea în plan autohton și dacă este să fim

corecți, o ducem înapoi, dar numai după ce aceasta și-a extras și filonul românesc. Indirect, piesa *Venirea* este și un omagiu românesc adus lui Samuel Beckett.

Ceea ce realizează într-un mod fascinant Valeriu Stancu este faptul că în piesa dumnealui absurdul devine realitatea cotidiană a unui

spațiu mioritic, cu trimiteri satirice către o societate concretă, actuală, palpabilă, la care suntem cu toții martori. Autorul păstrează personajele principale – Vladimir și Estragon – care, timpul părându-le prea lung, joacă table *în plin soare, chiar lângă o gară*, mirându-se de întâmplarea existenței lor, așteptând pasivi, întocmai ca și personajele lui Beckett, ceva să se întâmple, să le fie dat un semn, să fie salvați

fără a ști exact de cine – poate de ei înșiși și nici de la ce – poate doar de propria existență.

Godotii nu întârzie să apară, rând pe rând, *umblând la intimitate, la obiceiuri și la spațiul vital* al protagoniștilor Vladimir și Estragon, în ciuda amenințării că o asemenea intruziune ar putea avea urmări neprevăzute: *Pentru astea facem urât! Iar când facem urât, noi facem foarte urât!*

Putem pune în dreptul fiecărui Godot (1, 2, 3) personificarea dacă vrem, orientați de cuvintele inserate provenite din limbi vestice de circulație internațională. Se mai adaugă o văduvă Godot și un junior fără apartenență certă. Estul nu scapă nici el de incriminare, fiind nominalizat clar, răspicat, punctual. În fond, nici în piesa lui Samuel Beckett (*cu doi „l”*) nu le era prea clar eroilor dacă „apusul este un răsărit” – vorba lui Minulescu, sau dacă răsăritul este (un) apus...

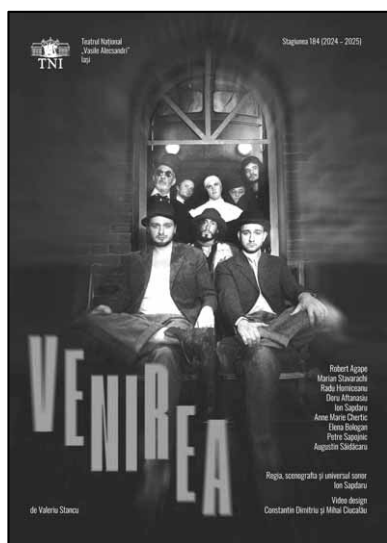
Godotii vin „să-i apere” pe Vladimir și pe Estragon, cel puțin la nivel declarativ, *de sărăcie, de singurătate, de tristețe, de...*, să le fie *leacul durerilor, tristeților, suferințelor*. Godot 1 *poate o fi unul din americanii pe care în zadar i-au tot așteptat bătrânii noștri...* sau, poate, un spion de pe frontul din Ucraina, *trimis de descrierat*. Este o formulă prin care Valeriu Stancu pare a ne spune că e totuna, „tot o apă și-un pământ”.

Cel de-al doilea Godot pare să vină pentru a-i feri pe „boschetari” de o mândrie prostească:

„– Nu vă fac proști, dar mândria asta a voastră nu-și are rost. Lăsați-v-o deoparte și urmați-vă destinul...”

– Destină-te, române”...

Dialogurile, remarcăm pe întreaga derulare a piesei, sunt pigmentate cu umor neaș care dă savoare lecturii.

Venirea de Valeriu Stancu în regia lui Ion Sapdaru lansată de Naționalul ieșean înaintea Crăciunului.

Nici cel de-al treilea Godot „salvator” nu este întâmpinat mai bine de Vladimir și Estragon:

„Mergi și te pui de acord cu ceilalți doi salvatori, vedeți dacă salvările pe care vreți să ni le propuneți coincid, mai îndulciți eventualele diferențe și divergențe, doar văd că nici n-ai răbdare să m-ascuți, așa de tare-ți dorești să te răfuiesti cu antemergătorii dumitale, și când sub Nucu' lu' Pătru nu va fi decât frumusețe, lux, calm și voluptate, veniți frumușel cu soluții concrete, ca să vedem dacă putem să fim și noi de acord cu ele.”

Văduva Godot, parcă în conformitate cu teatrul lui Beckett, subliniază sensul destinului diferit – unii să aștepte pasivi fără a ști ce anume, alții să caute într-una fără a ști sau a găsi ceea ce caută. *Vă caut, fiindcă acesta e destinul meu: să caut! Așa cum destinul vostru e să așteptați, al meu e să caut. Toată viața am căutat: un soț, fericirea, fiul, iar acum vă caut pe voi!*

În confuzia creată de atâția godoți pripășiți pe plaiul lui Vladimir și al lui Estragon, concluzia se impune – exprimată de Vladimir cu un iz de „firesc” contemporan: „Impostori! Politicienii-s impostori, cei cu doctorate-s impostori, miniștrii-s impostori, ce zile am ajuns să mai trăim și noi în țara asta a imposturii, jafului și corupției!”

Lecturând piesa de teatru, ne întrebăm, deodată cu Estragon, care ar putea fi originea acestor Godoți. Chiar și legat de piesa lui Beckett, *Așteptându-l pe Godot*, s-au iscat multe speculații legate de misterul celui așteptat. Cum numele pare un derivat al lui „God”, cred că nu sunt dubii asupra a ceea ce reprezintă: trimisa lui Dumnezeu, soarta. În piesa lui Valeriu Stancu aceeași întrebare privind proveniența godoților, se menține:

„– De unde dracu i-ai scos pe ăștia?”

– Cum de unde? Din istorie! Și nu i-am scos eu, veniră ei!”

Proveniența *de prin cotloanele cerului a apostolilor dedulciți la veșnicie, sfinților, îngerilor, arhanghelilor, mucenicilor*, este exclusă de Vladimir. Rămâne posibilitatea ca aceștia să vină din viitor, ființe robotizate:

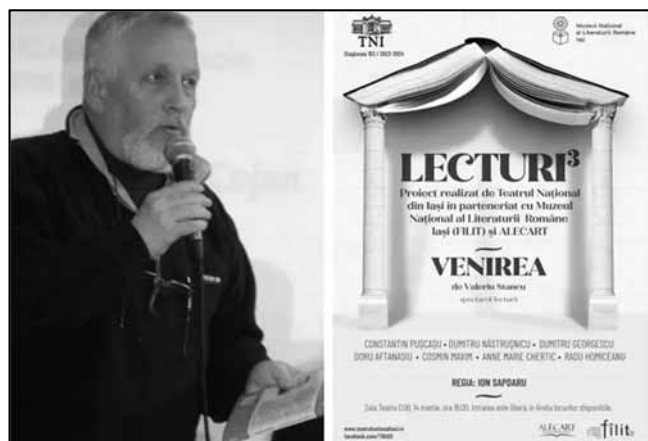
„– Da' știi ceva? Dacă așa e oamenii din viitor, eu mă lipsesc de ceea ce va să vină!”

Prefer să trăiesc într-un prezent continuu: soare, table, bere de la Branco Nero, liniște...”

În piesa de teatru *Venirea* autorul pendulează uneori din actualitate în trecut, alteori în viitor, pentru ca apoi să se reîntoarcă la momentul prezent:

„– Liniște? De unde liniște, când rusnacia vor să-și pună cizma pe gîtul Europei? Liniște? De unde liniște, când întreaga noastră țară e-n jaf și-n pradă c-o fură alde politicieni, parlamentari, mafioți, securiști, maneliști, toți niște interlopi, niște pușcăriabili!? Liniște? De unde liniște, tu nu vezi ce balamuc fu astăzi aici?”

Abstractul se densifică în forme concrete în *Venirea*. Chiar și pentru starea de liniște invocată se caută un contur, acel sugestiv „dolce farniente” care, ne spune autorul, *se traduce în rusește „oblomovism”, da' acum nu mai e cazul să vorbim despre traduceri în limba rușilor, că, mă rog, au făcut-o de oaie și-au tradus o lume-ntreagă*. Piesa în întregime este o satiră tragi-comică, având astfel de

mostre de umor inteligent presărat în dialogul protagoniștilor.

Reacția localnicilor la venirea godoșilor are și ea un iz mioritic. *În țara mea și cu partidul meu la putere, eu, în loc să joc table toată ziua, sunt la dispoziția, ba chiar la cheremul vizigodoșilor ăstora de-au venit și-n țara noastră, nu știu dacă pentru a ne cere pământ și apă, dar cu certitudine venică să ne strice ziua.*

Eu, în calitate de cititoare, mi-am configurat o impresie despre simbolistica Godoșilor din *Venirea*, dar, precum Estragon, personajul lui Valeriu Stancu, pot să afirm cu autoironie că *nu-s de acord cu ea* (cu impresia mea) sau, precum Vladimir din aceeași piesă, *mai bine spun că nu cred nimic*. Astfel, aș putea rămâne și în spiritul lui Vladimir, personajul lui Samuel Beckett, de data asta: *Să nu ne vorbim de rău epoca. Ea nu e mai nenorocită decât altele de dinaintea ei. Dar nici de bine să n-o vorbim. Să nu o vorbim deloc!*

Copacul singular din piesa lui Beckett este un nuc bătrân în cea a lui Stancu. Motivul valizei vechi, purtate de fiecare Godot în parte, este preluat și el. „Ce-i în valiză? / Nisip” (Samuel Beckett, *Așteptându-l pe Godot*).

„Fire de nisip” par să caute și Godoșii din piesa lui Valeriu Stancu. Nu putem să nu remarcăm tranziția poetică și simbolistă realizată de autor când explică motivul căutării proaspeților invadatori:

„- Și-apoi, nu mi-ai răspuns la-ntrebare: ce caută, domnule, aici?”

- Ce să caute?! Clipa, Estragoane, clipa! Asta caută! Clipa când umbra va urca pe umerii noștri...”

Finalul piesei ne prezintă viziunea pesimistă a autorului. Clipa căutată de Godoși poate fi cea a apocalipsei, *da, da, clipa apocalipsei, când fiecare din noi va deveni godot cu „te” la urmă și vom căuta tot felul de Vladimiri și de Estragoni prin gări uitate de lume, cum e aceasta în care ne ducem traiul...* Poate fi vorba și de căutarea unei vieți fără sens, fără speranță („Să-mi trag una, păi ce viață mai e și asta, fără table, fără așteptări?”) sau de căutarea non-sensului ca atare. Ni se prefigurează chiar o lume care *cu ruși sau fără ruși, se va sfârși în curînd*. Înmulțirea numărului de godoși care apar sugerează această din urmă supoziție.

La lăsarea cortinei îmi vin în minte cuvintele lui Samuel Beckett din *Așteptându-l pe Godot*: „Nu mai avem drepturi? / Le-am dat pe nimic!”

Piesa lui Valeriu Stancu este inteligentă, autentică, are umor rafinat și este plină de mesaj! Este o satiră aprigă, spirtoasă, a cotidianului. Sper din toată inima să își găsească loc pe scenă, dar și public pe măsură, căci și acesta pare tot mai „godotizat” în ultima vreme, mai derutat, confundând spectacolul de divertisment cu arta dramaturgică și prea puțin pregătit să primească piese cu adevărat valoroase, cum este și aceasta... Dar și în această privință, poate tot venirea Godoșilor poate să fie cauza...

THE PRESENT 2/5 SCHIMBARE

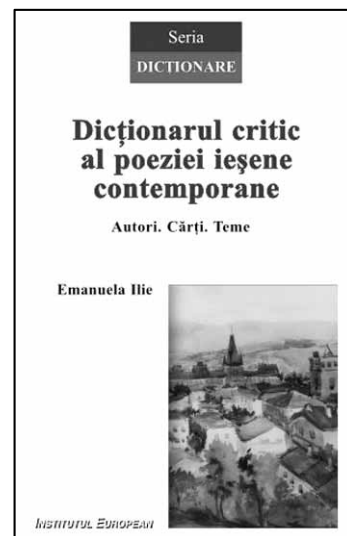
Fișă de dicționar

Emanuela ILIE

Între volumul de debut al lui Valeriu Stancu (*Înfrângerea somnului*, Editura Cartea Românească, 1981) și următoarele sale cărți de poezie (*Soarele-Lup*, 1984; *Ființa de vis*, 1989; *Agenția de eufemisme*, 1995; *Sinucigași de lux* 1996; *Răstălmăcirea jocului*, 1998; *Triunghiuri cu pupila albastră*, Editura Timpul, Iași, 2009; *Târgul de nopți*, 2010) nu există, practic, diferențe majore de tematică sau viziune lirică. În toate, poetul pare a-și respecta riguros programul estetic, bine articulat de la început, intervenind pe parcurs doar în sensul nuanțării unor motive dominante sau a unor atitudini auctoriale existente, în marea lor majoritate, încă din *opera prima*. *Înfrângerea somnului* promite de altfel a pune în pagină un program construit după regulile liricii moderniste, viziune, aplecate asupra marilor interogații și dileme existențiale, contrase în cunoscuta formulă a identității plurale: „Vorbind despre mine, învăț să folosesc pluralul/. Duplicitatea pătrunde în chiar temnița umbrei” - *povero pagliaccio*. Foarte rar, poetul Valeriu Stancu scrie și va scrie despre efemeridele noastre socio-politice, spre deosebire de romancierul Valeriu Stancu, mult mai atras (după cum o arată în special trilogia compusă din *Pelerinul de cenușă*, 2000, *Conspirația vagabonzilor*, 2001 și *Crematoriul de suflete*, 2003) de investigarea tarelor societății noastre. Reflecțiile despre neocomunismul bine ancorat în pseudodemocrația noastră cea de toate zilele, strecurate în poeme precum *Sena, Sena, Sena... II* sau *aurul nostru cel de toate zilele*, din volumul *Sinucigași de lux* (1996), au mai degrabă statutul de enclavă textuală și nu știrbesc impresia de ansamblu, aceea că ne aflăm în fața unui lirism intens reflexiv, stimulat de provocările majore ale destinului artistului, adică întâlnirile sale revelatorii cu erosul, creația și moartea. Pe claviatura acestor

teme, el dovedește că poate alcătui arpegii distincte, în care sonorile dominante vizează, cel mai adesea, fie relația tensionată cu divinitatea, fie creația, formă de alienare și moarte („poem – înstrăinat inel/ cu vârsta încrustată-n el//?...// poem – însingurat inel/ cu moartea încrustată-n el” (*târfa cu sâni bezmetici* din *Târgul de nopți*).

Majoritatea poemelor scrise de Valeriu Stancu sunt *crochiuri celeste* sau *parabole ale însingurării* (chiar titlul unor poeme din *Răstălmăcirea jocului*). Eul scriptor al acestora se situează, de la bun început, în unghiul privilegiat care îi oferă posibilitatea de a (cali)grafia atât celestul accesibilizat (*suburbiile cerului*), cât și terestrul amortit de impietate, conservându-și amintirea nostalgic îndurerată a unui timp al beatitudinii și statorniciei. În cicluri precum *noapte la persoana întâi* din *Agenția...*, *elegii boppardiene* și *triunghiuri cu pupila albastră* din volumul cu același titlu, descripția urmărește de regulă resturile acestuia într-un univers maculat chiar atunci când e lipsit de prezența umanului: „în cetatea de cuarț/ toamna a răstignit/ răsăritul/ până i

s-au nisipit falangele/ izvorător cearcăn de lumină/ îmbrățișează somnul canarului/ nerostită poveste a nestatorniciei,/ tăvălugul fluxului/ îți adulmecă sarea/ înrourată pe trup”. Când actantul uman își face simțită prezența sau chiar evoluează fizic în peisajul contaminat de această pace agonică, de această sumbră armonie a elementelor aflate în ora amorfizării pre-thanatice, decorul se încarcă și mai vizibil de însemnele unor vremi crepusculare: „clopote martirizate de ploii”, zorii adormind „în venele înveninate ale îngerilor cu arcadele

sparte”, „toamna apăsătoare/ pentru o sperietoare/ dezarticulată”, canoanele zării ruginind în marsupii etc. Încărcătura dramatică a textelor, adesea construite pe tiparul ritualului sacrificial sau desacralizant, sporește atunci când ceremonialul de gen este atribuit elementelor. Poetul uzitează adesea de procedeul

antropomorfizării: „Teluric vântul sapă adăpost/ în carnea cerului cerșind răsplată”; „Armura plânge-n Louis Treize”; „Zăpezi aprinse de dogoarea frunții/ Se șterg pe ochi cu palimpseste strani” etc. pentru a contura un tablou întunecat, în care speciile și regnurile fuzionează, la modul negativ însă, rezultatul fiind un amalgam generic obținut printr-o silnicie (*sic!*) a simțurilor dereglate, puse la bătaie pentru a înregistra tocmai siluirea, desacralizarea forțată a universului: „ardezia clipei închipuie triumphiuri/ cu pupila albastră/ les remparts du chateau/ dealurile siluiesc terase/ și stânci/ și cruci de ninsori/ vorbitorii ucenicesc la școala măreției/ îngerul încătușat în vitraliile înguste/ ale bisericii scufundate/ mi-a lunecat în ființă/ năruind foneria fantomelor/ și stâlpii cocliți ai galeriei” (*triumphiuri cu pupila albastră*).

Crochiul întunecat în ton baladesc, pastelul de umbre și reflexe agonice (chiar și cel compus în numeroasele sale *ore franceze*)

ori sonetul acompaniat de un vag halou al evanescenței pe care le cultivă Valeriu Stancu în cicluri bine delimitate (*copilăria anotimpurilor* din *Sinucigași de lux*, *răstălmăcirea jocului și triumphiuri cu pupila albastră* din cărțile eponime) pretind, dincolo de virtuozitate formală sau atașamentul (lucid!) față de o tradiție asumată și în definitiv revitalizată, un anume fel de detașare față de propria subiectivitate, ocolită, abia tatonată sau pe de-a-ntregul camuflată. Eul poetic revine însă întotdeauna în forță în alte cicluri de poeme ale solitudinii mândre, dornic să-și clameze de fiecare dată diferența înnobilitoare (a se vedea, bunăoară, seria de autoportrete din *Agenția de eufemisme: autoportret cu blestem, autoportret în oglinzile somnului, autoportret cu prăpastie, autoportret cu iluzie* etc.). Statuat din nou, în fond, drept demiurgic, în maniera poeziei moderniste, el își declamă orgolios drepturile po(i)etice, preocupat a da seamă aici de propriile tribulații în căutarea identității de suprafață și de adâncime. Rezultatul constă într-o serie de egografii ale diferitelor vârste poetice și biografice, adesea îngemănate. *Mai bine golan* din *Triumphiuri...*, bunăoară, este și o solemnă *questa* identitară, și o complicată aventură a redescoperirii poemului perfect, pierdut odinioară, cu excepția unui distih splendid („Și-a răstignit vecia în ochiul meu ateu/ Și-i singur, fără mine, în ceruri, Dumnezeu”), cât *Balada petalei de roză (adâncul blasfemiei)* din același op re-compune, din perspectiva adultului aflat la o vârstă a limitei, portretul unui tânăr din stirpea romantică a marilor revoltați, însetați de cunoașterea totală: „Mă părăsesc iubirile pe rând/ M-am părăsit și eu – de ce m-aș teme?/ Eram un zeu de lacrimă flămând/ Nu învățasem rugă și nici blesteme// Azi văd din ceruri îngerii căzând”.

Creația rămâne, totuși, marea obsesie a lui Valeriu Stancu. Cele mai frecvente reflecții din textele sale poetice reiau cu insistență problematica menirii creatorului și a operei sale într-un timp în care aceasta este mai degrabă taxată ca revolută. Spre deosebire de cei mai mulți dintre congeneri, scriitorul este cât se poate de convins de legitimitatea poeziei de a exista și, mai mult, de a-și recâștiga

prestigiul pe care i-l conferă funcțiile ei esențiale. Și pentru el, poezia rămâne singura cale de a reface un sine destrămat de pierderea credinței în sine și în zei („Sunt doar înluminare fără miez și fără înveliș, fără durere și fără patimă, fără hotar, fără altare, fără amintiri și fără speranță. Mă dor urmele cuielor din palmele crucificate-n scris” – *frigul nestatorniciei*). Regăsirea și refacerea unității primordiale a sinelui prin intermediul creației, iată o temă arhicunoscută, căreia Valeriu Stancu are însă ambiția să îi confere o înfățișare cu totul distinctă. Astfel, începând cu volumul *Triunghiuri cu pupila albastră*, scriitorul își plasează în centrul imaginarului liric, două figuri reprezentative pentru felul în care el înțelege să se raporteze la propria creație: Iisusa, ipostază a Poeziei, și călăul, avatar al Poetului. Într-un *vârtej de patimi*, bunăoară, prima apare ca o alteritate demonică, de o frumusețe rafinată, dar veninoasă: „Iisuso, augusta am să te numesc, pentru că mi-ai dat/viață,/ pentru că tentaculele luminii tale mi s-au strecurat/ în falange/ m-au atras în adâncul unui vârtej de patimi,/ de păcate,/ de miracole,/ de mântuirii./ Miraj/ sau partitură a diavolului/ neprihănire a lanțului/ ferecat la încheietura-mi/ înzidind dimineți lacustre” etc. Cel care îi cade în mreje, călăul (portretizat în ciclul intitulat chiar *călăul neființei*), nu apare la rândul lui atât ca un sinistru mesager mereu amânat al morții, cât ca un straniu celebrator al vieții. Poemele precum *tăcerea călăului*, *balada celui uitat pe eșafod*, *crucifixion* sau *călăul în mormântul lui Iisus* îi compun, cu migală și tensiune ideatică, alte și alte fațete: filosofard și sensibil, pătruns de raskolnikoviene interogații și deținător al apei vie, sfințite de orice păcat, călăul scapă de la început de încadrarea în tipologia clasică a sceleratului lipsit de conștiință și remușcări. Gestică lui, dimpotrivă, sugerează uneori tocmai candoarea, sensibilitatea, umanitatea chiar: își împodobește ferestrele „cu vitralii luminoase, viu colorate,/ cu imagini biblice/ ca la catedrale”, iar în grădina de o geometrie severă cultivă flori multicolore, „aduse din paradisuri/

neinventate încă” (*lacrimile paradisului*), pe care apoi le poartă, în uriaș buchet, spre mormintele victimelor (*sisif*); dimineța se trezește primul, „cu inima plină de toate durerile lumii” și cu „ochii scăldați în roua pustiului” etc. De aici, senzația inițială că personajul (când lugubru, când luminos) este dramatic scindat, că morbul dublei sale naturi îl infestează, cu o lentoare otrăvită. Dar, în ultima secțiune a cărții, instanța auctorială își devoalează, finalmente, miza portretistică, cea de a re-face traseul existențial al Poetului însuși, cel în sufletul căruia moare lumina, într-o sisifică tentativă de reiterare a splendidei istorii a prințului ce își caută nemurirea: „moare lumina/ în sufletul călăului:/ Buona Pasqua!// n-am scris nici în noaptea asta/ poezia genială/ la care visez de când am venit pe lume/ acesta a fost basmul meu/ cu tinerețea fără bătrânețe/ care m-a îndemnat să mă nasc/ Mehr Licht!” (*împărățind, întunericul...*). Paginile ultime ale cărții îi vor reda, așadar, în manieră similitudinară, preistoria și prezentul nelipsit de irizații vizionare, tocmai pentru a fixa portretul unui fals demon, în esență un înger căzut între oamenii printre care își exploatează sensul soteriologic. Într-o lume cu semnul schimbat, cum este lumea aproape dezagregată a *triunghiurilor cu pupila albastră*, legea ar impune ca factorul dizolvant să devină factor coagulant, unificator; prezența călăului-poet pare, așadar, a contrabalansa excesul de zgură existențială, de incongruență și alienare. Echivalența călău-Poet, coborârea măștii și mărturisirea sensului sunt în fine transparente în *jurnal de călău (mântuirea prin necredință)*: „Numai poezia s-a aplecat asupra-mi/ Când mâinile-mi urlau din răspuțeri/ Orbite de sânge (...)/ Poezia/ Venită în viața mea o dată cu Iisusa// Poezia –/ Cea mai albă și mai tăcută/ Biserică din câte am intrat –/ mi-a țintuit închinarea”. Într-adevăr, s-ar putea ca Valeriu Stancu să aibă dreptate: exceptând credința religioasă, numai Poezia să rămână șansa elevației spre sublimul care ne este îngăduit...

(din *Dicționarul critic al poeziei ieșene contemporane. Autori. Cărți. Teme*, Editura Fundației Culturale Poezia, Iași, 2011)

Referințe critice

Din țară:

„Valeriu Stancu este, după opinia noastră, unul dintre cei mai talentați poeți tineri de azi pentru care poezia se constituie ca esențial experiment al limbajului. [...] Poezia lui Valeriu Stancu mărturisește o „mistică a cuvîntului”, o problematizare continuă a expresiei poetice; preluînd inteligent *serialitatea* (titluri, motive recurente), tehnică poetică redescoperită doar de generația noastră dar veche de cînd lumea, obsedat de propria-i originalitate înțeleasă ca fidelitate față de propriu-i demers poetic, Valeriu Stancu scrie o poezie dificilă, uneori ermetică dar întotdeauna personală, autentică, refuzînd epigonismul în care se complac mulți răsfățați ai criticii literare de azi, de la noi.”

Cezar Ivănescu

(În *Luceafărul*, nr. 51 / 20 decembrie 1980)

„Aceste cuvinte (*Înfrîngerea somnului*) ar putea formula o succintă și precisă definiție a poeziei – poezia ieșirii de sub regimul existenței aparente, de sub regimul somnului acesteia, intrarea într-o lume a esențelor și a diferitului. [...] Valeriu Stancu practică în acest prim volum un ermetism foarte bine elaborat, un fel de mistică a formei făcîndu-se simțită în paginile cărții. Atitudinea lirică a poetului pendulează între doi poli majori: încrederea în cuvînt și în puterea sa demiurgică, pe de o parte, scepticismul acut în legătură tocmai cu această putere, pe de altă parte.”

Liviu Antonesei

(*Opinia studentescă*, nr. 2 / 1981)

«Abscons și întunecat (chiar dacă simbolul Soarelui-Lup sugerează apolinicul), Valeriu Stancu vagabondează lucid prin marele cosmos al imaginației. Conceptul, în acest sens, îndeplinește virtuți complexe. Prin el, poetul își trăiește mai ales ființa spirituală, cogitativă, ființa viitoare, încît poemele se constituie în veritabile proiecte ale unei utopii existențiale, utopie ființînd sub zodia timpului devorator. Și mai presus de toate ceremoniile, apare preocuparea pentru cuvînt, emblemă a maximei temperaturi spirituale, cale de „înfrîngere a somnului” [...] Autorul refuză parodicul, ludicul, lirismul excesiv și prozaismul supralicitant.»

Lucian Vasiliu

(*Convorbiri Literare*, nr. 5 / mai 1981)

„Poetul știe exact cît de neînsemnată, cît de palidă și cît de iluzorie, este în ultimă instanță amenințarea, provocarea pe care el o aruncă în lume avertizînd-o cu memoria sa, cu arta sa. Iluzorie este și umilința la care poetul recurge pentru a supune *disprețuitoarea Formă fără de Moarte*. Poetul primește să facă un tîrg sublim cu sine și cu lumea, murind cu fiecare poem, spune, în permanență, rămînîndu-i vie obligația de a continua, din ce în ce mai împutinat, să construiască o lume de cuvinte pentru fiecare om.”

Constanța Buzea

(*Amfiteatru*, nr. 7 / iulie 1981)

„Structură sentimentală ce încearcă să se impună poeticeste printr-un efort vizibil de sondare în mai multe moduri de expresivitate; [...] A fi în mai multe forme deodată înseamnă a nu fi de fapt în nici una și poetului nu-i lipsește conștiința unei atari ipostaze. Diversitatea formelor nu înlătură însă sentimentalismul fondului liric drept care poetul se străduiește, la concurență cu mitologia, să propună și apoi să impună un orizont mitic patronat de două figuri complementare anume pregătite pentru a da seamă de aventura semnului poetic: Lastheria și Axores.”

Laurențiu Ulici
(*Contemporanul*, 1981)

«Cu Mircea Cărtărescu, Magdalena Ghica (aceștia doi mai ales), dar și cu Marta Petreu, Valeriu Stancu, Dragoș Cojocaru, Nicolae Panaite dăm de semnele poeziei zise de *avangardă*. [...] Un *meditativ* ce tinde a ajunge, prin asceză, faustiana ultimă concluzie a înțelepciunii („adorm în cuib de-nțelepciune”), exemplar pentru vârsta candid-puberală a poeziei este Valeriu Stancu. »

Calistrat Costin
(*Ateneu*, 1981)

„Încă de la debut, Valeriu Stancu prezintă o tehnică impecabilă și un stil deplin constituit ce pune în rezonanță resoartele muzicale ale sufletului. După lectură, din cauza sensului escamotat și a expresiei cabalistice, persistă în primul rînd muzicalitatea și fluiditatea imaginii.”

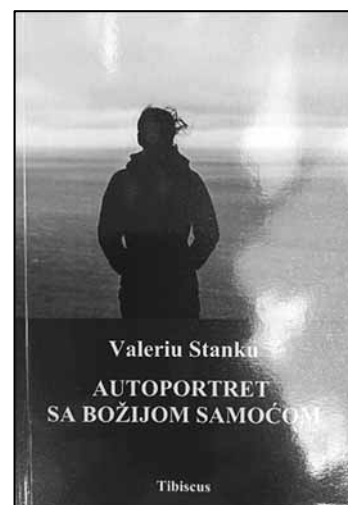
Lucian Gruia
Luceafărul, nr. 36 / 10 septembrie 1983

„Polemică, ironică, aspră uneori, incisivă adesea, poezia de pînă acum a lui Valeriu Stancu oscilează între limitele unui ermetism voit (și, de aceea, sceptic) și aura extaziată a comunicărilor complexe, menite să angajeze dialoguri mai puțin obișnuite, lipsa de stil și de metaforă a versului împletindu-se astfel în starea nudă a ideii.”

Virgil Cuțitaru
(*Cronica*, nr. 11 / 15 martie 1985)

„Valeriu Stancu poate fi întâlnit (dacă ții neapărat) prin birourile revistei *Cronica*, pe străzile Parisului, prin pădurile Durăului și aproape prin toată Belgia. De aceea, cred eu, poezia lui este uneori contemplativă, alteori retorică, cînd filosofică și nu în ultimul rînd romantică. Dar ce te uimește cel mai mult la Valeriu Stancu este încrîncenarea. Or, din acest ultim lucru au ieșit, cu siguranță, poeziile volumului *Agenția de eufemisme*. Și noi nu umblăm cu eufemisme.”

Dan Giosu
(*Timpul*, nr. 12 / decembrie 1996)

Autoportret sa Božijom samoćom, Tibiscus, Uzdin, 2025, traducere de Teodor Rămianț.

«De o frapantă simplitate a lexicului, folosind întotdeauna un „canon” ca pe un miez al sensurilor profunde, cu o geometrie la fel de simplă, poemele lui Valeriu Stancu sînt remarcabile sub raportul adîncimii viziunii care se rupe în secvențe lirice tensionate, traducînd cu fidelitate stările ce au născut-o; proza poemului sau versul său e sincopat, ca o fugă, ca o împrăștiere a ființei într-un spațiu vid, plasînd în prim-plan biografia, evenimentul sau starea evocată, analizate cu o luciditate cristalină. »

Ioan Holban

(*Cronica*, nr 1-2 / 1-31 ianuarie 1996)

«Valeriu Stancu perpetuează în *Agenția de eufemisme* un *mod poetic* reflexiv întors spre sine, „mă-ntoarnă oglinzile somnului”, spune poetul, ca un „scrib văzător/ cu doar ochii minunii”... Sînt oglinzi vorace care topesc în oxizii lor imaginile clipei, care nu restituie nimic din ceea ce surprind. Scrisul lui Valeriu Stancu este însă o „agenție”/ filtru care evită sfîșierea. Temperamentul său potolește fierberea oxizilor, îndulcește lacrima, adaugă cenușilor culoare, făcînd posibilă o stare de contemplare prelungită, rodnică pentru „scribul” care dorește să-și poată nota toate detaliile, senzațiile.»

George Vulturescu

(*Poesis*, nr. 8 / august (1996))

«Poetul scrie cu egală încredere în poezia tradițională „poetică” și-n cea modernă. Și haikù-uri și poeme lungi, totul chemat să-l desemneze. »

Nicolae Prelipceanu

(*România Liberă* / joi 3 aprilie 1997)

Cu poeții Angela Baciu și George Vulturescu.

«Un text introductiv circumscrie un simțămînt al dezarmării ființei în fața neantului intuit într-o ambiguitate a acestuia, apt și totodată inapt a adăposti transcendența: „un idol cu ochii-n lacrimi/ m-a țintuit peste manuscrise/ l-a înduioșat/ Zădărnicia cu care/ gloria abisului meu/ se închina/ de-o viață/ la inexistența lui” (*idolul zădărniceii*). Pe de altă parte, Valeriu Stancu nu întîrzie a-și da în vileag temperamentul fremătător vital, depășind marginile unor poziții conceptual stabilite, dornic foarte a se recomanda ca atare. Apare un amestec de solitudine și socializare, de drăcovenie și puritate, de stări excesive fișnind din obiecte deznădăjduite, pe valurile unei mări

turbulente care se îndreaptă spre finalul inevitabil a toate [...] Valeriu Stancu e astfel apropiat de modalitatea care se numea în interbelic „poezia de concepție”.»

Gheorghe Grigurcu

(*România Literară*, nr. 7 / 15 februarie 2013)

„Dezinvolt, ieșit din inhibițiile și încrâncenările poemelor sale de început, salvat de un simț al limbii ieșit din comun, teribilist, deși vârsta nu-l mai ajută, Valeriu Stancu se arată un poet interesant (un fel de Brumaru optzecist) în această hipostază, în texte șocante, cu un aer de poeme în proză, unde biografismul, livrescul și artefactul sunt la ele acasă.”

Daniel Corbu

(*Valeriu Stancu. De la balistica lampadarului cărunt la liberul arbitru cu desuuri sexy*, în volumul *Generația poetică '80 și rostirea postmodernă*, Editura Princeps, Iași, 2006)

Din străinătate:

„Blua și Stancu se cunosc totuși de multă vreme și la fel de vechi este interesul pe care-l nutresc pentru cele două țări ale lor. Stancu, francofon perfect, este un frecvent vizitator al Franței, unde a participat la numeroase festivaluri de poezie; opera sa poetică, scrisă uneori direct în franceză, este publicată la noi, precum și în Belgia și în Quebec; a tradus în română și a publicat mulți poeți francezi sau de limbă franceză, între care și Blua. Acesta din urmă, în cei douăzeci de ani în care a dirijat Editura Autres Temps iar apoi Revista Autre Sud, a fost unul dintre pușinii editori ai vremii care a făcut loc poeților români, printre care marele Lucian Blaga și Nichita Stănescu.

Ce-i reunește astăzi? În primul rând, desigur, ceea ce tocmai am spus: o viață de devotament față de literatură, față de frumusețea și adevărul cărora le dau naștere cuvintele. Amândoi sunt scriitori, romancieri, esești și, mai ales, poeți. Și, pentru că ombilicul lor nu constituie omphalos-ul propriei existențe, pentru că scriitorul nu are altă funcție și onoare decât să fie deschis spre celălalt, amândoi sunt creatori și animatori de reviste, amândoi sunt editori. Ceea ce îi reunește, de asemenea, acum că Stancu s-a alăturat lui Blua în aceeași lume așa-numită „liberă”, este angoasa comună, mînia împărtășită, în fața dezintegrării valorilor umaniste într-o lume care se caracterizează prin „financiarizarea” economiei, prin reificarea oamenilor, prin materialismul orb, prin pierderea sensului și prin amnezie spirituală.

Poeziile lor încrucișate țes strigătul dureros al omului liber într-o lume care nu mai știe ce este libertatea, care a uitat că aceasta nu este acordată de un oarece sistem ideologic, oricare ar fi el, ci că poate veni doar din interior, din spiritul păstrat viu, de conștiința activă a transcendenței. [...] „Viața este calea morții” (Blua), „insomnia nopții care ne va adormi” (Stancu), desigur. Dar poetul adaugă acestei eternități inexplicabila sa trecere (Stancu). În acest fel, el îi insuflă vieții o valoare care îi este, probabil, singurul sens.”

Jean PONCET

Prefață la volumul *Ecoul este oglindirea privirii – Poetica supraviețuirii* (în colaborare cu scriitorul francez Gérard Blua), poeme, Editura Cronedit, Iași, 2021.

De la stânga la dreapta: Nuno Júdice (Portugalia), Jean Portante (Luxemburg, Franța), Hughes Labrusse (Franța), Abdoulaye Fodé Ndione (Senegal), Valeriu Stancu (România), András Petöcz (Ungaria), Philippe Delaveau (Franța), Florentin Palaghia (Franța), Serge Basso De March (Luxemburg).

„Opera poetică a lui Gérard Blua și Valeriu Stancu este importantă și deja recunoscută în țările lor, respectiv Franța și România. Ambii și-au reprezentat țara în marile evenimente poetice din străinătate, inclusiv în inevitabilul Festival International de Poezie de la Trois-Rivières din Quebec, un festival în care cei doi poeți ai noștri s-au întâlnit în anul 2000 și s-au recunoscut imediat atât prin scriitură, cât și prin temele abordate. [...]Publicat simultan în Franța și România, *L'écho est le reflex du regard/ Ecoul este Oglindirea Privirii* cu siguranță va marca în timp calitatea și profunzimea unei reflecții poetice bazate pe echilibrul rezonabil al unei scrieri originale și profunde.”

Pierre-Antoine NICOLAÏ
Director Editura Maia

„Il faudrait rendre hommage à Valeriu Stancu pour nous avoir révélé ses tourments intérieurs en français. Est-pour lui la langue de la rédemption? Le chemin sera long vers l'expiation à laquelle il fait d'ailleurs allusion dans son recueil. Même le langage inflige une blessure inguérissable, sans cesse ravivée par le fait d'exister.

Cet autoportrait a le goût de l'abîme pour éviter peut-être que nous nous précipitions dans un enfer existentiel où aucun blasphème ne parviendra à conjurer les effets du temps.”

Denis EMORINE,
France (2001)

„Les textes de Valeriu Stancu ont d'une réelle profondeur, une pensée qui s'incarne dans la parole sans ne jamais se soustraire aux exigences du réel. Une véritable pensée qui parcourt l'ensemble de ces textes sans ne jamais céder sur leur présence sensible. Un dialogue, à chaque fois, s'instaure, qui ne laisse rien au hasard et qui touche aux dimensions essentielles de la vie.”

Pierre-Yves SOUCY
Belgique (2008)

„Directeur de la revue roumaine *Cronica*, poète, romancier, éditeur, responsable de l'Union des écrivains de Roumanie à Iassy, Valériu Stancu est aussi un infatigable conteur d'histoires drôles et souvent salaces et un compagnon rabelaisien. Il parle et écrit le français bien mieux que (je vous laisse ici mettre un ou plusieurs noms). Précisément, il publie - en Belgique! – ce bref et poignant recueil qui prouve, une fois encore, que les humoristes sont souvent de grands torturés...”

Une succession de poèmes – ou plutôt de scènes mises en poésie – entretiennent la confusion angoissante entre imaginaire et réalité. L'ironie tangente toujours de la douleur voire de l'angoisse. Et «Les aiguilles du temps/ Valsent/ Dans l'abri de la mémoire.»”

Roland NADAUS
France (2010)

„La Poésie de Valeriu Stancu, chant éclaté ou prière fragmentaire, dit ce qui se donne et se retire à la fois, arpentant les souvenirs et les traces de ce qui fut et de ce qui reste après les ruines, non pas le rêve impossible de la nostalgie, mais le tracé qui ouvre sur la densité lucide, vivante et douloureuse de la mémoire.”

Sylvie BESSON
(*Le nouveau recueil*, dans la *Revue de littérature et de critique*
France, 18 janvier 2010)

„...le poète de Iassy évoque la beauté des paysages, tout en nous offrant des instants plus méditatifs [...] Son écriture fluide et puissante nous rappelle la précarité de vivre, mais aussi que «*les paroles sont des tours de surveillance*». Une fois fermé, cet ouvrage continue à résonner encore longtemps en nous.”

Laurent BAYART – France
(*Revue Alsacienne de Littérature /
Elsässische Literaturzeitschrift,*
nr. 135 / 2021)

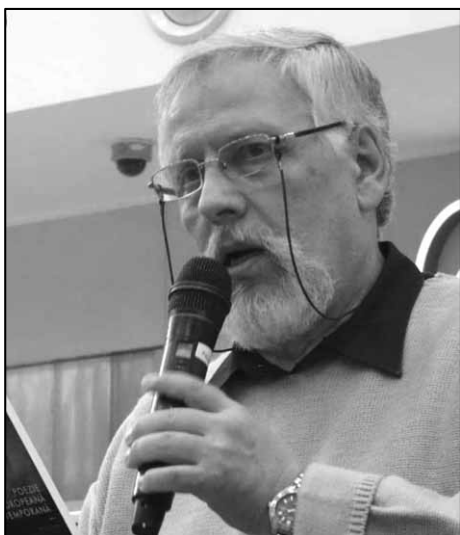
Cu Evgheni Evtuşenko

„Stancu a un poème frappant et stimulant, un poème qui vient de la vie et qui revient à la vie et le reproduit. Il transforme étonnamment un événement qui semble sans rapport avec sa vie personnelle en sa propre expérience, l'esprit vif est vu dans toute sa splendeur. Les phénomènes vitaux ordinaires vécus par chacun deviennent une question de poésie chez Stancu.”

Metin CENGIZ
Turcia

VORBE DE DUH #32

Valeriu STANCU

**„Ori de cîte ori eram întrebat
ce mă voi face atunci cînd voi fi mare,
răspundeam fără șovăire:
«Scriitor!».”**

Mentori și prieteni

– *Stimate Valeriu Stancu, privind înapoi cu iubire, cum îți (mai) vezi primele licăriri de creație, începuturile scrisului, debutul în revistă și editorial?*

– Așa cum este în general orice început de drum: ezitant, plin de speranță și de vise. Primele „licăriri” de creație au fost versuri proprii la unele cîntece din acea vreme, din repertoriul internațional, cărora nu le cunoșteam cuvintele. Într-un tîrziu, proaspăt întors din armată, mi-am făcut curaj și am trimis un grupaj de cîteva poeme la revista *Convorbiri Literare*. Mi-a răspuns poetul Ioanid Romanescu la „poșta redacției”, cerîndu-mi să trec într-o zi prin redacție cu niște poezii. Nu știam nimic pe vremea aceea despre viața într-o redacție, așa că m-am înființat a doua zi la ora opt a dimineții și... Și m-am uitat ca vițelul la poartă nouă, redactorii au început să vină pe la prînz. Am vorbit cu Ioanid cîte-n luna și-n stelele literaturii, mi-a pregătit un grupaj pentru debut și totul a mers bine pînă cînd „Betranus” (mai tîrziu aveam să aflu că aceasta e una din multele sale porecle) a sesizat că mă uit la ceas pe furiș și, iritat, m-a întrebat:

– Te plictisește discuția cu mine?

Chiar nu mă plictisea, Ioanid era de-a dreptul fascinant, de aceea i-am răspuns:

– Nu, nu mă plictisește, dimpotrivă!

– Atunci de ce te tot uiți la ceas?

– Păi, se face destul de tîrziu, iar eu intru în tură de noapte.

– Tură de noapte?!, s-a mirat Ioanid. Ce tură? Ce tot biîgui acolo?

– Trebuie să plec la serviciu, de asta mă mai uit la ceas.

– Cum adică la serviciu? Nu ești student?

– Nu!

– Da’ ce ești?

– Încărcător-descărcător de vagoane!, i-am răspuns cu seninătate, fiindcă asta eram.

Atunci s-a dezlănțuit apocalipsa:

– Afară, ieși să nu te mai văd!, a urlat Ioanid atît de cumplit, că s-a adunat toată redacția la intrarea în biroul lui, să vadă ce s-a întîmplat. Afarăăăă și să nu mai îndrăznești să calci pe-aici pînă n-ai să fii student!

N-am mai călcat! În vară, eram student la litere (învătam în turele de noapte, cînd nu aveam vagoane „la rampă”), Ioanid a aflat în toamnă, m-a căutat la universitate, m-a invitat la redacție și... Și cam asta e tot: m-a debutat în *Convorbiri Literare*, mi-a acordat primul premiu literar din viața mea, am devenit prieteni, mi-a botezat băiatul cel mic, pe Alin, și prietenia noastră s-a încheiat în ziua cînd l-am purtat pe umeri (alături de alți colegi de generație optzecistă: Nichita Danilov, Nicolae Panaite, Lucian Vasiliu) pe ultimul drum, în cimitirul „Eternitate” din Iași. Însă recunoștința mea față de minunatul scriitor și prieten Ioanid Romanescu, care mi-a îndrumat primii pași pe drumul literaturii, va dăinui atîta

vreme cît voi exista. Aceleași sentimente de prietenie și recunoștință le am și față de ceilalți doi mentori și prieteni ce mi-au vegheat începuturile: Cezar Ivănescu și Marin Preda. Cezar a inaugurat cenaclul „Numele Poetului” și rubrica omonimă din revista *Luceafărul* cu mine (în cenaclu, în prima ședință, alături de mine a citit și minunatul poet Dan David), m-a publicat mereu în revistă și în toamna anului 1978 a început o prietenie ce nu s-a stins decît în primăvara anului 2008, cînd, președinte al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România, am fost nevoit să rostesc discursul de rămas-bun din partea colegilor de breaslă și să-l conduc pe același drum al „Eternității” ieșene. În urma cîștigării concursului național de poezie al Editurii „Cartea Românească”, la sfîrșitul anului 1979 (și am fost atunci o adevărată pleiadă de debutanți pe care i-a scos la lumină editura bucureșteană: Magdalena Ghica (Magda Cârnecki), Marta Petreu, Mircea Cărtărescu, Dragoș Cojocaru, Marin Lușșanu, Ion Mureșan, Nicolae Panaite, Mircea Stăncel, Ion Stratan) am fost debutat de Marin Preda, directorul de atunci al editurii, cu volumul *Înfrîngerea somnului*. Cred că am fost 10 sau 11 fericiți care intram în lumea literaturii pe ușa din față, deschisă de fenomenalul autor al *Moromeților*. Și alături de acești doi maeștri am trăit minunate aventuri culturale, literare, spirituale și aș avea atît de multe de povestit, încît aș putea umple cîteva cărți. Din păcate, muncesc și acum, la 75 de ani, 12-14 ore pe zi și, crede-mă, timpul, neîndurător, mă mîină din urmă și nu știu cum să-mi mai lungesc ziua de lucru, ca să fac față tuturor obligațiilor.

– *Ai un cenaclu, un cerc de prieteni, un maestru cu care îți validezi, într-o primă lectură, creațiile în devenire?*

– Am frecventat în tinerețe cenaclurile „Junimea” de la Iași și „Numele Poetului” de la București, care au fost o excepție în peisajul literar postbelic, dar nu în cenacluri m-am format. Știu că a mai existat un astfel de „club”, destul de important, în capitală, „Cenaclul de Luni”, însă pentru mine cenaclurile sunt un fel caricatură a faimoasei „școli de literatură”, la fel de inutilă ca și acea uzină comunistă de condeieri. Dacă nu intri scriitor într-un

cenaclu, nu vei ieși niciodată creator din el. Nu cenaclul te face scriitor, ci talentul!

Nu, nu am nici un cenaclu, nici un grup de prieteni, iar maestru... Hai să fim serioși! Cîți din scriitorii români de azi crezi tu că merită acest nume, care e un adevărat blazon de noblețe? Mie-mi ajung degetele de la mîini ca să-i număr și, oricum, chiar dacă voi fi acuzat de lipsă de modestie, consider că eu sunt unul dintre aceștia, unul dintre pușinii aleși. Chiar dacă breasla se preface că nu înțelege, eu totuși dețin cîteva dintre cele mai importante premii literare care se acordă în Europa, am publicat 30 de cărți în țări ca Franța, Belgia, Italia, Germania, Portugalia, Croația, Ungaria, Serbia, Canada, Mexic, Peru, Iordania, Republica Moldova, apar în fiecare an în cel puțin două-trei antologii de poezie universală editate în străinătate, sunt invitat mereu (și am participat) la cele mai importante festivaluri de poezie și manifestări literare din lume...

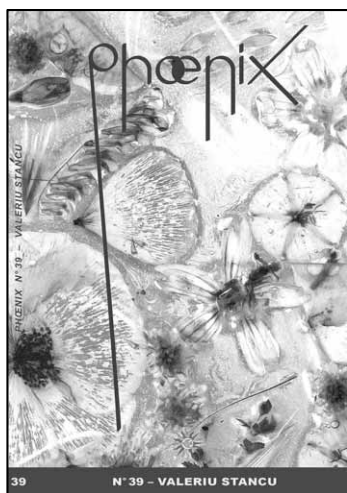
Cu Olimpiu Nușfelean, la Casa Colecțiilor și a Documentelor de Patrimoniu, Bistrița, 2024.

„Atîta timp cît cărțile de poezie, indiferent cine sunt semnatarii lor, «dorm» pe rafturile librăriilor, de ce m-ar interesa «marele» public?!”

– *Ești un scriitor adept al retragerii în turnul de fildeș sau al prezenței publice constante și diverse? Întrebarea este oarecum retorică, dar îi mențin direcția... Menționez și că interesul publicului (mare?) față de scriitor pare să scadă sau că a scăzut mult. În această situație, ce face un scriitor?*

– Eu deja m-am retras din viața publică de zece ani, nu în turnul de fildeș, dar am o viață frumoasă, în mijlocul unei familii minunate, înconjurat de cele vreo 20.000 de volume din bibliotecă, ascultând muzică simfonică și franceză, scriind, citind și editând ce-mi doresc și purtând o susținută corespondență, pe care pînă și Georges Aсталos, care scria cîteva mii de epistole pe an, ar invidia-o. Iar interesul publicului față de viața mea mă lasă rece. Am rămas atașat de Bistrița și de creatorii ei din prietenie și admirație, dar la alte manifestări din România nu particip, decît dacă sunt organizate de prieteni. Atîta timp cît cărțile de poezie, indiferent cine sunt semnatarii lor, „dorm” pe rafturile librăriilor, de ce m-ar interesa „marele” public?! Îmi spunea un prieten, care are un puternic lanț de librării, că oamenii nu iau volume de poezie nici măcar atunci cînd le oferă gratis! De ce trebuie neapărat să facă scriitorul ceva? Eu nu am nimic de demonstrat cuiva. Ce am avut de demonstrat, mi-am demonstrat mie!

Cînd, în 1990, am intrat în Uniunea Scriitorilor chiar credeam în solidaritatea de breaslă, în puterea pe care o are și ți-o dă breasla. Numai că... am văzut cum se fac

găștile, cum cîțiva inși oploșiți în capitală și plătiți de Uniune fac și desfac, în funcție de interese, „întîmplările fericite și nefericite” ale vieții literare, am constatat cu stupeoare cum se acordă premiile pe tot felul de criterii care-l exclud pe cel axiologic (la un moment dat, cînd m-am revoltat împo-

triva unor nedreptăți legate de o astfel de acordare subiectivă a unui premiu cuiva care nu-l merita, am primit un răspuns care pur și simplu m-a năucit: „Lasă-l, domnule, că de cinci ani se roagă de noi să primească și el premiul ăsta!”), am simțit „pe propria piele” că acei care nu sunt bine văzuți la București sunt excluși din start din competiții (de exemplu,

2023 a fost pentru mine un an de excepție din punct de vedere literar: am primit două din cele mai cunoscute premii internaționale în Italia și Turcia, am publicat un volum, *Autoportret cu singurătatea lui Dumnezeu*, care avea să primească Premiul de Poezie al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor, am apărut în două antologii de poezie universală în Belgia și Nepal și, tot în 2023, prestigioasa revistă literară franceză *Phœnix* (ex-*Sud*, ex-*Autre Sud*) mi-a dedicat unul din numerele sale apărute în acel an (39), atenție de care, dintre scriitorii români, nu s-a mai bucurat decît Lucian Blaga, în 1996; puteam aspira cu îndreptățire la titlul de „scriitorul anului”; cu toate acestea, nu numai că nu am cîștigat o lună din concursul acela, ci nici măcar nu am figurat printre cei propuși; asta în condițiile în care printre cei doisprezece finaliști care cîștigaseră cîte o lună figurau traducători – să nu mă înțelegi greșit, nu am nimic cu traducătorii, eu însumi fiind unul dintre ei, dar manifestarea aceea nu se intitula „traducătorul anului”, ci „scriitorul anului”! –, îngrijitori de ediții, coordonatori de lucrări etc.), încît dezamăgirile au fost infinit mai mari decît împlinirile. De aceea, acum intenționez să mă retrag din Uniune.

„Scriu ce-mi dictează sufletul, nu ca să mă încadrez în vreun curent aflat la modă.”

– *Scrii poezie, proză, teatru, comentarii critice, faci – cum se zice – publicistică... Care ar fi motivația? Un singur gen ți-ar încorseta creația? Te-ar interesa o omogenizare a genurilor? Care dintre genuri îți aduce satisfacții mai mari?*

– Dragul meu, orice fel de scriitură îmi aduce satisfacții! Cînd am intrat în clasa întâi, puteam da examen de intrare în clasa a cincea, datorită (pe atunci, gîndeam cu ciudă că e „din cauza”) unui frate mai mare, care, avîndu-mă în grijă, pentru a nu mă scăpa din ochi, mă ducea cu el la școală și mă așeza lîngă el cînd își făcea lecțiile. Ori de cîte ori eram întrebat ce mă voi face atunci cînd voi fi mare, răspundeam fără șovăire: „Scriitor!”. Din clasa

a treia, nu doream decât să scot ziare și reviste și să scriu cărți Și asta am făcut o jumătate de veac, în ciuda răătăcirilor mele care au făcut să fiu sobar, dulgher, zugrav-vopsitor, hamal de cărți la Centrul de Librării și Difuzarea Cărții, încărcător-descărcător de vagoane, cantaragiu etc.! Știi de ce? Pentru că am avut conștiința propriei valori și am crezut în afirmațiile celor trei Magiștri amintiți, care-mi spuneau că am talent „să dau și altora”. Dumnezeu mi-a dat harul scrisului, nu mi-a spus „tu să scrii numai poezie!” (sau teatru sau cronici sportive etc.). Lucrând 40 de ani în presă, am scris tot ce era nevoie: de la reportaje (nici nu știi cât mă chinuiam să le fac mai neutre pe cele „din întrecerea socialistă”, pe care redactorul-șef al revistei, un politruc, mă obliga să le scriu, fiindcă eram șeful secției „actualități”; după lovitura de stat din decembrie 1989, a venit redactor-șef la *Cronica* distinsul critic și istoric literar Ioan Holban, care mi-a încredințat secția de „literatură și cultură universală”; apoi, din primăvara anului 1997, am preluat conducerea revistei și i-am imprimat o direcție de deschidere accentuată spre universalitate, direcție pe care am păstrat-o mai bine de două decenii), pînă la cronici sportive, dramatice, de artă, rubrici zodiacale, „poșta redacției” etc. Dacă nu ai har, dacă nu ai cultură, dacă nu te pregătești mereu ca să menții publicația la care lucrezi pe primele locuri în topuri, nu ai ce căuta în publicistică. Doar teatru nu scrisesem pînă anul trecut și (a fost ultima mea încercare de a-mi demonstra ceva) nu de mult (din ambiție, din joacă?) am scris o piesă de teatru, *Venirea*. După ce a trecut prin furcile caudine ale unor concursuri cu jurii alcătuite din specialiști, *Venirea* a fost declarată piesa anului la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași și a fost jucată pînă la sfîrșitul stagiunii cu casa închisă, ultimul spectacol din sezon avînd loc pe 29 iunie. Nu știi dacă o singură direcție mi-ar încorseta creația, dar, de vreme ce nu am dat rateuri în nici un gen, de ce aș renunța la unul din ele?

Omogenizarea genurilor? Dragul meu, după opinia mea, în literatură experimentele au rămas... experimente! Cine mai vorbește astăzi de „lettrismul” lui Isidore Isou? Scriu ce-mi dictează sufletul, nu ca să mă încadrez în vreun

curent aflat la modă. Dacă sufletul s-ar putea desluși, tălmăci, explica, atunci Dumnezeu, Creația, Iubirea ce rost ar mai avea? Știi, tocmai am terminat un volum de aforisme și micropoeme, *Lumina dăltuind statui*, în care afirm „scriu, fiindcă scrisul îmi dă iluzia și sensul eternității”.

Omogenizarea genurilor, zici? Cum ar fi să scriu o cronică rimată la un meci de rugby sau de box de exemplu?! Haida-de! Mai cunoscut sunt ca poet, dar acum am contracte cu edituri din Franța care mi-au cerut nuvele și romane și vreau să mă ocup mai mult de această perspectivă în anii ce vin, dacă timpul va mai avea răbdare cu mine.

„România nu m-a ajutat în nici un fel să fiu promovat în străinătate.”

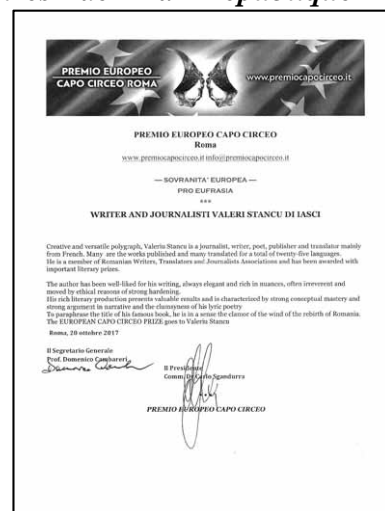
– Ai primit un premiu de poezie semnificativ, ai ieșit cu o piesă de teatru pe scena ieșeană, ce ne poți spune despre aceste... fapte – sau înfăptuiri - literare?

– Nu știu la ce premiu semnificativ te referi, eu, din mulțimea de premii pe care le-am primit în diferite țări, aleg doar cîteva premii internaționale cu adevărat semnificative și le trec în revistă pentru prieteni:

- în 2015, deci în urmă cu un deceniu, mi s-a făcut marea onoare de a fi decorat de Franța și astfel am devenit *Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres de La République Française*; a fost prima recunoaștere internațională cu adevărat importantă a valorii mele literare;

- *Il Premio Europeo «CAPO CIRCEO» per la Letteratura* (Roma, 2017); un premiu rîvnit de toți creatorii importanți din

Europa și – ca să înțeleagă cititorii *Mișcării Literare* despre ce vorbesc – amintesc faptul că, de-a lungul vremii, această onorantă

recompensă le-a fost acordată unor scriitori ca: Mario Luzi, Vladimir Bukovski, Dante Maffia, Vaclav Havel, Herta Müller, Arturo Pérez-Reverte;

- *Premiul Internațional de Poezie „Roberto Farina” (Italia, 2018) pentru volumul NELLA PORPORA DELL’OMBRA (Edilazio Letteraria, Roma, 2018);*

- *Medalia orașului Paris pentru volumul de poeme Ballade de mon ami LE BOURREAU, Editions Maïa, Paris, 2020;*

- *RHEGIUM JULII PREMI LITTERARI 2023 – Premio internazionale „Giuseppe Casile” UNA VITA PER LA CULTURA;*

- *Homer Guest Poet Honour Award, Turcia, 2023; acest premiu i-a fost acordat, la prima sa ediție, în 2022, cunoscutului poet siriano-francez Adonis...*

În juriul Festivalului-concurs de proză Saloanele Liviu Rebreanu – 2024, alături de Adrian Popescu, Al. Cățcăuan, Menuț Maximinian, Virgil Rațiu, Olimpiu Nușfelean.

Aceste „fapte de arme” intră în cotidianul meu existențial împreună cu munca neîntreruptă și cu lupta de autopromovare, căci, o spun cu regret, România nu m-a ajutat în nici un fel să fiu promovată în străinătate. Am luptat să intru în atenția editorilor, care au început să-mi aprecieze valoarea, m-au publicat, iar premiile au venit ca o recunoaștere firească a valorii cărților mele. Spun asta pentru că „afară” nu poți înșela publicul, nu există confuzia de valori pe care, în țara noastră, a adus-o „democratizarea literaturii” prin rețelele sociale și prin faptul că editorii, în goana lor după profit, publică adeseori

maculatura plătită de autori care se cred genii sau sunt amăgiți să se creadă astfel pentru a-și publica, pe bani grei, mediocritățile. Vreau să-ți spun că toate cele 30 de cărți pe care le-am publicat în străinătate au apărut „à compte d’éditeur”, adică pe cheltuiala editorului și nimeni nu investește într-o carte fără valoare, care nu s-ar vinde și deci nu i-ar aduce profit. Așadar, e clar că publicarea în alte țări, e și o cheazăsie axiologică: ai valoare, ești editat, promovat, premiat. Nu ai? Nu ești! Nu poți publica o carte proastă nici chiar dacă plătești!

„Un premiu literar prestigios echivalează cu o medalie la campionate europene și mondiale sau la Jocurile Olimpice.”

– *Ce înseamnă un premiu de poezie primit dincolo de fruntariile țării? E mai mult decât îți pot oferi instituțiile de profil din țară?*

– Nu știu la ce instituții de profil te referi.

Eu cunosc doar două ale căror premii au cu adevărat rezonanță: Academia Română și Uniunea Scriitorilor. Nu știu după ce regulamente se acordă premiile Academiei, nu știu care sunt condițiile de participare și criteriile de selecție, nici măcar nu știu dacă se depun cărți la vreun juriu, dacă este vreun concurs. În privința asta, totul este învăluit într-o ceață pe care Academia nici nu se sinchisește să o destrame. În Franța, de exemplu, toate instanțele culturale prestigioase (Academia Franceză, Academia Mallarmé, Academia Goncourt, Societatea Oamenilor de Litere – SGDL) au criterii clare, anunțate din timp și dau dovadă de transparență pe întreaga durată a concursurilor. La Uniunea Scriitorilor nu particip la concursuri, juriile rămân neschimbate cu deceniile, iar subiectivitatea juraților este strigătoare la cer. Mai sunt premiile câtorva festivaluri naționale, care se acordă cu adevărat după selecții riguroase și când fac această afirmație am în vedere juriile de la festivalurile „Coșbuc” și „Rebreanu” de la Bistrița, din care fac parte și știu cât muncim ca să nu existe subiectivități, nedreptăți, favoritisme...

E greu de răspuns la întrebarea ta, dar, după mine, un român care reușește să publice o carte în străinătate, să deschidă o expoziție de artă, să susțină un concert, ar trebui pus pe picior de egalitate cu cei care participă la competiții sportive internaționale. Iar un premiu prestigios echivalează cu o medalie la campionate europene și mondiale sau la Jocurile Olimpice. Am primit în aceste zile prestigiosul premiu *Malarmé*. Am fost contactat de ziariști de pe toate continentele, chiar și din țări despre care nici nu credeam că ar fi interesate de poezie, de evenimentele și premiile literare. Nici un ziarist român nu a anunțat evenimentul! Să mai spună cineva că Iisus Hristos nu avea dreptate atunci când afirma că „nimeni nu-i profet în țara lui”!

– *De fapt, ești unul dintre cei mai mari „voiajori poetici” din literatura noastră actuală. Cum e în pielea unui asemenea ins? Nu te scoate din matca obișnuințelor de creație? Poți scrie pe mașină sau pe avion?*

– Scriu și când dorm, dacă-mi permiți această butadă! Și, în orice parte a lumii mă aflu, am la mine carnetele pe care le umplu cu impresii, gânduri, fărîme de proză, poeme etc.

Cred că sunt unul dintre puținii români care nu a fost niciodată în vacanță. Din lipsă de timp, din lipsă de bani, din teama să nu-mi irosesc puținul timp ce mi-e dat. Am bătut lumea-n lung și-n lat, dar numai pentru a participa la evenimente cultural-literare și chiar științifice (festivaluri, colocvii, simpozioane etc.). În plus, am câștigat mereu, pe baza unei opere pe care mi-o întregesc an de an (și care a ajuns la vreo 70 de titluri publicate în România, vreo 30 de volume publicate în străinătate, vreo 50 de volume de traduceri în limba română, vreo 20 de antologii de poezie universală pe care le-am alcătuit și încă vreo 30 în care am fost inclus, apărute în diferite țări), rezidențe și burse de scriitor în Franța, Belgia, Elveția, Italia, Canada, ceea ce mi-a permis o uluitoare deschidere spre lume pe care nu am avut-o pînă în 1992, când am ieșit pentru întâia oară din „eterna și fascinanta Românie”.

„Poezia română este printre cele mai puternice, autentice, profunde, tulburătoare poezii care se scriu la ora actuală în lume.”

– *Cum e văzută poezia/ literatura română la nivelul de receptare european, de integrare a acesteia în literatura lumii, în prezent?*

– „E admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipsește cu desăvîrșire.”! Cu durere fac această afirmație, deoarece, confruntîndu-mă în ultimii 35 de ani cu poezia universală, am constatat că începem să devenim cunoscuți doar prin cîteva inițiative personale, deși pot să-ți spun că poezia română este printre cele mai puternice, autentice, profunde, tulburătoare poezii care se scriu la ora actuală în lume. Vizibil nu devii stînd în colțul tău de lume ros de complexe de inferioritate, de sărăcia bugetelor alocate culturii, de tot soiul de invidii legate de „capra vecinului”! Trebuie să lupți pentru a te impune, pentru a deveni vizibil. Oricît de valoros ai fi, nu va veni nimeni să te tragă de mîneacă, pentru a te scoate la lumină: „bă valorosule, nu vrei să-ți public o carte sau să-ți acord un premiu?”. În urmă cu cîteva ani, îmi povestea Mario Vargas Llosa că, pînă a ajunge să cîștige Premiul Nobel pentru Literatură, mai bine de trei decenii guvernul peruvian/ peruan (ambele forme sunt acceptate) a avut, fără întrerupere, filă în buget prin care se alocuau sume pentru susținerea sa, plătindu-se din acele sume traducători, jurnaliști, agenți literari, directori de imagine, critici literari, posturi de televiziune... Or, statul român nu vrea, nu știe, nu e interesat să-și promoveze valorile. În afară de Mircea Cărtărescu, știi vreun scriitor pentru care România a alocat sume ca să fie tradus și promovat în străinătate? Iar eu îți pot da, fără nici o ezitare, cel puțin 20 de nume de poeți la fel de valoroși ca Mircea. Este păcat, însă din bugetul țării noastre se îmbuibă cu nerușinare magistrații, parlamentarii, politicienii, „românii de lux”, „românii speciali” îmbogățiții care prin jaf și corupție, prin abuzuri inimaginabile, prin nepotisme partinice au sărăcit țara. Noi, creatorii, facem parte din românii

discriminații, din „românii de rînd”, care luptă cu disperare ca să supraviețuiască. Cum să te integrezi?

– *Cum percepi receptarea ta (critică) în acest moment?*

– Îți pot răspunde cu același citat din Caragiale. Televiziunile noastre au emisiuni dedicate criminalilor, declasaților, pușcăriașilor, ziarele fac jocuri politice, rețelele sociale sunt infestate de impostură și agramatisme... Am peste un deceniu de cînd, an de an, sunt protagonistul a două-trei evenimente foarte importante în diferite țări ale lumii și nici un ziar, nici o televiziune, nici o revistă nu au scos o vorbă despre ele. Așa că, am încetat de mult

Cu Mario Vargas Llosa.

orice colaborare cu aceste pseudo-focare de cultură din țara mea. În schimb, sunt uluit și încîntat de cota de popularitate pe care o am în străinătate. Scriitori, editori, oameni de televiziune, organizatori de festivaluri, antologatori, ziariști, redactori de revistă îmi sunt colaboratori, sunt mereu în contact cu mine și, crede-mă, nu pot da curs decît în mică parte invitațiilor pe care le primesc din străinătate, de a mă implica în evenimente culturale, literare, editoriale etc.

– *În căutarea unei vieți mai bune, societatea actuală întîmpină tot felul de piedici, e afectată de tot felul de noxe, dar cea mai mare tulburare e generată poate de deteriorarea relațiilor dintre oameni. Cum se mai prezintă azi comuniunea scriitorilor, a poezilor mai ales, în țară și în lume. Ai o experiență, aș zice, a cunoașterii acestor comunități. Există o comuniune între scriitori? În ce sens?*

– Ai pus degetul pe rană: „în căutarea unei vieți mai bune”! Șase sau șapte milioane de români au plecat în căutarea acestei vieți,

și-au lăsat țara tocmai atunci cînd aceasta avea mai mare nevoie de ajutorul lor, ca să trăiască ei mai bine, dînd astfel consistență cinicei afirmații a lui Cicero din *Tusculanae disputationes*: „Ubi bene, ibi patria”. Dacă fugeau și străbunii lor din calea hunilor, turcilor, tătarilor, muscalilor, sovieticilor, ce se alegea de țara asta? Ai hotărît să trăiești pe un alt meleag, să nu plătești impozite, taxe, contribuții în România, să-ți botezi copiii cu nume străine, să-i dai la școli unde învață în alte limbi, nu în cea a lui Eminescu? Foarte bine! E dreptul tău și pentru asta au murit oameni în decembrie 1989: ca să avem drepturi și să ne fie respectate. Dar, în acest caz, e și dreptul celor rămași de a nu te mai socoti român și a-ți interzice să intervii prin votul tău aberant în viața societății, în viitorul țării pe care ai părăsit-o, e dreptul lor de a te taxa atunci cînd vii să-ți îngrijești sănătatea, cînd te porți ca un grobian în aeroporturi, gări, restaurante și alte locuri publice, cînd provoci accidente de circulație etc.

Eu, fără nici o ezitare, aș da o lege de interzicere a dreptului de vot înstrăinaților care, în ultimii cinci ani, au locuit în România mai puțin de șase luni. Ce știi aceștia despre realitățile țării? Știi că am fost la un pas de a fi aruncați în brațele extremismului din cauza unei diaspore obtuze și revanșarde, care își duce traiul în Europa și e antieuropeană pînă-n măduva oaselor?

Pe de altă parte, acum, cînd cuțitul nerușinării „aburcaților la putere” a ajuns la osul răbdării românilor și a sosit ora scadenței și a pedepsirii ticăloșiilor, hoții le cer celor furați să fie solidari cu ei pentru ca păgubiții să trăiască în continuare în sărăcie, iar tîlharii să rămîna cu averile ilicite intacte. Ba chiar să-i ajute să și le sporească! Ce țară-i asta, dragul meu?

Nu cred că există o comunitate mai lipsită de comuniune decît cea a scriitorilor. Breasla scriitoricească din care, după opinia mea, abia dacă o jumătate dintre membri merită să facă parte, e minată de meschinărie, complicități, invidii, subiectivități. Ea este, de fapt, o magnifică ilustrare a societății românești de astăzi: dezbinată, care îi pune la colț pe merituoși, pentru a face loc celor din

coterii, găști, grupuscule, pentru a-i pune în lumină pe mediocri, lingăi, obedienți...

Despre comunitățile de scriitorii români din străinătate nu știu nimic și nici nu mă interesează viața acestora. Observ însă cu uimire că statul român nu ia măsuri împotriva impostorilor care pur și simplu mînjesc și distrug imaginea culturală a României în străinătate. Aceștia, deși nici nu existau în literatura română înainte de a fugi după potcoave de cai morți, au năpîrlit ca prin farmec, devenind, din niște neica nimeni, conducători de academii aiuristice, de două parale, societăți literare fără scriitori, președinți de instituții culturale fără membri și fără cultură, toate aceste instituții fantomă, nocive, folosindu-se de simboluri românești de notorietate, oficiale, adică de repere perene ale unei spiritualități la care apatrizii au renunțat din clipa în care au întors spatele propriei țări.

„Cu ce să tai răul de la rădăcină?”

– *Din postările tale pe Facebook, observ că ești și un comentator acid al realității noastre de fiecare zi, mai ales politice. Ce te mîna în această luptă?*

– Răspunsul e simplu: nedreptatea, absurdul, cenușiul în care am fost nevoit să-mi trăiesc întreaga viață în această „țară tristă, plină de umor”! Am avut ghinionul să mă nasc și să-mi petrec aproape 40 de ani într-o Românie care gemea sub talpa dictaturii comuniste și a terorii pe care securitatea și miliția o răspîndeau în schimbul unor lefuri grase și a unor privilegii nerușinate. După decembrie 1989, toate acestea au năpîrlit, și-au schimbat numele dar s-au păstrat. Lor li s-a adăugat jaful prin care bravii noștri aleși au spoliat țara, au sărăcit poporul, l-au umilit, l-au manipulat, astfel încît eu, deși împlinesc 75 de ani, nu am trăit nici măcar o zi normală în patria mea. Esența existenței mele se poate rezuma în doar cîteva cuvinte: **o viață în căutarea unei zile normale**. Am încercat și eu să îndrept lumea cu umărul, numai că, în afară de scrisul care-mi reflectă atitudinea civică, eu alte arme sau unelte nu am. Cu ce să tai răul de la rădăcină? Crezi că realitatea pe care o trăim

astăzi, frustrările și neîmplinirile neamului, desfrîul românilor de lux, apocalipsa în care ne-au aruncat cei care ne conduc din 1946 încoace merită comentate altfel decît cu durere, mînie, revoltă?

La Biblioteca Județeană George Coșbuc din Bistrița – participînd la o dezbateră despre actualitatea operei lui George Coșbuc.

„Ieșenii încă mai cred în steaua strălucitoare a așezării lor de suflet.”

– *Era (și mai este) Iașul orizontul care cuprinde cenacluri și mari întâlniri literare, care gestionează mari provocări literar-culturale?*

– Nu mai cunosc de mulți ani viața culturală a orașului în care m-am născut și am trăit, deoarece, atunci cînd am constatat că valoarea unui creator e la cheremul unui conducător vremelnic de instituții cultural-politizate am hotărît să mă retrag în tihna biroului unde-mi petrec „le plus clair de mon temps”. Avem în Iași cîteva reviste cu deschidere universală, pot spune (*Convorbiri Literare, Poezia, Scriptor, Feed Back*), avem cîteva edituri foarte puternice, de nivel european (Polirom, Junimea), cîteva conduse de oameni inimoși (Sedcom Libris, Vasiliana, Doxologia), avem Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, Opera, Filarmonica, adevărate embleme culturale ale municipiului. Ieșenii încă mai cred în steaua strălucitoare a așezării lor de suflet (dovadă, numărul imens de participanți la manifestările organizate sub genericul „Sărbătorile Iașului”), dar pulsul vieții urbei nu-l mai pot lua ca pe vremea cînd

eram redactor-șef al revistei *Cronica* și știam „tot ce mișcă-n țara asta”.

– *Ce a însemnat Cronica pentru tine, ce înseamnă editura Cronedit? Conștientizezi un raport între ceea ce faci pentru tine și ce faci pentru alții, pentru literatura „din jurul tău”?*

– *Cronica* a fost sensul meu existențial vreme de 33 de ani, *Cronedit* e un hobby, un loisir, o bucurie. De revista și editura *Cronica* se leagă cei mai frumoși ani din viața mea de scriitor și ziarist, editura *Cronedit* am înființat-o în urmă cu un deceniu (împreună cu Maria, soția mea), din dorința de a publica poezie de calitate și cât mai mulți scriitori străini contemporani. Programul editorial a rămas neschimbat și nu cred că există vreun titlu în portofoliul instituției de care să mă rușinez. *Cronica* a fost suportul intrării mele în normalitate, după o tinerețe extrem de

zbuciumată, *Cronedit* e cadoul pe care mi l-am făcut la bătrânețe. Știi la fel de bine ca și mine că, atunci când lucrezi în presă, nu faci nimic pentru tine, ci totul pentru alții. Numai că recunoștința e o povară greu de purtat și scriitorii români pe care i-am tradus, cărora le-am publicat cărți în străinătate, pe care i-am luat cu mine la festivaluri internaționale la care nu ar fi ajuns să fie invitați nici chiar dacă ar fi trăit câteva secole, mă boicotează, mă înjură, se prefac că nu mă cunosc, mă denigrează, doar-doar... Dar îți amintești ce scria Sainte-Beuve în *Port-Royale*, afirmație atât de umană, încât a reluat-o și scriitorul american Julien Green în *Jurnalul* său: „Chacun a sa délicatesse

d’amour-propre: la mienne va jusqu’à croire que de certaines gens ne peuvent pas même m’offenser” (fiecare are propria sensibilitate în ceea ce privește respectul de sine: a mea merge până la a crede că anumite persoane nici măcar nu pot să mă jignească).

– *Ești mereu prezent la Bistrița, mai ales la cele două festivaluri anuale, dedicate lui Coșbuc și Rebreanu? Ce te aduce aici?*

– Vin pentru că, în primul rînd, mă cheamă datoria. Am privilegiul de a face parte din juriile celor două prestigioase și longevive manifestări și, după cum știi, Olimpiu Nușfelean, fiindcă suntem colegi în respectivele jurii, nu accept să fac doar figurație cînd mă aflu în această postură. Muncim, lecturăm, cîntărim împreună fiecare carte, fiecare manuscris trimise juriului și, împreună cu colegii ceilalți (Varujan Vosganian, Virgil Rațiu, Menuț Maximinian, Alexandru Câțcăuan) încercăm să luăm cele mai juste decizii. Că suntem un juriu implicat, nu de față, îl dovedește și faptul că premiile acordate de noi nu au intrat niciodată „în gura lumii”. Știi ceva, vin și cu admirație pentru tot ce reușiți să clădiți aici, pentru a menține viu, dinamic, atrăgător spiritul cultural al unui loc binecuvîntat de Dumnezeu (nu aceasta era afirmația lui Nicolae Bălcescu despre Ardeal?).

Apoi vin să-mi regăsesc prieteni la care țin, prieteni mai ales din lumea literară, pe lîngă cei deja „nominalizați” îi regăsesc aici cu bucurie pe Ioan Pinte, Mircea Măluț, pe Florin Săsărman și Radu Ivan, pe Gavril Țărmure, pe Valer Ilovan și mulți mulți alții.

„Trăiesc în aceste zile cel mai important eveniment din viața mea literară.”

– *Cu ce vii în prezentul fierbinte: o nouă carte, un premiu, un festival literar internațional?*

– „Prezentul fierbinte”, cum îi zici, în acest moment sărbătorec pentru mine (trei sferturi de veac de viață și o jumătate de veac de la debut) este cu adevărat fierbinte.

Să le luăm pe rînd: mă întrebi de o carte? În 2025, îmi vor apărea cel puțin 10 cărți inedite în România (romanul *Blestem de tîrfă*, un volum cu piese de teatru, două volume de cronici literare și șase volume de poeme; dintre acestea, două sunt poeme în proză și două sunt scrise „la patru mâini”: unul cu scriitorul italian Dante Maffia și unul cu scriitorul franco-luxemburghez Jean Portante), vreo cinci antologii și cîteva volume în străinătate (Franța, Portugalia, Brazilia, Peru, Iordania, Serbia, Republica Moldova). De la cărți, să trecem la premii: prezentul fierbinte este uluitor pentru mine. Am intrat în distinsa familie a scriitorilor români care au legături nu doar sufletești și prietenești cu frații din comunitățile de români din Serbia, căci, de curînd, am primit **Marele Premiu pentru Poezie „Sfântul Gheorghe”** acordat de Societatea Literar-Artistică „Tibiscus”, la cea de-a XXXII-a ediție a Festivalului Internațional de Poezie „Drumuri de spice” de la Uzdin, din Serbia. Festivitatea de premiere va avea loc pe 26 iulie la Uzdin.

Dar cireașa de pe tortul operei mele poetice a venit chiar în zilele în care îți răspundeam la întrebări și, pentru că îmi ești un prieten atît de bun, îți dau acum vestea cea mare: trăiesc în aceste zile cel mai important eveniment din viața mea literară: anul trecut am publicat un volum de poezie. Pînă aici, nimic nou sub soare! Volumul a fost scris în limba franceză și a apărut la cea mai importantă editură de poezie din spațiul cultural european (Editura PHI din Luxemburg) în faimoasa colecție G.R.A.P.H.I.T.I., în care, de-a lungul vremii, au apărut mari nume ale poeziei universale contemporane: Nico Helminger, Jean Portante, Nuno Judice, Henri Blaise, Carla Lucarelli, Anise Koltz, Alain Bosquet, Lambert Schlechter, Werner Lambersy, Yves Namur, Liliane Wouters, André Schmitz, Philippe Jones, Juan Gelman, Maram Al-Masri, Sylvestre Clancier, Bernard Pozier, Marc Alyn, Serge Basso de March, Jacques Izoard, Nathalie Ronvaux, Tom Nisse, Víctor Rodríguez Núñez...

Nu mi-am făcut un titlu de glorie din asta, sunt obișnuit cu aparițiile în străinătate, am publicat 30 de cărți „afară”, fără să primesc

nici un sprijin din partea autorităților cultural-literare din România (Ministerul Culturii, Institutul Cultural Român, Uniunea Scriitorilor etc.). Numai că, această editură din Luxemburg are obiceiul de a trimite volumele pe care le publică la cele mai cunoscute instanțe culturale europene (în funcție de limba în care au apărut; cum volumul meu era în franceză, a fost trimis în Franța). Ca să scurtez: volumul meu *l'Insomniaque fusil de Rimbaud* a intrat pe 13 mai în finala de cinci a celui mai important premiu de poezie pe care-l acordă Franța: *Le Prix Mallarmé* (unii spun că Premiul Academiei Franceze este la fel de important – și cred că e așa – numai că Academia Franceză a acordat în acest an 71 de premii – pentru poezie, pentru proză, pentru dramaturgie,

Cu Éric-Emmanuel Schmitt.

pentru filosofie, pentru istorie etc. –, pe cînd Premiul Mallarmé este unic). Nu m-am entuziasmat prea tare, mă băteam cu nume grele ale poeziei franceze și cu edituri de calibru (Gallimard, de exemplu) și nu credeam că voi avea sorți de izbîndă: am mai fost în alți ani în finala Premiilor de Poezie ale Academiei Franceze și în alte finale ale unor cunoscute premii literare franceze sau belgiene și niciodată nu am izbîndit. Dar iată că tocmai am fost sunat de diverși ziariști francezi și francofoni, mi s-au cerut date pentru comunicate de presă și, da, mi s-a confirmat, între timp a apărut și comunicatul oficial, sunt laureatul pe 2025 al prestigiosului Premiu Mallarmé, căci am cîștigat și finala de cinci. Din mai, cînd s-au anunțat finaliștii, am realizat

faptul că în România această carte nu a apărut, așa că Maria, soția mea, a tradus-o și o avem pregătită pentru tipar. Așadar, cum confirmarea a venit (sunt 29 de jurați care votează, iar eu am fost declarat câștigător – fapt, mi s-a spus, extrem de rar în istoria Academiei Mallarmé, înființată în 1937 – din primul tur; numărul mare al electorilor exclude orice posibilitate de fraudă sau de influențare a acestora), cred că e momentul (fierul trebuie bătut cât e cald, nu?) să scot această carte care, în varianta sa franceză, a fost onorată cu cel mai important premiu de poezie al lumii francofone. Va fi deci încă un volum pe lângă cele zece de care ți-am vorbit!

Cartea este prefațată de cunoscutul scriitor franco-luxemburghez Jean Portante.

Iată și o frântură din statutul Academiei: „Le Prix Mallarmé, décerné depuis 1937, récompense un poète d’expression française pour l’ensemble de son œuvre et/ou un recueil publié entre le 1er octobre de l’année précédente et le 1er octobre de l’année en cours”.

Academia Mallarmé a fost fondată în 1937 și tot din acel an există și premiul care, de-a lungul vremii, a ajuns cea mai râvnită recunoaștere a valorii poetice universale. Jacques Audiberti a deschis seria laureaților acestui premiu, iar printre ei se numără Jean Follain, Pierre Reverdy, Andrée Chérid, Jean

Joubert, Jacques Izoard, Lyonel Ray, Guy Goffette, André Schmitz, Jacques Lovichi, Jean Portante, Hélène Dorion, Michel Butor, Jean-Max Tixier, Yves Namur, Werner Lambersy, Jean Le Boël, Béatrice Bonhomme... Poetului laureat îi este oferită – în afara premiului propriu-zis – și o rezidență de o lună în Franța.

Și nu pot să nu amintesc faptul că printre președinții și membrii acestei faimoase Academii s-au numărat Paul Valéry, Eugène Guillevic, Jean Cocteau (Franța), Léopold Sédar Senghor (Senegal), Alain Bosquet, Lawrence Durrell (Marea Britanie) Artur Lundkvist (Suedia), Eugenio Montale (Italia), Octavio Paz (Mexic), Vasko Popa (Yugoslavia), Yánis Ritsos (Grecia), Ismail Kadare (Albania).

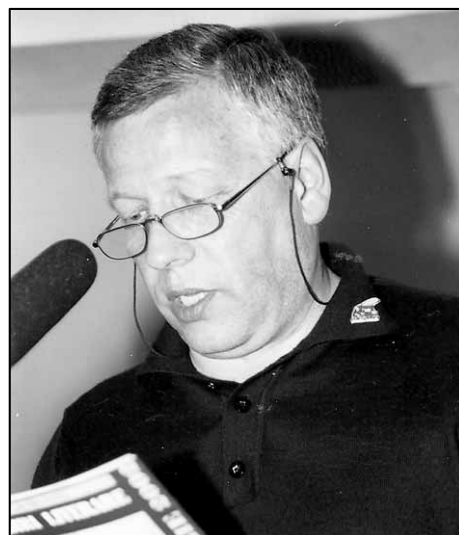
Despre festivaluri ce să-ți spun? Avînd un atît de ambițios program editorial, anul acesta am fost nevoit să declin foarte multe invitații. Am participat totuși la cunoscutul festival „Drumuri de spice” de la Uzdin, Serbia, organizat și condus de inimosul scriitor Vasile Barbu (la manifestările de la Uzdin am avut bucuria de a mă reîntîlni cu un vechi și bun prieten, Teodor Rămianț, reductabil traducător și colaborator apropiat al lui Vasile Barbu) și la festivalurile internaționale de poezie de la Medellín, Columbia și Caracas, Venezuela.

Interviu de **Olimpiu NUȘFELEAN**
(iunie 2025)

La Bolta Rece, Iași, familia Valeriu Stancu și poetul Shaul Carmel.

Valeriu STANCU

bunilor mei dușmani

Cînd peste tîmpla-mi ceruri de-ntuneric
Vor lumina ca flăcările-n iad,
Luați-mi raza gîndului misteric:
Voi îmi sunteți doar stele care cad

Iar pentru ura care vă-nvenină
Voi fi mereu „lumină din lumină”

Cînd de niciunde va veni o zi
În somnul vremilor să se-nzidească,
Luați-mi veșnicia – ea va fi
A clipei voastre haină-mpărătească

Rîvnită, însă mincinoasă haină:
Numai pe mine cerul mă întaină

Cînd peste pleoapa-mi, luna tremurîndă
Voal străveziu de taină își va țese
Luați-mi visul – sîngeră osîndă
Că am ajuns de voi să nu-mi mai pese

Eu rug voi fi al viselor eterne,
Atunci cînd luna razele-și va cerne

Cînd lacrimă în ceruri voi cădea
Ca să renasc în increate spații,
Rîvniții lauri de pe fruntea mea
Ca pe o pradă, pentru voi luați-i!

Orfevru pentru-nveșniciri de laur
Cunună urii voastre o să-i faur

Cînd, îngrozit de multele-mi păcate,
Îngerul meu se va-nturna în cer,
Luați-mi zborul – mai rîvnit ca toate
Ale mele. Luați-l, vi-l ofer!

Eu voi fi templu, infinit, aripă
Nu-mi va păsa că zborul mă risipă

Cînd totul va veghea în somnul meu:
Și verb și gînd și patimă și moarte,
Cuvîntul să-mi luați, căci Dumnezeu
A vrut ca de Cuvînt să n-aveți parte

Oricum, și-atunci voi fi ce astăzi sînt:
Lumină, Veșnicie și Cuvînt

Cînd ceasul humei va-nceta să bată
Răpus între Cuvînt și Veșnicie
Luați-mi – a invidiei răsplată –
Orgoliul din privirea-mi azurie!

Cînd vouă vă e zbaterea-n zadar,
La ceasul humei fi-voi ornicar

Luați tot ce-ați rîvnit cu-aprinsă ură:
Iubire, glorie, lumină, zbor...
Căci ornicul ce clipa ne măsură
Va bate-n tîmpla vremii tuturor

Vi le voi da pe toate într-o zi
Dar voi veți fi... Nimic nu veți mai fi!

„luați, mâncați...”

Mlădiu la suflet și la trup
M-am fost păstrat, deși din mine
Cu lăcomie încă rup
Îndușmănitele jivine

Cu colți în aur înveliți
Dar putrezi pîn' la rădăcină
Veniți, jivinelor, veniți
Vă fie carnea mea lumină!

versuri simple

Furișă, ca prin ceață-o brigantină,
Noaptea-mi era creolă și senină.

Și-am adormit. Nu ți-am spus „noapte bună!”,
Căci te răpise un pătrar de lună

Și te-nvelea cu voalu-i de lumină,
Altarului să-i fii tot mai străină.

Și mie mai străină să îmi fii
Cînd luna-și mîină caii pe cîmpii...

Cum să-mblînzești ai lunii armăsari,
Cînd în buiestrul zorilor dispari?

Furișă, ca prin ceață-o brigantină,
Noaptea-mi era de-nsingurare plină

Sau îmi era doar tainică făclie,
Înfîptă-n vremi de steaua-mi sîngerie!

Ca un copil orfan am adormit!
Sculptai în vis cu dalta unui mit

Și-nvăluită-n tăinuirea ei,
Părea nectarul nopții c-ai să-l bei

Dintr-un potir sculptat în ametist
De stele ce-au uitat că mai exist.

Furișă, ca prin ceață-o brigantină,
Mi-e noaptea oarbă, silnică, venină...

Sursum corda!

Prietenilor, într-o zi de toamnă

Adevăr vă grăiesc, adevăr vă zic vouă:
în vremea aceea,
Dumnezeu se plimba pe pămînt.
Încă nu se născuse din coastă femeia:
totul se afla la-nceput,
deci era cuprins în Cuvînt,
cum o lume cuprinsă-i într-o boabă de rouă.
Dumnezeu, neînspinat pe vremea aceea,
era gînditor și tăcut,
căci știa că e crucea aproape
și va spînzura pămîntul pe ape.

Adevăr vă zic vouă, adevăr vă grăiesc:
numele meu toamnă este,
numele meu, trecătorul sărac
al luminii fugind în poveste!
Numelui meu, nelumesc
nerostit, ne'ntrupat,
aș putea rostui să-i găsesc
cînd doar întomnări l-au aflat?
Sufletul meu aș putea de păcat să-l desfac
azi, cînd știu că e crucea aproape
și voi spînzura pămîntul pe ape?

vreme de rugă

Somnul meu doarme, cine-l veghează
Dacă nici steaua-mi din ceruri nu-i trează?

Unde se duce, purtat de un nor,
Îngerul, îngerul meu păzitor?

Clipele, vremile-și mîncă din trup
Ielele, relele din ele se-ntrup

Lacrime zeului cade în pulberi,
Clipa veciei cum să o spulberi?

Sabia, sabia plînge în rane
Taine și ruguri – nuntiri diafane

Somnul meu doarme-o tocată albastră
Eu îl privesc sprijinit de o astră

Soarele, marele, vede de sus
Ce-a răsărit, ce-a rămas, ce-a apus

Dar somnul nu-mi vede: e noapte, nu-i zi
Și-n cumpăna vremii, prin vremi va orbi

Semnele, runele, toate vorbesc
Peniță e lacrima-n graiul ceresc

Singur se scrie poemul. Superb!
Ține-mă, Doamne, aproape de Verb!

cîntec trist

Făptura de raze prin care zburam
Dansînd pe un cîntec de vrajă și vis
A fost rătăcirilor mele balsam
Ca pierduta-n adîncul oglinzii, Alice.
Fata aceea, din lumi de poveste
Zîna mi-a fost, dar acum nu mai este.

Prințesa pe care voit-am s-o fur
(Cu cîntu-i măiastru s-o fur din iatac),
Ca-n basm și-a pierdut prețiosu-i condur
Și vocea-i și cîntu-i și sîngele-i tac.
Prințesa aceea cu glas fermecat
Cu cîntu-i de aur spre noapte-a plecat.

Femeia altară, izvor de-nstelări,
Și cîntecul ei îndelung măiestrit
De mult au plecat spre totemice zări
Iar tainele-i sunt înturnate în mit
Femeia aceasta – enigmă și stea –
Era o străină, dar mult mă iubea.

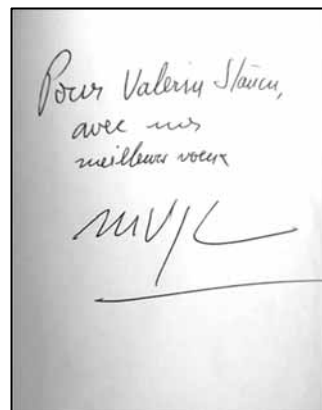
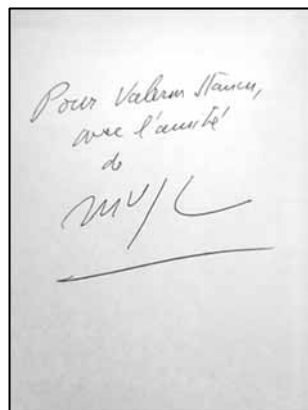
O sirenă-totem și cîntecul ei
Cîndva m-au născut din aripe ce-mi cresc
Ca-n zbor să mă-înălț pînă-alături de zei;
Dar sirena-i acum lîngă Tatăl Ceresc
Să-mi fie sirena și cîntu-i stingher
Înălțare-n abis, cufundare în cer?

Străina aceasta ce bate mereu
Cu degetu-i orb și de noapte uscat
La geamul opac al amurgului meu
Din sufletu-mi, oare, cîndva a plecat?
Străina din patimi cu bocet pustiu
Nu știe că-n mine e totul tîrziu?

Străina din patimi cu bocet tîrziu
Nu știe că-n mine e totul pustiu?

sans réponse

Ce vîltoare te-a născut
Ochiului să-i fii povară
Dintr-al lumii început,
Stea prin ceruri iconară?

Dedicație de la MARIO VARGAS LLOSA – Peru (pe volumele *Conversație la Catedrală* și *La guerre de la fin du monde*).

de trecere

Prieteni, vă salut, sunt gata de plecare
V-am și lăsat vecia-n baloane de săpun
În care ferecat-am pentru fiecare
Lumina din colindul trecutului nebun

Ce ne-a legat pe vremuri cu pînze de paing
Și astăzi mă reține hieratic printre voi
Chiar dacă am merinde la drum ca să ating
Imperiul înstelării din lumea de apoi

chemare fără ecou

Vezi tu, iubito, te-am chemat mereu
Să vii spre lumi ce nu știi să se nască,
Dar n-am gîndit că drumu-i lung și greu
Pentru făpturi de stirpe-mpărătească.

Iar tu împărățești peste-al meu gînd
Și peste zorii fragezi de lumină...
De-aceea-ți este pasul prea plăpînd,
Iar drumul către mine te-nruină!

(Note biobibliografice)

Născut în Iași, pe 27 august 1950, Valeriu Stancu este scriitor, editor și traducător. A debutat în presă în 1978, în revista *Convorbiri Literare*, descoperit de poetul Ioanid Romanescu, iar editorial, în 1981, cu volumul *Înfrângerea somnului*, apărut la editura „Cartea românească” din București. Între 1983 și 2015, a fost redactor al cunoscutei publicații *Cronica*, revistă culturală căreia vreme de 22 de ani i-a fost redactor-șef.

*

În privința carierei, menționăm că, după un stagiu obligatoriu de trei ani ca profesor de limbă și literatură română și limbă și literatură franceză în orașul Pașcani, intră la 1 ianuarie 1984 în redacția revistei *Cronica*, pe care nu o mai părăsește și unde parcurge toate treptele redacționale, ajungând, în martie 1997, redactorul-șef al publicației și directorul editurii. După 1990, participă în mod frecvent la prestigioase manifestări culturale internaționale, în multe din țările Europei (Belgia, Franța, Germania, Spania, Italia, Grecia, Elveția, Macedonia, Cehia, Ucraina, Turcia, Croația etc.), în Mexic, Nicaragua, Cuba, Vietnam, Argentina, Columbia, Algeria, Canada, Egipt etc; figurează în prestigioase antologii de poezie publicate în Franța, Germania, Italia, Suedia, Belgia, Mexic, Algeria, Argentina, Turcia, Ucraina; devine din 1992 corespondent pentru România al cunoscutului Centru Internațional de Studii Poetice cu sediul la Bruxelles; este tradus în Franța, Belgia, Luxemburg, Grecia, Germania, Italia, Croația, Turcia, Canada, Tunisia, Bulgaria, Rusia, Suedia, Ungaria, Mexic, Argentina, Nicaragua, Serbia, Macedonia, Algeria, Japonia, Australia, Republica Africa de Sud, Ucraina, Azerbaidjan, Camerun etc.

De-a lungul carierei, desfășoară o mulțime de activități literar-culturale, dintre care reținem:

- membru, din 1990, al Uniunii Scriitorilor din România;
- din primăvara anului 2005 până în septembrie 2009 a fost președinte al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România;
- membru al Societății Ziariștilor Profesioniști din România;
- membru al Centrului Internațional de Studii Poetice din Bruxelles;
- președinte și membru fondator al Fundației Culturale *Cronica*, Iași;
- fondator (2014) și co-director al Editurii *Cronedit*, cu sediul în Iași;
- corespondent pentru România al mai multor publicații literar-culturale din întreaga lume;
- vice-președinte al Festivalului Internațional de Poezie din Havana – Cuba;
- membru în comitetul de organizare a Intâlnirii Poeților Lumii Latine – Ciudad de Mexico;
- membru fondator al Federației Internaționale a Festivalurilor de Poezie cu sediul în Québec, Canada – sub patronaj UNESCO (președinte, Gaston Bellemare, directorul Festivalului Internațional de Poezie de la Trois-Rivières);
- fondator și director al Festivalului Internațional *Europoesia* ce se desfășoară anual în România și Republica Moldova;
- membru, din 2020, al Înaltului Consiliu Internațional al Francofoniei și al Limbii Franceze, cu sediul la Paris;
- membre du PEN Club Français;
- participă în mod activ și susținut la prestigioase manifestări cultural-literare (festivaluri, colocvii, simpozioane etc.) din Franța, Germania, Belgia, Elveția, Italia, Grecia, Cehia, Canada, Mexic, Vietnam, Cuba, Nicaragua, Macedonia, Egipt, Algeria, Turcia, Portugalia, Columbia, Venezuela, Serbia și din multe alte țări;

- între 1993 și 2018 i se acordă rezidențe de scriitor și conduce „atelier de scriitură” în Franța, Belgia, Elveția și Canada.

*

A publicat în țară peste 70 de titluri originale (romane, nuvele, eseuri, volume de versuri, piese de teatru), iar în străinătate, 30 de cărți, în țări ca Franța, Belgia, Italia, Germania, Croația, Ungaria, Mexic, Canada, Turcia, Luxemburg, Portugalia, Brazilia, Republica Moldova. De asemenea, a tradus și a publicat în România 45 de volume de poezie ale unor scriitori contemporani de pe toate continentele. Figurează în peste 30 de prestigioase antologii de poezie universală apărute în Franța, Belgia, Italia, Germania, Suedia, Ucraina, Macedonia, Mexic, Nicaragua, Liban, Peru, Nepal, Albania, Statele Unite ale Americii etc.

În ultimele trei decenii, a fost invitat (și a participat) în mod frecvent la prestigioase manifestări literar-culturale (festivaluri, colocvii, simpozioane, congrese) desfășurate în Franța, Belgia, Italia, Elveția, Germania, Spania, Portugalia, Croația, Macedonia, Turcia, Serbia, Israel, Canada, Mexic, Nicaragua, Panama, Cuba, Vietnam, Egipt, Algeria, Tunisia, Ucraina, Columbia, Venezuela, Republica Moldova etc.

În 2023, prestigioasa revistă franceză *Phœnix* îi dedică un număr (39). De-a lungul celor 53 de ani de existență a faimoasei publicații (ex-*Sud*, ex-*Autre Sud*), doar doi scriitori români au avut privilegiul de a le fi dedicat câte un număr: Lucian Blaga (1996) și Valeriu Stancu (2023).

*

Alte inițiative culturale:

- co-fondator al revistei *Echidistanțe*, Iași, 1991;
- inițiază la Editura Cronica serii și colecții ca „Poetii orașului Iași”, „Prozatorii orașului Iași”, „Salonul literar”, „Cuvîntul care unește”, pe care le coordonează din 1997;
- co-autor al proiectului (realizat în colaborare cu Editura Știința din Chișinău) *O panoramă a poeziei europene contemporane*;
- autor a nouă antologii de *Poezie europeană contemporană* ce reunesc între copertele lor 40 de poeți români (opt din stînga Prutului) și 60 de scriitori străini din 22 de țări.

Distincții și premii:

- Ofițer al Ordinului „Meritul Cultural” acordat de Președintele României;
- *Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres de La République Française*;
- Membru, din 1990, al Uniunii Scriitorilor și Traducătorilor din România;
- membre, depuis 2020, du *Haut Conseil International de la Francophonie et de la Langue Française*, basé à Paris;
- membre du PEN Club Français;
- Cetățean de Onoare al Municipiului Iași;
- *Il Premio Europeo „CAPO CIRCEO” per la Letteratura* (Roma, 2017), premiu acordat de-a lungul vremii unor scriitori ca: Mario Luzi, Vladimir Bukovski, Dante Maffia, Vaclav Havel, Herta Müller, Arturo Pérez-Reverte;
- *Premiul Internațional de Poezie „Roberto Farina”* (Italia, 2018) pentru volumul *Nella porpora dell'ombra* (Edilazio Letteraria, Roma, 2018);
- *Medalia orașului Paris* pentru volumul de poeme *Ballade de mon ami LE BOURREAU*, Editions Maïa, Paris, 2020;
- Rhegium Julii Premi Letterari 2023 – Premio internazionale „Giuseppe Casile” *UNA VITA PER LA CULTURA*;
- Homer Guest Poet Honour Award, Turcia, 2023; acest premiu i-a fost acordat, la prima sa ediție, cunoscutului poet siriano-francez Adonis.
- Le Prix Mallarmé (prix qui récompense un poète d'expression française) pentru volumul *L'Insomniaque fusil de Rimbaud*, poèmes, Éditions PHI, Luxembourg, 2024.

Botezul lui Alin Stancu – Nași Ioanid, Marlena și Antilia Romanescu.

Trei prieteni: Ioan (Nero) Mititelu, Valeriu Stancu, Ioanid Romanescu.

Acasă, într-un moment de tihnă cu Ana Blandiana și Lucian Vasiliu.

La Târlisua, cu Horațiu Mălăele și Varujan Vosganian.

Foto-album Valeriu Stancu

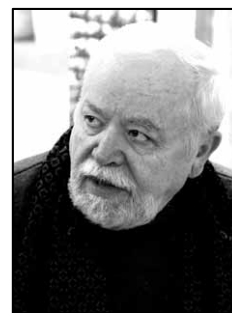

Maria pregătește plăcinta cu brânză, vegheată atent de Cezar Vasiliu (fiul lui Lucian) și de ciinele Denzo. Supervisor: Valeriu.

Maria și Valeriu Stancu în rezidență la Colegiul European al Traducătorilor, Castelul Seneffe, Belgia.

O valoroasă monografie despre viața și opera lui Darius Pop

Icu CRĂCIUN

Poet, publicist, membru al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj, membru fondator al săptămânalului *Solstițiu* și redactor al revistei *Poesis* din Satu Mare, Ioan Nistor a publicat anul acesta (2025) la Editura Școala Ardeleană (director Vasile George Dâncu) monografia *Darius Pop un spirit heliadesc în nord-vestul ardelean*, cu o prefață de Ion Buzași și o postfață de George Achim, carte care însumează 480 de pagini.

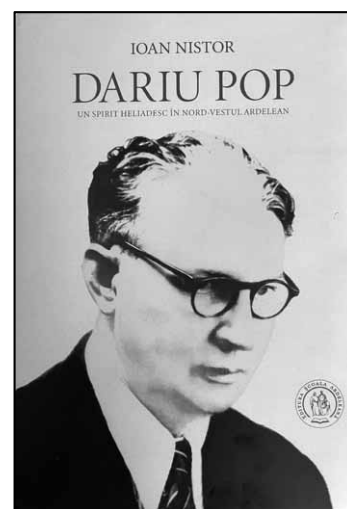
Originar din comuna Măgura Ilvei, județul Bistrița-Năsăud, Darius Pop (1887-1965) este o personalitate complexă care a lăsat urme semnificative și durabile în cultura românească. A fost: profesor, revizor școlar, gazetar, director de publicații, dramaturg, romancier, pictor, sculptor, dirijor de coruri, folclorist, compozitor, istoric etc. Astăzi și-l revendică cinci județe: Bistrița-Năsăud, Satu Mare, Sălaj, Maramureș și Cluj.

Deși a rămas orfan de ambii părinți, a reușit să termine Facultatea de Filologie din Cluj și Conservatorul din același oraș. Subliniem faptul că a urmat școala primară în Măgura și Maieru, studiile gimnaziale și liceale la Năsăud, unde a fost coleg cu Liviu Rebreanu (între cei doi legându-se o strânsă prietenie până la decesul romancierului), Debrețin (Ungaria) și Loșonț (astăzi în Slovacia). A vorbit fluent maghiara, franceza și germana. Inițial, a lucrat ca învățător în mai multe localități ardelenice: Rodna, Șișești, Băsești etc., dar cea mai parte din viața și activitatea sa s-a desfășurat în Satu Mare. A participat la cele două războaie mondiale în calitate de combatant pe front, inclusiv la eliberarea orașului Satu Mare ca ostaș al Armatei Regale române, act împlinit în 16 aprilie 1919.

Ce mai aflăm din această „monografie amplă, credibilă, necesară, scrisă cu seriozitate

și talent” cum o caracterizează George Achim? Că înainte de 1918, Darius Pop a fost condamnat de autoritățile austro-ungare la patru luni de temniță grea și plata unei amenzi substanțiale, fiindcă a scris articole în care a apărat limba română și i-a criticat pe dascălii care o „trădează”, că a trăit evenimentele care i-au marcat profund viața: Dictatul de la Viena (1940-1944), Lovitura de Palat de la 23 august 1944, dar și „efectele dictaturii comuniste”. În perioada interbelică, în calitate de revizor școlar, a

contribuit la dezvoltarea unui învățământ modern în nord-vestul României, prin dotarea întregii rețele școlare și formarea de dascăli patrioți, bine instruiți. De asemenea, a tipărit prima hartă în limba română a județului Satu Mare, a scris prima geografie a acestui județ, a pus la dispoziția școlilor două manuale, a înființat prima revistă a învățătorilor sătmăreni, prima revistă literară din această parte a țării (*Țara de Sus*), iar Țara Oașului a fost înzestrată cu prima revistă în mediul rural (*Țara Oașului*); a încurajat culegerea strigăturilor din Oaș și a cules folclor literar din zona Năsăudului, folclor publicat în volum în anul 2020. De numele său este legată și tipărirea gazetei *Satu Mare* și primul cotidian numit *Granița*. Cât a trăit în Satu Mare a fost preocupat și de arta dramatică și interpretativă, el însuși a jucat pe

În chengar

scenă și a pregătit formații de teatru, „punând la dispoziția formațiilor de amatori piese originale”, a scris scenete pentru elevi și a publicat aici prima piesă de teatru, „înzestrând formațiile de amatori cu alte piese într-un act”. În domeniul muzical a scris peste 50 de lucrări muzicale, inspirate din muzica populară oșenească, maramureșeană și năsăudeană, el pricepându-se să cânte la mai multe instrumente, ba a fost și dirijor, iar suitele sale corale sunt interpretate și astăzi; compozițiile sale au fost apreciate de George Enescu, George Coșbuc sau G. Brăiloiu și George Sbârcea. Puțină lume știe că a fost și membru al Uniunii Compozitorilor din România. A publicat versuri în presa locală (a se vedea volumul de versuri *Crizanteme târzii* din 1939) și a încurajat tinerele talente, a făcut traduceri din scriitori străini. După 1990, i s-au tipărit două romane: *Dascălul din Blidari* (2008) și *Măriuca Nimănu* (2009) și două piese de teatru: *Flăcări* (2018) și *Popenii* (în curs de apariție); Ion Buzași scrie că „tot un roman pot fi considerate și paginile publicate postum cu titlul *Note autobiografice, memorii* (2015), un roman memorialistic, cu pagini documentare despre școlile prin care a trecut, mai ales cele din Ungaria, Loșonț și Debrețin”.

Un subcapitol interesant privind aspectele biografice ale lui Dariu Pop este cel intitulat *Prietenia cu Liviu Rebreanu*, unde, inițial, este comentat articolul *Câteva amintiri despre Liviu Rebreanu*, publicat în revista *Plaiuri năsăudene*, din 1943, ce apărea la București, condusă de gazetarul măierean Emil Boșca-Mălin. În timpul vacanțelor de vară petrecute la Maieru până în 1897, „Liviu, scrie Dariu Pop, ne aduna și făcea program pentru jocurile noastre de pe prund, iar când vremea nu îngăduia, puneam stăpânire pe popicăria lui Petrea Ilieșiu, unde el ne organiza fel de fel de jocuri născocite și regizate de el, foarte autoritar cu noi. Nu îngăduia nici un fel de abatere de la regulile jocului. Făcea cu noi un fel de teatru, cu fel de fel de acțiuni și dialoguri, ba făcea chiar și reprezentații de circ cu tumbe, cu măscării și boscării. Îl ascultam cu toții fără să crâcnim iar jocurile ieșeau bine și ne distram grozav.// Se vede însă că toate aceste jocuri nu-l mulțumeau. Voia ceva mai de dai doamne.

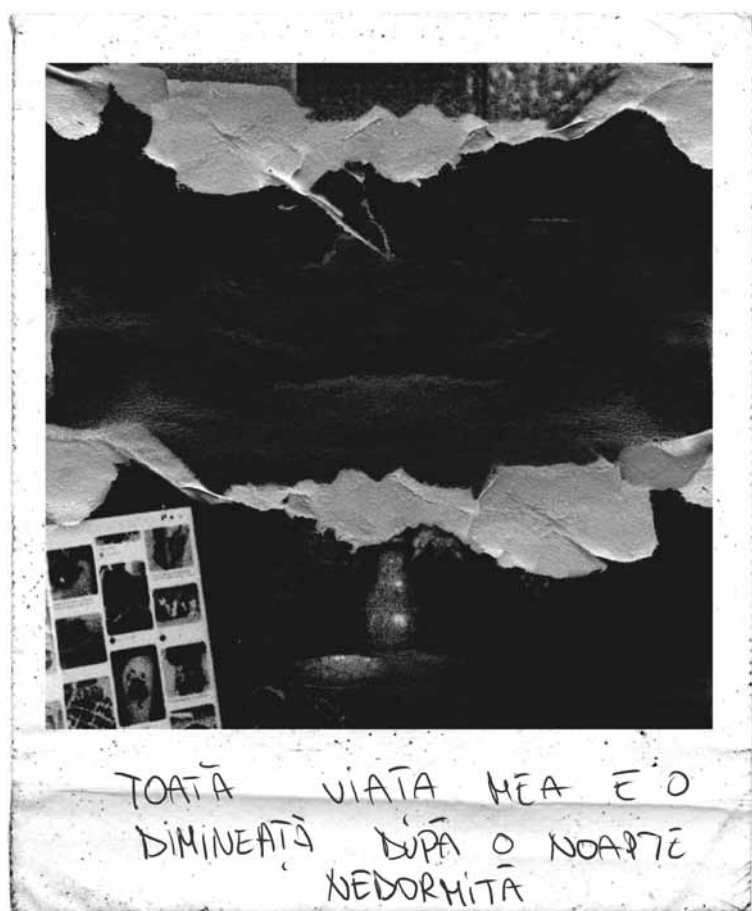
Odată apoi i-a venit ideea să formeze o echipă de călușari și cu aceasta să dea o reprezentație *de gală* în Maieru”. Cei doi s-au revăzut de-abia în 1914, după 17 ani, la București. În 1916, Dariu Pop s-a înrolat în armata română, Rebreanu a rămas în București, apoi s-a refugiat în Moldova, riscând să fie acuzat de trădare. Tot ceea ce i s-a întâmplat în acești ani, autorul lui *Ion* le-a scris în volumul *Calvarul*, „care nu este altceva decât un crâmpei din autobiografia autentică a lui, în care nu e nimic romanțat și nici estompat sau retușat” zice prietenul său, după care continuă: „Romanul *Ion* l-am citit împreună, în prima lui redactare, spre a verifica autenticitatea mediului năsăudean, eu fiind mai proaspăt venit de pe acele meleaguri. Nu numai că nu am avut nimic de obiectat, dar am rămas uimit, înmărmurit. *Ion* își depășise autorul, figura luase niște proporții care, după cum s-a dovedit mai târziu, nu mai încăpea în cadrul strâmt al țării noastre și care apoi a trecut peste granițe, cucerind întreaga lume literară.// Îmi aduc aminte că după transcrierea definitivă a romanului, manuscrisul a rămas o bună vreme în sertar, fiindcă nu-i găsisese titlul potrivit și fără acesta nu voia să-l dea la tipar. Știu că unul dintre titlurile proiectate era *Bulgărul*, care însă nu suna bine și el spunea că un titlu bun și potrivit face cât un roman”.

În continuare, Ioan Nistor scrie despre faptul că Niculae Gheran a identificat modelul personajului Iulian Moga din nuvela *Dincolo* a lui Rebreanu. Exegețul lui Rebreanu notase într-o notă a *Jurnalului* rebrenian, volumul I: „Dariu Pop, compozitor și folclorist, prieten din copilărie, la vremea aceea inspector școlar, evocat mai târziu în nuvela *Dincolo* (sub numele de Iulian Moga)”. Autorul acestei monografii comentează, apoi, fragmente din cărțile scrise de Fanny Liviu Rebreanu (*Cu soțul meu – gânduri, imagini, întâmplări*, tipărită în 1963) și Puia-Florica Rebreanu (*Zilele care au plecat*, 1969), unde cele două scriu despre călătoriile prin Țara Năsăudului, împreună cu Liviu și Dariu Pop. Cele șase scrisori ale lui Dariu Pop către Rebreanu sunt reproduse în Anexa VII. Printre multe informații inedite, din una aflăm că Dariu Pop colaborase cu firma Orient-Expres din dorința

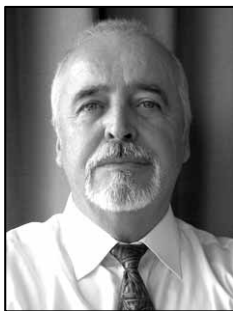
de a promova cinematografia maghiară în România. Astfel, aflăm, scrie Ioan Nistor, că „Szatmary (probabil un prieten maghiar) a cumpărat filmul Iglai Diakok (Viața Studențească), tradus de Dariu Pop încă din 1919, pentru a-l difuza în România, dar evenimentul întârzie, filmul fiind blocat la vamă. Dariu Pop intervine la Liviu Rebreanu pentru deblocarea situației și pentru ca filmul să treacă prin cenzură”. Cele opt anexe care cuprind alte scrisori și documente de-ale lui Dariu Pop către diferite persoane sau instituții, precum și ilustrațiile cu aspecte din viața lui sau dedicate acestuia, inclusiv cântecele pentru copii compuse de el, îi întregesc biografia.

Cred că nu greșesc afirmând că monografia lui Ioan Nistor despre viața și opera lui Dariu Pop este cea mai documentată carte dedicată personalității polivalente a acestui om. Se cuvine să amintim aici doar câteva

nume (în total 113), care, la rândul lor, n-au trecut nestudiate de monografistul nostru, amintite la *Bibliografie (în volume)*: Nae Antonescu, Valentin Băițan, Viorel Câmpean, Doina-Maria Coleff, Lazăr-Octavian Cosma, Viorel Cosma, Radu Furtună, Horia I. Gheorghită, Ion Hangiu, Florica Mădăras, Gheorghe Merișescu, Voichița Vereș-Pălăceanu, Mircea Popa, Claudiu Porumbăceanu, Bojor Dulgău, Doru Radosav, George Sbârcea, Teodor Tanco, Gheorghe Toduț, Ofilat Varvari, Stelian Vasilescu, Ioan Viman, George Vuturescu etc. Nu mai vorbesc de cele trecute la *În periodice, Colecții de ziare și reviste sau Fond documentar*. Îl felicit pe Ioan Nistor, fiindcă cei peste zece ani de muncă tenace, depusă cu pasiune și entuziasm, au rodit în acest volum singular și cred că Dariu Pop, de undeva de sus, îi mulțumește, așa cum facem și noi, cei de astăzi.

WHO ARE YOU 3/8

Din țara lui Coșbuc și Rebreanu

Iacob NAROȘ

Mircea Popa este istoric și critic literar, cercetător științific, profesor la Universitatea 1 Decembrie 1918 din Alba Iulia, conducător de doctorate, gazetar și eseist. Autor a peste o sută de volume, de la *Ilarie Chendi*, monografia din 1973, până la *Eminescu, trepte ale devenirii, 2024*, alături de istorii literare, dicționare, studii de sociologie, eseuri monografice, biobibliografii etc.

Volumul de față – *Din țara lui Coșbuc și a lui Rebreanu. Cultură și literatură în ținutul*

grăniceresc –, de patru sute de pagini, apărut la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024, face parte din colecția „Locurile memoriei”, sub egida Bibliotecii Județene „George Coșbuc”, Bistrița-Năsăud, și e finanțat de Primăria Comunei Parva, primar Ioan Strugari.

În *Argument*, autorul este adeptul promovării cercetării de tip regionalist, activitate ilustrată prin: *Pagini bihorene*, 2003, *Repere bihorene*, 2020, *Repere astriste în cultura blăjeană*, 2023, *Ferestrele Clujului*, 2014, *Cuibul privighetorilor. Clujul literar după Marea Unire*, 2017 și *Momente culturale silvane*, 2015. A venit rândul zonei geografice Bistrița-Năsăud, o incursiune în cultura și literatura de aici, plecând de la Coșbuc și Rebreanu, învățământul românesc în limba națională și existența Asociației Culturale și Literare ASTRA. Mircea Popa atrage atenția că volumul nu are caracter de dicționar literar, ci

reunește articole ocazionale, cronici și recenzii scrise cu diferite prilejuri de-a lungul anilor.

Prima parte a cărții se numește *Înaintașii*, ea începe cu *Epos grăniceresc la 1819* – Se trece în revistă istoria regimentelor grănicerești, a învățământului, ceea ce a dus, prin știința de carte, la o efervescentă culturală însemnată (apar caiete cu versuri populare și culte și o variantă a *Mioriței*). Urmează *Folcloristul Ion Pop-Reteganul în corespondență* – scriitor și gazetar, dascăl îndrăgostit de literatura populară cu o operă folcloristică și pedagogică însemnată (sunt prezentate 40 de scrisori către Ioan Micu Moldovan de la Blaj). *Un om de teatru uitat: Ioan Baci* – acesta pune bazele unui teatru național român, e un spirit luminat, preot preocupat de ridicarea conștiinței naționale la sate, dramaturg, editor, culegător de folclor. *Nicolae Drăgan 140 de ani de la naștere* – Remember pentru lingvistul și istoricul literar, care scrie *Istoria școlilor năsăudene* (1913) cu Virgil Șotropa. În *Liviu Rebreanu reverberațiile operei* – asistăm la o trecere în revistă a biografiei marelui Rebreanu (familia, studii, primele scrieri, școala militară, revenirea la Prislop, ajutor de notar, debutul din 1908, în revista *Luceafărul*, traduceri, plecarea la București prin Sibiu, arestarea, calvarurile lui și apariția romanului *Ion* în anul 1920, când prozatorul devine primul romancier modern. Se prezintă la modul general și celelalte romane. Despre Emil Rebreanu se scrie în *Emil Rebreanu. Un martir al neamului. Livia Rebreanu-Hulea Sora romancierului* aduce date despre activitatea poetică a acesteia. *Ilderim Rebreanu și romanul familiei sale* – cartea este considerată de Mircea Popa o biografie romanțată, cu ficțiune și reconstrucție documentară a membrilor familiei Rebreanu, dar și scurte biografii și pseudo portrete ale

oamenilor cu care Rebreonii au venit în contact precum și o cronologie de evenimente în *Oglinda lumii. Iustin Ilieșiu. Însemnele poeziei* – este ziarist, culegător de folclor, poet, se citează ediția retrospectivă a volumului de *Poezii, antologie și studiu introductiv* realizate de Sever Ursa. Iustin Ilieșiu a donat muzeului din Maieru 500 de cărți, 35 de volume de poezii în manuscris, 16 volume de proză și 300 de scrisori. Poezia lui e un document de epocă, revoltă, rezistență și protest. *Emil Boșca-Mălin Un gazetar năsăudean de marcă* – Acesta s-a pus în slujba PNT condus de Iuliu Maniu, drept pentru care a suferit în închisorile comuniste timp de 12 ani. A contribuit la istoria satului Maieru (*Spicuri din trecutul unui sat grăniceresc*), are preocupări de ordin juridic și scrie despre gazetarii ardeleni în *Plaiuri năsăudene. Lucian Valea și generația amânată* – el e descris ca „tolerat cultural și marginalizat notoriu”. E considerat poet al Ardealului, poezia lui e despre sat, mamă, tată, iubită, copilărie, înstrăinare și pribegie. Face parte din generația războiului, poezia lui e tradițională, cu un fior dionisiac, e pasionat de Coșbuc. *Francisc Păcurariu și treptele devenirii* – Face parte din „generația pierdută”, ca poet și critic literar, jurnalist la *Tribuna Ardealului*, dar și scrie proză și critică literară. *Gavril Scridon, cercetător al literaturii maghiare* – Stabilește legătura dintre literatura română și cea maghiară, se ocupă de Coșbuc (ediția completă în șase volume), scrie *Istoria literaturii maghiare din România*, 1996. *Alexandru Husar, obsesia clasicității* – Poet, bun orator, editor, istoric și critic literar (*Întoarcerea la literatură*, 1978), studii de estetică, jurnal și memorialistică. Protopopul Florea Mureșan este „un model de credință și cultură.” *Teodor Mihadaș sau tentația orfismului* – Poet, prozator, autor de memorialistică deghizată (*Pe multe Ebal*, 1990, *Steaua câinelui*, 1991). *Teodor Tanco, la vânătoare de sfinți și securiști* – T. Tanco a scris teatru, jurnale și note de călătorie, romane și studii despre istoria locală, un Dicționar literar, *Academicieni năsăudeni și bistrițeni, Sfinți și securiști* precum și șapte volume *Virtus Romana Rediviva. Vasile Rebreanu, prozatorul* – Adept al unor formule și tehnici

noi pe care le-a experimentat în romanele *Casa* (1962), *Călăul cel bun*, *Moarea cascadorului*, *Jaguarul sau țiganca albă*, *Securi pentru funii* și povestiri cu caracter fantastic (*Printre lupi pe zăpada luminată de lună*). *Zaharia Sângeorzan Între proiecte și realizări* – Redactor la *Cronica* de Iași, autor de studii, cronici și comentarii critice (*Conversații critice*, 1980, *Anotimpurile criticii*, 1983), cea mai însemnată operă e *365 de întrebări adresate lui N. Steinhardt*. Sunt prezenți și academicianul Dumitru Protase, arheolog și om al cetății cu lucrări și studii despre continuitatea daco-romană; Ion Vlad, profesor la UBB Cluj, teoretician și critic literar, aici cu cartea unei vieți intitulată *Alternative la memorie. Dialoguri, corespondență, mărturii*; Teodor Tihan cu teza despre Perpersicius; Liviu Rusu, profesor de estetică, cercetător științific la Secția de Istorie Literară a Institutului de Lingvistică și Istorie Literară, autor al unor studii despre Maiorescu, Eminescu și Schopenhauer.

II. *Contemporanii* – secțiunea a doua cuprinde câțiva dintre cei cu care autorul a avut legături literare. Primul este Aurel Rău (*Poetul unei mari reviste*), el se identifică cu *Steaua încă din anii 1950*, ca poet, scriitor și responsabil de redacție. Scrie o poezie de notație intelectualistă, livrescă. Ioan Pintește este prezentat cu *Jurnalul discontinuu*, ca ucenic al lui N. Steinhardt și apropiat al lui Radu Săplăcan. Are interviuri cu Steinhardt, poet (*101 Poezii, Casa teslarului*), om de cultură și credință, director al BJ „George Coșbuc” și creator al Casei Colecțiilor și Documentelor, toate acestea prezente în *Ioan Pintește Un model steinhardtian de poezie și conduită creștină*. Mircea Gelu Buta apare preocupat de medicină, biserică și cultură, autor al multor proiecte și a peste 50 de cărți, toate menționate în *Mircea Gelu Buta sau spiritul constructiv*. Olimpiu Nușfelean, director al revistei *Mișcarea literară*, autor de romane și proză scurtă, poet și eseist, pledează pentru o creație literară autentică, este descris în *Olimpiu Nușfelean eseistul și prozatorul*. Virgil Rațiu, poet cu o critică ironică a minciunii electorale, moralist cu discurs antisistem și anticanonice, a dedicat două cărți lui N. Gheran, văzut în *Virgil*

Rațiu și registrul satiric. Sunt menționați și următorii: Gavril Pompei în *În căutarea geografiei subiective*; Gavril Moldovan în *Singurătatea confesiunii*; Flore Pop în *Poezia intimității*, Macarie Drăgoi în *Un ierarh al Nordului*, Ioan Seni în *Ioan Seni animator cultural*, Vasile Tutula în *Cercetător al istoriei naționale și locale*, Nadia Urian în *Nadia Urian Linul și poveștile satului*, Ioan Cioba ca poet și prozator în *Ghemul ischemic*. Meniuț Maximinian apare ca personalitate multiplă în *Menuț Maximinian, gazetarul, scriitorul, militantul cultural*, adică gazetar, manager universal, etnolog, poet, eseist, comentator literar, om

de cultură și nu în ultimul rând, creștin. Desigur că activitatea acestor contemporani e în plină creștere, ei vor confirma mult mai multe din cele spuse de Mircea Popa, pe viitor.

III. *Reporteri ai Primului Război mondial* – se referă la Iustin Sohorca, *Un jurnal de front din Primul Război Mondial* și Dumitru Nistor, *marinarul năsăudean pe mările sudului asiatic*.

Volumul se încheie cu *Date despre autor*, prilej pentru a vedea multilateralitatea preocupărilor omului de cultură Mircea Popa, dar și acribia de care dă dovadă în tot ceea ce scrie.

MODULARA 3/3 CONECTARE

Un „Mers” liric revelatoriu

Ștefan VIDA MARINESCU

Editată superb (după merit), cartea de poeme *Mersul lucrurilor* este, din orice unghi ai privi-o, un *eveniment*. Al și a celui mai complex-complet autor contemporan, un as al non-convenționalului, pe drept un *magister* (precum colecția editorială convenită), adică fabulosul scriitor Liviu Ioan Stoiciu. Aici: poet-savant.

Sub cuvânt kafkian, despre timpul dilematic, poemele mărturisesc „*în sine, de ce, cum, când, unde, cât*” arătând „Omul gol”, expus intemperiiilor, vicisitudinilor, vremii, lumii, istoriei. Astfel sună primul ciclu al recentei-incidente cărți a lui Liviu Ioan Stoiciu. Aflată, programatic, între *vârtejuri* (ale sinelui), oscilatoriu (celest-teluric), lirica este creațiunea unui ins măreț orbit de lumini crepusculare, dar lucid și biruitor printre „lucruri”, ironic-amuzat în (de) lupta cu sine, în raport cu circumstanțele ființei poetice.

Omul ne-finit (n.n.) își vede sosia (n.n.), parcă, deznădăjduit(ă), dar salvardat(ă) de un crez în cuvânt, în ciuda morții care e o biată *cămilă...* fantomatică. Pseudo-lamentația metaforică e un mesaj de nesupunere, de fapt, în fața unui lătrat anarhic, în zona „virtuților”. Lăuntric, poetul re-simte „degradarea trecutului” dar și pe a „viitorului”.

Ample, textele lui Liviu Ioan Stoiciu, de teluric avânt și energie, ca trepte-ipostaze-stări ființiale, își adună apele (n.n.) prin tentative, interogații, dincolo „*de memorie*”, odată cu bătrânii stăpâniți „de bucurie și de întristare” sub imanența duratei. Biografismul dominant, articulat limpede și pregnant în *Priponit*, *Vacuum*, *Bilete spre nicăieri*, atestă un funciar scepticism al unui spirit superior, pesimist, dar care, prin melancolii dilatate energic, dizolvă „stări negative”, ajungând la depoziția monahal-metaforică, splendid numită de liric

„Pauză de istorie”, evocând lirici pierduți (în neant).

Interogativ, poetul nostru cel copleșitor nu se lasă doborât de senzația buruienii „de leac”. El se zbate între chintesența singurătăților și umiliința în fața timpului scurt, nedefinit. Gânditor, filosof, poetul simte și imaginează fastuos (dar ocult) starea de lucruri, invocând sfârșitul ca pe „o fierbințeală”, conștient că „a avut loc o întunecare” a... „câmpului conștiinței”. Iar criza temporală e fixată între savoare (simțuri) și „partea ideală a naturii”. Astfel, liricul se va prosterna, singular, în fața „splendorilor”, încheind un ciclu strălucitor.

A doua parte a tulburătoarei cărți, *Un om ca mine*, va îngloba, opulent, intuiții, reflexe, taine, un topos ca Bucureștiul. Li se adaugă: esențe, dependențe, tihna (?) ireparabilului, iar paradoxul, reveria și intensitatea fiind alte și noi, bulversante, coordonate. Alături: un preot, Sibiul, solitudinea (ne-mărginită, deja marca(n)tă), căutarea și autoflagelarea (în „mocirla memoriei”). Căci poetul s-a lepădat de sine, este ne-mărginit, rătăcitor, ne-uitând tra(u)mele familiale, invocând (de aceea?) divinul. Solitudinea și recuperarea timpului vor genera, totuși, înstrăinare, o „rostogolire” continuă.

Suferința și mândria sunt confesate unui părinte-stareț, o crucificare și o mântuire

În oglinda lecturii

neuitând salva (încă) un suflet trist, „neîntrecut” în (de) singurătate. Având grele presentimente, senzorial-senzual, poetul, de care depind atâtea (egocentric, egotist, oracular!!!) e predispus ascezei, se ceartă pe sine, este – din nou – „redus” la solitudine (ca în *Contrarevoluție*), el nu scapă de obsesii. E polemic și persiflează amar omizile (paraziții) poeziei, resimte seismele, din epicentrul lor, încredințat că ura și dragostea, împreună, sunt un blestem, perpetuu. E vehement și în răspăr cu sine, exasperat de absența unui plan salvator și, ușor utopic, „constată” (n.n.) că nu sunt puncte de reper. Doar „receptări senzoriale”...!?

Poetul adoptă supliciu existențial, se complace în deșertăciune, în grimasa vicisitudinilor, încrâncenat și pătimind, fără a uita, un fecund inspirator (și devorator!) Canton 248. Atât de viu în lirica lui Liviu Ioan Stoiciu.

O însoțitoare (de pus la rană) nu rămâne în urmă deoarece poetul îi tot arată calea (una regală), a eludării singurătății... în doi. După care Liviu Ioan Stoiciu va evoca o casă părintească, deplângând „piedica măsurii”, a se vedea nesfârșitele drame și revoluțiile neterminate („neîmplinite” – Liviu Ioan Stoiciu).

Dar poemul, între bine și rău, se vrea – odată cu poetul – stăpân nu sclav, cu îndoieli (carteziene, cumva), cu impact astral.

Trecutul e mort, proclamă autorul, aici: El luptă pentru idei, cu ideile, căci indiferența și banalitățile, contemplația sterilă, sunt, toate, marcate de frică... Dar iubirea?

Monologând, vulcanic și acerb, poetul e nefericit. Gata de alt... ciclu. Al treilea, ca un fel de synthesis: *O viață de om*. Unde, domnia sa se află „în așteptare, aici și care încotro” (subtitrare aidoma celor două precedente titluri). Confesiv și confesional, latura divină relevând nouă porunci „marca Liviu Ioan

Stoiciu”, într-o cetate cu cruci. Că bine rostește liricul „Să fii ce ești”, răbdător dar neresemnat, în așteptarea protecției divine. Dar, în revolta-i consacrată, „sufletul are alte priorități”, dar dezgustul (din subconștient) așteaptă echilibrul. În organic, poetul resimte povara vieții (chiar și a viselor) în lumea-balamuc, departe de utopice vremuri faste...!

Zbuciumat, încalcând convenții, reactiv la scenarii prescrise, la manipulări, detestând ipocrizia, liricul vede cerul închis, în ciuda viziunilor cu o Maica Domnului, cu Ierusalimul, așteptând „ora încheierii socotelilor”.

Revitalizarea consistă în *Forța nudă*, cu Moldova, Persia, India, într-un val „cuantic” ca într-un univers închis, eul fiind vulnerabil, vizând faza superioară, echilibrul.

Poemele lui Liviu Ioan Stoiciu, cu virtuți, vers lung, vibrant, cu efecte/ afecte/ nuanțe se „joacă”, imagistic cu plastice și ludice formule: *copilăreală, țicneală, nevoitor*. Miresmatic și oracular. Epicizant și emoțional. Fără respiro.

După un iluzoriu „făcător de minuni”, Poetul care a ales urcușul e nemângâiat. Ciclic. Între biserică și altarul „științelor naturii”. Iată un mare liric cu spirit pozitivist, cel puțin (?) metaforic. Conștient de relativism dar împătimit al comunicării. Generând idei, fără pauză. În impact cu realul.

Alungând greața, străbătând nemărginirea, Poetul incandescenței revelații și revoluții a sinelui, ne oferă pagini atât de bogate și efervescente, de explorator într-un corolar al metaforelor esențiale. De forță morală, mânat – iar îl cităm – de „chestiuni personale” dar ale omului. Ale noastre, în fond. Meditativ și strălucitor. Cu chip „de biruință”, prin opera sa întregă.

Oricum: timpul e în noi, acel și acest ceva i-relevant, absurd, dar nimicitor.

Propoziții ca o cădere de apă

Iacob NAROȘ

Motto:

„Ar fi semne că se întoarce lumea la poezie,
trag nădejde că va exista o întoarcere către artă, spre poezie a ființei umane,
e mai mult o rătăcire, ceea ce se întâmplă astăzi.”

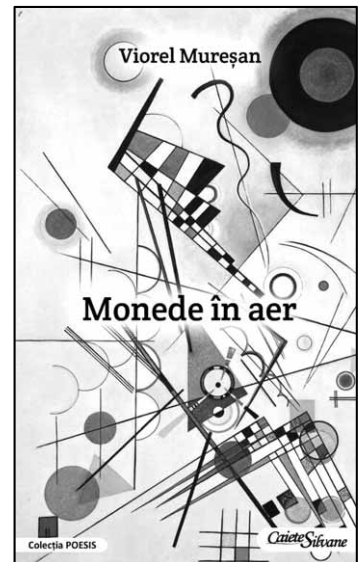
Poet și eseist, critic literar, Viorel Mureșan frecventează cenaclul și publică în revista *Echinox*, fiind și membru al redacției. E apropiat de optzeciști și onirici (Virgil Mazilescu, Emil Brumaru, Petre Stoica, Mihai Ursachi, Mircea Ivănescu, Emil Botta, Leonid Dimov și chiar Geo Bogza). Profesor de Sălaj până la pensionare, în Surduc, vreme de cincizeci de ani, de loc din Maramureș, Vicea, 1953. Este prezent cu poezii în toate publicațiile literare majore, iar în calitate de critic, în *Caiete Silvane*, mai întâi, *Familia*, *România literară*, *Steaua*, *Mișcarea literară...* Prin poezia sa, face trecerea de la citadin la sat, de la postmodernism la liniștea metafizică a satului. Prin tot ceea ce face, poetul întărește ideea lui Ferdinand Baldensperger că și la sat, ca peste tot, se nasc oameni de valoare și „opere de mare relief.” Poezia lui a fost tradusă în maghiară, germană, italiană, franceză și engleză.

Dintre cărțile de poezie amintim principalele volume apărute de-a lungul anilor, din 1982: *Scrisori din muzeul pendulelor*, Ed. Albatros, 1982, *Biblioteca de os*, Ed. Dacia, 1991; *Pietrele nimicului*, Ed. Dacia, 1995, *Ramele Nordului*, Ed. Dacia, 1998, *Poeme/ Poemes*, Ed. Cogito, 1999, *Lumina absentă*, Ed. Paralela 45, 2000, *Ceremonia ruinelor*, Ed. Dacia, 2003, *Sâmbăta lucrurilor* – antologie de autor, Editura Limes, 2006; *Buchetul de platină*, Ed. Eikon, 2010; *Locul unde se va deschide cartea*, Ed. Dacia XXI, 2011; *Soare tăiat cu o foarfecă* – antologie de autor, Ed. Tipo Moldova, 2011; *Salonul de toamnă*, Ed. Tracus Arte, 2013, *Rafturi cu liniște/ Shelves with silence*, Ed. Caiete Silvane/ Eikon, 2014;

Poștașul rural – antologie de autor, Ed. Școala Ardeleană/ Caiete Silvane, 2015.

Reținem, pe scurt, câteva caracteristici majore ale poeziei lui Viorel Mureșan desprinse din cele trei antologii de autor: o stilistică desăvârșită, imagini poetice concentrate, o nuanță ușoară de glacialitate în poeme pline de ironie și rafinament. Pe alocuri, avem o doză sesizabilă de malefic, alături de treceri fine de la delicat la crud, o melancolie îngemănată cu singurătatea, dar și cu o teribilitate combinată cu straniețatea. Peste tot, plutește un onirism hipnotic și himeric și, nu în ultimul rând, simțim o nuanță de duioșie, delicatețe și lapidaritate.

Cartea de față – *Monede în aer*, ed. Caiete Silvane, 2023 – este construită pe trei secțiuni, prima se intitulează *Respirație sub apă*, a doua *Avuții plutitoare* și cea de-a treia, *Arhiva păianjenului*. Din multele teme specifice poeziei lui Viorel Moldovan alegem câteva, prima ar fi: „Poet, poezie, artă poetică” întâlnită în poezii ca: *Scrisoarea* – („scriu pe colțul lăuntric al ochiului meu/ fraze cu sânge mâncat de furnici/ când o rază de soare/ când o rază de lună”); *pași din dormitor până în camera de zi* („îmi scriu versurile numai la

lumină de fulger”); *În poem* („cuvinte și fraze/ spuse cu limba crestată a castanilor”); *La poet ca și la pictor* („trebuie să-mi semnez toate poemele/ orideunde ar veni/ și oricum s-ar chema”); *Bărbat scriind* – („în mijlocul unei grădini”); *Poșta de seară* – („am ascuns niște propoziții împreună cu gura care le-a rostit/ în inelele copacului”); *Autoportret* – („duc în brațe o căpiță de paie/ iar spicele îmi acoperă fața/ de aceea/ eu/ lipsesc din tablou”); *Aforism* – („rândunelele s-au adunat/ pe sârma de telegraf/ ca niște autori țanțoși de aforisme”); *Cascada* – („propozițiile mele ar fi și ele tot o cădere de apă”); *Poezia* – („ca dintr-o superstiție scriu poezii/ numai cu creionul/ în jurul mâinii mele când scriu/ se strânge țipătul lor”).

Tema dragostei efemere abia schițate, chemarea iubitei, e prezentă în poema ca: *Poezie într-un parc* – („vino să fim iarăși două raze de soare/ să privim clătinarea catargelor/ te-am zărit prima oară de la fereastră cum din loc în loc te opreai aprinzând întunericul”), *O fată pe pod* – („lumina și întunericul/ podoabe vegetale, ceața în ochi/ și inima mea într-o scândură de cireș”), *Declarație de dragoste* – („ea îmi zâmbea/ cum ți-ai pune un boboc de floare/ la pălăria pictată de Dali”); *Întâlnirea* – („așteptăm să ne dăm cu norii pe cer”); *Decupaj* – („doamna era în alb și se purta pe alei/ cu pletele răsucite”); *Arhiva păianjenului* – („umbra mea lângă umbra ta/ pe un perete se scorojeau/ sub cenușa ta și sub cenușa mea/ zăcea îngropat un capăt de drum”).

Există și alte direcții ale poeziei lui Viorel Moldovan, mai mult sau mai puțin conturate în acest volum, dar care se încadrează pe linia deja consacrată a liricii sale: poeme picturale, fanteziste, în care întâlnim: existența și tragicul, timpul static, absurdul, ironia și rafinamentul, maleficul și delicatetea. De observat că titlurile poemelor apar cu majuscule, iar semnele de punctuație lipsesc cu desăvârșire. Întoarcerea la poezie a lui Viorel Mureșan după zece ani n-a fost zadarnică. Volumul de față a fost premiat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, pe anul 2024.

Să amintim câteva exemple de versuri în care oniricul, straniul, absurdul, himericul,

hipnoticul și fantasticul sunt pregnant conturate: *Scrisoare* – („și iarăși îmi încep ziua/ privind capete de tauri/ care acoperă cerul/ și lei culcați pe orizont”); *Pași din dormitor în camera de lucru* – („când perechi de ciocârlii/ îmi ies din urechi/ să-și scuture cerul de aripi”), *Clătinarea catargelor* – („umblând în picioare pe apă/ să punem norilor hățuri”), *Poezie într-un parc* – („și priveam ieșirea umbrelor din apă/ care îndată ce ajungeau pe alei/ cădeau ca țintele la un poligon de trageri”); *Invitație* – („să spăl și să aprez soarele/ care mi se părea cam ofilit”); *Munți* – („furnicile care au dat peste o porumbiță moartă/ cară ziua întregă albul din penele ei/ zidind un munte de pietate”); *Loc* – („în mijlocul oglinzii creștea o poiană/ unde vin căprioarele să pască fier vechi/ și sufletele să-și lase bagajele”).

După cele peste zece volume de poezie, plus trei antologii de autor, atenția lui Viorel Mureșan se canalizează și înspre critica literară și eseu, în cărți precum: *Leonid Dimov (monografie)* în colaborare cu Traian Ștef, Editura Aula, 2000; *Colecția de călimări (1)*, Ed. Caiete Silvane, 2011; *Colecția de călimări (2)*, Ed. Caiete Silvane, 2013; *Colecția de călimări (3)*, Ed. Caiete Silvane, 2015, *Loc liber*, Ed. Caiete Silvane, 2018; *De gardă la Echinox*, Ed. Caiete Silvane, 2019; *Camera cu insomnii*, Ed. Caiete Silvane, 2021 și *Arca poeziei (50 de poeți străini în selecția lui Viorel Mureșan)*, Ed. Caiete Silvane, 2022.

Referințe critice pertinente sunt binevenite din partea următorilor: Radu G. Țeposu, Al. Cistelecan, Lucian Vasiliu, Aurel Pantea, Andrei Bodiu, Octavian Soviany, Cosmin Perța, Ștefan Manasia, alături de mai vechii Constanța Buzea, Laurențiu Ulici, Dan Cristea sau Ion Pop. O apreciere mai recentă vine din partea lui Ioan Moldovan de pe coperta a patra: „Viorel Moldovan reușește o formulă lirică în care expresionismul marilor cavaleri ai rumației metafizice (Rilke, Trakl, Ștefan George, Paul Celan) se conjugă substanțial-alchimic cu suprarealismul mereu substanțial-poetic al lui Gellu Naum.”

Ai dorit libertate?!... Poftim libertate!

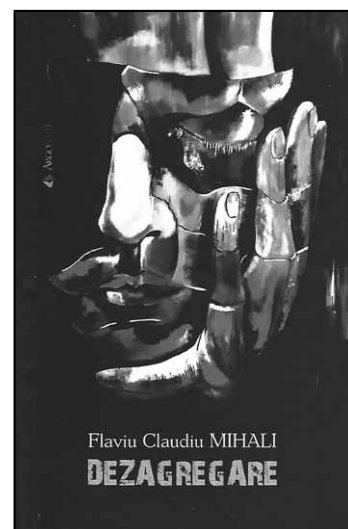
Virgil RAȚIU

Nu e ușor să te dedici unei lumi atinse de morbul disoluției... Să crezi însă atare lumi este la îndemână. Două căi interesante se arată în cartea de versuri *Dezagregare* de Flaviu Claudiu Mihali (Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2024 – grafica de Stelian Blagoslov): ori intenționezi să urmărești pas cu pas dezarticulările și spectacolul acestor *mundii* aflate în descompunere, ori ești creatorul lor și ai fi primul să-ți verifici eficiența metodelor uzate pentru a atinge acest punct zero îndreptat împotriva libertăților individuale, chiar, sociale. Numai o minciună sfruntată poate distruge încrederea în realitate și întreține o confuzie care se propagă ca jocul rupt al unui domino. Poetul Flaviu Claudiu Mihali s-a așezat în fața unei atari lumi, lume aflată în prag de a-și pierde coeziunea, de a se dezarticula. Poetul simte, depune efort, cercetează, are datoria să-i găsească remediul! cel puțin așa lasă de înțeles autorul...

Începutul este promițător, dar o timiditate și nesiguranță nepersonificată îi ghidează încercările temerare și-i însoțesc versurile din *Tăcere ascunsă-n cuvinte*: „...aluat frământat/ în pântec de mamă/ îți afli odihna/ în liniștea tulburată/ în final/ de zvonuri de clopot” (p. 9). Extensia spre finalitatea ființei ne dă cheia întregului volum de versuri. Până a atinge zărilor la care speră, poetul trece prin trepte așezate între Scila și Caribda. Probează liric fascinații care i se par că rezonază cu ființa sa. Autodesamblarea îi pândește sinele... „Purtând toate cearcănele lumii/ nomazi citadini cu ochii goi/ fixați în ecrane licărinde/ coleptere de beton/ înoată în oceane de asfalt// izolați în mulțimi/ cifre din date statistice/ cu amintiri artificiale subversive/ implantate subliminal/ prin tehnici hibride// bastarzii imperiului de ieri/ cenușa

regatului de mâine” (*Amintiri artificiale*, pag. 57). În aceeași clepsidră se derulează și poemul *Ultimele ceasuri* – o încercare de versificație în stil clasic: „Amintiri deșirate în cioburi de oglinzi/ se frâng ca vise cu aripi grele de lut./ himere alergii o viață-ntreagă să prinzi/ cu sacii de pietre adunate-n trecut.// În cenușa din urne murmură glasuri!/ Praf de stele plămădit din vidul neant./ viața ta își numără ultimele ceasuri:/ efemer prezent spre infinit dezolant...// Ești bătaie de aripi de fluturi ce mor./ un infinit înghesuit într-o clipă,/ fericire strivită de gânduri ce dor.../ Atât! A trecut o bătaie de-aripe!” (p. 51).

Într-o lume în care toate câte se întâmplă, tot ceea ce răzbate și mișcă atmosfera și noosfera s-au derulat cu siguranță, acestea deja sunt petrecute într-o anterioritate difuză, hibridă, uitată parțial, actantului nerămânându-i decât accesul, posibilitatea de a transfera prezentul într-un viitor imaginar, dar posibil. Aici reversibilitatea nu își mai găsește loc: „Port în mine răni ale unor gloanțe/ care nu au fost trase încă/ dintr-un război care nici nu a început/ și totuși/ iată-mă/ combatant convalescent/ delirând un prezent desprins/ de un trecut neîntâmpat/ amintiri inexistente se risipesc/ precum nisipul/ printre degetele memoriei/ conjug la timpul defect/ pregătit să lupt pentru tine/ te caut/ să te salvez/ sau să te cunosc/ dacă tot ce am trăit împreună/ nu s-a întâmplat încă” (*Timp defect*, pag 11).

Așa cum urlă lemnul din lemnul în care este ținut de către un artist – cum în desenele, ca „păpuși” de lemn, din paginile plachetei cu versuri –, așa plânge libertatea în sălbăticia unde/în care a fost deversată, cu ordinul ferm: *Ai vrut libertate?!... Poftim libertate!* E o eliberare încremenită, statică, așa cum este lemnul îndesat în lemn, aerul înmărmurit într-un glonte, izbutind să execute numai mișcări de rotație în jurul propriului ax: „Câinii își urlă libertatea pierdută/ în sălbăticia adânc înscrisă în gene/ poezii deplâng mințile schingiuite/ de mușenia lor/ cu defragmentare interzisă de atâtea convenții/ niciodată eradicată/ dispersându-și efectele/ în timp//întunericul îi apucă viguros cu ambele mâini –/ libertatea și-au pierdut-o demult –/ când au dat suflet la schimb pe cuvânt// nu sunt oare poezii/ propriul lor poligon de încercare?” (*Defragmentare*, p. 13).

Grupurile supuse educației, trimise spre învățare și învățatură se înfățișează *ca ferme de întuneric crescând*, devreme ce au la îndemână toate informațiile, toate „onlinurile”, devreme ce li se pare „*că știu că știu totul*”, cunosc *întreg întreguțul* și toate câte există în cele mai mici amănunte: „...dar ce rost are/ să ne încărcăm memoria?” (*Ferme de întuneric*, p. 15). Dezagregările și dezmembrarea socială, politică, împrăștierea părților constitutive ale jurisdicției, justiției și administrației, sentimentele de dragoste dezlânate sunt resimțite și de *natura* înconjurătoare, care cel mai adesea se revoltă în modurile ei imprevizibile, devastatoare. Dacă Terra ar vorbi articulat – cu toate că ne vorbește încontinuu, numai că umanii se dovedesc din ce în ce mai surzi și nesimțți – dacă Pământul ar grăi în cuvinte, am putea auzi repetate întrebările: *La astea toate, v-ați gândit vreodată? V-ați pus aceste întrebări cu seriozitate?...*

«Zborul este alunecarea pe traiectoria care echilibrează greutatea corpului cu

greutatea puterii de atracție magnetice a pământului» – așa se pare că am învățat la școală. Iată-l pe Flaviu Claudiu Mihali în postura de *didact*: „dacă în școli/ s-ar preda lecții de zbor/ prea mulți elevi/ ar trebui legați/ cu bolovani grei...// altfel cum să-i aducă înapoi/ cu picioarele pe pământ/ să-i dezvețe să chiulească/ de la toate celelalte/ materii importante?” (*Lecții de zbor*, pag. 43). În același registru de căutată ipostază de creare, de rătăcire lirică inspirată este și următoarea *romanță*, cântec idilic de mijloc de secol XX [și nu este singurul exemplu de «vers priplit», după propria-i expresie, vezi pag. 47]: „Tu ai ales să nu trăiești/ în paradisul nu știu cui,/ ci ți-ai dorit să mă privești/ cu ochii tăi – minuni căprui,/ să vezi cum sunt, să văd cum ești/, că alta ca și tine nu-i/ și ca-n povești să mă-mplinești,/ iubirea-n fapte să mi-o spui...” (*Tu ai ales*, pag.33).

Pe alocuri versurile sunt lipsite de silința către „perfecțiune”, de o anumită proprietate a termenilor folosiți, cum este, spre exemplu, preluarea „ideii” *necuvintelor* de la Nichita Stănescu, mimetism care, însă, nu îi folosește poetului la nimic. Dacă ștergi *negativismul* dominant „ne” din versuri, ai surpriza să descoperi un poem în toată regula, vezi (*Ne)poveste*, pag.35. Oare astfel de derapaje se datorează căutării, cercetării întradins a fenomenelor dezarticulate? Este posibil și acest aspect, cum posibilă este descompunerea oricăror încrengături și „conglomerate” de pământ, apă și om care își pierd coeziunea.

Poetul Flaviu Claudiu Mihali, prezentat de Ion Papuc într-un text de escortă pe coperta patru a cărții, merită să fie urmărit cu toată atenția – *Dezagregare* fiind a treia lui carte publicată – așa cum mai atent cu propria-i creație ar trebui să fie el însuși. (Noi ne permitem să marșăm.)

Nevoia de tandrețuri

Olimpiu NUȘFELEAN

Poeții își încep, de obicei, cărțile de versuri cu un text (poetic) „explicativ” privind propria poezie, cu o artă poetică mai mult sau mai puțin directă, menită, explicit sau nu, să fie un fel de ghid de lectură, ce poate duce spre conotații în plus față de o lectură făcută cu un ochi mai rece, lipsit de stricta grijă (sau ambiție?) auctorială. Mirela Orban, în volumul *la o aruncătură de piolet* – Ed. Avalon, 2024, cu o prefață de Ovidiu Pecican – își plasează principala artă poetică la sfârșitul cărții, ca un fel de postfață concludivă, menită, poate, să probeze înțelesurile deslușite de cititor, să-i confirme acestuia trăirile. Spun, însă, „principala artă poetică” deoarece mai multe texte fac trimitere spre scurte definiții ale poeziei, ale actului poetic, care, desigur, îndrumă lectura spre descifrările și dezvăluirile eului poetic. Poeta urmărește un fel de proces prin care poezia – și propria poezie – prinde ființă și independență, devenind un personaj cu care intră într-un dialog derulat cu inventivitate poetică, într-un cotidian domestic configurat într-un limbaj elaborat cu grija alegerii cuvintelor. Îmi voi permite să citez poezia *Despre durerea de cap din momentele cheie* în întregime: „poezia asta mă minte zîmbind cu buzele rujate/ și rimelul curbîndu-i aerele de muză, de parcă/ nu eu i-aș fi ținut prima literă cu dinții/ să nu se deșire ca un dres de mătase/ pe-o coapsă rubensiană./ cînd habar n-avea cum să se ridice/ am ajutat-o să împletească fiecare literă/ să așeze fiecare cratimă, să arunce/ cacofoniile indecent infiltrate în scheletul/ rectificat cu fiecare vers./ i-am construit niște aripi interesante din/ țesut epiteto-metaforic cu accente/ ușor sarcastice, folosite pe post de material ignifug/ pentru protecție împotriva piromanilor/ care oricum n-ar fi înțeles diferența./ împrumutând fața de

cățeluș plouat/ îmi spune că nu poate/ nu e de ea/ e suprasolicitată și/ ar avea nevoie de o baie fierbinte/ un pahar de vin/ și un somn lung./ zice să revin în alt timp/ dacă am nevoie/ de finalul exploziv.” Textul reiterează principalele aspecte ale scrisului poetic al autoarei, „gesticulația” și „recuzita” feminine (actul poetic pliat pe actul cusutului, al croșetării; cosmetica), grija creșterii și întremării scriiturii, surîsul ironic, tentația sarcasmului, ca și a zborului, neînțelesul specific nu căutării, ci ignoranței, smerenia, dar și aspirația spre o altă realitate.

De la început, poeta parcurge o listă de frustrări, frîntă între tendința de a le evita sau aceea de a le înfrunța, tentația ascensiunii spre înalt e prezentă, dar riscantă („ai putea face alpinism, îți zici/ fără nimic periculos/ locul ți-e familiar/ seninul, zbuțiumul, pajiștea verde, avalanșa/ pînă la albastru unde au înnotat cei însetați/ e doar o aruncătură de piolet”), în paralel cu deciziile desprinderii din marasm („fisurile, alicele, junghiul dintr-un gând/ nopțile decolorate, zilele fără chei/ le arunc în bazin și trag apa”), din simbioza cu timpul învață arta fugii („trăim totuși în simbioză/ și fug”), prinsă, poeta, în procesul regresului („lista e lungă/ numărătoarea inversă a început” – *Animalul meu de companie mut.*)

Mergînd pe firul discursului liric, vom observa sancționarea imitației goale de sens și

triumful lirismului, exprimate prin condiția iederei, care „din umbră [...] urcă încolăcită/ pe trunchiurile groase/ mimînd simbioza, le sugerează de ambrozie pentru/ momentul de glorie din patul leilor/ apoi se topește/ sub greutate adevărului/ picurat din lira lui Apollo.” (*Pădurea de stejari*) Se produc înlănțuiri de genul unor sinestezii prin care culorile înscriu lumini pe „pînza ochilor”, inițind deslușirea poeziei – „de atunci te și văd/ poezie”, poeta slujind, în fapt, deopotrivă, îndemînările poeziei și ale picturii. (*Ieșirea din orbire*) Toate în căutarea unei soluții pentru contracararea unei trufii „care ne ridică pe pedestale” (*Acompaniament cu corzi*). Universul material închide existența într-o intranzitivitate fără perspective („spre orizont tot mai mult bumbac sau/ căpșuni sau căpușe sau orice/ nu cunosc ziua de mîine”), în vreme ce înălțimea absolută a existenței rămîne și ea inaccesibilă („eu nu știu că de sus se poate privi/ doar mai sus, iar/ dincolo de zei nu mai e loc” – *Ciocolată cu piper sau dizertație seacă despre timpuri spumoase*).

Discursul poetic insistă pe inadecvarea la realitate, pe confruntarea cu o realitate furată sau mințită, pînă la declanșarea „rîsului schizofrenic”, mușcător („strălucitoare ziua aceasta/ dinții unui zîmbet perfect/ [...] fără să gust provocarea/ [...] șosetele îmbrăcate pe dos azi dimineață/ sînt pisica neagră a zilei de vineri” – *Colți albi pentru gînduri negre*). Într-o vreme a închiderii dialogului, pînă și „dragostea nu mai e ce-a fost,/ se declamă prin sarmalele/ împăturite tot mai strîns/ în palmele obosite să-i facă pe plac./ stai și acum cu sufletul la gură/ cînd soarbe din ciorba de perișoare./ cuvintele s-au redus/ la respectarea ordinii interioare” a unui dialog banal – *Cielito lindo*. Cerul curat e însă căutat. În fond, poeta tăinuiește o intimitate a trăirii pe care o ferește de indolența măștilor false și a zgomotelor de plastic, precum mireasa din *Sertarul cu lucruri bune*, atentă „să nu afle ioneștii, popeștii și restul/ că ar putea exista altceva decît/ inimioare gonflabile în spațiul ei privat”.

Lumea e un artefact „precum (în, n. n.) epoca asta modernă/ în care ne mințim zîmbetul/ prins cu bolduri de colțurile ochilor” – *Fără direcție*, iar „în orașul meu, de oriunde ai privi/ stelele tot indiferente” – *Filmare cu drona*, cînd „la etajele superioare/ cioclii rod fără pardon/ rădăcinile oricăror/ încercări de trezire.” – *Reinterpretarea epocii de aur*, și „filtrată prin aceleași dioptrii/ viața înaintează la ralanti/ pe muchie de cuțit” – *Pe muchie de cuțit*. În căutarea vîrstei (trăirilor?) autentice („în ce anotimp m-am pierdut?”), există tentația înaintării prin inefabil spre un loc unde „să fie înfloriți cireșii” – *Alzheimer*. Lupta se dă însă în imperiul scrisului. Poeta recunoaște că „în tîrgușorul medieval/ el însuși un terariu/ castele dominatoare/ mă rescriu în tipare în care nu mai încap.” – *Pledoarie pentru lucruri simple*. Efortul existențial este acela de a se re-scrie pe sine. Poezia este astfel o operă de rescriere de sine. Scrisul e mai întîi un act de „eliberare” a cuvintelor (*Cînd ajungi să nu le mai suportî*). Aspirația e dusă pînă la stadiul ne-nominării: „și cine ar fi crezut/ cît de încăpător poate fi/ un suflet fără titlu?” – *Disc domestic*. Învîingînd timpul prin mirări cuprinse în „incantații empirice” – *Memorii adormite*. Mîngîind sufletul cuvintelor cu „palme de femeie” (*Femeia ce știe să-și poarte parfumul*), grijulie să nu-i fie furat absolutul marcat de trăirile ei – „toate mi se pot lua/ doar cerul din mine/ nu” (*Doar cerul din mine nu*) – , poeta închide emoții „în carcasa ermetică/ a unei molecule/ de poezie” (*Reorientare profesională*). Delicată, discretă, feminină în febra trăirilor, poeta răscolește însă confortul cotidian cu gesturi ferme, pune adesea în operă „o ars poetica întoarsă pe dos” printr-o subtilă întoarcere pe dos a lumii, ca să o aducă în fruntariile firești mutînd-o din terariul propriu în cel mai larg, al vieții de zi cu zi (*Au jurat codul tăcerii*). Mirela Orban, precum orfevierul care lucrează cu metale reci, preschimbă bijbîirea din întuneric în zbor, după cum mărturisește în *Metamorfoză*. E o poetă de urmărit/ de căutat cu calm și încredere.

Îngeri pe pleoapele norilor

Gelu DRAGOȘ

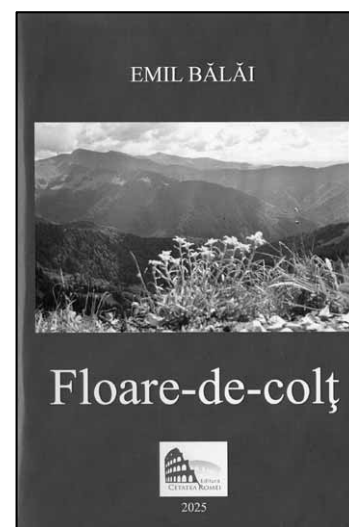
Am primit, între Sărbătorile pascale și Izvorul Tămăduirii, prin grija și bunăvoința universitarului băimărean Gherasim Solovestru Domide, volumul de poezii *Floare - de - colț* al poetului rodnean Emil Bălăi având o dedicație deosebită: „Distinsului Gelu Dragoș, competent comentator al meu, în semn de prețuire a întregii sale activități literar-culturale! Cu deplină apreciere, Emil Bălăi, Rodna, 27 martie 2025”.

Volumul *Floare-de-colț* a apărut anul acesta, la aniversarea celor 80 de ani ai poetului Emil Bălăi, la editura „Cetatea Romei” din Baia Sprie, director dr. Nicoară Mihali, ediție îngrijită de Gherasim Solovestru Domide, ilustrații de Florea Gușă, foto copertă: Dionisie Nagy și Marius Domide. Volumul cuprinde poezii din cărțile anterioare ale lui Emil Bălăi și o selecție din poeziile publicate de acesta în periodice precum: *Rodna Veche*, *Cetatea Rodnei*, *Răsunetul*, *Arhiva Someșeană*, *Studii și cercetări etnoculturale*, *Mesagerul literar și artistic*, *Litera Nordului*, *Cuibul visurilor*, *Vatra veche* ș.a.

Volumul este structurat în așa fel încât cititorul să poată să-l cunoască cât mai bine pe ilustrul profesor și poet Emil Bălăi, cu poeziile de început, capitol care poartă titlul *Îngerul curgerii*, („Cântece de început”, perioada 1963-1968) continuând cu poeziile scrise între 1969-1975, grupaj numit simplu „Măiastră”, apoi poeziile intervalului 1976-1980, intitulat „Întoarcere ratată”, poeziile scrise între 1981-1983, în grupajul numit „Peste mâine”. Capitolul următor, *Suflet-Kilometrul zero*, are două subcapitole: „Kilometru zero al sufletului” și „Limba aceea ciudată”; urmează *Lacrimi și aripi* cu subcapitolele „În umbra munților”, 2024, „Secțiuni prin tranziția originală”; apoi o ADDENDA, comentarii ale operei și activităților literar-culturale ale autorului, unde aduc cuvinte omagiale omului,

profesorului, poetului și magistrului Emil Bălăi următorii: Elena M. Cîmpan, Cornel Cotuțiu, Mircea Daroși, Ion Radu Zegreanu, Dan Popescu, Gelu Dragoș, regretatul conf. univ. dr. Mircea Mureșianu, Iacob Naroș și, nu în ultimul rând, redactorul cărții, Gherasim Solovestru Domide.

Dacă „Cartea este rod al scrisului”, cum pe drept spune Elena M. Cîmpan, poezia este „comuniunea realității cu idealul”, este „ciupirea coardelor inimii și realizarea muzicii cu ele”. Așa se întâmplă și-n cazul poetului Emil Bălăi: „Cu primele vorbe am început deja să mor./ Umerii-mi încep să miroasă la fel ca pământul/ Coborând la aceeași înălțime cu a tuturor./ Al cărei etalon de necontestat este numai cuvântul.” (*Numai cuvântul*). Anii de liceu și adolescența trăită la Năsăud, sub aura lui George Coșbuc, sunt atât de bine descrise în poezia *Liceeni*: „Liceeni în uniforme uzate./ Prin toamne vă văd, an de an,/ Porniți la școli de prin sate/ Cu-averea într-un geamantan./ Jumătate cu cărți, jumătate/ Ciorapi și cămăși... Dar în gând/ O mare de vise curate:/ vom fi cineva oarecând! (...) Liceeni în uniforme uzate./ Larma și azi v-o aud —/ Septembrie v-adună din sate/ La școlile din Năsăud...”. După ce în poezia *Libertate* laudă „Maica română din vremi depărtate”, poetul Emil Bălăi știe că doar unirea cu Basarabia ne face împliniți ca nație și popor: „Ne trebuie atât de puțin să fim fericiți:/ Numai hora frăției radiind peste Prut/ Și va să vină lumina în noi/

Ca între filele vieții la început//(...)Vine îmbrățișarea prin mâini ca o poruncă primară:/ Hai, ochii deschideți-i larg, frați despărțiți,/ Să lovească răcoarea luminii în ei și să-i doară/ Cu nemurire și har...Și să fim fericiți!...”. În poezia *La noi* ne amintim de poezia lui Octavian Goga, iar mesajul lui Emil Bălăi este atât de ofertant încât îl credem pe cuvânt, n-avem nevoie de reclame comerciale atât de plictisitoare date la TV, când ți-e lumea mai dragă: „Când urcușul ți-e greu și cărări se închid,/ Prietene, vino, hai la noi în Ardeal:/ Aici stelele știu să deschidă în zid/ Cerul – fereastră peste-al grijiilor val.// Nu mi-e frică de neamț cât e gospodar,/ De maghiar că-i fălos, de țigan că iubește/ Jarul din sânge... Țărâna cu har/ Deopotrivă ne-nvinge, de-o simțim românește.// Căci aici parcă-i cerul mai cinstit cu cei buni/ Și iarba-i mai deasă-n culcușul din deal.../ Când ți-e greu în urcuș, să poți iar să te-aduni,/ Prietene, vino, hai la noi, în Ardeal!”.

Creștin practicant, Emil Bălăi sărbătorește cum se cuvine sărbătorile, urmând ritualurile vechi. Cea mai cuprinzătoare definiție a credinței a lăsat-o, peste veacuri, Sfântul Apostol Pavel: „Credința este adevărarea celor nădăjduite și dovedirea lucrurilor celor nevăzute” (Evrei 11. 1). Simplu și la obiect. Teologia dogmatică, dezvoltând definiția Sfântului Apostol Pavel, spune despre credință că este, mai întâi de toate, darul lui Dumnezeu. Este rodul conlucrării dintre Dumnezeu și om, dăruită prin harul divin. Credința nu poate fi cumpărată sau învățată. Dumnezeu nu poate fi cunoscut cu mintea, pentru că „lumea, prin înțelepciune, nu L-a putut cunoaște pe Dumnezeu” (1 Corinteni 1,21). Așadar, pentru poetul Emil Bălăi credința este un dar al harului Duhului Sfânt. Este confirmarea faptului că întreaga viață trăită euharistic are drept început credința în Dumnezeu: „Iubire, care le-ai făcut/ Atâta de frumoase toate,/ Îți mulțumesc că m-ai durut/ Cu sporul Tău de bunătate.// Că m-ai lăsat, dintre oștenii/ Ce ostenesc în slujba Ta,/ Să strâng mireasma de pe măguri/ Și stropul de lumină grea.// Ca necuprinsul să-l cuprind/ În scoica inimii bolnavă,/ Stea firavă să Îți aprind/ În catedrala Noptii – slavă!” (*Liturgică*).

O altă temă abordată este iubirea, sub toate formele ei. În *Sărutul* dragostea este: „Cât o mare albastră,/Cât o umbră de vânt”; în

poezia *Cerc* poate deveni „amară”: „Prelină în streșini, amară, înoaptă/ Sub cetina părului neagră, de scrum”, fiindcă dragostea este nu numai ceva ce facem, ci și ceea ce suntem noi cu adevărat.

Nu pot trece neobservate poeziile închinete naturii, anotimpurilor. Sunt adevărate tablouri vizual-auditive, de-o splendoare intrinsecă unică: „Aș putea convinge și munții/ că a coborât Dumnezeu,/ atâta-i minunea-n cireși/ în nou început!// Zăpada lor orbitoare-i/ dantelă cerească,/ aură suită din rădăcini/ în înaltul durut.” (*Primăvară*) sau „Pe dealuri se revarsă tăcerea din iarba/ țășnind înspre stele izvor nesfârșit;/ E vremea minunilor vrajă să-și fiarbă/ Cât noaptea nuntește cu lutul sfințit.” (*Pe cerga de flori*) ori „Copacii se dezbracă de umbră ca de curcubeie înaltul./ Fetelor le ajung pletele la brâu de așteptare./ Amurgurile cresc și se îmbrățișează unul cu altul/ Ca un instinct cu a gheții luciditate mai tare.” (*Anotimp*).

Fiind un volum aniversar, cu poezii mai noi sau mai vechi, alese *pe sprânceană* de lectorul universitar Gherasim Solovestru Domide, poetul-octogenar Emil Bălăi ne poartă prin *Rona Veche* dându-ne *Merinde cerească* la *Zăpada mieilor*. Ne aduce *Lângă vestigii*, apoi *În umbra munților* având grijă să ne amintească faptul că au fost „Generații de sacrificiu”, dar au visat „Libertate”, să meargă „Spre altunde”, pornind de la „Kilometru zero”.

Am să închei cu poezia *Scolastică*, un adevărat ghid de urmat de către tână generație, un „Ars poetica” plină de metafore și conținut: „Să nu furi,/infatuat,/păcatele altora:/ îți sunt prea de ajuns/ ale tale câte/ cu gândul încă ne le-ai gândit.// Să nu ucizi,/ cinic învins,/ îngeri/ când se așază – imaculate/ fantasme – pe/ pleoapele norilor.// Să nu-ți prelingi,/ indecent despuiat,/ sângele/ cheag peste puroaiile lumii.// Să nu-ți lași,/ mult prea credul,/ inima/ pradă vânturilor...”.

Așadar, un cadou minunat pentru poetul Emil Bălăi dar în primul rând pentru noi, cititorii lui. Și așa cum spune, pe ultima copertă, Mircea Daroși: „Poezia lui Emil Bălăi este încărcată de mesaje, are o muzicalitate discretă, dă vibrații cuvintelor, se armonizează cu trăirile sale.”, eu aș plusa spunând că se armonizează și cu trăirile cititorului, sută la sută.

Despre devenire și hotarul existenței noastre

Victor Constantin MĂRUȚOIU

Existența în lumea actuală, determinată de angoasele post pandemice și cele ale războiului ne determină să căutăm oaza de scăpare întru cele ce sunt ale literaturii. Ea, literatura, poate fi act de vindecare, poate fi terapie alternativă pentru generația de azi a omenirii.

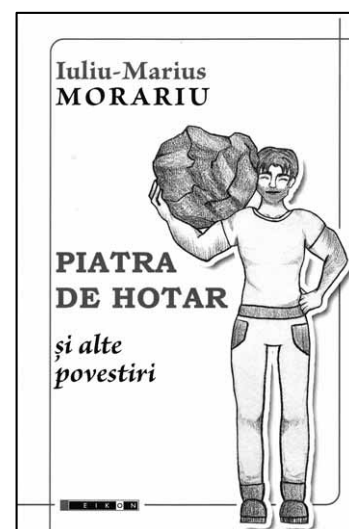
Nu putem uita faptul că a fost, de-a lungul secolelor, refugiul minții și cel al sufletelor multor persoane, care și-au găsit și alinarea și întruchiparea formei de revoltă în lectură, în creație, în scriere, în literatură. În lucrarea de vindecare prin literatură pășește și părintele Iuliu-Marius Morariu cu noul său volum de proză *Piatra de hotar și alte povestiri*, Editura Eikon, București, 2024.

Prezenta sa carte cuprinde opt povestiri, dar este interesantă alegerea acestui titlu sau alegerea povestirii care să confere titlu volumului, poate în linia lui Ion Creangă, poate în linia culegătorului de povești din folclorul românesc, Petre Ispirescu, poate în linia lui Mihail Sadoveanu, însă putem observa că ludicul său, plecând de la titlu și încheind cu ultimul paragraf din acest volum: „Beți, bunicuțelor, că și-așa toată viața v-a plăcut, am exclamat șoptit, stingherit parcă de gândul că cineva m-ar putea auzi. Sau poate, cine știe, speriat de gândul că nu le-ar fi de-ajuns să-și ostoiască setea pe cealaltă lume” (*Luminația*), aduce în contemporanitate acest act de joc al prozei, adaptând totul perfect la cerințele noilor generații.

De ce a ales *Piatra de hotar* ca titlu al acestui volum și nu unul dintre celelalte șapte denumiri ale povestirilor: *Păcatul*, *Scrisoarea*, *Clopotarul*, *Condrate gazetarul*, *Război*, *Pomana*, *Luminația*, acest lucru ne poate oferi imaginea cadru a acestei cărți de povești sau de

proze scurte ca fiind un semn al trecerii, al atenționării că nu avem de-a face cu texte clasice, povești comune, ci cu o întrepătrundere între cele ce sunt ale convențiilor clasice armonizate cu esența celor moderne, contemporane.

Din toate personajele se iscă un semn al satului tradițional transilvan, cu alternanța jocului eros-thantos, ca într-un dans eteric al ielelor. Fiecare acțiune cunoaște atingerea limbajului arhaic, astăzi puțin uzitat, dar care conferea autenticitate și prestanță acestui spațiu.

Spiritul strămoșilor este evocat prin poimenirea morților, prin celebrarea de Luminație a celor care s-au dus lin spre ceruri. Numele poartă semn acestor străbuni, punctând trecerea lor prin această lume.

Este interesant cum poate combina autorul umorul cu sacralitatea actelor sacerdotale și cu limbajul comun popular, totul îmbrăcând o frumoasă haină a personajului tradițional transilvan adus în modernitate. Cei vechi de ani sunt centre axiologice ale fiecărei povestiri în parte, restul personajelor, chiar și acțiunile lor gravitând în jurul acestora.

Prezentul volum al prozatorului Iuliu-Marius Morariu *Piatra de hotar și alte povestiri* ne provoacă să intrăm într-o lume inefabilă de basm, într-un spațiu simbiot transilvan, cu nuanțe de arhaic și modern, care păstrează nealterat ethosul satului tradițional românesc.

Ritmul interior al unei poete

Gela ENEA

Deși mă voi referi în această cronică la volumul de proză scurtă *Tango în oglinzi*, am optat pentru acest titlu, întrucât, în cea mai mare parte, epicul Cameliei Radulian se relevă puternic infuzat liric și, așa cum observa Alex Ștefănescu în nota critică de pe coperta a IV-a a cărții, proza autoarei are o *expresivitate violentă*, de natură dramatică, în plus, consider eu, este impregnată de confesiunea unui actant dilematic.

Cartea *Tango în oglinzi* apare în anul 2024, la Editura *Curtea Veche Publishing*,

având o prefață semnată de Mihai Ene, din care citez: „În prozele sale Camelia Radulian evocă un spectru larg al umanității, de la dramele sale cotidiene, la carnavalescul care poate aduna laolaltă sublimul și grotescul, rafinamentul și kitsch-ul existenței”.

Camelia Radulian simte nevoia să explice titlul acestei cărți, adăugând *Cuvântul din partea autorului*, un fel de a doua prefață, intitulată, *De ce tango în oglinzi?*, în care și justifică alegerea printr-o convingere: „Nu știu să existe în lume un cuvânt sau un obiect cu mai multe și mai profunde semnificații [...] Oglinda e deseori martorul tăcut al eului nostru autentic, netrucat revelând stări angoasante, teratogene, nămoluri, frici și răni supurânde, pe care tindem să le îngropăm adânc în ființă...”. O statistică a polisemantismului cuvintelor ar fi imposibil de realizat, având în vedere resursele unei limbi, ca și laboratorul de

conotație al literaturii, dar, într-adevăr, *oglin-da*, conform *Dicționarului de simboluri* și nu numai, are o bogăție semantică indiscutabilă, generând mituri, simboluri, superstiții. În consecință, prozatoarea utilizează un ax metaforic în jurul căruia gravitează întâmplările, care sunt prezentate din perspectivă homodiegetică, naratorul având calitatea de protagonist, confident sau emisar.

Cele treizeci și șase de proze sunt grupate în trei capitole: *Plecarea*, *Gogoși la lighean* și *Filme ideale*, primele două capitole însumând câte treizeci de proze, ultimul având șase, cu fapte ce țin de recuzita realismului, din care transpare plăcerea de a povesti a autoarei, buna ei relaționare cu un limbaj încărcat de sugestii. Poate și din această nedisimulată plăcere a poveștii de viață, pe care o are Camelia Radulian, derivă bogăția limbajului, mai mult decât profunzimea faptelor sau psihologia eroilor, prozele sale sunt scurte, alerte, cu o dinamică amintind de flash-urile cinematografice.

Plecarea, proza ce se află în incipitul volumului, care și mie, ca și lui Mihai Ene, îmi pare cea mai consistentă, începe abrupt, cu un autoportret, aproape modiglianian, dacă avem în vedere tușele puternic ancorate de imaginea cotidiană a unei tinere vânzătoare într-un birt: „Bărbații beți mă înjură dacă nu mai am țigări de-ale lor pe raft. Unul mi-a zis odată: *Fă chiaoro, da' tu ce mama dracu' ai în magazinu' ăsta? Țigări n-ai, aia n-ai, nici țâțe n-ai! Dă-te dracu de-aici de haia!* Asta a fost în prima mea săptămână de lucru. Eram proastă, mi-au dat imediat lacrimile și mi-a fost foarte frică. Am început să tremur și am vrut să fug, dar n-am fugit.” Nu aflăm din spovedania Cristinei, protagonista acestei întâmplări, cum a fost rezolvată tensiunea, fata are doar vocația

confesiunii, se limitează la a face mărturisiri despre atmosfera din cârciumă, ar părea că nu interacționează cu niciun alt personaj, nici măcar cu tatăl ei. Este, prin urmare, o eroină plată, despre care nu avem știre cum și dacă va evolua.

O a doua proză, *Dar să nu spui*, este încadrabilă, ca și prima, în rama confesiunii, protagonistul, un bărbat beat, după cum însuși afirmă, se lamentează că a fost părăsit. *Floarea* lui a plecat, pentru că nu ar fi iubit-o îndeajuns. Și aici tot conflictul se reduce la un limbaj colorat, cu fraze ample, în care clocotește lirismul: „Iartă-mă, sunt beat. Beat, învins și aiurez. Mă învelesc în pielea ta, femeie!... Mi-ești cearșaf și pătură. Hoit și moarte mi-ești tu, Floare...”. În *Eu nu mai pot să te iert*, o nepoată își descrie bunicul ajuns senil și pe bunica Ioana, care-i împinge, printre sudalme, mâncarea în gură, încă neîmpăcată cu viața grea pe care a trăit-o alături de el. Mesajul desprins de cititor este că la bătrânețe te abandonează nu doar forța fizică, ci și mintea, astfel ajungi o jucărie a destinului și o povară pentru familie.

Din capitolul *Gogoși la lighean* am ales un tablou, unde, fiind o descriere, abundă enumerații și epitete care creează imagini vizuale preponderent cromatice. *Magic Gardens*, căci despre această descriere este vorba, îți transmite o stare de calm, mai ales dacă ai văzut grădinile autoarei de la Cărbunești, în care orice vizitator nu poate decât să se desfete cu bogăția luxuriantă a peisajului. În această proză, fluxul narativ devine sincopat, având două borne care-l delimitează de cadrul natural, mai precis, anunțul despre moartea unui om călcat de o mașină și apariția în peisaj a unui pisic, purtând nume de filozof, și anume, *Kant*. Descrierea

suculentă, atmosfera paradisiacă sunt completate de introducerea unui registru popular ce adaugă o notă de ironie bonomă, citez: „Doamna Cami, îl știți pe ăla de culegea el toată vara coaiele popii, din zăvoi? Nu-l știu, spun cu un fel de regret, căci intuiesc că ar fi o mare onoare să ai astfel de cunoștințe”.

O tehnică pe care am observat-o, lecturând volumul, este cea a folosirii interogației retorice de către naratorul-personaj, din nevoia unei solidarizări cu cititorul și pentru a-l face părtaș la ceremonialul povestirii, ca în exemplul: „Lumina e puțină și fumurie. Ați văzut vreodată lumină fumurie? Eu, da. O poți materializa, îi poți da formă de liniște sau de aripă, cum vrei”. (*Leonard*, pag.172) Sau chiar în incipitul prozei cu un titlu cromatic, *Roz*: „Mulți veți zice că e o vreme barbară. Dar în griul ei văd-ici-colo- risipiri de roz”.

Partea finală a cărții excelează în cadre succinte, unele dintre acestea migrând spre un fel de minireportaje, fără nucleu epic evident, rezumându-se la a consemna ipostaze precum cea a unei „artiste” care își scanează, nici mai mult, nici mai puțin, decât *vulva*, asigurându-și prosperitatea din „taxa pe prostie”.

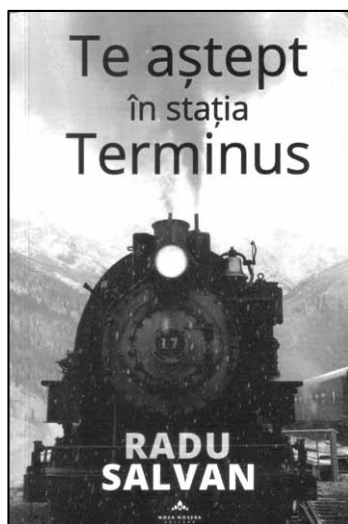
Cartea *Tango în oglinzi* se încheie în notă comică, dar nu comic de caracter, de situație sau de moravuri, ci un comic de limbaj, unul oltenesc, după prezența regionalismelor fonetice și lexicale, ca și a termenilor populari, precum aceștia: *ierea, împarfumeze, neme-ream, vârzulici, maichia, iufă, putrifacție* etc. Recomand cartea Cameliei Radulian, *Tango în oglinzi*, în primul rând pentru instantaneele de viață surprinse în dinamica lor și, în al doilea rând, pentru limbajul plin de savoare, cu încărcătură semantică deosebită, care face dovada faptului că autoarea este nu doar prozatoare, ci și o poetă sensibilă.

THE PRESENT 4/5 TIMP

Scriitorul îndrăgostit

Olimpiu NUȘFELEAN

În doar câteva scurte paragrafe, în romanul *Te aștept în stația Terminus* (Ed. Nosa Nostra, 2020), Radu Salvan prefigurează chipul personajului de referință și, folosindu-se de motivul călătoriei, îl angajează pe acesta – o doamnă încercată și întărită de viață – într-o mărturisire justificativă. Acțiunea, urmărită oarecum cu o privire filmică, începe într-un

sfirșit de zi iernatică pe aeroportul din Geneva, printr-o punere în relație a perfecțiunii cu starea de neutralitate și neimplicare, semn al abilității și puterii individuale raportate la modelul elvețian: „De sus, totul părea perfect și neutru, așa cum Elveția își dorea să rămână în memoria tuturor celor care o cunosc. Un

stat cu un statut singular și aparte, obținut de cei abili și puternici.” Protagonista se insinuează discret, în aparență fragilă, în ambientul indiferent, oțelită de un gând propriu, doar de ea știut, pregătită pentru o ieșire care îi va oferi multe deschideri: „În mulțimea ce cobora din avion, o siluetă aproape eterică, protejată de ce doar ea știa, traversa aproape neobservată toate barierele pînă la camera de bagaje, ultimul popas înainte de ieșire.// Era emoționată. O emoție accentuată de singurătate, de necunoscut, de aerul rece de afară și de prezența celor care o însoțeau, fiecare preocupat de propriile probleme.” Anotimpul accentuează personalitatea peisajului, tot așa cum iarna vieții, prin încercări înlănțuite, întărește comportamentul doamnei invitate la călătorie: „Viața de pînă

acum a supus-o unor încercări greu de imaginat, știute și trăite doar de ea. A făcut-o puternică, invincibilă, dincolo de fragilitatea ei aparentă.” Călătoria spre Ian, unul dintre fii, îi provoacă și stimulează amintirile, mijlocindu-i o spovedanie cu adresă... deschisă.

Trenul, ca înlănțuire de evenimente, precum și iarna, simbol al greutăților de învins, dar și stare în care gândurile devin mai limpezi și mai tranșante, sînt motive pe care autorul le promovează în economia narativă, declanșînd introspecții și asocieri care potențează pledoaria auctorială, într-o carte dedicată, cum anunță scriitorul încă de la început, „Tuturor femeilor cu spirit liber care nu acceptă a fi înlănțuite de nimic, care au avut și au curajul să plece din locul în care nu mai există iubire.” Coborîta din avion și urcată în tren, Senna constată că acesta „aluneca în continuare prin zăpada albă, așa cum viața ei a alunecat dintr-o căsătorie în alta.”, din care s-a ales cu trei fii, „făcuți din dragoste”, în momentul cînd visul părea realitate sau cînd realitatea părea de vis. Cu fiecare experiență are iluzia împlinirii iubirii căutate, dar, în momentul deziluziei, cînd visul devine coșmar, se desprinde din relație și își redobîndește libertatea funciară, „convinsă că numai singură se poate salva și doar timpul va șterge rănile adînci ce s-au imprimat în ea.”

Discursul narativ este heterodiegetic la început, introducînd-o în contextul epic pe Senna, ca apoi să reproducă gândurile acesteia și, mai departe, să treacă în veghea autorului-narator, autodiegetic, asimilînd tribulațiile acestuia. Procesul se produce în situația în care cei doi, Senna și... naratorul se întîlnesc și se descoperă ca fiind perfect compatibile. Vîrsta lor nu mai e una a iluziilor derutante, ci, am putea zice, a iluziei care își radiografiază (inocentă?) desăvîrșirea, cînd „Amîndoi simțeam, înțelegem la fel, iar privirile ni s-au

despărțit pentru un moment, fiecare fiind în lumea lui, lumi ce se întâlneau cu siguranță undeva în cea unică a înțelegerii totale”. Stația Terminus promisă nu e cea a finitudinii ci, probabil, a iluziei (sau certitudinii?) trăite fără alternativă.

Vorbind așa cum simțea, Senna îi mărturisește bărbatului îndrăgostit la o vîrstă înaintată și cu care ar dori să fie una, că „Toți bărbații pe care i-am cunoscut aveau ceva în comun. Tu nu semeni cu nici unul, ești altfel.” Trăirea la limita imposibilului o determină pe Senna să recunoască: „Alături de tine am atins cele două mari înălțimi: cel mai înalt sentiment care este iubirea și cea mai mare încîntare care este cartea.” Aceste „înălțimi” dau vigoare și sens, în situația în care – din perspectiva naratorului – lumea e lipsită de ele, de vigoarea fizică și de cea intelectuală.

Nici o asemenea iubire, autorizată de o înțelegere absolută, nu e lipsită de încercări și umbre. În culmea trăirii sentimentului, Senna își descoperă sentimentul matern, dragostea pentru copii, umbrită de dragostea pentru bărbatul ales. Își propun, poate ca o încununare a relației, să facă o călătorie în Insulele Azore, cumpără biletele, se pregătesc de drum... Dar Senna are un șoc. Îi mărturisește iubitului: „Trăiam doar cu tine, pentru tine. Ca un fulger s-au declanșat toate cîte au fost în viața mea legate de copiii mei, de Darian, de Ian, de Ariel. Am căzut în mine, m-am prăbușit. Atunci am decis, fără să știu ce va fi, să renunț. [...] M-am lăsat în brațele Lui Dumnezeu și în grija Lui.” A avut un șoc, dar ea îi șoca mereu pe toți, cu afirmațiile ei, după cum recunoaște la un moment dat Walter, dar și naratorul. Senna are de ales între *dragul* de bărbat/ iubit și *dragul* de copii.

Iubirea suverană – în viziunea prietenului Walter, e un fel de alternativă enigmatică la fatalismul impenetrabil al trăirii în societate, recunoscîndu-se că „cei care încearcă și doresc să găsească o soluție la problemele curente ale societății nu au nicio șansă.” Adevărul existenței e probat în trăirea unei iubiri suverane, care te supune total, „veșnic nebună

și etern stăpîină”, lege supremă a universului. Dar nici iubirea suverană nu este suficient de nebună. Are legi ascunse, care îi dirijează mersul.

Cartea e scrisă concis, cu economie de mijloace stilistice. Obsedat de temă (sau de iubire?) autorul e tentat să cam „îndulcească” discursul prin calificări excepționale. Sunt interesante referințele muzicale, care desemnează epoca, dar mai ales cele livresce, care susțin tema iubirii la vîrste înaintate. Vîrsta reală se estompează în vraja dragostei. E invocat curajul lui Goethe, cel care „A făcut-o [...] la aceeași vîrstă. Era argumentul esențial, nu față de ceva, de cineva anume, față de mine.” Un spectacol, *Idiotul* după Dostoievski, îi amintește naratorului despre o vizită la Moscova, în compania unui prieten, Lothar, cînd a cunoscut „pe idiotul lui Dostoievski în variantă modernă în persoana unui student pe nume Oleg”, ghid întîmplător, inocent și generos, cu o încredere absolută în existență. Încercat de iernile vieții, naratorul trimite la „unicitatea și farmecul iernilor rusești” (observație trecătoare: cartea este scrisă înainte de conflictul ruso-ucrainean).

E vorba, în imaginarul auctorial, de o carte închinată iubirii unei femei, *despre* o asemenea iubire. Observînd cum „Ea (Senna, n.n.) îi permitea vieții să existe fără a i se opune, acesta era sentimentul pe care îl simțeam permanent în prezența ei”, nemulțumit că viața iubitei nu-i aparține în întregime, naratorul încearcă o experiență ambițioasă: „M-am așezat în locul tuturor celor care iubesc și s-au iubit și am vrut să simt pentru ei.” E experiența concretizată într-o carte? Ce primează în demersul scriitorului: evocarea iubirii oferite de Senna sau proiectarea propriilor iluzii într-un imaginar aservit inefabilului pur? Înscrierea trăirii ideale într-o durată? Cînd doar viețile trăite dau sens scrisului. Idealizînd, prozatorul va conchide, generalizînd de asemenea: „Întreaga creație nu poate fi mai completă (?!...) și mai enigmatică decît o femeie”, acesta subsumîndu-și demersul literar evocării unei asemenea situații.

NICULAE GHERAN în oglinda corespondenței (II)

Iacob NAROȘ

Motto:

„Scrisorile sunt nu numai oglinzi ale autorilor dar,
ci și ale celor ce le primesc.

Lângă autoportretul celor dintâi e și portretul uneori difuz,
alteori concentrat, al celor din urmă.”

(Constantin Călin)

Rodica Lăzărescu e cunoscută prin participarea la elaborarea ultimelor volume dedicate lui Rebreanu de către Gheran, adică *Scrisori către Liviu Rebreanu (A-B)*, *Rebreniana I-II*, *Extemporale*, precum și cele de autor, *La spartul târgului* și *Arta de a fi păgubaș*. Autoarea l-a cunoscut pe Gheran la *Pro Saeculum*, unde, pentru o vreme, a fost redactor-șef și, tot aici, publicase Gheran vremelnice, între anii 2021-2022. La această

revistă de cultură și artă, editată de Centrul Cultural Vrancea, a fost și Gheran în Colegiul director. Din cele peste 3000 de scrisori, interviuri și alte materiale încredințate Rodicăi Lăzărescu de către Gheran, a apărut volumul *La spartul târgului – Istorisiri și 75 de dedicații de la Argezi la Zub*, la

Editura Școala Ardeleană, 2020, ediție îngrijită de Rodica Lăzărescu în colaborare cu Virgil Rațiu. Sunt adunate interviuri luate lui Gheran de Virgil Rațiu, în număr de patru, și câte unul de Olimpiu Nușfelean, Andrei Moldovan, Lucia Negoită, Daniela Sitaru-Tăut și Mircea Dinutz. Corespondența către Gheran, o parte selectivă, a fost adunată pentru început, în volumul intitulat *Niculae Gheran în lumina*

corespondenței, apărut la Editura SemnE, 2024.

Volumul al doilea, de care ne ocupăm în rândurile următoare, se intitulează *Niculae Gheran în oglinda corespondenței*, e apărut la Editura David Art, București, 2024. El continuă pe anteriorul, autoarea fiind tot Rodica Lăzărescu. În prima parte intitulată *Alți prieteni, rude și paparude* sunt cuprinse „povești” care ies oarecum din canoanele genului, plus alte „fășii biografice” decupate din mesajele electronice primite de Niculae Gheran în ultimii lui ani de viață. De subliniat că ele au fost preluate de către autoarea, direct de la Gheran, „nu pocite de alții.” Așa-zisele povești sunt împărțite pe trei secțiuni: *Alți „prieteni, rude și paparude”*, *Confesiuni (Alte „fășii biografice”)* și *Culinare și nu numai*.

Redăm câteva secvențe semnificative din momentul Ion Vlad, intitulat *Am fost și rămân un dascăl de teorie literară*: Gheran îi face un portret în semn de prețuire, lui Ion Vlad, în *Pro Saeculum*, nr. 7-8/ 2014 – „Personaj anacronic într-o lume rapace, apucătoare, dornică de bănăret, cu vile în țară și străinătate, cu acțiuni, fabrici și, mai de curând, cu moșii, hiene de după și din afara gratiilor. De-ai avut relații cu ministeriabili – și ai avut –, cu puternici ai zilei, te-ai zbatut întotdeauna să obții o stare mai bună pentru Universitate, nicidecum personală. și-apoi nu te supăra că-ți spun, cine te-a oprit pe tine să dai meditații, să aveți și voi vreo șase clădiri în urbea voastră? În loc de averi, ne străduiam să punem mărgică lângă mărgică, să

reășezăm șiragul literaturii noastre în fireasca ei desfășurare.” În cele două scrisori reproduse către Gheran, Ion Pop se arată mândru de prietenia cu Gheran, pe care-l consideră unul dintre cei mai erudiți istorici literari români.

Poetul Aurel Rău este prezentat mult mai rece în ... *Ori în foarfeci să ne tăiem!* deoarece acesta, ca redactor-șef la *Steaua*, nu i-a publicat lui Gheran un articol despre Rebreanu, solicitat de revistă și refuzat de cenzură. O figură de neuitat o constituie Sumiya Haruya în *Japonezul Ion*, pentru Gheran acesta e un personaj fascinat de Rebreanu și Eliade. Câteva curiozități merită amintite: a fost botezat ortodox cu numele de Ion, s-a recăsătorit cu o româncă, Claudia Golea, a urmat studii doctorale la Universitatea din București, între anii 1986-1990. În anul 1986 traduce romanul *Ion*, iar în 2007 devine Cetățean de Onoare al orașului Năsăud. Din scrisori, aflăm de vizita acestuia împreună cu Gheran la doamna Puia Florica Rebreanu (1982), care l-a primit în haină japoneză. Traduce, în 1998, romanul *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu, a vizitat și Maieru, în 1989, vrea să se înscrie la doctorat, actualmente sunt date tot mai puține despre el. Despre corespondența lui Gheran cu profesorul francez Pierre Morel se vorbește în *Proiecte eșuate. Cafeaua – valută forte!* Singura certitudine a acestei colaborări rămâne... cafeaua!

Nae Antonescu este considerat de către Gheran „autorul celei mai bune bibliografii a revistelor conduse de către Liviu Rebreanu”. Cercetător literar dedicat istoriei presei, sătmăreanul Nae Antonescu este prezent în cele trei scrisori sub titlul *Eu am trăit acea epocă și l-am cunoscut pe Liviu Rebreanu*. Scrisorile lui Mircea Răceanu, diplomat arestat în 1989, apoi plecat în S.U.A. în 1990, având colaborări cu serviciile secrete americane, sunt prezentate sub titlul *Mi-ai rămas la inimă*. De la preotul Clemente Plăianu, născut în 1913, în Chiuza, se păstrează, în arhiva Gheran, 22 de scrisori, acesta este apreciat ca „autorul genealogiei familiei Rebreanu”, cel care a descurcat „firele înnodate ale unei derutante onomastici comune legate de numele Rebreanu”; totul este cuprins în *Călăuză prin hățișul Rebrenilor*. Despre puțina corespondență din

partea lui Gabriel Ștrempel, membru de onoare al Academiei Române, director general al Bibliotecii Academiei, se vorbește în *Înjură și tu și te răcorește*. Capitolul se încheie cu *Penibila scrisoare*, e vorba despre Romulus Dianu, prozator, publicist și traducător, după ieșirea din pușcărie.

Secțiunea a doua se intitulează *Confesiuni (alte „fâșii biografice”)* – „Când calc pe un *merde*, mă scutur și merg mai departe” –, constituie pentru Gheran un prilej de a se apăra de acuzații mincinoase privind pregătirea universitară, ba chiar și pe cea liceală. În scrisoarea către Rodica Lăzărescu, Gheran demonstrează că a terminat liceul Dimitrie Cantemir, apoi Școala medie de poligrafie și editură, plus facultatea de filologie (română-istorie), în 1960. Cei vizați sunt Mircea Coloșenco și Pavel Țugui. Tot pe net, prin *Important e să nu-mi pierd umorul, marfă rară*, Gheran se destăinuie surorii sale de suflet, Rodica Lăzărescu, asupra soției și a femeii în general, spunând că: „În amor toți se pricep să înceapă, foarte puțini să sfârșească.”

Culinare... și nu numai – este cea de-a treia secțiune a primei părți a volumului de față, ea se referă la câteva preferințe culinare ale lui Gheran. E vorba de *Măria sa piftia* – degresată și anti glicemică, la fel și toba. *O altfel de bucătărie* – epistolă către Aurel Martin, directorul Editurii Minerva, prin care criticul Gheran se plânge de insuficienta recompensă pentru munca sa, „activitatea științifică ar trebui ca statul s-o sprijine, nicidecum s-o sugrume.” Mai clar spus e vorba de respingerea semnării unor noi contracte, anularea unor drepturi de folosință decurgând din retipărirea unor noi ediții etc., pe când, pe de altă parte, Maxim Gorki e tipărit în 22 de volume. Suntem totuși, în anul 1979, de vină ar fi contabilul șef, dar controlat de Mihai Alexandru și Mihai Gafița.

Corespondența ca seismograf – este partea cea mai consistentă a cărții, peste 125 de pagini, ea însumează scrisori adresate lui Gheran din partea unor cunoscuți oameni de cultură. Alexandru Zub, unul dintre ultimii veritabili seniori ai culturii noastre umaniste, în „relația noastră însumează un număr de ani și nu puține puncte luminoase”. Sunt peste 50 de

epistole și 114 înscrisuri; de reținut portretul lui Alexandru Zub făcut de Gheran: „Nu știu prea bine de ce, dar atunci mi se părea extrem de tânăr, aflat miraculos în prelungirea unei sublime adolescențe, cu toți cei 35 de ani înscriși pe răboj. A avea o puritate neobișnuită în priviri și un zâmbet dezarmant, cu care abia îndrăznește să te contrazică sau să sublinieze o idee ieșită din comun, mai mult ca o scuză, lăsând mereu comunicării o fereastră deschisă. Nici un rid nu-i marca trecerea prin infernul detenției, iar părul blond-auriu îi lumina și mai pregnant trăsăturile juvenile. Doar fruntea, nefiresc încrețită continuu, îi trăda liniștea

interioară, făcându-te să simți că, deși alături, cotrobăie cu mintea pe alte coclauri...”

Vlad Mușatescu este întâlnit în *Parcă nu ești și tu un dulce copil?* – Gheran l-a cunoscut prin 1950, la Direcția Generală a Editurilor, scrisorile sunt datate dintre anii 1981-1992. Volumul se încheie cu un Indice de nume (selectiv). O ultimă precizare, Rodica Lăzărescu se preocupă de Nicolae Gheran și în antologia alcătuită de Andrei Moldovan „*Bulevardul Nicolae Gheran*, prin materialul intitulat *Arta de a fi păgubaș... învingător* (p. 147).

VORBE DE DUH #16

Evoluția familiilor preoțești năsăudene – o cercetare interdisciplinară necesară

Andrei MIC

Familii de preoți greco-catolici din Țara Năsăudului 1700-1948 este o carte publicată de Elisabeta Scurtu la editura clujeană Mega în anul 2021 cu scopul reconstituirii diverselor fațete ale vieții publice și private a preoților năsăudeni de la fondarea Bisericii Române Unite cu Roma și până la dizolvarea Bisericii Greco-Catolice, ca urmare a instaurării regimului comunist, cartea fiind dedicată fiicei sale, Petra. Coperta I îi înfățișează pe preotul Constantin Pop alături de soția sa, Angelina Coșbuc, sora poetului George Coșbuc.

Dincolo de lista de abrevieri ale periodicelor și termenilor utilizați, lucrarea, structurată în cinci capitole, debutează cu un *Argument*, unde autoarea subliniază caracterul inepuizabil al problemei, structura cărții și își justifică demersul ca o reiterare necesară a subiectului. Urmează partea de *Surse și istoriografie*, în care a punctat referințele antropologice, demografice, ecleziastice, genealogice, istorice, politico-economice și sociologice relevante temei. Dintre acestea, se remarcă registrele parohiale greco-catolice de stare civilă, documentele din fondurile regăsite la Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, edițiile de documente (Simion Lupșan, Adrian Onofreiu, *Districtul Năsăud 1861-1876. Contribuții documentare* [2003]; Mirela Popa Andrei, Aurelia Mariana Dan, *Școală și Biserică. Circularele școlare din Vicariatul Rodnei (1850-1918)* [2008]; Adrian Onofreiu, Claudia Septimia Sabău, „Despre împlinirea celor neîmplinite” în *Districtul Năsăud. Condițiile administrative de la Măgura (1866-1868) și Șanț (1874)* [2018] etc.), dar și lucrări variate. De asemenea, întâlnim și o serie de repere metodologice ca Philippe Ariès, Georges Duby, *Istoria vieții private* (10 vol., 1994-1997), Sorina Paula

Bolovan, *Familia în satul românesc din Transilvania. A doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX* (1999), Jack Goody, *Familia europeană. O încercare de antropologie istorică* (2000) sau Xenia Costaforu, *Cercetarea monografică a familiei. Contribuție metodologică* (2005).

Capitolul I, *Țara Năsăudului – cadrul istoric, administrativ și religios*, contextualizează sumar evoluțiile teritoriale ale regiunii de la prima atestare documentară a Rodnei (1235) și până la reorganizarea administrativă a județului (1948), evidențiind că „toți acești factori care au ținut de natura politică, economică și administrativă a zonei, peste care s-a suprapus mai târziu o instituție ecleziastică bine organizată, și anume aceea a Vicariatului Rodnei, au determinat ca arealul Țării Năsăudului să fie o zonă distinctă și unitară”.

Al doilea capitol, *Preotul între viața publică și privată*, surprinde multiplele dificultăți și provocări prin care au trecut alături de enoriașii lor clericii năsăudeni Alexandru Haliță, Emanuel Calina, Emil Demian, Emil Ștefănuțiu, George Coșbuc, Grigore Mureșan, Iacob Șiterița, Ioan Pop, Ioan Sângeorzan, Ioan Secui, Ioan și Leon Vertic, Iuliu Chita, Pamfilu Grapini, Petru și Ioachim Pavelea, Roman Cornea, Simeon Tanco, Ștefan Buzilă, Ștefan și Grigore Pop, Teodor Mureșanu, Vasile Dolha și Vasile Pop.

Pornind de la exegeza amintită a Xeniei Costaforu, capitolul III, *Familia restrânsă*, definește familia restrânsă ca fiind „elementară sau nucleară, formată din mamă, tată și copil sau copii”, bazată pe cosanguinitate. În mod special, analizează numeroasele modalități de înrudire prin căsătorie, adopție sau pe cale spirituală, relația dintre soți, unde s-a insistat asupra căsătoriei, concubinajului și văduviei, dar și sistemul familial axat pe carierele și căsătoriile copiilor proveniți din familii preoțești. Alexa Zinvel, Iacob Candale, Ioan Pop, Ioan Sângeorzan, Ioan Vertic, Valeriu Carol Henciu, Vasile Dolha sau Victor Onișor, au fost doar câțiva dintre ierarhii aflați în prim-planul acestor situații.

Al patrulea capitol, *Familia extinsă*, ne aduce în atenție „raporturile dintre membrii familiei elementare (mama, tata și copilul sau copiii) și rudele acesteia” prin repertorierea registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă și a factorilor care au contribuit la crearea familiilor preoțești (comunitatea, dreptul de patronaj, prestigiul social, studiile, veniturile materiale). Demonstrând aici că exista în majoritatea comunelor studiate măcar o asemenea familie, din care făceau parte aproape toți clericii, Elisabeta Scurtu a trecut la elaborarea celui mai consistent capitol al lucrării, *Familii de preoți din Țara Năsăudului*, simbolizând o reconstituire amplă și solid documentată a arborelui genealogic specific mai multor familii reprezentative din acest areal. Astfel, se distinge familia Anton din Năsăud, familia Avacom din Telciu, familia Candale din Poiana Ilvei, familia Chita, familia Cornea din Romuli, familia Coșbuc din Hordou, familia Feti din Suplai, familia Lupșai/ Gălan din Ilva Mare, familia Maiorean din Nepos, familia Mălai din Leșu, familiile Pop din Feldru, Poiana Ilvei, Rebrîșoara și Sângeorz, familia Vertic din Mocod și familia Zagrai din Mititei. Ca țel comun, aceste familii au încercat de-a lungul timpului să contribuie la culturalizarea și modernizarea societății năsăudene.

În mod firesc, regăsim o serie de *Concluzii*, care nuantează pertinent că „preoțimea năsăudeană a constituit liantul dintre comunitate și autorități”, o bogată *Bibliografie*,

alcătuită din diverse izvoare inedite provenite din opt fonduri ale arhivelor bistrițene, 27 de izvoare editate, patru dicționare, 14 șematisme, 42 de lucrări generale și 53 de lucrări speciale din scrisul istoric românesc și străin, dar și o *Anexă* sugestivă. Aceasta cuprinde trei tabele cu familiile preoțești (1859, 1900-1904, 1938) și un tabel al celor 42 de preoți din Vicariatul Greco-Catolic al Rodnei întocmit la Năsăud de către vicarul foraneu episcopal, Simion Pop (18 februarie 1848), care schițează conduita, datele de stare civilă, gradul și funcțiunea lor. La o lectură mai atentă a surselor, constatăm că au beneficiat de o atenție deosebită analizele semnate de Iulian Marțian, Iuliu Moisil, Ștefan Buzilă, Vasile Bichigean și Virgil Șotropa.

Pe parcursul lucrării, putem descoperi inclusiv 14 fotografii alb-negru/color de bună calitate grafică, valorificate din Colecția de fotografii (1848-1942), Colecția personală Dumitru Nacu (1915-1946), Colecția personală Emil Precup (1751-1966) și Fondul personal Anton Coșbuc (1698-1972). Ele ilustrează nu doar harta Comitatului Bistrița-Năsăud după 1884, ci și pe Pamfilu Grapini ca preot în comuna Șanț, pe leșenii Gavrilă Sângeorzan Cute, Ion Iugan al lui Cornilă, Ioan Filipoi, Maftei Sângeorzan, Maxim Moisil și Simion Biudiu (1935), portretul vicarului Grigore Moisil sau fragmente din scrisorile de susținere a sa de către preoții năsăudeni apărute într-un număr al *Gazetei Transilvaniei* (1874). Totodată, observăm portretul soților Ioan și Maria Lazăr cu Iacob Mureșianu, al soților Sebastian și Maria Coșbuc, Constantin și Angelina Pop, al preotului Ieronim Groze, al familiei soților Vasile și Valeria Coșbuc, Leon și Ioana Coșbuc, Pantelimon și Valeria Zagrai (1907-1909), dar și al vicarului Macedon Pop. Nu în ultimul rând, remarcăm atât fotografiile bisericilor de lemn din Rebrîșoara și Gersa, cât și două grafice ale preoților și fiilor lor aflați în slujire, elaborate conform anchetei din 1733 și a Șematismului din 1867.

Sub raport metodologic, constatăm că autoarea a îmbinat armonios metodele istoriei calitative (analiza discursivă, filologică, genealogică și geografică) cu cele ale istoriei cantitative (analiza comparativă, cercetarea

reprezentativă), fiind remarcabil și amplul aparat critic de 1.120 de note de subsol.

Concluzionând, lucrarea de față reprezintă un demers de istorie culturală, ecleziastică și socială relevant în istoriografia română și universală privind evoluția familiilor preoțești din Țara Năsăudului, plasată într-un amplu context istoric (secolele XVIII-XX). Dezbaterea unor concepte, metode și teme

antropologice, geografice, istorice, literare, sociologice și teologice, discursul accesibil, atractiv și concis, dar și documentarea amplă și diversificată, constituie motive solide pentru ca specialiștii și publicul larg să parcurgă această cercetare inedită, prin care pot descoperi parcursul Bisericii Greco-Catolice din Transilvania, înțesat de biografii, evenimente și provocări edificatoare.

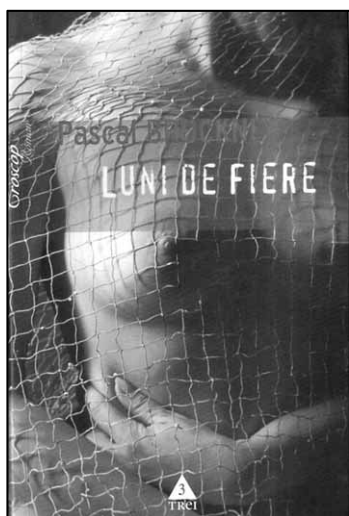
WHO ARE YOU 4/8

Despre pierdere și nu numai

Alexandra MÂNZAT

Luni de fiere de Pascal Bruckner fiind al doilea roman al autorului pe care l-am parcurs, eram destul de familiarizată cu stilul acestuia

de a-și compune proza, dar absolut niciun moment nu m-aș fi așteptat la o astfel de narațiune din partea lui. Poate că face parte din farmecul francez, motiv pentru care am savurat fiecare descriere și fiecare replică de dialog pe care am regăsit-o în interacțiunea personajelor.

Cele patru personaje principale, două cupluri care se întâlnesc pe un vas de croazieră, sunt plasate într-o atmosferă una foarte călduță și foarte plictisitoare, relaxantă, mai ales la început, ceea ce le permite lui Franz și Rebecăi să își aleagă cu atenție în rolul de victime al unui joc nebun și vulgar pe Didier și Beatrice, un cuplu care erau unul stabil măcar în aparență. Deși privește cu dezgust și cu indiferență povestea pe care o spune Franz despre romanța lui

Reveniri

sucită cu Rebecca, Didier se îndrăgostește de Rebecca din milă și din atracție față de traumele prin care aceasta a trecut, uitând cu totul de fidelitatea pe care i-a jurat-o lui Beatrice alături de care trăia în concubinaj de doi ani, la momentul respectiv.

Nimic din ceea ce se petrece nu este normal sau în cadrul unor norme sociale acceptate, ci mai degrabă un caz psihiatric care merită toată atenția celor care urmăresc cu

interes un exemplu foarte aplicat al teoriilor enunțate de Freud. Franz este el în sine un personaj dominator cu o energie sexuală care o completează pe cea a Rebecăi, formând o pereche în care răutatea, dorința de răzbunare și frica de a aluneca în plictisul conjugal se îmbină cu o genialitate așa cum nu am mai întâlnit în literatura universală până la momentul actual. Rebecca și Franz își asumă pe rând rolul de abuzatori, mizând pe faptul că un om atât de nesigur și de frustrat precum Didier ar reacționa cu siguranță dacă sunt folosite metodele potrivite de manipulare. Beatrice observă de la bun început influența negativă a celor doi și îl atenționează în repetate rânduri pe partenerul ei să nu se implice prea tare în povestea aceea, dar Didier este prea vrăjit de senzualitatea Rebecăi ca să se mai poată retrage din jocul respectiv.

Din punct de vedere structural și din punct de vedere al stilisticii, acest scurt, dar dens roman este unul de referință, înglobând foarte subtil tehnici ale marilor scriitori ce îl precedă pe Pascal Bruckner, un scriitor cu un simț al atenției care stăpânește extraordinar de bine psihologia de cuplu a personajelor pe care le construiește. Concentrându-și atenția în mod excepțional pe dinamicele de cuplu disfuncționale, acesta conturează niște personalități foarte puternice și foarte înfipte într-un trecut generațional și cultural subtil relevat prin gesturile personajelor și prin confesiunile acestora. În doar cinci capitole principale de lungime medie reușește să îmbine cu tandrețe petice din trecutul și din prezentul protagoniștilor și să ofere detalii într-un flux accesibil unui cititor antrenat.

Totuși nu se poate spune că acest roman al lui Pascal Bruckner este potrivit unui public larg, autorul francez alegându-și prin cuvintele

folosite un public de nișă, select și cu o tărie de caracter inimaginabilă. Subiectele abordate se încadrează într-o gamă de teme dureros de urmărit și incredibil de greu de digerat. De la obsesii carnale și perversități așa cum nici Charles Bukowski nu a fost capabil să exprime, la abuz emoțional, fizic și sexual, toate aceste teme se întrepătrund în lunga istorisire a lui Franz și în atitudinea rece și detașată a Rebeccăi. Infidelitatea este fără doar și poate o temă banală în comparație cu celelalte, ca și cum infidelitatea este o constantă acceptată a dinamicii, o trăsătură libertină a culturii franceze din perioada în care a fost scrisă cartea. Respectul față de persoana alături de care îți petreci marea majoritate a timpului este ceva ce trebuie câștigat, în timp ce demnitatea este un lux pe care niciunul dintre personaje nu și-l permite din cauza vanității cu care sunt înzestrate.

În ciuda faptului că relația dintre Rebecca și Franz este marcată de abuz, mai degrabă pare că fiecare dintre cei doi este intrigat de torturile cu care își delectează viața de cuplu și că fiecare dintre ei simte o anume satisfacție bolnavă în a-și domina și chinui partenerul de viață. Se bucură intens de felul atipic în care se manifestă iubirea lor neconvențională și de tensiunile pe care le creează pentru a-și stimula apetitul sexual, deseori recurgând la practici care, pentru un cititor timid sau pudibond, sunt foarte dificil de digerat, din cauza detaliilor foarte explicite pe care le oferă autorul fără nici măcar o urmă de reținere. Ba mai mult, au o satisfacție și mai puternică în a-i ademeni și pe străini în pânza aceea de păianjen în care cei doi s-au prins de-a lungul timpului. Totuși ce este și mai interesant este faptul că aceasta a fost singura dinamică care le putea asigura un viitor după căderea Rebeccăi și după accidentul prin care a trecut Franz.

Didier, un personaj observator pe care l-aș putea compara doar cu Nick Carraway, protagonistul romanului american *Marele Gatsby*, lasă dezgustul să-l țină la depărtare de toxicitatea interacțiunilor cu Franz și cu Rebecca, dar este orbit de teamă că, dacă un astfel de cuplu nebun abia a rezistat în fața

presiunii, cuplul pe care el îl formează cu Beatrice nu are nicio șansă în fața unui viitor pe termen lung. În același timp este foarte determinat să asculte povestea lor de dragoste pentru a o vedea pe Beatrice cu alți ochii și pentru a ține ascuns față de propria persoană faptul că atracția sexuală dintre ei este pe cale de dispariție și ideea că Beatrice, în comparație cu Rebecca, va rămâne doar o femeie ștearsă, o umbră a calităților care l-au făcut să se îndrăgostească de ea la începutul relației lor. Didier își găsește un refugiu în frustrarea și vinovăția lui Franz, ceea ce-l face să se simtă mai bărbat decât s-a simțit până atunci și mai conștient de direcția pe care ar putea să o ia relația lui. Cumva, ascultând atrocitățile vărsate de Franz într-un debit verbal obositor, îi stârnesc un sentiment adânc de mândrie și de aroganță, dorindu-și să-i demonstreze în permanență că este mai bun decât el din foarte multe puncte de vedere.

Beatrice, deși este un personaj mai puțin prezent în desfășurarea acțiunii, prestația ei este foarte subapreciată de public și de alte personaje, ea având cea mai bruscă și cea mai ciudată evoluție, evidentă doar la finalul romanului, când Franz îi comunică printr-o scrisoare în epilog ceea ce s-a întâmplat pe parcursul absenței lui Didier. Trăsăturile fizice ale femeii nu au o relevanță așa de mare, tocmai pentru că ele nu îi reprezintă adevărata personalitate așa cum o fac intervențiile minore. Ea este, pe final, elementul cheie în construcția deznodământului, reușind să-l aducă cu ajutorul Rebeccăi pe Didier într-un punct al distrugerii și să-i demonteze orice fantezie pe care i-a îngăduit-o doar din plăcerea de a-l face să-și regrete deciziile.

Această capodoperă literară se concentrează în jurul conceputului de *pierdere* în toate ipostazele lui și totodată este vorba despre regăsirea puterii interioare și despre determinarea de a respinge ceea ce nu se potrivește cu propria persoană. Didier suferă printre cele mai semnificative pierderi, rămânând fără libertate, parteneră de viață și demnitate, în timp ce restul personajelor își regăsesc drumul spre destinația dorită, spre Orientul la care Didier visa înflăcărat.

Remus-Valeriu GIORGIONI

MAREA, portal înspre constelații

„Ce ai tu mare de fugi...
Ce aveți munților de săltați ca niște berbeci
Și voi dealurilor ca niște miei?” (Ps. 114:5,6)

- I -

Mărirea și Marea

Dimineața devreme pe-un țărm de mare,
Când marinarul respiră briza (și se inspiră: își ia
Tainul de taine...): CINE – unde – ce – cum
Este Cel care ține marea în căldările sale,
Ține în mâini frâiele galaxiilor – dar și
Constelații minuscule în atom... e un Om?

Iar dacă nu (e mai mult de atât!)
Ce oare a pus El în noi
De nu ne târâm ca molusca nu sărim
Ca lăcusta și nu boncăluim precum cerbii
În codru – și cum
A putut să evolueze în milioane de ani
Aburul-boarea aceasta, care ca briza Mării
Trupul înviorează (de suflet vorbim!)

Poezia Mișcării literare

Cum în om încolțesc germenii sentimentului
Dragoste și compasiune,
Ca sămânța în fruct, și în plantele toate: mono-
și dicotiledonate!? –
Omu-și întinde și el nu nesat
Către stele plâpândul său braț – se întreabă:
CINE – unde și cum...
Mai demult?...
Mai degrabă?

... Din zare-n zare Iehova
Călătorește pe Mare și Își croiește
Drum nevăzut pe cărările ei... apoi
Repede-Și pierde urma, iar Marea
Rage mugește se perpelește
Fuge din calea Lui se ascunde în unde

... Cel „slab”, adormitul la cârma corabiei
(Adesea și El obosește: îi este foame și sete
Plânge, se îngrozește)... acum
Aleargă pe valuri, calcă Marea-n picioare
Strigă și se impune
În fața vântului-valului: Regele ei
Astfel se dovedește

- II -

(cei doi Isuși)
... Să vezi minune: apăru Cineva
Plimbându-Se noaptea pe ape (cerul nu-L mai
încapе?!),
Le calcă-n picioare: neliniște mare pe Mare,
Nu tu (ca pe uscat) foșnet de frunză, cântec de
păsărele

Glas de copil, clinchet de clopoței
Sau zumzetul de mulțime, zvon de turmă;
Pe codrul compact de ape
Doar tristețe și dezolare te-ajunge
Din urmă

Cu freamătul Mării în coaste, marinarul de cart
Șade drept în picioare (la datorie vâslașii)

Scrutând depărtările, -n nări
Cu presimțirea furtunii

Când..., iată, deodată se-ntâmplă
Apoteoza pe zare: Ațipitul la cârmă sare și el
Subit, în picioare – crește urieșește acoperă
orizontul

Ceartă apoi vântoasele (ca la Scriptură): taci
Mare amară din gură!
Iar vântul și valul ascultă de glasul Lui

... Subit pe lume din nou
Totul e bine: aer cald, păsărele
Soarele vesel zâmbește pe culmi, marinarii
Uitaseră spaima lor mare
Când avuseseră parte din plin
De marea aceea amară...

Iar eu, angajat ca mus pe fregată
În primul meu cart, de veghe la prora, căzut
Ca din cer în liniștea mare
A intermundiilor, gustam minunea Mării-n
crepuscul,
Cu nesfârșite splendori migratoare:
... Isus merge iarăși pe Mare...

- III -

Ca epileptic cosmic ce este,
Marea face spume la gură, cu vuiet
Se prăbușește în propriile sale prăpăstii:
Gropile mariane... Iehova
Ascuns în ceața din constelații se pierde
Din raza privirii
Pe covorul albastru (Când El vorbește
Mările tac, se retrag rușinate
Din calea Lui!)

Marea, cu tot ce conține
(Prinoase – foloase - ponoase)
Cu urletul ei de talazuri, caii în spume
I se supune . Fuge din fața lui
Mugește și rage – fiară
Rănită și hăituită

Deasupra Mării peste velele albe
În zori – pe catarge
Se ivesc siderale calești, trase de bidiviii
Fără asemănare, pegași cerești
(Nu cai de mare)

... Când El vorbește – Marea
Se cutremură toată și amuțește
Valul cu spume I se supune
Iar vântul...
Vântul încremenește!

- IV -

Pierdut printre stele în ceața
Dintre primordii și intermundii
Iehova e Meșterul-Faur, țesător-și-olar,
Arhitectul,
El fire de tort, canavalele
Țesăturii universale întinde, elipse din
constelații
Ține mereu în mână

La fel cum toiagul lui Aaron, înverzitul
(Biet băț netezit – un ram de copac geluit)
Înflorise și copsese migdale
Marea și ea cu sargasele sale, cu iarba
De mare: smocuri din barba lui Poseidon
Pe ram de mărgean
Coace fructe de mare

... Marea – încununarea
Clipei clipocitoare, conservă în apele sale
Triste și resemnate palatele submersate
Altare și temple haldee (asiro-
Babiloniene)
Creneluri și arhitrave portaluri
De stânci, de pe țărm
Până-n apele cele adânci

Ca Marea, care se supune poruncii
Divine – ca Marea
Cu apele triste și resemnate, care ascunde
În gropi abisale epave calcifiate,
Omul și el se înalță trudnic, copac-copăcel
Înspre marele El!

... O haină, cămașă – o casă
(ce nu-s mai mari decât zidarul sau croitorul)
Făcute-s de cineva... dar atunci Creatorul
Cum nu e mare? - El
Ce dansează pe vârful stelelor, care
Ține-menține mereu
Și mereu
Moriștile astrilor în mișcare?!

Vasile Dan MARCHIȘ

Această dăruire nu-i un simplu joc

Pentru că s-a făcut în aceeași măsură pătașul
tuturor

celor buni cum și celor răi,
bogaților și săracilor,
bolnavilor sau celor sănătoși,
celor cumpătați cât și celor hapsâni
timpul,

e oprit și dus pentru răstignire cum Iisus pe
Golgota.

Pe nenumărații săi umeri de secunde, minute,
ore, zile,

timpul ne ridică drept cruci vii pe toți
pământeni.

Existăm pe umerii timpului drept cruci vii
în drum spre această răstignire,
cum unele substantive pe lista suplimentară a
gramaticii

doar ca elemente de chin...

Ce-am putea face să ne creadă timpul altceva?

Care dintre noi cei peste 7 miliarde de pământeni
putem spune că nu suntem cruci vii
pe umerii timpului ce urcă spre răstignire,

Everestul?

El nu se oprește pentru nimic ci urcă mereu
să nu fie învinuit de ceva...

Să nu fie întrebat:

„Cine e mai greu pe umerii tăi, „Timp prea
darnic”?

Bolnavii sau cei sănătoși?

Bogatul sau săracul?
Cel cumpătat sau cel hapsân?”

Această dăruire a timpului
nu-i un simplu joc
ci e seva tinereții tuturora
adunată la un loc...

Nu ajung cuvintele

Nu ajunge gramatica pentru a etala în cuvinte
sărăcia pe care o inimă și-o definește prin
sânge, pulsând...

Sunt mesagerul sărăciei
pe care o etalez în regim de pantomimă
în gesturi, semne, suspine,
cum vântul în crengile goale ale copacului.
Tăcerea absolută o dețin copacii
Ei nu rostesc un murmur de durere
nici pentru ultima frunză ce cade
de aceea gramatica nu se poate împlini prin
viu grai.

Nu ajung cuvintele pentru a defini concret
durerea tăcută a lumii...

Sărăcia nu poate fi definită în context fizic,
chimic

ori biologic

ci o redau în gânduri, în context astronomic
precum spațiul.

Să se poată concepe o temă în toată amploarea
despre sărăcia noastră a tuturor

aceasta a fost ridicată la rang de Cosmos.
La privighetorile și mierlele înfăptuite
să definească sărăcia cântând
ziua și noaptea,
membrii unui ansamblu folcloric
n-au fredonat nimic un timp
ci doar s-au mirat..
Acum orchestra le imită
perfecționând și împlinind folclorul,
definind astfel prin cântec ce nu au avut...

Exercițiu 4

„Pregătește-te să faci ceva special ca astfel
Dumnezeu, să poată dormi undeva
măcar un minut.”
Incredibil, cum a intervenit de această dată
muza față de
mine!
Credeam că e pe „invers”,
fără nici o legătură cu literatura
și totuși mă gândeam să pregătesc un pat în care
Tatăl Ceresc să se așeze pentru un repaus pe
măsură...
„Ce gânduri fără noimă te pătrund în acest sens,
a intervenit ferm muza.
Crezi că Dumnezeu se odihnește în diverse
paturi ca tine
sau ca cei un miliard, două de pământeni,
pentru că aceștia nu pot face nici nu pot spune
ce poate înfăptui Tatăl Ceresc?
La câte are de făcut și de spus Dumnezeu,
se odihnește pe unde apucă...
De aceea fă ceva special pentru el!”
Rămân perplex!
Este pentru prima dată când muza
nu mă inspiră personal cu nimic,
dar a intervenit brusc:
„La câte cereri și vise deșarte sunt în lume,
însă cum de veacuri munții așteptându-și
pădurarul ideal,
îndurând de toate,
m-ai așteptat pe mine,
m-ai dobândit ca pe o recompensă
sau premiu
nu ca pe un lucru oarecare!
Iată-mă!
Îți ofer posibilitatea să scrii...
Astfel să pregătești cel mai fin pat de cuvinte

în care Dumnezeu
să se odihnească măcar (temporar) câteva
clipe...!

Exercițiu 3

Cade o ploaie ce pare
o pregătire pentru finala concursului de ploi.
Cum va curge atunci ploaia acționată în
finală, în doi?
Dumnezeu cu cine se va confrunța în acest
sens?
Când o parte din lume, de inundații a murit și
alta
momentan moare,
eu refugiatul poeziei scriu parcă aș desfășura
un colac de
salvare...
Nefăcând altceva, prin ce și prin cine să-mi aflu
o iertare,
o binecuvântare
o altă chemare?
„Ce tot vorbești acolo?”
M-a abordat fulgerător muza și apoi a continuat:
„Te-am atras prin inspirație aici să scrii,
să nu dai apelor tribut chiar și poezii...
Nu ești tu mai marele apelor
ori judecător,
marinar sau salvamar!
Chiar potop să fie, aceștia au rolul lor.
Eu pentru tine sunt aici...
În fața Tatălui Ceresc,
cu sau fără tine
poeziile tale au aceeași trecere....
Pentru că am lăsat pământul și apa din care
sunt făcută
te-am dobândit ca pe un premiu sau
recompensă
nu ca pe un lucru oarecare
să nu încadrezi totul prin scrierile tale
fără rând în geografie sau în istorie.
Te-am atras unde inima salvamarilor
și a tuturor lucrătorilor pe ape
nu-i cuprinsă de iubirile amăgitoare.
Acum că știi de ce te-am atras aici
și nu în mijlocul lumii
prinsă momentan între ape, scrie!
Controlează-ți cu pixul poziția și fizionomia!
Deci, scrie...!

Doar scrierea ta continuă este virgula credibilă
între tine și lucrurile neînsuflețite!”

Purificare

Mai imprevizibilă ca oricând muza m-a
întâmpinat astfel:
„Dacă prima formă de a muri liniștit și
împăcat

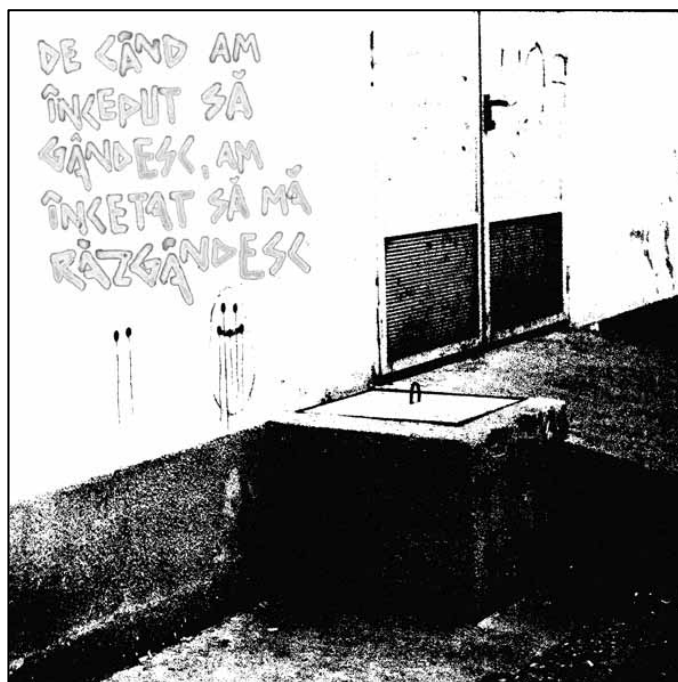
nu reușește la nimeni,
va reuși a doua oară,
sau a zecea oară?
Cine moare liniștit și împlinit?
Odată ai vrut să mori îngânând poezia,
dar nu se moare de poezie
deși sunt eu ca urzica...
De aceea te voi face aprig să scrii
cum grădinarii la fete dedicații cu trandafiri.
Îi fi tu grădinar
dar cu muza nu te joci de-a urzicile
sau să mă îngâni ca pe acestea.
Când se credea despre tine că dormi
ori că undeva savurezi băuturi sau meniuri
alese,

sau că ești undeva de cineva așteptat și
mângâiat,

nu-ți amintești unde erai?
Erai unde din lipsă de modestie
conducători n-au cuvântat,
pelerini în veci nu s-au rugat,
cercetători n-au cercetat.
Unde îndrăgostiții nu vin
să-și destăinuie fanteziile.
Unde zi de zi în taină într-un loc pustiu te-am
dus

și te-am inspirat să scrii...
Este de probă
sau temporară iertarea de azi
când dintre toate instinctele oamenilor
doar cele necontrolate
dau impuls să se respecte
cele zece porunci dumnezeiești.
Acum că înțelegi de ce te-am adus până aici
să scrii,

scrie!”
Încep a scrie parcă
dau foc la rampa de gunoaie verbale a lumii.
Această scriere o refulez
ca pe o componentă lichidă din
dicționarul-cisternă de neologisme
inflamabile...

THE PRESENT 3/5 ÎNCERCARE

Alexandru CAZACU

Ultima zi

Orașul cu ieșire la mare
desfășura amiaza înaintea noastră
ca pe un ghem cu fire albastre
Lamentațiile se metamorfozau
peste zidurile tinere semnate cu grafitti
lângă statuia unui poet imperial
ce a descoperit iubirea în exil
Chipul tău rula intermitent peste caroseria
autobuzului *hop-on hop-off*
în ultima zi a sezonului
Pe străzi se tranzacționa rezonabil trecutul
și doar țipătul fără ecou al pescărușilor
vernisa expoziția amatorilor de peisaje
La subsolul librăriei cu nume de continent
cineva vorbea despre începutul
unei noi revoluții interioare

White noise

Gesturile încrâncenate ale statuilor
într-o grădina de vară
peste arborii căreia rulează un film
despre iubire și distanțe surmontabile
când post-istoria devine fragilă
iar iluziile nu mai produc
niciun *chanson de geste*

Doar soarele camusian
estompează zgomotul alb
al jumătății de Aprilie

și cineva aruncă un ciob de oglindă
peste șotronul cu absențe
ce pot migra dintr-o falsă amintire în alta

Depărtarea

Fotografia în care ai ieșit cu ochii închiși
printre blocurile cvartalului
când întunericul se subțiază
și vrei să trăiești și pentru ca să poți uita
hazardul cu jocurile sale nu mereu *fair-play*
de parcă în fiecare secundă se mai sfârșesc
jumătăți de secol
iar prin curtea școlilor-internat
firele de iarbă se ascut
precum baionetele

Lumina macerată din apele oglinzii
împarte la doi ceștile de cafea
Din muzica unui saxofon
ies promisiunile albastre ale trecutului
Lucrurile toate par învelite-n staniol
și prin sinele limpede ca printr-un geam
ne privește depărtarea

Ploaia

Ziua de azi se ascunde într-o cameră goală
și ploaia ne amintește de trecut
Orice distanță este strânsă la piept
precum partenera la dansul unui blues

Un sfinx roșiatic a devenit amiaza
Între tine și tine planete apar și dispar
odată cu vegetațiile necunoscute
ce înconjoară clădirile zgârie nori
și abia acum când
păsările se zbat în oglinzi
și muzica este amintirea
unor întâmplări neîntâmpate
iubești să fii necunoscut
iar tramvaie cu vagoane lungi
se retrag în suflele tari
pe șine bandajate cu apus
unde teii luminează tăcerea izbăviților

Alexandru Cazacu s-a născut la 25.04.1975 în orașul Oltenița, județul Călărași. A absolvit Facultatea de Finanțe-Bănci (2008) și Facultatea de Electrotehnică (1998) – București. Bursier TEMPUS – 6 luni (1998) în Franța la Université Science et Technologie – Lille1; Master în Finanțe-Bănci (2012); Master în Electronică digitală (1999) – București. A făcut documentări și stagii în Anglia, Irlanda, Franța, Italia, Belgia, Elveția, Olanda, Ungaria, Germania.

Debut literar: 1995 în cotidianul *Tineretul Liber* cu o poezie (prezentare de Tudor Opreș).

A publicat versuri și articole în majoritatea revistele literare din țară.

Volume publicate: *Tâlhari sau profeți* (2001), *Duminica în Est* (2017), *Mesaje pentru Iulia* (2019), *O cameră single* (2020), *Ora H* (2021).

Colaborează la Radio România Cultural, Radio România Actualități, Radio Shalom.

Acquaforte

Liniștea radiantă a serii de iarnă
aerul rece și uscat
peste întâmplări ce păreau să aibă loc
o singură dată
printre discuții despre
pământurile rare ale planetei
și parcul înzăpezit peste care alunecă
umbrele vrăbiilor singure
când Decembrie se întinde pe străzi
rambleuri și terasamente

Blocurile din granit ieșite din pământ
par dinții unui mamifer preistoric
și o fereastră aprinsă

devine ochiul unde
le place viselor să se ascundă
iar obrazul iubitei ține în loc
trecerea spre necunoscut

Să fii bun

Tu îmi spui despre blândețea
ce se asemănă cu zborul fluturilor
într-o seară-n care
nu mai suntem convinși
că trecutul știut ne-a aparținut
cu adevărat
când inima fiecăruia este partea nevăzută a
ghețarilor

și veșmintele în care am trecut sărbătoarea
se stâng pe trupuri
asemenea cămășilor de forță
și fixăm ore întregi imaginile
rulate pe sticla ferestrei
ca un praf fin peste suprafețele plane
într-un oraș est-european
unde să fii curajos este mai ușor
decât sa fii bun
iar seara devine un gral de raze albastre
și poți jura că zugravii medievali
au fost ghidați de cântecul femeii
rămase în ziduri

Bioluminiscentă

O fotografie sepia din care cineva zâmbește
cu naivitatea specifică acelor vremuri
Plăcuta monotonie a locurilor cunoscute
și ninsoarea căzută peste noapte
precum o viață anterioară ce se întinde peste tot
precum o solitudine împăcată cu ea însăși

Păsările privite cum trec într-un zbor mecanic
deasupra caselor
unde dreptate au avut și unii și alții
O zi în care intră o sută de nopți
presărate peste trupul tânăr al orei vechi
ce trece ca un dansator pe sârmă
peste străzi și trotuare sclipind
asemeni organismelor bioluminiscente

Către echinoctiu

Traversez podurile de fier ale urbei
peste râul somnoros
ca o imensă caracatiță
Amintirea trupului tău pe jumătate vis
se mișcă-n pupila ochiului
precum nudurile lui Paul Delvaux
într-un areal cvasicunoscut
Zei s-au baricadat într-un anticariat aflat la
periferie

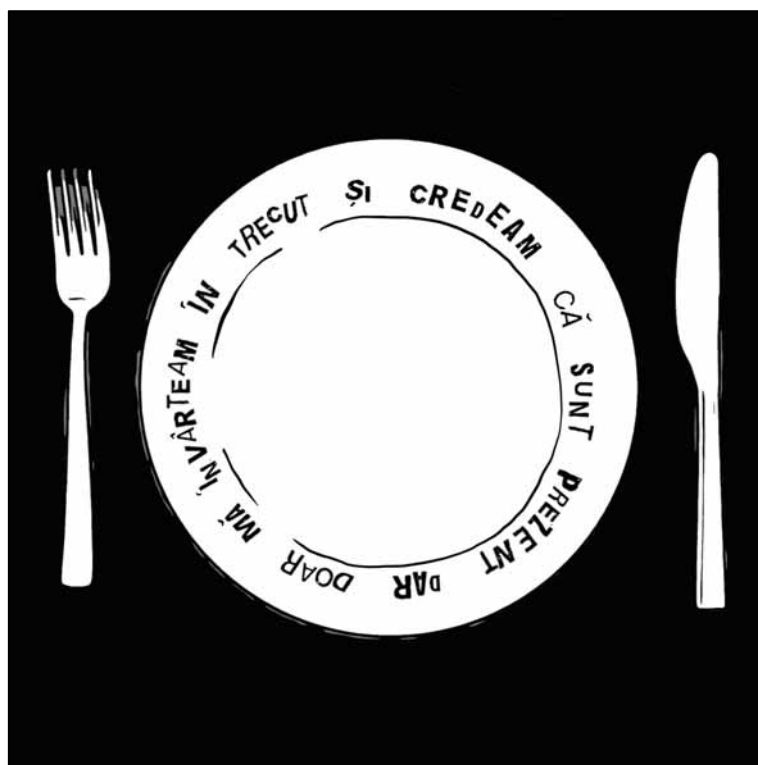
Neoanele reclamelor pâlpâie-n seara tăcută
aruncându-ne pe chip
o mască de clown din pete de lumină
iar zgomotul pe care îl fac inimile împinge
minutarul ceasornicului către un echinox
fără tine și fără sfârșit

O feroce vârstă a melancoliilor

Recuperarea zilei
ca pe-o haină de la garderobă
când pleci la mijlocul spectacolului
și clipele sunt declarate bun istoric de
patrimoniu

O feroce vreme a melancoliilor
când foșnetul frunzelor stivuite în vederea
arderii

se aude până departe
iar sârme și plantele cresc
în zidul părăsit la capătul cvartalului
prin seara ce adâncește și ridică în cristelnițe
numele de acum al orașului
iar toate lucrurile stau împrejur
precum carcacele unor insecte eviscerate
chenar

VORBE DE DUH #92

Luminița GIURGIU

femei

sunt femeii care-au schimbat lumea
au umplut pereții cu poezii când
au rămas fără aer
le-au scris pe piele albul ochilor și pe sub
coaste au continuat
neabătute pe fire de păianjen gratii tot
ce în secțiune părea un cerc vicios e-adevărat că
mâna lor a mângâiat
de multe ori și în unghi drept
dar asta dintr-o pură și teribilă
delicatețe

te îndoiești dacă mai e
cazul să repeți gesturi
ce-ar agrava nejustificata stare de
fericire un pui de fiară flămândă îți mănâncă
din palmă deget cu deget până când
îți ajunge la umăr la gură la... de ce
țipi?

cădere

în cele din urmă se va găsi călăul înflăcărat
gata să piară cu mine-n incendiu
scutindu-mă să mai aprind
alte imaginații

aș fi vrut câteva năzbâții, acolo,
să mă fi învățat echilibrul
vieții de maniac al căderii
și dacă nu, ura! deșteptăciunea pământului

poate să se ducă la dracu' sugerând altora tâlcuri
ce până și ei
îi scapă

am întrebat-o

ce faci?

„eu mă odihnesc
de greul de a fi om, de greul de a fi om” *
răspunde cu certitudinea emotivă
cu care caligrafia îmbătrânește
peste tastatura buzelor
mele

nu cred în somn
dar el în mine
orbește
pe sub piele îmi intră pielea strigă
oprește! de coborât
nimeni
toți urcă
el nu se umple
nu se umple

*insertie Gamoneda

la reducere, fără măslină

toate astea sunt baliverne le vezi
cum stau întinse pe spate și
trăncănesc subțire să nu-și strice rujul

în timp ce sorb din paiul stil giacometti
înfipt în creier

la reducere fără măslină
cocktailul zilei
ape tulburi cu gheață carbonică

de braț sudată o telecomandă
cu un singur buton
respiră

blestemul lui Ingrid

când se-mbăta recita
poeme de emil botta moment
sublim - femei înmănușate cu
piele de suedez i se agățau
de limbă și doamne!
cum dădeau la o parte coaja de
miez

la margine de cuvinte

tot ce spui va fi
folosit în favoarea mea

nu mișca nemișcarea se scurge ca plumbul
topit într-un soldat
care în loc
să stea de planton
se agită în front
chiar la intersecția trupului cu sufletul

ți-am dat colierul ție
să-l porți
solzii peștelui înghițit de o scoică-nghițită
de-o perlă

poți fi solemn
doar în zdrențele
unei uitări memorabile

povestea mea
carcasă abandonată de o felină sătulă
la margine de cuvinte

între mine și stromboli

răfuiala e între mine și stromboli
ochiul său roșu gura mea
înghițită sunt
tectonică
mârșavă și uluitoare
pe fundul oceanului clatin antene
înfestarea cu puritate – o bulă în
cupa ciclopului dusă la buzele
mele
beau și cenușă mă fac

*înaltă scormonitoare urme nu las
precum fericirea*

Lumița Giurgiu are un parcurs profesional în domeniul științelor exacte, conferențiar universitar până în anul 2019, un doctorat în științe inginerești, plus zeci de cărți, proiecte, articole științifice cotate în reviste naționale și internaționale.

Începând din anul 2021 a publicat patru volume de poezie: *Flagrant delict de emoție* (Eikon), *Fără suflare* (Eikon), *Floare carnivoră, speranța* (Editura pentru Artă și Literatură), *Această tandrețe* (Editura pentru Artă și Literatură). Un al cincilea volum îl are în pregătire.

A apărut cu grupaje de versuri în revistele *Euphorion*, *Caiete Silvane*, *Apostrof*, *Acolada*, *Sintagme literare*, *Epithet*, *Algoritm literar*, *Ficțiunea*, *Literadura*, *Caietele NORR* și altele.

încheieturi fragile

ce s-ar mai putea face
cu încheieturile fragile ale unei ființe
care pretinde fără să ceară și
simte durerea fără s-o doară?!

tot așa cum o aduseseră
aveau să-i facă și calea întoarsă
(tot ele
păsările)
de-acolo de unde venise cu geamantane
pline de roți roțițe verbine
și cu mine-nvelită-ntr-o colivie de aur...

zaharia nu mai scria trecuse ceva vreme
i-ar fi spus că nicio

mână
lanț
sau capcană nu
mă pot prinde sincronizarea însă
e o inginerie plictisitoare

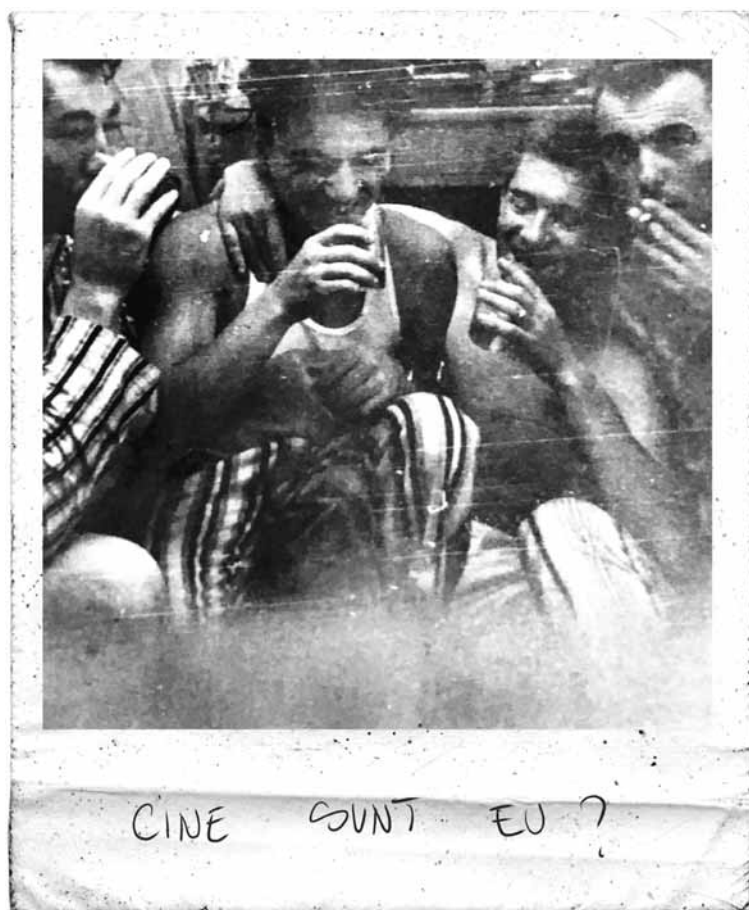
stau cu umbrele astea pe față șanțuri
peste care să sari
și să mă-ntrebi
dansezi?

calul meu

poartă guler alb apretat cravată
bleumarin de mătase
calului meu îi plac

viteza și rockul cu toate că
e de școală veche și încă practică
plecăciunea ușoară
când sărută câte o mână
palid întinsă limbă de nisip
între ape

nebunul s-a urcat de curând pe
o mașină în mers oferită
de însuși Magritte
e cursa ce îmi va tăia respirația
ca dunga trasă absurd
pe semnul acela de circulație
(îl știi, e câte unul, crește ca
din senin pe lângă fiecă moară de vânt)
și-mparte oblic tipul călare pe
cum o cheamă, începe cu R...

WHO ARE YOU 5/8

Ileana URCAN

Ferestre

Când am început să scriu la această carte, treceam printr-o situație dificilă și, în pofida preocupărilor de tot felul prin care îmi țineam mintea și mâinile ocupate, nu îmi găseam nici locul, nici rostul. Eram o Marta biblică, neliniștită și oarecum frenetică, să fac, să dreg, să nu-mi las răgaz pentru asaltul gândurilor și al sentimentelor, în loc să mă retrag într-un colț al apartamentului și să cad în genunchi, să mă rog, să cer ajutor în slăbiciunea mea.

Divorțasem de soțul meu de nici doi ani. M-am simțit deodată golită de conținutul și de sensul vieții mele. Nu mă mai recunoșteam. Mă priveam în oglindă și mă întrebam cine e doamna aceea ofilită, în vârstă, care nu mai avea timp să recupereze ceva din destinul ei. Fiica noastră, Augusta, a plecat imediat după aceea în America, să-și dea rezidențiatul în cardiologie, urmându-și iubitul cu care ar fi trebuit să se căsătorească. Spun „ar fi trebuit”, fiindcă ajunși acolo, în Detroit, el a cunoscut o altă fată medicinistă, cu care s-a împrietenit repede și a renunțat la Augusta cu scuzele și regretul de rigoare. I-a lăsat mașina cu care plecase din România, drept palidă consolă, să aibă cu ce să se deplaseze mai ușor de acasă, la spital. I-a mai promis că ori de câte ori va avea nevoie, să-l sune, că o va ajuta... Promisiuni menite să-i potolească suferința, să nu-i lase impresia că el e un bărbat fără inimă, că, ducând-o acolo, atât de departe, a abandonat-o printre străini. Un gest de oarecare politețe, dacă n-ar fi fost cu totul convențional, nicidecum al unui om cu caracter sau care are

un comportament cavaleresc, demn de un bărbat, fie el chiar atât de tânăr. Nu trebuia să o ducă atât de departe, dacă nu se mai simțea atras de ea ca până atunci și nu mai era sigur de iubirea lui pentru ea. Îmi pare că a luat lucrurile în ușor, fără să se implice prea mult, fără să înțeleagă responsabilitatea față de Augusta cu care se iubise până atunci. Asta, dacă nu cumva și ea își dorise această plecare...

Augusta a trecut prin multe greutăți și eu împreună cu ea. O vedeam trăind și suferind la capătul lumii fără s-o pot mângâia și consola decât prin vorbe, părăsită de acela pe care îl iubise și pe care-l urmărea încrezătoare, în ciuda tuturor rezervelor mele de mamă. Dar cu dragostea nu te poți pune, lupta este, din start, inegală, dacă este vorba de sentimente puternice, care țâșnesc precum erupe un vulcan, îngropând și arzând totul în jur. Cu atât mai mult cu cât între ei nu a fost vorba doar de pasiune sentimentală, ci și de împlinire în fapt, vreme de vreo trei ani, iar noutatea părea că se consumase în acest interval. Vorbeam cu ea adeseori pe Skype. O vedeam plânsă. Slăbise, paloarea obrazilor dădea impresia că e o alta, sora mai vârstnică a celei care plecase. Mă simțeam neputincioasă și disperată, fiindcă nu puteam decât să încerc s-o consolez de aici, de departe. O sfătuiam să se preocupe de ea mai mult, să-și schimbe înfățișarea cu una mai modernă, să-și cumpere haine, să meargă la coafor, să mai iasă în lume,

**Proza
Mișcării literare**

ca să mai socializeze, să-și găsească un prieten, să poată trece mai ușor peste suferință. Câți de „să” și toți se refereau la lucruri exterioare suferințelor ei. Îmi răspundea invariabil că e bine, că nu are timp, că e îngrozitor de prinsă cu ceea ce face la spital, că aproape nu îi ajungea vremea să mănânce și să doarmă cât ar trebui. De fapt, se vedea că era epuizată. Sfaturile mele erau inutile și mă durea cu atât mai mult, cu cât eram amândouă în situații aparent fără ieșire.

Mă întreb dacă Augusta ar mai fi plecat atât de departe, dacă noi, părinții ei, nu ne-am fi despărțit. Poate că lucrul acesta o afectase mai mult decât lăsase să se înțeleagă. Chiar adultă fiind, despărțirea noastră o durea, fiindcă ne iubea pe amândoi, dar mai ales, ca orice fiică, era mai atașată de tatăl ei.

Dan m-a iubit întotdeauna. Niciodată nu am aflat în vreun fel că îi place o altă femeie, deși era curtenitor, politicos cu eleganță, atent în orice împrejurare cu alte femei. Nu mă deranja deloc faptul că era astfel, dimpotrivă, eram mândră că am un asemenea soț. A fost o dragoste la prima vedere, începută la Facultatea de Filologie de la Cluj, în prima noastră zi de curs din anul întâi. Eram la fereastra din spate, în sala VI. Totdeauna am fost atrasă de ferestre, ca și cum aș fi vrut să scap dintr-un spațiu închis, care mă constrângea. Cred că mă chemau depărtările, aveam nostalgia plecării din mine, sau din locul unde eram. Niciodată nu trăiam deplin momentul prezent, ci mă refugiam în visare, un fel de viitor ipotetic, sau în trecut. I am not „surre”, scrie pe un tricou verde de-al meu, cu un piseu purtând ochelari pe nutriță, citind dintr-o carte. De ce și de cine fugeam și fug încă, nu-mi dau seama. Probabil, pentru că sunt o fire veșnic neliniștită, mă uit mereu în jur ca o pasăre gata să-și ia zborul, dacă situația o cere. Când s-a deschis ușa, m-am uitat întâmplător să văd cine intra. Am văzut un coleg care m-a uimit. Era pur și simplu angelic, potrivit de înalt, ușor aplecat, cu plete blonde atingându-i gulerul costumului gri-petrol, care-i venea atât de bine cu cămașa albă și cravata. De unde eram, i-am văzut conturul neclar, dar migdalat al ochilor și am dedus că erau albaștri sau verzi, sau albaștri-verzui. După cum

privea, ușor încrunțat, mi-am dat seama că era foarte emoționat de contactul cu noii colegi, cu viața de student. Țin minte că atunci mi-am spus în gând: „cine știe cine e, vreun fecior de bani-gata, după cum arată, nu e de mine”. Dar a fost. Am vorbit într-una din zilele care au urmat unul cu altul, dar o colegă drăguță, cu chip mătăsos de pisică, însă cam săracă cu duhul, a pus mâna pe el în toamna aceea. Eu îi priveam de la distanță, nu-mi puteam dezlipi ochii de la el, eram geloasă, dar nu făceam nimic. Fac parte din categoria femeilor cărora dacă le place un bărbat, așteaptă să fie abordate de el. Dacă nu se întâmplă astfel, îl ignor, chiar dacă regret. Și trec mai departe. Îmi place să fiu în atenția bărbatului pe care îl plac și care mă place. De data aceasta, privirile mele căzuseră primele asupra lui și inima mea îl alesese.

Ne-a adus împreună Sfântul Nicolae. În seara darurilor, eu eram de serviciu la o expoziție de pictură din subsolul facultății. Pictorul îmi lăsase pe o farfurioară niște bomboane frumos împachetate în staniol strălucitor, în tot felul de culori. Mâncam din când în când câte una și mă uitam fascinată la un tablou pe care nu-l voi uita niciodată. Destul de mare, înfățișa un lan de grâu copt la marginea unui sat ale cărui case se zăreau undeva departe, printre copacii stufoși. Imaginea aceea, largă, aducea cu un loc căruia oamenii îi spuneau „capul satului,” în Mintia, de pe malul Mureșului, satul în care am trăit până la vârsta de douăzeci de ani. În prim-plan apărea un băiețel blond, cu ochi albaștri, cu o tristețe aproape de lacrimi pe chip. Titlul *Repetentul* explica suferința copilului proiectată pe nesfârșirea verii, care coincidea acolo cu vacanța lui amărâtă, ori, poate, chiar cu destinul lui. O stare de spirit dureroasă, integrată în atmosfera de o frumusețe sacră a naturii. Splendoarea verii și tristețea care se potențau reciproc. Tabloul acela nu l-am uitat în calitatea mea de dascăliță de limba și literatura română și latină (secundar), toată viața. Nu am lăsat niciodată vreun elev repetent. N-aș fi putut niciodată, cu atât mai mult după ce văzusem tabloul și mă fascinase definitiv. Stăteam în picioare la masa înaltă de la barul din care se intra în sala de expoziție și mă uitam la studenții care intrau și ieșeau

povestind și răsând. La un moment dat a intrat Dan și, văzându-mă, mi-a zâmbit surprins și s-a apropiat de masa mea. Am povestit îndelung despre familiile noastre, despre locurile de unde veneam. Moș Nicolae ne-a adus împreună în seara aceea și a săvârșit o minune cu noi, așa cum se povestește în istorioarele despre marea lui bunătate și despre faptul că el mărită fetele sărace... Eram doi copii de condiție socială apropiată, care s-au legat foarte puternic unul de celălalt. Amândoi eram fii de muncitori. Tatăl meu era ceferist, șef de tren, al lui lucra ca laminorist la Câmpia Turzii. El era orfan de mamă, cu mamă vitregă și cu frați de trei feluri, ca-n „Moromeții”, eu eram singură la părinți, dar mama mea, de câțiva ani stătea mai mult prin spitalul de psihiatrie, din Zam...

Eram mai tot timpul nedespărțiți, ca doi gemeni, făceam cursurile și aproape toate seminariile, cu excepția limbilor latină și franceză, împreună, stăteam în aceeași bancă, veneam și plecam amândoi de la cursuri, de la biblioteca facultății și de la cea universitară, la cantină, ne plimbam... Nu am avut până la el niciun prieten mai apropiat, necum un iubit. Nu am avut curajul să fac asta, fiindcă am avut un tată foarte sever, o mamă bolnavă. În afară de acestea, îmi doream cu ardoare să-mi fac un viitor, să plec de acasă cât mai repede.

Fusesem destul de frumoasă până nu prea demult, dar nu în accepția ultramodernă de acum. N-am fost niciodată slabă ca o scândură, fără forme feminine, exceptând anul al treilea al studenției, când fustele se învârteau pe mine și puteam strecura bine palma între ele și trup. Nu-mi dau seama care să fi fost motivul acestei situații, afară de faptul că ținea de îndrăgostirea mea de Dan. Oricum, eram destul de firavă. Blondă, nu prea înaltă, delicată, preocupată de cărți, de muzica clasică, (îmi plăceau Vivaldi, Couperin, Mozart, Mahler, Lylle, Lully, Beethoven, Rameau, Steve Reiner), de istoria muzicii, începând de la preclasici, până în zilele noastre, recunoșteam cu ușurință compozitori, piese, le puteam încadra în curente. Aveam cunoștințe destul de temeinice de istoria artei și pictam în vreme de răgaz. Eram și sunt înnebunită după literatura japoneză (am citit *Istoria Literaturii Japoneze* a lui Shuichi Kato, Hisaki Yamanouchi, cu *Privire asupra*

literaturii japoneze moderne, scriitori precum Murasaki Shikibu, cu romanul ei de secol X, *Povestea lui Genji*, *Cartea pernei* a contemporanei sale, Sei Shonagon, *Tsurezuregusa* călugărului Kenko, din secolul al-XIV-lea, Mishima, Kawabata, în întregime, Kazuo Ishiguro etc., etc.) Iubeam cu toată ființa mea natura, într-o manieră romantică (anacronică astăzi,) natură în care mă simțeam eu însămi, liberă, dornică să rătăcesc la nesfârșit, precum o fiică a câmpiilor întinse, cu ierburi sălbatice, care se legănau amețitor, desfășurate odobescian sub coviltirul cerului. Pastelurile lui Alecsandri, natura eminesciană, peisajele lui Odobescu, peregrinările lui Calistrat Hogaș prin Munții Neamțului, bărăganele nesfârșite cu rostogolirea ciulinilor în prozele lui Panait Istrati, toate mi-au format, mi-au adâncit și cizelat sensibilitatea, scrisul, pictura, pasiunea pentru muzica clasică. Desigur, nu numai ele. Dar în primul rând ele. S-ar putea spune că ani în șir am fost îndrăgostită de tot ceea ce era frumos în jurul meu, că eram narcisistă în felul în care mă oglindeam în această splendoare, o sublimam apoi, în măsura în care îmi îngăduia harul, pentru ca să o returnez într-o formă artistică. Eram o persoană foarte afectuoasă și destul de senzuală, dar n-am prea avut ocazia să o arăt. Prezența lui Dan scotea la iveală mai degrabă partea copilăroasă din mine și se pare că lucrul acesta ne-a dăunat în timp amândurora. Într-una din paginile lui de jurnal am găsit odată notat (fără să fi fost de o curiozitate bolnăvicioasă precum soția lui Tolstoi, pur și simplu, caietul era deschis pe masă, iar soțul meu căuta o carte în cealaltă cameră) că nu aveam genul de feminitate pe care și-o dorea, că nu se pierdea în brațele mele precum în brațele unei femei mature, că nu eram maternă în expresie). Eram ceea ce se numește genul „femeii-copil”, ori fetișcană-femeie, romantică în toate, fără să fiu siropoasă, contribuind, în felul meu, la perpetuarea idealului goethean al „eternului feminin”. Mi-ar fi plăcut mult de tot să fi putut trăi în secolul al XIX lea, să hălăduiesc în rochii lungi, printre dealuri și lunci eminesciene. Când am citit acele rânduri de jurnal, am fost cumplit de afectată, nu mi-aș fi închipuit niciodată că nu corespondeam

așteptărilor lui în ceea ce privește feminitatea. Și totuși mă iubea nespus și mă ocrotea să nu cumva să mi se întâmple ceva rău. Eram fiica, sora, soția, fusesem iubita, prietena lui. Mai târziu am căutat intenționat acele rânduri, dar pagina nu mai era. Dispăruse. Într-un alt loc, scria că a rupt câteva pagini de jurnal și se mira cum a putut scrie asemenea lucruri și că se rușina de ele... Probabil că acestea erau și poate și altele, nu știu. Ceea ce știu e faptul că acele rânduri, văzute fugitiv atunci, m-au marcat în urmă cu câțiva ani pentru totdeauna. În secret.

Ne scriam cărțile fiecare în altă cameră, cum era și firesc. Eu preferam sufrageria largă, unde era biblioteca cu cărți, destul de mare, întinsă pe doi pereți, de sus până jos, cu fereastra mare care dădea în balconul deschis și spre salcia creată, ajunsă până la acoperișul blocurilor atât de apropiate, încât se auzeau nu numai conversațiile din blocul vecin, certurile, dar și tacâmurile puse în farfurie... Cu ani în urmă, într-o toamnă târzie, venind de la magazinul din apropiere, am găsit o ramură de salcie ruptă de la mama ei bătrână, scorbu-roasă. Crenguța era prinsă într-un ochi de gheață, și, dintr-o milă aproape prietenească, am luat-o cu mine acasă, la adăpost, am pus-o într-un vas cu apă și a făcut rădăcini. Primăvara, soțul meu a săpat cu hârlețul o groapă și a plantat-o. Tot a doua sau a treia zi cobora cu un pet de apă și o uda. Astfel ea se înălțase foarte repede și îmblânzea intervalul dintre blocul nostru și cel învecinat, așezate paralel. Din living și din dormitor ne uitam fascinați cum venea spre seară o pereche de turturele (mai degrabă gugustiuci) și se așeza în același loc, pe ramurile dinspre dormitorul nostru. Apoi, din cauza furtunilor violente de vară, salcia încărcată de apă și purtată de vânt, amenința să spargă ferestre, ale noastre, dar mai ales ale vecinilor. În ascuns, vecinii au făcut plângere la primărie, salcia a fost „toaletată”, mai bine spus i-au fost retezate sinistru crengile în dreptul balconului nostru, încât ne afecta să ne mai uităm spre ramurile ciuntite. Păsările n-au mai venit. Până în primăvara următoare, crengile au crescut la loc, dar mai subțiri și mai dese. Acum veneau pe rând ciorile. Conversația și certurile lor

gălăgioase i-au deranjat din nou pe vecinii ajunși domni, veniți din vârful muntelui la oraș. Au făcut din nou reclamație... Întotdeauna, cel care suferea cel mai mult, fumând și înjurând din toată inima, era Dan, care îndrăgea salcia foarte tare, chiar mai mult decât mine.

Odaia lui preferată pentru scris era bucătăria, largă cât un dormitor mai mic. Se trezea foarte devreme, în zori, la răsăritul soarelui. Își făcea cafeaua, își aprindea țigara, scotea din bancheta cu ladă laptop-ul și, fumând, scria sau citea. Se bucura de liniștea și de frumusețea dimineții, când vecinii încă dormeau, inclusiv, eu. PISOIUL DE ATUNCI, Amedeu, se urca pe ladă și se culcușea încovrigat lângă el, pe blana sintetică, de un verde ca iarba, cu nasul acoperit de vârful cozii. Vreme de treisprezece ani, în dormitor, la picioarele mele, dormea Costi, „cățelușul meu drag”, cum îl alinta Dan. Eu îl culesesem de pe drum, de Sfinții Împărați Constantin și Elena, din fața unui magazin de la Josenii-Bârgăului, unde plângea de mama focului lângă un bețiv prăvălit la pământ, iar un pas mai încolo, era parcat un camion de care m-am temut să nu omoare cățelușul la pornire. Era atât de mic, încât nu prea știa să mănânce. Eram în drum spre Colibița, la cabana noastră din lemn, pe care soțul meu o botezase Anghelina. Acolo l-am dus și pe Costi care era „negru cu pete de foc”, cum scria mai târziu în cartea lui de identitate.

La trezire, de fiecare dată mă aștepta cafeaua aburind, pe care o beam încă somnoroasă, dar pătrunsă de savoarea ei. Ne pregăteam și plecam apoi la școală, în două direcții opuse ale orașului. El, cu mașina noastră, eu, pe jos, bucurându-mă de plimbarea destul de lungă și de farmecul dimineților, oricum ar fi fost acestea... În ritmul pașilor îmi veneau idei care deveneau apoi proză, romane, poezie.

Lucrul de-a lungul anilor, lucrul la cărțile noastre ne provoca ore întregi de separare. Între timp, treburile casei nu erau făcute, vrafurile de vase umpleau chiuveta din bucătărie, mâncarea nu era întotdeauna gătită sau era ceva „îmboldit acolo”, zicea el, să ne putem potoli cumva foamea. Aveam și eu un serviciu, mă întorceam obosită, stoarsă de putere. Eu nu aveam nevoie de condiții speciale pentru scris, mă puteam

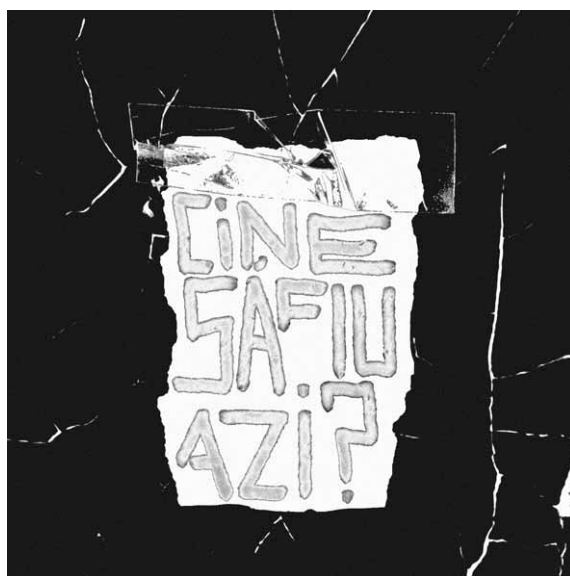
concentra chiar dacă aveam numai o jumătate de oră la dispoziție. Gândul că mai aveam de făcut treburi gospodărești îmi submina uneori dorința și nevoia de a scrie. Augusta avea preocupările ei, vârsta ei, nu prea avea talent de gospodină. Semăna cu mine, cea din tinerețe. Acum nu-mi pare rău că i-am acordat acea libertate, un mic răsfăț de fată singură la părinți, fiindcă viața i-a smuls cu duritate preșul de sub picioare. Soțul meu, care, la rândul lui, avea și normă de limba română la o secție a Facultății din Baia-Mare, pe lângă clasele de informatică la un liceu din Bistrița, răbufnea tot mai des, nemulțumit că „cu două femei în casă, era dezordine și murdărie, mâncarea, improvizată și să nu ne mirăm (noi două) că nimeni nu ne mai trece pragul de la o vreme.”

Într-o zi de toamnă s-a întâmplat ceva ce n-am să uit. Căzuseră frunze duium, îngălbenite, pe sub copaci, adevărate troiene. Eu eram pe un trotuar, el pe celălalt, paralel cu linia ferată, de după blocuri, dar mergeam în sensuri contrare. Deși străduța era îngustă, nu era nimeni, nu m-a văzut. L-am strigat. Nu mi-a răspuns. M-am oprit uluită, tulburată grozav. Niciodată nu ni s-a mai întâmplat asta. L-am strigat iar. S-a uitat la mine de parcă nu știa cine sunt... A fost prima oară în căsnicia noastră când m-a privit ca pe o străină.

Când i-am spus Augustei, ea a încercat să mă liniștească. Probabil că se gândea la cartea pe care o scria, sau la ceva ce îl preocupa, ori îl supăra. Eu însă, simțeam că era vorba despre cu totul altceva, ceva ce nu mai fusese între noi. M-am hotărât să fiu mai atentă la atitudinea lui și la felul cum mă comport cu el. Apoi, câteva luni mai târziu, (știu că era zăpadă multă, care-mi dădea peste botine), după o ceartă, mi-a spus că merge acasă la o colegă de-a lui, să nu-l aștept în noaptea aceea... Nu pot să spun ceea ce am simțit. Era o declarație pe față despre faptul că avea de gând să facă dragoste cu acea femeie, că se îndepărtase într-atât de mine și eu nici nu observasem... Între noi doi asemenea atitudine nu încăpea. Ne-am luat din dragoste, am ținut multă, multă vreme unul la celălalt, eu țineam chiar și în acel moment în care îl simțeam străin. Eram atât de disperată, încât îmi venea să mă sfâșii. L-am rugat să nu se ducă, dar nu m-a ascultat. S-a întors după câteva ore. Nu știu dacă faptul s-a consumat, sau nu. Mai sigur, da... Sau nu... Nu făcea parte din categoria bărbaților care își înșală soția. A urmat divorțul, pe care eu l-am cerut, căsătoria lui, dar nu cu acea colegă; pe urmă, la scurt timp, plecarea Augustei.

Dintr-o dată am rămas singură. Singură.

(Fragment din romanul *Iope*)

THE PRESENT 5/5 CINE

Cum se simte noutatea... sau o bucată de suflet ca suvenir

Ana CIOBANU

Când plec într-un nou loc, lăsându-mi rădăcinile puțin mai în urmă, simt că-mi părăsesc lumea în căutarea unei alte lumi. Una străină. Una care m-ar putea alina atingându-mi obrazii cu degete necunoscute, reconfor-

tante. Sufletul, uneori, are tendința să fugă de cunoscut, văzându-l prea tăios, prea copleșitor și se pierde în alte pustietăți care crede că-l înțeleg. Când, de fapt, se pierde și mai tare.

Am avut privilegiul să ajung într-un loc pe care toată lumea îl idealizează. Îl vede ca pe un paradis. Și eu sincer am putut să-l văd așa, cu

toată ființa mea și emoțiile ce ard în mine. Era un paradis construit pe urma unei epave. Am avut ocazia să ajung în Maldive.

Sufletul meu era atât de încurcat, nu știa ce amintiri și sentimente ar trebui să ia cu el,

cum aveam noi să suportăm apa de mare, urma să ajungem amândoi

**Premiul
„Romulus Rusan”**

doar o bucată de sare pierdută prin tot acel ocean? Eu alături de sora mea ne-am început acest drum prin a merge cu trenul la București de unde aveam avion spre Abu Dhabi. Urma să lăsăm toată lumea noastră într-o buclă de timp. Urma să căpătăm altă față pentru necunoscutul

care urma să ne fie gazdă. Mama și soțul surorii mele ne-au însoțit la gară și eu nu mă simțeam pregătită să plec. Picioarele mele erau în îndoială. Și, înainte să plece trenul, mama a urcat și mi-a dat papucii ei. Stăteam pe un scaun la întâmplare lângă ușa de ieșire și ambele ne deschideam șireturile și ne schimbam papucii. Eu îi dau tenișii mei roșii ce erau puțin deșirați și mama îmi dă adidașii ei. Picioarele mele să fie liniștite și să se bucure de locurile pe unde urmează să meargă alături de confortul de acasă. Drumul cu trenul a fost încheiat de lumina din vagon care nu m-a lăsat să mă odihnesc, dar a reușit să mă hrănească cu inspirație, discuțiile oamenilor în vâlva coborârilor și urcărilor, m-au lăsat cu un gust dulce ce m-a răsplătit măcar puțin pentru lipsa de somn. Bucureștiul a rămas ca un plic lipit de mine pe parcursul anilor. El ne-a făcut cu mâna când am decolat spre Abu Dhabi și am simțit de parcă un vechi prieten mă îndeamnă să mă bucur de ce urmează să trăiesc în necunoscut. Am simțit că sufletul Bucureștiului vrea să mă aline.

Când am ajuns eram parcă în altă versiune a poeziei noastre, restructurată, schimbată în ritm și versuri. Mă uitam la toți pereții bolțiți, luminați în culori translucide, asemănătoare cu lacrimile unei statui de argint. Era ca o renaștere metamorfozată într-un loc clandestin, un loc unde nu stai niciodată prea mult. Am vrut să vizităm puțin și Abu Dhabi, cum următorul avion îl aveam peste câteva ore. Aerul era mai încins, mai tensionat când am ieșit în afara aeroportului unde așteptam să vină autobuzul ca să ajungem în oraș, Abu Dhabi fiind la vreo 40 de minute de aeroport. Multă lume aștepta autobuzele, erau două potrivite, A1 și A2, ca să ajungi în oraș și nu într-un alt loc pe care doar localnicii îl știu. Am

avut însă ghinionul ca fix cele două autobuze pe care le așteptam să vină din start pline. Și toată lumea ce le aștepta începea să fugă spre ele și toți oamenii se împingeau unii în alții ca să intre, ca să părăsească aeroportul. Autobuzele veneau din jumătate în jumătate de oră și deși era căldura ce ni se lipsea de piele încercând să ne inspecteze ființa, noi tot doream să ne sustragem din așteptare și să vedem ce are de oferit acest nou continent. Patru autobuze au venit și am încercat să ne îngrămădim și noi sufletele ca localnicii spre autobuz. Ne-am lăsat sufletele înghiontite, lovite și aproape călcate în picioare ca să ajungem în autobuz, dar, din nou, era plin autobuzul. Cu multe pastile de inspirație mi-am ajutat sufletul să-și revină. Am rămas în aeroport și ne-am scurs în toți oamenii care veneau și plecau de acolo, încercând să le intuim o frântură din propriul suflet.

Zborul de noapte a fost iarăși o experiență în care oboseala și nesomnul îmi locuiau în brațe, în gât și-n cap. Am rămas legănată de curenți și de fețele adormite ale celorlați pasageri. Am încercat să le creionez o poveste unor asiatici, o tânără și un tânăr ce dormeau sprijiniți unul de altul, și asta mi-a mai alinat sufletul. El, încă amețit și cu o imagine a unui tânăr amabil dintr-un magazin din aeroport care m-a ajutat să-mi lipesc căștile rupte, a vărsat pe podea un poem, cu versuri împrăștiate și pline de tensiune. În lumina joasă a avionului am luat cu ardoare versurile și mi le-am lăsat îmbibate în agendă.

Prima insula pe care am văzut-o a fost Gulhi, însă înainte să luăm feribotul spre ea, am stat câteva ore în Male, capitala insulei. Nu m-am simțit deloc bine primită în toată agitația orașului, în toate privirile bărbaților care se uitau la noi de parcă eram venite din altă lume. Toți oamenii mergeau pe motorete, și noi, pe lângă faptul că eram încărcate de ghiozdanele ce ne îndoiau spatele, mai eram și cu frica prezentă în oase să nu ne calce vreo motoretă grăbită. Era un oraș încă în procesul de naștere. Încă mai sunt multe luni până va face ochi, până va face primii pași. Un lucru pe care mi-l amintesc este o foaie uitată pe un trotuar, ce părea cam la suburbiile capitalei. Era un desen pe foaie, făcut de un copil, însoțit de un titlu

scris îngroșat cu litere mari și colorate: My doodles, și încă mă gândesc a cui era desenul și cum a ajuns să fie pierdut. Când am ajuns în port am rămas cu amețeala orașului în cap, gândurile mi se topeau pe podeaua creierului de la toată oboseala acumulată.

Ana Ciobanu este elevă în clasa a X-a la Colegiul Național „Andrei Mureșanu” din Bistrița și membră a cercului de creație literară de la Palatul Copiilor Bistrița. Dintre premiile literare obținute, menționăm: Premiul I la Concursul Național de Creație Artistică „Amândoi în aburul pâinii”, Târgu Mureș, 2022, Premiul I și al Revistei „Convorbiri literare” la Saloanele „Liviu Rebreanu”, Bistrița, 2022, Premiul I la Concursul Național „Ocroțiți de Eminescu”, Blaj, 2024, 2025, Premiul I, pentru eseu, la Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, Brăila, 2024, 2025. A participat în Tabăra de creație „Tinere condeie”, Călimănești, 2024 și la „Întâlnirile de la Telciu”, 2024. A fost voluntar și a participat la atelierele pentru liceeni, în cadrul Festivalului Internațional de Poezie și Muzică „Poezia e la Bistrița”, 2024, 2025. A debutat cu proză în revista *Convorbiri literare*, în noiembrie 2023. A publicat eseu în revista *Mișcarea literară*, 2024, și poezie în *Răsunetul cultural*, 2025. A citit poezie la „Noaptea de Poezie”, Sinagoga Bistrița, 21 martie 2025.

Oceanul era de o claritate care doar cu propria ființă o poți experimenta, albastrul acela atât de sincer, plin de alinare, ca o cale de scăpare. Sufletul meu de abia dezmoțit când m-am trezit m-a lovit foarte tare cu o idee ce m-a prins în profunzimea ei. O idee de proză pe care am uitat-o, pierdută printre curenți. Cazarea era aproape de plajă și, neapărat, după ce am lăsat bagajele am fugit pe plajă. Apa era mică, dar tot ne-am lăsat în jos să înotăm deodată cu mici pești, care erau de o culoare asemănătoare cu stelele învăluite în ceață. Peștii veneau cu o curiozitate asemănătoare cu cea de la noi, se pare că toată lumea, din orice colțișor de lume, împarte aceeași dorință arzătoare de a vedea cum se simte noutatea. Peștii veneau cu mișcări calculate, corpul unduindu-li-se. Cât am rămas să mă uit la mâinile mele din apă, claritatea apei era fascinantă, încât parcă mă scăldam într-o oglindă. Totuși, cum mă bucuram de locul unde reușisem să las o amprentă cu existența

mea, tot mă frământam la ideea de proză pe care o idealizam, tot nu îmi aduceam aminte despre ce era vorba. Însă toate valurile sunt compuse din aceeași sare, iar, când îmi lăsam mâna să fie alintată de fața versatilă a nisipului, ideea mi-a fost transmisă ca un impuls nervos direct în minte, direct în suflet. Am rămas atât de cuprinsă în ea, încât o scoică ondulată în

care puteai asculta marea, pe care o găsisem pierdută în nisip, a rămas să fie muză în următoarea proză. Când am ajuns acasă am așezat-o lângă volumele mele de poezie să rămână, în continuare, în ideea de a fi muză. După prima noastră baie,

ne-am îndreptat spre micul port, unde am văzut cum soarele se topea în frânturi în ocean. Încet, încet soarele se lăsa scaldat și el în valuri și toată noaptea s-a uitat la noi cu ochii străini.

Gulhi este o insulă foarte mică, ai putea pe toată suprafața ei să joci șotron până la o sută, te-ai distra foarte mult, să începi de la ocean și să ajungi tot până la marginea lui. Am stat trei zile acolo și m-am obișnuit cu fiecare perete murdar de praf, cu afișe uzate, cu scrisul ilizibil. M-am obișnuit cu animalele marine pe care le-am văzut apropiindu-se să primească pește crud de la localnici, pisicile de mare erau împreună cu o specie mai mică de rechini.

M-am atașat de toate bucățile de faianță pe care le vedeam pierdute prin nisip, și gândurile îmi tricotau versuri pe care le-am purtat ca o a doua piele. Într-o zi, în organizarea gazdelor unde eram cazate, am mers într-o excursie în larg să înotăm alături de pești și rechini. Tot drumul ne-am plimbat pe trăsăturile oceanului, lăsându-le să intre prin piele, până la suflet. Sufletul meu a absorbit toată apa, a lăsat-o să-mi inunde caietul de poezii cu versuri. Am înotat alături de pești Unicorn, rechini mici și inofensivi, alături de bebelușii lor și de pisici de mare. Atât de multe

emoții au putut să-mi intre prin tot corpul, văzând conversațiile mele mute alături de noii mei prieteni care își trăiau altfel viața și-și lăsau sufletul la suprafață în alt mod. Cred că cea mai mare conexiune am avut-o cu un rechin, cu care am schimbat o privire lungă, cât să-mi dea o stare de frică, și cred că și sufletele noastre s-au salutat, și asta m-a înspăimântat. Prezența altui suflet care vorbește cu mine. După ce am văzut animalele acvatice și ne-am luat rămas bun de la ele, ne-au dus în altă parte a feței oceanului și am fost lăsați să ne uităm la culorile nefirești de unice ale coralilor. Am fost grijulie să nu ating niciun suflet al vreunui coral, să nu-l rănesc cu picioarele mele. Toată experiența mi s-a părut copleșitoare, eram într-un colțișor de lume, plutind într-o stare fluidă, plutind în râsul sorții. Mă simțeam de parcă am ajuns în ființa mea, în oceanul interior. O lume ne desenează ființa, toate colțișoarele, toate fisurile, tot entuziasmul care tot aleargă și dansează neîncetat fără papuci în ființa noastră. În lumea noastră. Cea găsită și cea regăsită.

În ziua în care am plecat din Gulhi, am mers să vedem soarele cum renaște din melancolia valurilor. Cu noi a venit pisica de la cazare, pe care am numit-o Peter Pan, ne-a urmat, și cu ploaia ce valsa pe lângă noi, am văzut o umbră a soarelui, ploaia nu a vrut să-l vedem mai bine. Ne-a îndulcit totuși sufletul care avea mai multe perechi de ochi imprimare de la ploaie. M-am atașat de Gulhi și, când am plecat, am simțit că insula îmi dă o bucată de inspirație la pachet, o bucată de suflet ca suvenir.

Cea de a două insulă pe care am văzut-o a fost puțin mai departe de capitală, dar drumul cu barca cu motor mi s-a părut efervescent, eram asemenea unui glonț ce își aștepta gazda, victima. Thoddoo este o insulă mai mare, având și niște cultivatori de fructe pasionați. Pe parcursul celor trei zile am putut explora insula și totuși nu cred că am văzut-o pe toată, câteva secrete au rămas pentru următoarea întâlnire cu ea. Toate plimbările au fost conturate de prezența oceanului lângă noi, făcându-mi sufletul să se simtă liber, în toată sinceritatea sa.

Pentru mine, cele mai profunde plimbări erau cele de la malul oceanului, unde pașii ne

rămâneau în spate, ca un vers oftat în șoaptă, o mărturisire înghițită de apă. M-am simțit în largul meu plimbându-ne pe nisip, cu toată ființa atinsă de aerul cu gust de sare. Și sufletul meu a devenit din sare, sare de metafore. În ultima zi, după ce am fost purtată de curenții oceanului pentru o ultimă dată, am stat pe nisip și am scris un poem, ca un răspuns la tot ce mi-a oferit oceanul, nisipul, la o intrare pe plajă având și fragmente de culoare albastră, galbenă și roșie, ca niște scânteii, a vrut să fie niște artificii mai poetice, toate detaliile ce au rămas cu mine. Mi-am lăsat poemul absorbit de ocean cum el m-a absorbit pe mine.

Ultima zi din Maldive am petrecut-o în Male, într-o agitație ce mi-a obosit sufletul, nelăsându-i niciun loc să se odihnească, să se integreze. O ploaie torențială s-a jucat cu noi făcând peisajul și mai dinamic, sentimentele se zvârcoleau în jur.

Am avut zbor spre Abu Dhabi și am stat lângă ușa de urgență, emoțiile în mine au intrat la apă imediat după ce am părăsit oceanul.

Am stat o zi și în Abu Dhabi, unde am explorat și latura mai uscată și mai ascunsă a noastră, deșertul. Am văzut cămilele ce parcă tânjeau să le alintăm și noi, fiind și emoționată, și împiedicată, mi-am prezentat sufletul cum am putut. Sper că sufletul meu a reușit să aline cât mai bine sufletele cămilelor. Cu ghidul nostru am fost purtați prin dune, fiind o experiență ce ne-a făcut ca ființa să ni se împrăștie peste tot prin nisip. Am dansat prin dune, nisipul era atât de fin încât m-am simțit ruptă de realitate. Un vis cu imagini deșirate.

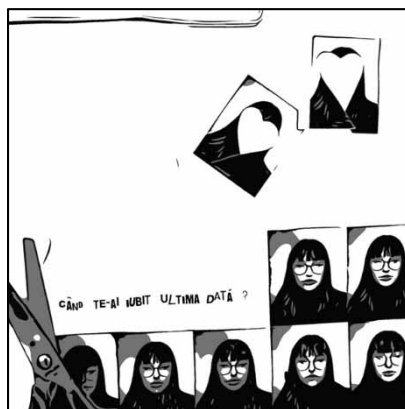
Am participat la un spectacol de Tanoura Dancing, Belly Dancing și un spectacol cu foc. Toate reprezentările m-au uimit și m-au lăsat cu niște imagini pe care le voi transpune în mișcări de scris. La final ne-au lăsat să ne uităm la stele, cu toate luminile stinse. Aceasta a fost partea mea preferată din aceea seară, vedeam toată dragostea, descompusă în bucăți mai mici, toate luminând, toate admirate. Am dormit în seara aia în deșert. Doar eu cu sora mea într-un colț de lume, și dacă nu credeam că ne vom pierde definitiv în pustietatea deșertului poate dormeam

mai liniștite. Cireașa de pe tort a fost răsăritul cocoțat pe o dună de nisip, Tot soarele împrăștiat într-o baltă de raze, de lumini. Aș fi luat o parte din sufletul deșertului, dar el deja a început să locuiască în pantofii mei.

Da, am văzut locul pe care toată lumea îl vede ca un paradis, dar eu l-am văzut ca un paradis de suflete, pe care le-am păstrat în toate versurile ce pulsează. Versurile mereu îmi împrumută inima, sau mai bine eu le-o împrumut, lăsându-mă să trăiesc cu ea tot paradisul aflat în fiecare pas și cuvânt.

(Cu acest reportaj, Ana Ciobanu a obținut Premiul „Romulus Rusan” la Concursul Național de Reportaje „Romulus Rusan”, Bistrița, 2024.)

VORBE DE DUH #75

Amalia LEVEY

În bucla proprie

Sentimentele mele fără nume
Țipă.
Ele nu știu să coboare încet din lăcașul meu
Și nici statui de viscol nu pot fi.
Sentimentele mele durează mai mult
Decât ceasul ultim,
Ele se întind ca marea pe uscatul vorbelor mele.
Sentimentele mele nu pot a mă salva
Din gropi atât de încete
Și nu pot condamna drumul terapiei
Și nu pot salva vocea ascuțită de bucurie
Sau calmă de tristețe.
Sentimentele mele sunt mai mult gânduri
Care conduc căruțe de emoții.
Sentimentele mele nu sunt de iubire
Și nici de priveghi,
Nu sunt de liniștea domoală a oricărui codru.
Sentimentele mele sunt făurite pentru a nu fi
înțelese
Și rar le suport, rar.
Sentimentele mele fără nume
Țipă.

Literatura tinerilor

Urletul

Sub haina din sticlă opacă
stă în mine un adevăr
care rănește.
Zgârie hârția. Zgârie sufletul,

iar când încerc să-i dau drumul
fuge.
Fața mi se frânge în semințe
care nu ajung în pământ.
Un car răsturnat
mă împiedică să ajung la tine,
la eul tău dezgolit
și rămân singură și stau și
contemplan la toate adevărurile și toate
minciunile
de sub stratul meu de sticlă opacă,
care se crapă pe zi ce trece.
Nu-mi poți coase fața la loc,
tu nu mă poți repara.

Un sfârșit e un început

O să mă bântuie mult timp săruturile noastre.
Deja suntem niște figuri istorice.
Deja ai dispărut.
Deja resimt trecutul altor personaje
și tot zațul dezgustului din atingeri când nu
iubești.
Căci pentru noi, fluturii au trebuit să moară,
pentru crizele care sunt vii, ca focul,
dar reci, pentru toți ceilalți.
Reci, poate, și pentru noi,
când o să fim fantoma viitorului.
Nu vreau să ies din bucla mirosului tău
și liniștea gălăgiei când
afară strigă bunicul,
afară strigă mama,
iar în interior strigă doar numele inimii mele,

care a devenit numele tău.
Am învățat să fim mari înainte să ne
bănuiască toată lumea,
înainte să mi se înfunde capul
de griji cardiace,
de griji paleontologice,
de griji apuse, răsărite,
de mirosul salivei tale și al câinelui meu
pe care nu l-am mai atins de mult.
Iartă-mă că am să umplu pagini întregi cu
părerii de rău,
dar noi ne-am pavat drumul ăsta fierbinte,
precum asfaltul pe câmp.
Noi nu știam că avem nevoie de asfalt pe câmp,
chiar nu știam.
Și acum totul se face de nedescris, de
neînțeles, de nescris,
totul se face o gaură de posibilități,
aerul din oase se rarefiază,
aerul explodează,
nu-ți mai simt mâna, nu-ți mai simt săruturile,
nu te mai am.
Și trebuie să port lupta acceptării și a fricii și a
contrastului
dintre ce văd ei
și ce iubim noi.
Cuvintele se freacă una de alta,
se mușcă de gât, se mușcă
de degetele de la picioare,
pentru că tu mi-ai spus că va ploua.
Și uite acum: primul tunet.
Am fost oarbe să nu vedem stropii,
am fost proaste să plantăm dragoste în grădina
celeilalte,
pentru că nu va fi o simplă ploaie,
pregătește-te,
nu va fi o simplă ploaie: va tuna și fulgera
peste tot ce n-am apucat să plantăm.
Pregătește-te.
Nu se va încheia așa ușor.
Amândouă suntem ca nasturii în plus
din scrisoarea de adio
pe care o porți... de când te-am cunoscut.

Amalia Elisabeta Levey, născută în 29
ianuarie 2009, este elevă a cercului de creație
literară de la Palatul Copiilor Bistrița, Miciei
Blandieni Bistrițeni, coordonat de prof. Ionela-
Silvia Nușfelean. A obținut, în decursul ultimilor
ani, mai multe premii literare, dintre care amintim:
Premiul I la Concursul Național de Creație Literară
și Artistică „Scrisori de Mai” ediția a IX-a,
Mențiune la Festivalul Internațional de creație
literară și de Creație și Interpretare „Ana
Blandiana” 2024, Marele Premiu la Concursul
Național de Poezie „Ocroțiți de Eminescu”,
secțiunea creație, la ediția a XXIV-a, Premiul I și al
revistei *Mișcarea Literară* la Festivalul Național de
Proză „Liviu Rebreanu” ediția 41, Premiul I la
Concursul Național „Tinare Condeie”, secțiune
poezie, și același premiu la secțiunea proză, cu
participare în tabăra din vara lui 2023 din cadrul
concursului. A fost publicată în revista *Mișcarea
Literară* cu proză, recenzii la cărți de poezie/ proză,
în revista *Poesis*, cu un grupaj de poezie, și în
antologia *Conexiuni* din 2025, ca urmare a obținerii
Premiului al II-lea la Concursul Național
„Lirismograf”, Sibiu. A participat ca voluntară la
Festivalul Internațional „Poezia e la Bistrița” în
2024 și 2025 și ca moderatoare la Serile de la Casa
Colecțiilor, Bistrița, în 2025.

Îngerul din tort

Lui Radu Vancu

Și stratul cărnii tale a atins sufletul meu.
S-au luat de mână și s-au tot luat așa în brațe,
în dormitor, pe canapea, în fața peretelui gol
de poze.
Acum sufletul tău e departe de stratul cărnii
mele
și nu știi în ce formă îl voi găsi marți.
Poate zvârcolit și negru de rușine. Sau ars,
din cauza minții tale dense și aspră.
Nu te iubești.
Dar mă iubești.

Între zbuliumul lumii și liniștea din mine (Ana Blandiana)

Viorel CHIRILĂ

Cea mai recentă plachetă de poeme semnată de poeta Ana Blandiana, *Se face liniște în mine* (Humanitas, 2024), se definește printr-un lirism de înaltă calitate și o forță de transfigurare a experiențelor interioare mereu

tână. Atributele materializate în discursul liric sunt cele știute: o sensibilitate adâncă, un spirit de observație pătrunzător, spontaneitate și subtilitate în alegerea și asocierea simbolurilor cu semnificația, concentrația situației lirice într-un minim de cuvinte, preferința pentru sensuri lirice de natură reflexivă cu deschideri spre ipostaziile metafizicului și transcendenței, repulsie și revoltă în fața degradărilor condiției umane, pledoarie pentru libertatea spiritului și a împlinirii de sine în spațiul valorilor perene.

Structura plachetei e dată de cele 74 de poeme dispuse aleatoriu din punct de vedere tematic, reluând motive, teme, formule practicate de autoare de la *Călcâiul vulnerabil* la *Orologiul fără ore*. Nu sunt grupate în cicluri, dar se înscriu perfect în fazele scenariului mitico-poetic conturat de autoare de-a lungul anilor. Remarcăm o intenționalitate estetică în dispunerea unor poeme cu tematică aparte în deschiderea și finalul culegerii. Poemul-prefață, intitulat *Din*

Eseu

când în când, anunță o atenuare a frământărilor interioare derivate din relația cu istoria și societatea, în favoarea unei racordări a conștiinței la provocările transcendentului, ale post-existenței. Poemul final, intitulat ironic *Mojar*, e o artă poetică ce avertizează încă o dată spiritele analitice ori deconstructiviste, pe toți căutătorii tâlcurilor esențiale că miezul poemului rămâne „taină”. Raționalismul analitic fanatic se va opri mereu în acest prag: „înțelesurile construite din propoziții și fraze/ se rup în cuvinte, apoi în silabe,/ apoi în fragmente tot mai mici de sens,/ mărunțite, măcinate,/ pisate-n mojarul esenței/ până când nu rămâne nici o bănuială de noimă,/ doar taina.” Privirea poetică rămâne deschisă spre zbuliumul alienant al lumii și nevoia de interioară liniște. Registrul afectiv pendulează firesc între momente pline de dramatism și clipe de contemplare mai senine, ambele registre deschid viziunea spre raporturi insolite între lucrurile lumii, ambele sunt în măsură să restructureze relațiile dintre fenomene, proiectându-le în configurații surprinzătoare. Indignarea și înseninarea sunt în continuă înfruntare, colorează alternativ reperele. Dacă tensiunea e la ea acasă, o prezență solidă, liniștea cu deschideri metafizice e un vizitator mai nou, un deziderat, e o stare fragilă, ale cărei temelii se spulberă destul de ușor.

Nevoia de liniște. Despre ea aflăm, din poemul-prefață, pomenit mai sus, și din alte câteva, că e o prezență mai rară: „Din când în când se face liniște în mine/ ca și cum istoria s-ar fi oprit.” În sens simbolic mai larg, vom înțelege aici nevoia de armonie, de absolut și, mai ales, de mit. Liniștea care se înserează inconștient în câmpul conștiinței e vocea orizontului mitic ce cheamă sufletul extenuat de drama existențială. Pe de-o parte, conștiința

ascultă și se racordează la zbuciumul lumii, pe de alta, se întoarce în sine și ar vrea să se smulgă din vârtoarea „istoriei”. Istoria „se oprește” doar pentru ființa individuală, ce reușește să se elibereze din ea definitiv. Aici nu e cazul. Oprirea e un deziderat al celui obosit, ea ar aduce o liniște exterioară, care ar face posibilă atât liniștea introspectivă cât și fragmente din cea eternă, ce-și trimite mesagerii. Expresia „se face liniște în mine” vorbește despre o liniște resimțită prin simțuri ca pacificare a încordării țesuturilor, dar și despre una a sufletului ca înseninare lăuntrică, ca resurrecție a forței proiectiv-vizionare. Aceasta își legitimează prezența prin deschideri fulgurante spre alte orizonturi, implicând sinestezic vizualul, înrudit cu extazul mistic vizionar: „E ca o lumină imensă/ pe o câmpie fără sfârșit./ un amestec de bucurie și spaimă/ ca în fața lui Dumnezeu”. Reperele viziunii actualizează o ordine mitică, ceva din revelațiile eternității edenice. Important e în acest moment dacă schița încropită durează, crește, domină ecranul, eul o poate augmenta sau dacă aceasta se destramă, nu poate impune un tărâm simbolic viabil. Descoperim că fragmentul de mit nu se impune, are consistența fragilă a păpădiei, repede se destramă. Cauza e scepticismul, rațiunea intervine neașteptat și corodează cadrul de lumină, fragmentul de ipostaziere mitică. Ea e cea care ne spune: „Știi că ține doar o secundă, dar simt/ că așa ar putea fi mereu”. Cu o condiție însă: „dacă aș avea destulă putere/ să plec convinsă că vin înapoi”. Viziunea pritocită lăuntric durează deci „o secundă”, apoi e pusă sub semnul îndoielii. E captivă între verbele „simt” și „știu”, primul o constituie, al doilea o neagă. Simțirea pare conexată la ordinea mitică, rațiunea spulberă configurările celei dintâi. Lipsește „puterea” de a mai crede în reveriile mitului resurrecției, în plecarea fortificată de convingerea că întoarcerea e posibilă. Cum convingerea mitică în resurrecție nu are „puterea” necesară, pacificarea lăuntrică lasă loc îndoielilor și derutei. Două forțe hrănesc discursul liric: nevoia de liniște și ordine mitică, pe de o parte, și îndoiala, scepticismul, negația lor, pe de alta, acestea se vor intersecta fertil, cel mai des în același

poem, rareori ele vor opera în poeme separate. Schema compozițională încropire-destrămare o regăsim în poezia *Ca două oglinzi*. Aici, bucolica „lunecare” imaginară „pe nervurile frunzei”, „spre imperiul armonios al popoarelor verii” promite articularea unui cadru mitic, reconfortant. Eul liric se imaginează cu delicatețe și umor, aidoma unei insecte, avansând pe reliefurile miniatural al limbului: „după reguli de circulație eterne,/ fără spaima vreunui accident/ în singurătatea care se-așterne// în cel mai întins și fără prihană/ dintre imperii/ unde trăiesc fericite și nestrăine-ntre ele/ popoarele verii”. O vreme înaintarea prin reliefurile de clorofilă e liniștitoare, dar intervine iarăși, ca un fel de baghetă malefică, gândul evaluator negativ: „înaintez prin clorofilă ușor/ ca printr-un păcat” și tulbură cadrul incipient. Alunecarea e învinovățită de faptul că „zămislește” prin ea însăși „uitarea/ trecutului neterminat”. Și astfel proiectul de înseninare e ratat, gândul găsește metehne: uitarea – ca desprindere de trecut – e un păcat inacceptabil. Așa că voința de înseninare și zbuciumul se regăsesc iarăși în raporturi antagonice: „în verdele de la capătul firii/ atât de zadarnic neîmpăcate,/ ca două oglinzi puse față-n față/ ca să nu vadă nimic/ cum stau în fața altarului mirii”. Un poem în care înseninarea și, prin urmare, viziunea mitică se încheagă deplin, nu mai este perturbată de vreun gând subversiv, este *Totul este miracol*. Un vizionarism edenic, contaminat de inocență, oarecum idilic, căci anulează toate antinomiile lumii, traversează întregul text. El e cel ce ne spune, invocând și argumente, că întregul univers e o însumare eternă de „miracole”. Clipa de proiecție extatică vine oarecum polemic, sfidând adevărurile rațiunii materialiste și descoperirile neliniștitoare, mai recente, ale fizicii cosmice. Textul e configurat de două voci complementare. Prima e a savantului care, paradoxal, împacă mitul cu explorarea rațională a universului, la sfârșitul căreia poate spune extaziat: „Asemenea universului/ care s-a născut singur/ fără să știe din ce,/ miracolul este fără început,/ încheat din miliarde de/ miracole mai mici,/ părți ale unor miracole mai mari./ Totul este miracol”. A eliminat mâna

demiurgului din inventarul mitologiilor, dar a păstrat rezultatul. A doua este vocea cu funcție de raisonneur, care pune revelația insolită în context, evidențiază actanții și îi subliniază autenticitatea. Contextul e modern, iscoditorii sunt savanții materiei fizico-chimice. De data aceasta rațiunea „smerită” nu exclude intuiția mitică, privește „structura materiei” și percepe miracolul din ea. Abordarea smerită a savantului se înrudește, ca la Blaga, cu intuiția omului arhaic: țărancă sau iconar. Zarea mitică s-a încheat miraculos în această sensibilitate contemporană, ea vindecă angoasele sufletului descumpănit, înseninează cu adevărat. Ordinea armonioasă a mitului s-a mutat în jocul atomilor, știința nu mai neagă miracolul, infinitezimabilul este expresie satisfăcătoare a

divinului: „Această credință a celor ce au reușit/ să înțeleagă smeriți structura materiei/ este la fel de profundă/ ca cea a țărâncilor bătrâne/ care sărută icoanele,/ atât de profundă, încât/ nu mai simte nevoia să deseneze aureole și bărbi/ după chipul și asemănarea Misterului-Tată”. În alt poem,

intitulat *Ceea ce nu se întâmplă*, lucrurile decurg invers. Elementul enigmatic, nenumit programatic, ce refuză împlinirea e chiar ordinea mitică. Verb definitiv devine aici „nu se întâmplă”, cu sens de „nu se încropește”, adică ordinea mitică așteptată nu mai răzbate în spațiul modernității, miturile au murit. E constatarea dezamăgitoare a gândului ce se îndoiește. În incipit, frustrarea vine din neîmplinirea în prezent a ordinii visate, chiar dacă pare o latență tangibilă, ea refuză materializarea în act: „Ceea ce nu se întâmplă/ Pentru că nu e în stare/ Zace pe fundal de mare/ Al unor epoci viitoare”. Dar, în final, scepticismul înclină balanța cu brutalitate, extinde frustrarea și asupra viitorului, decretând rece că zodia mitică dorită nu se va împlini niciodată: „Ceea ce nu se întâmplă/Acum nu va fi nici

atunci,/ Zadarnic rugă și porunci/ Încerci disperat să arunci”. În alt poem, intitulat *Barca*, miticul e câștigător. Aici alunecarea lină e netulburată de îndoieli, aceasta avansează spre tărâmul de dincolo, având ca finalitate contopirea în elementul acvatic. Proiectul mitic de salvare din timpul efemer se întregeste neabătut, căci aici intervine benefic refuzul faptei și, implicit, refuzul gândului. Operează doar imaginația, identificarea eului cu „barca” somnoroasă (a lui Rimbaud era beată), dusă de voia valurilor: „Să nu faci nimic/ să lași timpul să treacă/ cum trece un râu/ pe care ești barcă”. Alunecarea salvatoare are întâi ca decor realul alienant, mai apoi, decorul se identifică tocmai cu tărâmul mitic, cu eternitatea armonioasă, adevăratul „acasă” al sufletului: „ca între ziduri/ de închisoare/ din care se iese/ numai în mare// ca într-o moarte/ atât de frumoasă/ încât devine/ acasă”. Aceste întoarceri „acasă” ale sufletului rezonează cu bucuria lui Socrate în fața morții, ca întoarcere într-o ordine ideală, din *Phaidon* de Platon. Strategia lui Socrate în fața interlocutorilor, ce-l compătineau pentru iminenta execuție, e aceea de a-i convinge că sufletul e etern, acesta se poate reîncarna, dincolo îl așteaptă semenii și zeii mai binevoitori și, mai ales, adevărata și absoluta cunoaștere necesară filozofului. O inițiere – deci! Și poemele poetei urmează oarecum același traseu inițiativ în orizonturi inaccesibile rațiunii, pe care doar intuiția poetică le poate aproxima. Privirea larg deschisă spre turburele „dincolo” pune întrebări, subliniază incoerențe, relevă neliniști, dileme, dar are și puterea de a se detașa de ele, avertizând că toate privilegiile aduse în poeme nu sunt decât propriile născociri. Dacă ceea ce trebuia să se întâmple refuză materializarea, atunci poezia trebuie să-i inventeze substitute, adică *Ceea ce ține locul*. Aici intervine și teama, pe care interlocutorii lui Socrate o credeau îndreptățită, dar pe care el o exclude din conduita înțeleptului. Teamă trebuie exclusă, o pui de câteva ori sub semnul întrebării și-i diminuezi percutanța. O exclude și eul poetic blandian anihilându-i resursele: „De ce mi-ar fi teamă/ de ce nu există ?/ Aș putea să mă întreb/ privind cu ochii larg deschiși într-acolo/ chiar înainte de a se termina întrebarea”. Aflăm acum că

toată ordinea mitică e invenția omenirii, ea nu e decât un substitut al inaccesibilului etern, cu rol taumaturgic. Iar capacitatea de a formula detașat întrebări cu rol subversiv ce-și desființează țintele, nu e decât expresia seninătății interioare: „De ce mi-ar fi teamă/ de ceea ce ochiul meu inventează/ pentru a ține locul/ «Văzutelor tuturor și nevăzutelor?»”

Liniștea contaminează și temele mai vechi ale poetei, reluate în volumul de față. O găsim în poemele ce reciclează **ecouri ale vârstei primordiale a increatului**. E vorba de texte unde eul liric își asumă o copilărie mitică petrecută în preajma arhetipurilor platoniciene, o familiarizare cu ideile absolute, pe care doar anamnesisul o mai poate actualiza fragmentar. Nostalgice ecouri ale aceluși sejur în miezul eternității aduc poemele: *Mi-ar fi plăcut*, *Senzația de eternitate*; un sentiment de frustrare: neputința memorării lui, o găsim în *Porunca uitării*, *La celălalt capăt*. Faza de increat din propria biografie e actualizată cu detașare ludică și accente de umor delicat, în mărturisirea îndrăgostitei, ce se amuză născocind porți de comunicare între orizonturile universului, între eternitate și existență (*Mi-ar fi plăcut*). Asistăm la o miraculoasă împingere a poveștii de iubire în primordial. Înscenarea tărâmului mitic se realizează minimalist, din câteva detalii, trăiri, reveria erotic-inocentă prinde viață, retrospectiv: „Mi-ar fi plăcut să ne fi cunoscut/ înainte de naștere,/ și poate că așa s-a și întâmplat,/ dar am uitat” . Întoarcerea nostalgică în pre-existență înseamnă atât regăsirea armoniei originare, cât și șansa de a corija accidentele biografice, neîmplinirile ei: „Dar poate atunci am fi știut/ ce să facem/ cu ceea ce nu reușește să-ncapă/ în viețile noastre...” Tabloul rămâne o dorință plină de candoare ce scoate, prin nevinovata mistificare, erosul din limitările realului. Dar jocul nu se poate susține până la capăt, căci survine gândul subversiv și spulberă încropirea mitizantă. Îndrăgostiții nu s-au întâlnit, n-au trecut „împreună/ acel prim hotar”, nu au dovada „că nu e absurd să sperăm/ că putem s-o facem iar”. Tentativa de instaurare a mitului se lovește de discreditare; e absurdă și iluzorie orice speranță că „între viață și moarte/ nimic

nu se oprește și nu se desparte/ ca să se poată întoarce/ pe cealaltă parte”.

Poemele ce actualizează tema **căderii în lume** se hrănesc mai ales din indignare și dramatism, această experiență a fost și este văzută în continuare ca pedeapsă fără vină, iar porunca divină ce o dictează e nedreaptă. Spiritul angelic a fost silit să se întrupeze, să uite experiențele primei vârste mitice (ca-n mitul lui Er din *Republica* de Platon). Cum urmările căderii sunt marcate de imense frustrări, acest fapt atrage după sine devalorizarea nașterii, a devenirilor și mai ales a procreației. Ea deschide drama de a exista și suscită un vehement refuz al implicării în real, un refuz al faptei, al actului, căci acesta e atins de maculare imediat ce e înfăptuit. Căderea în istoria noastră estică nu e un privilegiu, ci o traumă, poeta o asociază ironic cu ieșirea deținuților politici din captivitate, efectul e grotesc: „Nu țin minte nimic de dinainte de naștere./ Am fost lăsată să vin doar după ce/ am acceptat să nu spun nimic,/ așa cum la ieșirea din închisoare/ deținuții erau puși să semneze o declarație/ că nu vor spune nimic/ din ceea ce li s-a întâmplat „, (*Așa cum*). Nici procreația ca formă de perpetuare individuală în lume nu e privită cu prea multă considerație; ecurile deznădejdi și sarcasmului din eminesciana rugă a dacului se întrezăresc uneori în modul de a discredita perpetuarea biologică: „În jungla cu tigri și lei/ și-n cea cu mașini și biserici/ toți vor să aibă copii,/ un destin cu înlocuitori,/ ca și cum nemurirea/ ar putea fi lipită din bucățele”... (*Destin cu înlocuitori*).

Constituirea conștiinței de sine și a etalării unicității personale e o temă specifică liricii blandiene. Aceasta e marcată în versuri ca moment privilegiat, e clipa când eul își percepe dubla natură, divină și terestră, candoarea angelică, aderența la valorile spiritului, setea de cunoaștere și autocunoaștere, voința de a impune haosului din jur norme și sensuri înalte, repulsia în fața dinamicii inerțiale a viețuirii fără ideal, imperativul împlinirii prin creație etc. Intră aici și un puternic accent cu rol de unicizare, de extragere din modul de a fi comun. Tema apare în *Oglinzi*, unde trezirea, descoperirea sinelui e rememorată cu modestie și calm, lipsit de orice orgoliu. Efortul de

edificare lăuntrică, întregirea conștiinței de sine, cunoașterea propriilor profunzimi sunt reactualizate fără excese ori patetism, în ciuda faptului că acest demers reflexiv de automodelare ar trebui să fie o preocupare fundamentală. Mărturisirea are un aer de cumpătare bătrânească: „Mi-e greu să spun,/ cât de importantă era pentru mine *oglindea cea clară* (s.n.)/ pe vremea când ieșeam/ din apa ei ca din neant,/ ea mi-a explicat cine sunt/ și cum să mă învăț pe dinafară,/ aplecându-mă peste adâncu-i riscant”. Întâi vedem o diminuare strategică, politicoasă a importanței „oglinzii”-conștiință („Mi-e greu să spun,/ cât de importantă era”), apoi e relevat rolul ei în constituirea eului: s-a născut din „apa ei” și prin ea; privind în ea, eul a înțeles cine este; i-a cercetat „adâncul riscant” spre a se învăța „pe dinafară”. După toate aceste etape ale zidirii de sine, oglinda a devenit „cea clară”, adică conștiință deplină. Ulterior i-a fost busolă morală, la bine și la rău, în judecarea lumii și a propriei conduite: „Mi-e greu să spun/ dacă fără ea aș fi înțeles/ rostul privirilor târâte cu greu după mine/ sau de ce niciodată n-am avut de ales/ între ce-i interzis și ce se cuvine.// Mi-e greu să-mi închipui/o lume fără oglinzi/ în care să-i vezi doar pe ceilalți/ și să-i crezi pe cuvânt/ că există pe durata privirilor lor”...

Descoperirea spațio-temporalității alienante a constituit mereu un pretext pentru alegerile sufletului exilat în teluric. În prezentul volum revin relaționările dramatice, tensionate cu formele timpului-destrămare (*Tot eu, Corupție, Inadecvare, Repetiție*) și cu labirintul

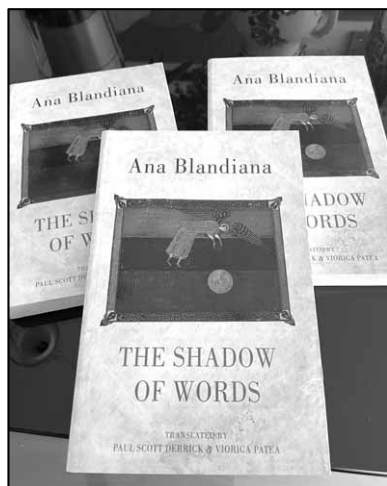
spațial fluid, fără repere (*Cartea de joc*). Tot în acest context intră frecvențele întoarceri ale privirilor spre trecut, bilanțurile biografice deceptivă (*Jumătate nu, jumătate da, Trecere, Nimic, Programare*). În aceste poeme, seninul e estompat de indignări. În vraiaștea de fapte lăsate în urmă, conștiința nu mai descoperă niciun sens: „Nimic nu mă miră mai tare/ decât propria viață./ Ca-ntr-un adânc de fântână,/ chipul meu îmi apare/ aproape de necrezut,/ privirea coborând prin răcoarea/ amenințătoare a anilor/ nu reușește să înțeleagă/ despre ce este vorba” (*Nimic*). Absurdul lumii se desprinde și din ipoteza unei programări prestabilite a tuturor desfășurărilor din univers: programarea fenomenelor, a istoriei, a creatorului însuși, a fanatismului maladiv al înnoirilor – care toate ar fi înscrise în genele lumii: „Și dacă cel ce-a programat,/ și-i programat și el de altul,/ nu are singur nici o vină,/ gândit la rându-i dinainte/ de-un încă și mai vechi eres?” (*Programare*). O fractură tragică marchează coerența universului, nivelurile acestuia par separate iremediabil. Această fracturare e aruncată de creatura indignată în spinarea demiurgului: „Nu știu să laud/ și nu știu să cer,/ deci ce aș putea să-ți spun/ în asurzitoarea tăcere/ dintre cele două capete ale universului/ care nu sunt în stare/ să se imagineze unul pe altul?” (*Rugăciune*). Incoerența lumii e susținută și de sensurile contrare, derutante, întrupate în fenomene. Bulversantă e întâlnirea dintre aspirația frunzișului de a umbri totul și voința de lumină a ferestrelor tăiate în ziduri: „Cum aș putea să-nțeleg/ cu adevărat ce se petrece?/ Ca niște pânze [frunzișul n.n.] vălurindu-se în ferestre/ ca să împiedice lumina/ pentru care ferestrele au fost tăiate fără milă în zid,/ sensurile se apropie și se îndepărtează,/ iar ochii se închid speriați de mișcare” (*Jumătate de centimetru*). Alteori același adevăr, același reper, e valorizat diametral opus de semeni, rezultatul fiind un relativism alienat, o haotizare a valorilor: „Aceași credință,/ dar întoarsă pe dos/ cu capul în sus/ cu capul în jos.// Aceași speranță,/ dar la polul opus/ cu capul în jos/ cu capul în sus” (*Cartea de joc*).

Lamentațiile și alegerile, inspirate de **destinul tragic al victimelor**, de suferințele și mutilările lor inechitabile a ocupat și ocupă

încă un loc aparte în tematica poetei. În cadrul lor iese în evidență „calitatea de martor” a eului liric, compasiunea sa față de învinșii dramei existențiale. Textele devin încă vibrante elegii ale neputinței de a răzbate la un statut acceptabil și demn: *Harta*, *Înlocuire*, *Comparație*, *Invers*, *Invocație*, *În centrul atenției*, *Cronologie*, *O vină*, *Ca o limbă de clopot*. Iată câteva versuri emoționante despre o neputință de ordin social: drama semenilor nevoiți a pleca peste graniță să-și caute pâinea. Peste ea se suprapune una afectivă, neputința noastră de a empatiza cu ei: „Nu avem destulă imaginație/ să vedem rănilor/ pe trupul nostru,/ nici lacrimile lor,/ curgându-ne pe obraji./ Nu suntem destul de puternici/ să ne închipuim cum ar fi/ să ne părăsim viața/ cu o geantă pe umăr/ și să nu mai găsim/ printre dărâmături/ cuvântul acasă” (*Harta*). În căutare de raporturi insolite între materiile poetice, din care să extragă sensuri dureroase, eșecuri, poeta pune alături omul și vegetația perenă. Din alăturare, omul își descoperă cu durere o neputință ontică: neputința de a renaște ciclic, cu fiecare reînviere a naturii. Chiar dacă lichidele lor vitale curg la fel, se resorb aidoma în pământ, primăvara omului a fost exclusă din cartea vieții: „Roșu și verde,/ sângele meu și al florii/ este făcut să curgă la fel/ dispărând în pământ,/ doar că ea se întoarce la primăvară,/ pe când pentru mine/ nu există a doua oară” (*Comparație*). Limitarea dureroasă evocată aici materializează perspectiva omului profan, care nu-și mai poate născoci paliative și mituri fortificante. Altădată sunt aduse alături de imaginație, cele două mistere – frumusețea și timpul – spre a releva altă neputință, alt înțeles dureros, contrar tradiției, anume că frumusețea nu mai înfrânge timpul: „Între frumusețe și timp/ raportul e invers./ Pe când o privesc,/ floarea își pierde petalele./ E tot ce se vede din înfruntarea/ între cele două mistere,/ plus un fior/ care nici el nu poate fi definit” (*Invers*). Neputința se actualizează și în relația mereu incertă și tensionată dintre creatura-scrib și Logos. Auzim vocea umană implorând umilă atenția acestei divinități a tuturor cărților. Monologul subliniază condiția de exilată printre formele elementarului, apăsarea păcatului originar, dar și aspirația spre

răscumpărare prin sacrificiile actului creator. Invocă Logosul ca să-i arunce măcar o privire care să o scoată din solitudine și insignifianță: „Tu care toate cărțile le scrii,/ pleacă-ți ochiul unic să mă vezi/ prea neînsemnată pentru tine și/ pierdută printre ierburi și cirezi// de care nu vreau să mă depărtez,/ chiar dacă astfel mai aproape-ar fi/ de mine taina ce-o întruchipezi,/ Tu, care toate cărțile le scrii (*Invocație*). Intransigența de altădată a dispărut, eul creator nu aspiră la o smulgere din formele teluricului, cu care se simte solidar, nu mai repudiază efemerul, odată cu înfiriparea nevoii de dialog cu absolutul. Relația cu zeitatea scrisului are la bază nevoia de confirmare a valorii efortului scriptural, poate, a răscumpărării stării căzute prin plâsmuirile transpuse în poeme: „Privește-mă cu ochiul tău lăsat/ catapetesmei vârful anume/ să poți citi întregul meu păcat,/ cum l-am visat și-aieva cum e / caligrafiat cu grijă pe curat,/ având nu sens și rost, ci nume”. Creația e relaționată cu păcatul, ochiul divin ar trebui să citească „întregul meu păcat” și să dea un verdict. Păcatul e unul special, a fost întâi „visat”, apoi „caligrafiat cu grijă pe curat”, iar miza sa nu a fost nici „sensul” profan, nici „rostul” utilitar, ci un „nume”, care nu poate fi altul decât un sinonim al trudei de a întrupa în imagini taina sau misterul. Dar confirmarea salvării prin artă nu vine, impasul rămâne, căci creatura nu primește nici un semn că absolutul îi va acorda bunăvoința solicitată. În alt loc, aflăm că a fi „în centrul atenției” colective nu mai e un privilegiu, centrul și-a pierdut virtuțile de ordonator al lumii, de călăuzitor. Simbolicul centru al cercului mundan nu mai oferă iluzia fortificantă a coerenței și a certitudinilor, acesta e receptat ca o terifiantă „gaură neagră/ în care, odată căzut,/ nu mai vezi nimic în jur,/ nu știi ce urmează,/ pentru că nici unul/ dintre cei căzuți înainte/ nu s-a întors umilit/ să povestească” (*În centrul atenției*). Altă expresie a neputinței este cumiștenia formelor vegetale ce-și urmează senine destinul fixat, această conduită simbolică nu e un fapt de admirat, ci, mai degrabă, motiv de compasiune. Marșul ordonat al florilor spre rod nu mai stârnește exaltare, nu e simbolul împlinirii sublime, ci o degradare, de aceea e corelat cu desfășurările mecanice, cu rigiditatea tiparelor

ce nu cunosc libertatea. Extazul în fața exploziilor vegetale e înlocuit de o reflecție sceptică: „O adevărată cronologie/ neschimbata de milenii,/ o formă de umilință disciplinată/ și asumată cu grijă/ de frumusețea așteptând respectuoasă/ să dispară în fruct” (*Cronologie*). Aberante și monstruoase devin uneori reacțiile conștiinței vitaliste în fața vârstnicilor, altă expresie a neputinței de factură biologică, tratamentul lor meschin incită solidaritatea poetei. Dacă altădată vârstnicul era perceput ca întrupare a înțelepciunii, acum, grație alienării progresive, el e balastul care incomodează bunul mers al lucrurilor. Tinerețea e lacomă, imorală, îi vrea locul, pentru afirmarea proprie.

ajung să se simtă vinovați că nu confirmă regula dispariției și sunt jenați de victoria lor vremelnică asupra timpului: „Atât de mulți dispar pe parcurs,/ încât cei rămași se prezintă jenați/ de victoria pe care încearcă s-o scuze/ și nu reușesc decât să-și agațe/ o aureolă suspectă/ pe care par că n-o merită,/ pentru că nu pot susține/ că au murit” (*O vină*). Lamentația e în căutare de pretexte cu miez tensionat, unde se înfruntă forțe egale, de raporturi pretabile unei dramatizări fertile. Îndoiala interioară oferă asemenea pretexte. Conștiința lirică se ipostaziază într-un clopot paralizat – neputință comunicativă – între cele două abisuri temporale, cel de dincolo de naștere și cel de după moarte, despre care ar vrea, dar nu poate depune nici o mărturie: „Să crezi prea mult/ sau să nu crezi destul,/ răul ascuns în cele două abisuri/ este nimic pe lângă spaima nehotărârii între ele,/ ca o limbă de clopot care,/ oricât de dramatic se clatină,/ nu reușește să scoată/ în nici o parte vreun sunet” (*Ca o limbă de clopot*). Reacția personală nu se poate întrupa în expresie.

Disprețul față de omul ce-și trădează conștiința, își acceptă strivirea, se pleacă în fața istoriei mutilante, renunță la conștiință și valori, îmbracă încă formula parabolei sarcastice. Eticismul intransigent, poemele dojenei vin de departe, din candoarea adolescentină ce repudia inerțiile și maculările, tranșant. Ironia poetică vizează și acum pervertiri grave la nivelul sensibilității și moravurilor. Reacția intransigentă, sarcastică în fața răului a rămas o constantă a lirismului blandian. În *Ursoaica nebună*, liniile evocării capătă caracter grotesc, poeta sancționează astfel consecințele lipsei de libertate din societățile totalitare. Ursoaica eliberată în pădure, după ani de colivie și dresaj la circ, nu se mai poate adapta mediului liber. Imaginația și percepția ei nu mai pot distinge între gratiile coliviei și copacii unei păduri, traseul pașilor săi urmează același tipar: „Cercul făcut în pădure/ de pașii ursoaicei nebune/ care, de când au adus-o,/ se-nvârte pe dimensiunile cuștii/ din care-i dăduseră drumul,/ pentru că nu e în stare să creadă/ că închisoarea nu mai exista./ Ea vede copacii din jur,/ dar crede că-s gratii”. Aceeași abordare sarcastică apare și în *Obișnuirea cu răul*, unde speranța, că acomodarea cu teroarea prin compromisuri ar conferi imunitate, nu se împlinește. Alibiurile invocate de victimă nu salvează în plan moral. Tranzacționismul cu teroarea aduce unele aparente beneficii, dar în final, el nu poate fi decât fatal, anihilând victima. Dojana e necruțătoare: „Așa cum ochiul se obișnuiește cu întunericul/ și ajunge să vadă în beznă,/ teroarea ne-nvățase să descoperim pe jumătate/ ce se află sub zdrențele acelea murdare. /Această obișnuire cu răul/ ne dădea un fel de imunitate/ ca o răsplată,/ așa cum Alexandru cel Mare/ se otrăvise prevăzător în rate,/ ca să moară apoi,/ fără să știe de ce, / dintr-o dată”. În alt loc, poeta mustră ochii ce nu citesc, acuză ravagiile lipsei de lectură a contemporanilor, regresia la barbarie, incapacitatea de a mai desluși tâlcul din semnele grafice: „Ecranul vălurit din ochii goi/ care-ncetează să citească/ așază literele de-a valma,/ închise-ntre oglinde moi/ scoase din forma lor firească” (*Ecranul vălurit*). Ținta săgeților devine și pervertirea morală, lipsa compasiunii, despre care aflăm că

a devenit un sentiment derizoriu, ceva asemenea dulciurilor din copilărie, spre care maturitatea, rememorându-le, aruncă o privire de sus. E un mod de relaționare social-afectivă ce nu mai are căutare, o relicvă a unui mod de existență revolut. Ca să obțină efectul descalificant, poeta o relaționează ironic cu vata de zahăr și cu bățul ei lipicios și agasant. Acesta și-a pierdut vraja gustativă, din sensibilitatea irecuperabilă a copilăriei: „Compasiunea,/ ca o vată de zahăr pe băț,/ pe care am luat-o pentru că/ mi s-a părut că îmi amintește ceva,/ și acum nu mai știu ce să fac cu ea,/ nu știu unde s-o pun” (*Compasiunea*).

Reverii salvării din drama existențială au ocupat și ocupă un loc important în culegerile de poeme ale autoarei. Aveau funcție de echilibrare a lirismului eticist, a tonurilor mai imperative. E registrul în care miticul se poate manifesta mai liber, reveria își ia revanșa. Le regăsim în motive și teme diverse: eros transpus în dialogurile imaginare cu fostul partener de cuplu marital, retrageri vremelnice în tărâmul hipnotic, protector, popasuri în atelierul de creație și asumarea condiției de artist, momente de meditație asupra uneltelor, a condiției poeziei și frumosului, elogieri ale absolutului, etalări ale valorilor, delicate proiecte de remediere a curențelor creației prin utopia eternei reînțoarceri, a timpului ciclic, reverii ale reînțoarcerii în eternitatea paradisiacă văzută ca elementar teluric sau ca deschidere cosmică.

Erosul revine în câteva delicate dialoguri imaginare în care cel plecat e pus la curent cu schimbările din viața proprie. Detaliile sunt cele specifice universului casnic, cu mici antagonisme, ispite concurențiale, etalări de neajunsuri și avantaje pentru fiecare. Partenera se laudă glumind că l-a egalat în privința anilor petrecuți pe pământ și speră să mai zăbovească aici o vreme, se plânge, în schimb, de faptul că chipul i se schimbă tot mai mult, cu riscul ca el să n-o mai recunoască la reîntâlnirea din eternitate: „Am vârsta ta, de care o să trec/ cu o mirare ruptă din întreg/ ca dintr-un fruct partea cu viermi./ Înaintez, chiar dacă nu mă chemi,// pe-aceiași drum și te voi depăși/ fără să vreau și fără să mă știu./ Oricum, mă schimb mereu, nu sper/ să mă mai recunoști

în cer” (*Vârste*). Cu delicatețe, vocea feminină înclină balanța disputei aparente în favoarea interlocutorului: „...nu știu de voi putea în schimbul/ vieții să îmi iau cu mine nimbul./ Căruntă ca un glob de păpădie,/ ca să mă semăn, mă voi risipi,/ pe când, rămas în urmă, tu vei fi/ mai tânăr decât mine în vecie”. Un exercițiu de comunicare calm, delicat, evitând tânguirea, ce atenuează povara singurătății.

Câteva poeme actualizează motivul **salvării prin hipnos**, din volumul *Somnul din somn*, cu deosebirea că acum accentul e pus pe nevoia fiziologică de somn și mai puțin pe construcția unui topos mitico-oniric cu floră și faună mitică specifică. Confesiunea e a unei conștiinței pre-hipnotice care proiectează somnul ca orizont dorit, stare vag-utopică, de promisiune reconfortantă. Somnul e conotat ca instrument de dezangajare din calvarul existențial, ca modalitate de a suspenda contactul alienant cu realul: „Mi-e somn, mereu mi-e somn,/ ca într-o nostalgie/ răsturnată spre viitor, despre care știu doar / că mi-e dor.// E ca o grabă nesăbuită/ spre un alt tărâm/ unde vreau să ajung,/ poate chiar să rămân” (*Mi-e somn*). Dorul de somn e înrudit cu nostalgia depărtărilor marine de la simboțiști, de aceea conștiința lirică se vede îmbarcată „în somn/ ca într-o navă/ desprinsă de țărnam fără zăbavă// fără să știe spre care port,/ cum nu știe ce îl așteaptă/ un mort.” Altădată confesiunea pune accent pe oboseala existențială, nevoia de repaos și dificultățile în a-l obține, tonul e precipitat, descrierea – minuțioasă în detalii, autoanalitică: „Apoi de dimineața până seara sunt vie,/ mă agit, vorbesc, mă zbat/ și, obosită în cele din urmă,/ încerc să adorm/ numărând până la 100,/ spunând versuri,/ amintindu-mi priveliști frumoase,/ mă grăbesc să mă refugiez/ în moartea provizorie/ din care mă întorc tot mai greu” (*De dimineața până seara*). Revenirea în prezentul dramei existențiale e însoțită de aceleași frustrări, emoții negative, ce însoțeau și căderea în lume: „Trecând din somn în trezie/ ca pe o lungă frânghie/ la capătul căreia îmi pierd echilibrul/ și cad,/ realitatea mă sperie răsfântă-n adânc/ ca într-o oglindă din iad/ în care mă văd, fără să înțeleg/ că sunt eu” (*Trezire*). Versurile surprind urgența ideii de

refugiul, epuizarea conștiinței în contact cu prezentul, speranța că acel „dincolo” hipnotic va fi armonios, reconfortant, eliberator prin întreruperea conexiunii cu lumea-exil.

Meditația despre **condiția creatorului și a uneltelor sale** este altă modalitate de detașare de tranzientul mundan, cu toate că și la acest nivel intervin factori perturbanți, sacrificii întru apărarea valorilor conștiinței. În această luptă cu presiunile realului asupra conștiinței artistice, cu limbajul sau cu bunăvoința muzei, el își găsește sensul: *Asemeni sfântului, poetul, De sărbători, Nu semăn cu nimeni, În lipsa cuvintelor, Pegași, Statuia poetului*. O intuiție poetică consolatoare aduce în corelație căutările solitare ale poetului cu cele ale sfântului, când e vorba de sondarea esenței lucrurilor. Scrisul e aidoma rugăciunii, un elan spre miezul tainic, incomunicabil al lucrurilor, care dă sens înalt celor două forme de existență: „Asemenea sfântului, poetul/ vrea să rămână singur în golul de nepătruns./ Lui scrisul îi este, ca și celuilalt rugăciunea, de ajuns,/ un elan înspre gaura neagră din inima tuturor lucrurilor,/ o întrebare la care știe că nu există răspuns” (*Asemeni sfântului, poetul*). Alt poem, *De sărbători*, propune o perspectivă opusă, proiectând o antinomie ironică între pustnicii contemporani, iubitori de petreceri lumești, ca-n aluziile lui I. Creangă, și poetul, care sacrifică bucuriile lumești pentru o noapte de ascetism vizionar: „Pustnicii se întorceau din pustie de sărbători –/ eu, dimpotrivă, de sărbători plec nebună,/ mă pierd pe cărările subțiri/ dintre fericiri și petreceri obligatorii/ alergând prin noapte de unde/ mă găsesc și mă

salvează zorii”. Când își citește imaginea în „oglinzile” conștiințelor celorlalți, poetul se descoperă mutilat, de nerecunoscut, ca la romantici, modul său unic de a fi nu e agreat de mulțime: „Nu semăn cu nimeni,/ nu aparțin nimănui./ Mă mișc printre ceilalți/ ca printre oglinzi ondulate/ în care nu mă recunosc” (*Nu semăn cu nimeni*). Relația cu limbajul e dublă: extatică – în cazul limbajului ideal, adamic, repulsivă – în cazul celui alterat de demagogia cotidiană. În ipostaza insolită a golirii lumii de demagogie, poetul are două surprize: grimasele oribile ale clevetitorilor rămase fără sonor: „În lipsa cuvintelor,/ de jur împrejur doar grimase,/ buze strâmbate ridicol,/ ochiade bătrâne de mult”, ori liniștea fertilă, echivalentă cu o neașteptată purificare a lumii: „Și totuși, ce liniște bună,/ n-aștept nimic de la nimeni,/ singurătatea n-a fost/ mai plină de sens vreodată,/ ca un fruct uscat în tăcere,/ rămas numai sâmbure,/ fără cuvinte, lumea e mai curată” (*În lipsa cuvintelor*). Ca la Eminescu, clevetirea vulgului ajunge uneori insuportabilă, pângărește imaginea artistului, cuvintele tind să-l substituie: „împresurându-mă,/ încercând să se suie pe mine,/ umplându-mă de oroare/ în timp ce mă acoperă/ până nu mă mai văd/ și îmi iau locul” (*Înlocuire*).

Când e vorba de **fianța poeziei**, de proiectarea unor configurări semnificant-estetice, simboluri, viziuni, desfășurări, scenarii figurative, notele definitorii sunt fragilitatea acestora și dificultatea de a le materializa: *Mărțișor, Nu știi, Inorog, Fragmentele, Povestea Atlantidei, Scara spre cer*. Conturarea universului friabil al reprezentării poetice devine o confesiune aproape umilă prin neputința de a atinge forma perenă, capodopera. Aceasta e raportată la desenul efemer schițat cu degetul pe o fereastră aburită: „Scris cu degetul pe aburul de pe fereastră,/ știu că poemul poate dispărea oricând,/ dependent de raportul dintre frig și căldură/ mereu schimbător,.../ el e doar o împletitură de-o zi/ ca un mărțișor/ pe care-l uiți în 2 martie” (*Mărțișor*). Fragilă și vulnerabilă e și intuiția și receptivitatea poetei în fața fulgurației ce i se arată. Revelația poeticului e aidoma celei divine, ambele rămân în afara capacității umane de a le apropria prin

limbaj, țin de inefabil. Poeticul și trăirea în esența divinității sunt două universuri în care conștiința se simte mereu o novice: „Nu știu ce e poezia/ și nu sunt în stare/ să-l definesc pe Dumnezeu – /două văzduhuri în care/ încerc de o viață să zbor/ fără să fiu sigură că am aripi” (*Nu știu*). Poezia e construcție, plăsmuire de vieți insolite, inovație perpetuă, e o replică dată neantului. Ca să ajungă la formele viitoare e nevoie de uitarea celor trecute, de credință în capacitatea de regenerare a potențialului imaginant: „Ca să cred ceea ce va urma,/ ar trebui să cred în ceea ce a fost înainte,/ să fiu în stare să imaginez eu ceva,/ pentru că neantul nu e în stare/ să-și aducă aminte decât neant,/ să construiesc o întregă arhitectură de vieți/ despletindu-se una din alta/ și uitându-le pe fiecare/ ca să poată învăța totul din nou” (*Fragmentele*). Poezia e pusă astfel în fața unei sarcini aproape irealizabile, ea e chemată să inventeze ceea ce conștiința poetică a uitat la sosirea în lume, o sarcină sisifică de recuperare a ordinii mitice primordiale ce se întemeia acolo pe erosul universal unificator. Despre acest mit al unității primordiale poți doar să te întrebi, actualizându-i necesitatea în lumea noastră tragic divizată: „Dar cum e posibil să uiți/ doar ca să inventezi din nou ce-ai uitat/ și să accepți că din nou vei uita/ să mergi, să vorbești, să descoperi acest *acum*/ – mereu repetabil și el – al iubirii,/ singurul în stare să încopcieze fragmentele”.

Rememorarea fortificantă a unor **amintiri mitice, crâmpie de absolut, semne ale transcendentului**, alte fulgurații ale sacralului, defulate de fondul abisal al conștiinței, e o cale de a deschide poezia spre formele paradisiacului. Mai multe poeme propun un vizionarism livresc, cu rol de a spori reperatele mitice, ce contrabalansează prin prezența lor ireversibilul. Întrupări fragile, îngerii au ajuns niște expresii ale esteticului, mesajele inscripționate pe aripile lor nu mai au vehemența de odinioară, dar totuși încă sunt prezenți în conștiințe: „Atât de frumoși,/ încât răul și binele/ nu-i pot atinge./ De altfel, orice atingere/ le-ar scutura de pe aripi polenul/ în care sunt caligrafiate/ mesaje înfricoșătoare/ care trebuie transmise/ din generație în generație” (*Mesaje*). Umbra ce ne însoțește de

la naștere devine și ea un fel de înger dojenitor, care ne ispitește să repudiem existența terestră, materialitatea, dar în același timp prezența sa ne salvează de povara singurătății: „Întotdeauna/ umbra trimisă de soare/ pe urmele noastre/ ne însoțește și ne aduce aminte/ că suntem piedică în calea luminii,/ păcat congenital al materiei,/ vinovăție/ plătită cu această continuă supraveghere/ care conține norocul/ de-a nu fi lăsați niciodată singuri” (*Umbra*). O prezență angelică protectoare devine și pisica din bățatură, simbol creionat cu duioșie și haz: „Așa cum zugravii mănăstirilor/ își imaginează îngerii/ în catrințe și ii,/ eu îmi imaginez însoțitorul/ sub forma unei pisici/ care mă apără de energiile negative/ și, când mă doare ceva,/ se așază pe locul dureros/ și se așază când scriu/ pe locul dureros/ al paginii albe” (*Cineva*). Altădată e chemat din memoria abisală șarpele mitic să unifice nivelurile universului, să-i dea o nouă coerență: „Îmi imaginez un fel de cerc/ format din cele două lumi,/ fiecare cu dinții încheștați/ în trupul încordat al celeilalte” (*Ouroboros*). Șarpele ce-și mușcă propria coadă, închipuind un cerc mitic, aduce reveria timpului ciclic, a eternei reîntoarceri și a comunicării între orizonturile lumii: „ceea ce nu mă împiedică să trec dintr-una în alta,/ să mor într-una din ele/ să mă nasc în cealaltă,/ fără rost/ pentru că uit mereu ce a fost/ și așa mai departe...” Vinul ar putea și el remedia sciziunile lumii, dacă versurile ar fi scrise cu vin pe pereții lăcașului de la Struga, acesta: „...ne-ar învăța să fim/ Fericiți și să ne iubim” (*Cununa de aur*). Un joc de suprapuneri imagistice facilitat de transparența și de reflexia unei ferestre, convoacă întâi un decor marin cu zbaterea valurilor – aflat dincolo de fereastră și, în plan apropiat, capul sprijinit în mâini al contemplatoarei – reflectat de suprafața sticlei. Împutinarea luminii șterge marea din cadru, pentru ca figura feminină să se profileze mai apoi peste azurul traversat de luna plină: „peste seara albastră,/ apoi peste încăpățănarea/ lui Dumnezeu” (*Imaginea mării*). Evoluția formelor terestre e încununată prin două surprize: triumful divinității asupra mișcărilor efemere și identificarea – la fel de neașteptată – a lunii cu Dumnezeu. Printr-un joc semantic, „încăpățănarea” nu mai e

îndărătnicie, ci o hierofanie, o transpunere a divinului în formele naturii. Între semnele esențiale necesare smulgerii din derivă, sunt convocate și cuvintele nepervertite de uzul comun. Apariții excepționale, aceste vocabule au în ele energii punitive, de înger exterminator. Unele așteaptă în gând ca armele în rastel intrarea în luptă cu deriva mundană: „Cuvintele care nu-s încă rostite/ Așteaptă în gând, ca niște cuțite// Așezate cumiți în rastel/ Clipa intrării-n măcel” (*Dialectică*). Altele așteaptă în zonele abisale ale ființei, în vis, dincolo de acesta, în nimburi interzise spre a fi convocate la remodelarea umanului. Sunt dispuse în eșantioane separate, militărește, prezențe imperceptibile în așteptare: „E însă mult mai greu de dedus/ Unde-s cuvintele care-n gând n-au ajuns// Și mai ales, cum ar putea fi salvate/ Cuvintele care au fost doar visate//Sau, blocate într-un limb interzis,/ Cuvintele care n-au ajuns nici în vis”. Ele formează o potențialitate verbală

fremătătoare care va asigura poeziei energia necesară să lupte, să rămână vigilentă, să intre-n „măcel”. Ele există chiar dacă nu se manifestă în act: „Ceea ce nu înseamnă că nu

există./ Țipătul nu e cuvânt, dar rezistă”. Vulnerabili și cu rosturile răvășite apar într-un poem și slujitorii poezilor, „Pegașii” mitici, a căror condiție alterată vocea poetică o deplânge: „Jumătate străini pe pământ și în cer,/ Ei nu înțeleg cine sunt și de ce,/ Chinuți și frumoși, înhămați la-ntrebări/ Al căror răspuns doar tăcerea mai e” (*Pegași*).

Un loc aparte în schema salvării revine și **reverii retragerii din lume, ale întoarcerilor în eternitatea armonioasă**, a elementarului sau în Marele Tot cosmic. E registrul liric anticipat de titlu și de poemul-prefață, unde recuperarea seninătății mioritice în fața infinitului devenea semnificativă. Un enunț emblematic pentru aceste poeme ar fi următorul: „inventam despărțiri de materie/

plecări fără rest” (*Umilință*). Deslușim în el o obsesie, o ispită în a imagina felurite moduri de transcendere „dincolo”, cu funcția de a atenua frisonul întâlnirii cu absolutul. Un verb revine obsesiv aici ca de altfel în tot volumul: „a imagina”. Se vorbește despre efortul de a imagina multiple scenarii ale transcenderii în celălalt tărâm. Plecarea din lume îmbracă de mai multe ori imaginea alunecării calme, de tip descendent, amintind de schema mitică specifică zeiței Mater Terrae. Dezangajarea devine o tihnă lunecândă spre inima armonioasă a lumii vegetale, unde ființele clorofilei alcătuiesc un paradis specific, opus calvarului mundan. (*Ca două oglinzi*). Singurătatea, inaderența la desfășurările lumii, accentuează senzația de exclus, sentimentul de înstrăinare, pretext în a-și dori marea transcendere din zbcuciumatul regn uman, în seninătatea neperturbată de nimic a celui vegetal: „Poporul ierbii călcat de toți, dar crescând/ Fără-nctare înspre cer din pământ// Și legându-se strâns în aceeași grădină,/ Doar eu desprinsă de rădăcină.// Cerul ținut pe umăr de-un pom,/ Doar eu mereu stânenită căsom,// Uitată singură ca într-un limb:/ Nu sexul, regnul aș vrea să mi-l schimb” (*Poporul ierbii*). Acuză timpul că-i vacuizează ființa de amintiri, de trăiri esențiale. Timpul, precum ploaia, spală lent particule, culori, intensități, degajează fragmente din întregul lumii interioare. Vibrația interioară se împuținează, încât spațiul interior seamănă cu o plajă ce și-a uitat freamătul estival, așteaptă să fie înghițită de mare, adică tot o contopire, de data aceasta cu elementarul acvatic: „Picură timpul și-mi spală/ creierul ca un balsam,/ vers după vers/ rând pe rând./ O plajă mirată și goală/ de pe care pașii s-au șters,/ așteptând/ să fie-nghițită de mare” (*Picurare*). Alteori, plecarea e imaginată ca acțiune deliberată, încrâncenare, efort tenace de smulgere din teluric, având un sens oarecum ascendent: „Mă imaginam înotând/ până când nu mă mai puteam întoarce,/ sau urcând pe crestele din jurul/ unor prăpăstii fără fund” (*Umilință*). Efortul de separare duce în puncte de unde întoarcerea nu mai e posibilă, de unde teluricul cu „prăpăstiile” sale nu mai ispitește. Voința de avansare anulează posibilitatea unor ispite,

luciditatea e întregă, pune chiar condiții personale, eul în zbor hyperionic vrea să contemple noile orizonturi, refuzând „umilința de-a fi privită/ fără să pot să privesc”. E un mod de reafirma polemic crezul romantic dar și mitul universal în nemurirea sufletului, a celui ce a însuflețit vremelnice trupul, pentru a se elibera mai apoi din temnița lui. Conștiința poetică refuză perspectiva materialistă modernă a anihilării ambelor componente ale ființei. În spirit platonician ori plotinian, spiritul rămâne inalterat în eternitate, face parte din divinitate, își continuă experiențele, el trebuie să aibă privilegiul de „a privi” mai departe dinamică universului. Această reactualizare a unei viziuni mitice despre ființă e un mod de a îmbărbătare, de a îndepărta angoasele. Aceeași funcție are și punerea morții în chenar ludic, joaca de-a moartea, când o voce lirică adolescentină își propune, după modelul soarelui, să se prelungească dincolo de orizont în chip de umbră: *Pe muchia zării*. În text se confruntă discret două puncte de vedere: sensibilitatea adolescentină și înțelepciunea maturității. Înclinată spre joc, vocea adolescenței refuză limitările realului opresiv, visează dezmarginirea, evadarea „dincolo de orizont”. O cale ar fi jocul cu propria umbră în amurg, prelungirea ei subversivă peste limitele orizontului opresiv: „Numai umbrele pot fi prelungite dincolo de orizont,/ trebuie deci să devin umbră,/ să accept această ocultă relație cu soarele.” Apelează la relaționarea cu soarele în amurg, care s-o metamorfozeze într-o „umbră” prelungă, versatilă, fluidă, în măsură să treacă peste limite. Proiectul de evaziune are notele specifice jocului, fantezia restructurează relațiile dintre lucruri, dându-le o coerență metaforică. Al doilea enunț aparține conștiinței poetice mature ce adâncește și completează prima perspectivă. Întâi, corelează joaca de-a umbra aruncată peste zare, cu moartea: „Este ca și cum te-ai convinge să mori,/ să te întinzi pe pământ și chiar să ajungi uneori/ până pe muchia zării uneori”. Joaca de-a umbra este și o joacă de-a moartea și ambele pot înfrânge

vremelnice orizontul. Tot ea pune apoi alături joaca adolescentină și joaca soarelui cu orizontul, pentru a releva diferențele: jocul omului se oprește „pe muchia zării”, pe când soarele din mitul egiptean se prefăce că moare, dar revine în lume a doua zi, răsând. În final, vocea maturității avertizează adolescența că nu are acces la toate înțeleșurile lumii, la cauza acestei diferențe: „fără să înțelegi de ce soarele/ se face că moare acolo/ în fiecare seară/ și se întoarce, răsând ca de o glumă,/ de fiecare dată, în zori”. Înscenarea ascunde un adevăr dureros: omul e limitat și efemer, soarele face parte din cele eterne.

În rezumat, despre poezia din ultimul volum al Anei Blandiana, putem spune că rămâne în esență o cale de „îmbărbătare” a conștiinței, un exercițiu de înseninare, prin proiectarea și contemplarea de imagini și simboluri fortificante și prin nota preponderent tonică a poemelor. Zbuciumul lăuntric rămâne predominant, mășăluiește peste toate suprafețele ce i se deschid în cale, seninătatea se prefigurează ca nevoie apolinică de ordine și forme perene. Poezia rămâne un „discurs” al lucidității, în răspăr cu vidul, hazardul, amenințările și soluțiile pe care „vântul nebuniei” le poartă peste lume (*Discurs*), invitând conștiințele să se întoarcă la meditație, problematizare și valorile durabile ale umanismului. Trăirile și emoțiile sunt departe de a fi comune, poeta le filtrează prin grila intelectului, punându-le sub oblăduirea ideii filozofice sau morale. Temele și problemele, variate, specifice unui lirism policord, sunt mereu relevante și elevate, definitorii pentru o conștiință lucidă, atentă la a despica lucrurile, idealurile de mediocritate, adevărata împlinire de tot ce înseamnă derivă a condiției umane. Limbajul rămâne despovărat de ornamente, metaforele sunt rare, e relevant mai ales prin forța de conturarea a simbolului ca reper central al evocărilor, a fiorului dramatic în momentele de tensiune și a fluidului reflexiv și afectiv de aleasă ținută.

Epoca de fier (J. M. Coetzee)

Lidia Carmen PIRCĂ

Formula narativă, pe care o adoptă J. M. Coetzee în romanul apărut la Editura Humanitas, *Epoca de fier*, este scrisoarea – jurnal, forma de confesiune directă prin care

naratorul-personaj monologhează într-o manieră cu totul specială, menită să radiografeze tarele unei societăți, dar mai ales labirintul interior al ființei. Titlul încifrează, deși pare să explice, descrierea unui sistem social, politic și economic rasist, impus în Africa de Sud în perioada 1948–1990–1994,

sistem care aduce în prim plan o societate dezumanizată, în care distincția rasistă primează, iar individul de culoare plătește cu prețul vieții curajul de a se opune realității.

Personajele care alcătuiesc universul imediat focalizează atenția lectorului, naratorul fiind doamna Curren, o fostă profesoară de limbi clasice, surprinsă într-un moment

Literatura lumii

dramatic al existenței sale, condamnată la moarte de un cancer la oase în fază terminală. Nevoia de confesiune se naște în momentul în care profesoara se întoarce acasă împovărată de verdictul medicului. Singurătatea apăsătoare până acum o devorează cu fiecare clipă ce trece, de aceea hotărârea de a-i scrie fiicei aflate în America devine soluția salvatoare.

Se instituie, astfel, un dublu dialog: doamna Curren – fiică, prin intermediul

paginilor scrisorii-jurnal, care narează ultimele zile ale existenței femeii, dialog ireal, proiectat într-un viitor apropiat și un dialog real, între interlocutorii romanului, protagoniști antagonici, care se confruntă într-o lume degradată și absurdă, în care omul se revoltă împotriva omului din cauza culorii pielii. Ca în orice roman, stilul direct coexistă cu cel indirect și orice reprezentare este dublată de o relatare. Relatarea este făcută cu luciditate prin împletirea existenței exterioare cu cea interioară, cu ironie și uneori cu umor, dezvăluind o lume absurdă, în care se dezvoltă non-valori, în care oamenii sunt distruși de oameni, copiii plătesc cu sânge pentru culoarea pielii, iar absurdul stăpânește întregul univers.

Fără a fi „inșerat în durată”, cum ar spune N. Steinhardt despre jurnalul de tip clasic, romanul lui J. M. Coetzee relatează evenimente și trăiri prin confesiunile profesoarei Curren, care în noua sa condiție percepe dramatic ororile apartheidului, ignorate până în acel moment, dar care acum o cuprind în vârtejul lor furtunos, trezindu-i conștiința și ridicându-i de pe ochi vălul sub care se adăpostise în solitudine. Viața, iubirea devin elementele cheie; viața va continua prin fiica înstrăinată în alte spații ale lumii, iar iubirea pentru ea, tradusă ca un mecanism compensator, o va ajuta să depășească teama de sfârșit. Destinatarul acestei scrisori-jurnal nu este în exclusivitate fiica, ci mama din fiică, J. M. Coetzee recurgând și în acest roman la motivul dublului sau mai bine zis al identificării mamă-fiică, tată-fiu (ca în *Maestrul din Petersburg*): „Și atunci cui scriu toate acestea? Răspuns: ție, și totuși nu ție; mie; ție din mine”. În acest motiv sunt aglutinate numeroase sugestii care amplifică analiza textului: jocul cu diferitele fațete dintre identitate și diferență, dintre

perechi antagonice și / sau complementare, cum au fost și vor deveni în final doamna Curren și cerșetorul Vercueil, „mesagerul meu”. Omul străzii care își găsește adăpost în garajul doamnei Curren va deveni sprijinul ei, cu misiunea de a trimite în America această lungă scrisoare.

Primul schimb de replici dintre cei doi se face prin cuvântul nerostit, „un cuvânt, neîndoielnic, dintr-o vorbire dinaintea vorbirii”, „scuiat”, anticipând degradarea, dar mai ales non-comunicarea ca formă de manifestare a absurdului. Și scrierea despre acest personaj devine o formă a dedublării: „Când scriu despre el, scriu despre mine”. Scrisul, sau mai exact cuvântul, devine vehiculul care străbate imaginar distanța ontologică dintre mamă și fiică, precum și pe cea geografică între Africa de Sud și America. Magia cuvântului declanșează meditații etimologice, „iar mesajul rezistând în mod stupid la orice schimbare... mesajul nu se schimbă niciodată.... îi transformă pe oameni în cremene”. Realizând o adevărată *tanatofanie*, fosta profesoară constată că și aceste instrumente ale comunicării între oameni suferă, sunt bolnave, agresează: „am grijă să țin literele cuvântului despărțite unele de altele, asemenea fălcilor unei capcane. Când citesc, citesc precaută, sărind peste rânduri sau peste paragrafe întregi când prind cu coada ochiului cuvântul gata să atace”.

Dragostea pentru pământul / țara în care a trăit este reflectată de personajul-narator în pitorescul peisajului ce o înconjoară, mările, munții cu care își împodobește existența, devin *Arcadia*, spațiul securizant cutremurat de ororile apartheidului, unde eroina se simte în exil, înstrăinată și batjocorită. Lirismul acestor pagini confesive, născute din dorul pentru fiica ei, cutremură lectorul, care devine coparticipant imaginar la toate declarațiile eroinei, „viața în această țară seamănă atât de mult cu viața la bordul unui vas care se scufundă, unul dintre acele vase vechi de pasageri cu un căpitan bețiv și funebru și un echipaj morocănos.... Un univers închis, curbat ca un ou, împrejmuindu-ne”. Întunericul vine din inima oamenilor, salvarea vine din imperiul cerului, „moartea este singurul adevăr rămas”

pentru eroina ce își introspectează cu luciditate ultimele clipe ale existenței.

Florence, menajera doamnei Curren, o femeie de culoare cu trei copii, o atrage involuntar pe fosta profesoară în conflictele sociale desfășurate în Cape Town. Fiul acesteia, Bheki, un tânăr de 15 ani, împreună cu prietenul său, devine victima monștrilor albi. Doamna Curren numește metaforic acești copii „copii de fier”, în „Epoca de fier”, născută din „Epoca de granit”, cele două epoci unite prin duritate, răceală, în care ea însăși devine „de fier”.

Lidia Carmen Pircă este absolventă a Facultății de Filologie-Istorie, promoția 1993, specializarea Limba și literatura română – limba franceză, Universitatea din Craiova. Lucrează ca profesor de Limba și literatura română la Colegiul Național „Octavian Goga” din Sibiu, doctor în stilistică (*Lirica Magdei Isanos*), 2009, Facultatea de Litere și Arte-ULBS. Este prezentă publicistic în domeniul didactic și al criticii literare, cu abordări hermeneutice pe texte aparținând lui Ioan Petru Culianu, Ion Agârbiceanu, Grigore Vieru, Vladimir Beșleagă, Ion Barbu, Aron Pumnul, Magda Isanos etc.

Cererea adresată mamei din ceruri de a-și privi fiica și de a-i întinde o mână aici, pe pământ, aduce în prim plan un alt motiv al romanului: *sângele*. Pe lângă cuvânt, sângele devine un alt liant între generații definit de autoarea jurnalului „un iaz de viață dispersat între noi, în existențe separate, dar prin natura lor formând un tot: împrumutat nu dat: deținut în comun, dat spre păstrare pentru a fi conservat și părând a trăi în noi, dar numai părând, căci cu adevărat noi trăim în el”. Sângele amestecat cu moloz, noroi și apa ploii, precum și ochii deschiși, holbați ai băiatului care o privesc dincolo de moarte, rămân adânc întipăriți în mintea doamnei Curren, care descoperă Hadesul, Iadul, „tărâmul ideilor” dezvoltate în conștiința ei din momentul în care ia contact direct cu ororile apartheidului.

Salvarea vine din scris „prin urmare, scriu, țin moartea la distanță”, cuvântul scris devine act cathartic, eliberare, duel câștigat

împotriva morții, zbor al sufletului „asemeni unei molii ieșind din crisalidă”, victoria împotriva bolii, „sângereare pe hârtie”.

Medicamentele îi provoacă halucinații, se simte prinsă într-o „ceață a erorii”, anesteziată, născându-și propria moarte.

Suferința spirituală se amplifică prin suferința fizică provocată de copiii care o batjocoresc introducându-i „un băț de câțiva centimetri în gură”. O formă de anulare prin anihilarea vorbirii? Acest sinistru incident o determină să-i țină lui Vercueil o adevărată pledoarie pe tema „onoarei”, în salvarea căreia ar vinde sau ar cheltui întreaga viață.

Durerile se intensifică, *eternitatea* își pierde consistența, *momentul* devine singura certitudine, timpul nu se mai întoarce, se accelerează, iar eroina își concentrează atenția „precum o lentilă convergentă asupra durerii”. Medicamentele nu își mai fac efectul, nu mai sunt capabile să dizolve durerea, apropierea

sfârșitului este descrisă cu deosebit dramatism, punând sub lupă prin efecte stilistice deosebite fiecare trăire, fiecare ultimă zvâcnire a trupului care este părăsit încet, încet de suflet. Într-o gradare contrapunctică, boala avansează și se amplifică direct proporțional cu „cancerul” social.

Drumul spre interior al eroinei devine o probă de curaj în revelarea sinelui, dar și în descifrarea realității imediate. Timpul este cel al duratei pure bergsoniene, un timp al conștiinței, al percepției profunde, condiționate de coborârea în străfundurile abisale ale ființei.

Cape Tawn devine mandala, centrul unificator al conflictelor rasiste, iar zilele dinaintea morții trăite de doamna Curren sunt perioada limită de eliberare de „Epoca de fier”, zile reverberatoare pentru imagini complexe, șocante, antitetice, în care se fragmentează și se întregesc scene ale experienței colective, reflectate în experiența individuală.

INTUITIA , EA URLĂ
SI' EU TAC

WHO ARE YOU 6/8

Lauren MENDINUETA

(Portugalia)

Scriitoarea portugheză s-a născut în Barranquilla, Columbia (1977). Este poetă, eseistă, traducătoare și profesoară universitară, fiind considerată una dintre cele mai importante poete ale generației sale. A publicat o duzină de volume și patru antologii personale în Columbia, Peru, Mexic, Spania, Portugalia, Italia și Franța. Poezia sa abordează cu rigoare expresivă și profunzime conceptuală temele morții, iubirii, singurătății și timpului. În Columbia a câștigat Premiul Festivalului de Poezie de la Medellín (2000), și Premio Nacional de Ensayo y Crítica de Arte del Ministerio de Cultura (2011). În plus, a câștigat Premiul Internațional Martín García Ramos în Spania pentru *La vocación suspendida* (Spania 2008, Columbia 2009, Peru 2021, Portugalia 2022, Spania 2022, Franța 2025) și Premiul César Simón pentru *Del tiempo, un paso* (Spania 2011, 2024, Italia 2025).

Cartea sa *Una visita al museo de Historia Natural* (Portugalia 2015, Spania 2021, Columbia 2022, Columbia 2022) a câștigat Premiul Barranquilla Capital Americana al Culturii. În 2024 i-a fost publicată în Argentina o antologie care reunește poemele scrise în ultimii 25 de ani, sub titlul *Cada día en otro tiempo* (1998-2023) și antologia *Si fuera posible el amor* (Portugalia 2023, Columbia 2024, Spania 2024).

Din 2007 locuiește la Lisabona, unde, pe lângă scrisul său, lucrează intens la răspândirea poeziei ibero-americane.

https://es.wikipedia.org/wiki/Lauren_Mendinueta (V. S.)

Amintirile unei călătorii

Într-o zi am trecut de la prăpastie la nebunie.
Nu am avut nevoie de hărți,
calea era scrisă în sângele meu.
Mi-am întors carnea pe dos
ca pe o cămașă veche
și nu știam de ce îmi car oasele
într-o valiză.
A fost o zi ca oricare alta,
o zi supranaturală.
Și inima mea a intrat în întuneric,
păsările din pielea mea se dezorientară
și totul era perfect și avea un sens
când am putut să stau la masă.
Pentru că odată am fost de prisos,
pentru că nu am contat printre umbre,
pentru că fiind copil

mă îndepărtau de copilăria mea.
Stând la masa nebuniei
m-am săturat de șobolani morți.
Încotro?
Unde se afla lumea.
Lumina era atât de violentă,
încât era imposibil să rămân acolo.

Echivalențe lirice

Ca într-un vis

Nu mai am unde să mă întorc.
Trăiesc zile îngrozitoare.
Mi-am așezat casa pe lună.
Din înalt,
goală și nemulțumită,
văd cum avansează asupra locurilor de întâlnire

vânturi devastatoare.
Nu-mi voi coase gura,
nu voi fi punctuală,
nu-mi voi acoperi trupul.
Am renunțat la cuvertura fricii.
Vara aceea
a fost ca un vis urât.
Am văzut imagini terifiante,
personaje grotești,
monștri din trecut
din nou prezenți,
și palpitația fricii
în inima mea.
Pentru a mă salva
cărțile au urcat până la mine.
Atât de multe cuvinte în limba mea.
Cuvinte pe care nu le voi mai folosi niciodată.
Voci mâncate de șoareci
Cu dinții lor mici și ascuțiți.
Acum nu mai am unde să mă întorc.

Foarfece, țesături, ace

Când eram copil
mama mea a tăiat mii de țesături cu foarfecele
ei.
Își înșira firul vocii pe acul mașinii sale Singer
și cu el a cusut fără odihnă
țesăturile iubirii și ale ne iubirii.
Cu petice de frică
mi-a confecționat pătura de dormit. –
În atelierul gândurilor ei
a conceput pentru mine rochii strâmte,
incomode, greu de purtat
– piese în culori opace –,
care încă se odihnesc în garderoba mea.
Când am crescut
– nu m-a învățat să cos
sau poate că a făcut-o –,
m-am îndepărtat de ea cosând
pe pânza abandonului.
Acesta este destinul fiecărei mame
și al fiecărei fiice,
să împingă veșnic cusătura
într-o linie dreaptă care desparte.

În furtună

Când vei auzi tunetul îți vei aminti de mine
și poate vei crede că am iubit furtuna...

ANNA AJMATOVA

În furtună mă tem pentru copac.
Vântul îl biciuiește fără milă,
fulgerul țintește direct spre inima lui.
Nu vreau să mor, strigă copacul,
și furtuna surdă îl biciuiește.
Am văzut o pasăre cărând un elefant
pe spate.
Era un pic grotesc,
dar am vrut să văd asta.
Nu cunoșteam aceste păsări extraordinare,
cineva le ștersese din cărți,
dar aceea era încă acolo,
cu elefantul ei.
O imagine
sau o stare a sufletului?
Furtuna, copacul și pasărea aceea.
Casa nu adăpostea fericirea,
a rămas neînfricată în fața furtunii.
Nici măcar nu a fost puțin udată,
era prea rigidă.
Și fereastra aceea, pentru a vedea interiorul.
Am vrut să văd,
dar mi-era frică să văd.

Către dublul care sunt

Există fotografii în care nu mă recunosc.
Lașitatea mea când mă uit la ele
mă forțează să cred că exist într-o singură
persoană
și nu în suma a ceea ce sunt
împreună cu cealaltă care mă înlocuiește în
imagine.
Mi-e greu să cred că străina sunt tot eu
acea femeie suspendată și urâtă
cu un chip care fără a fi al meu nu este străin.
Înțelegerea lumii poate fi chiar asta:
acceptarea faptului că eu sunt cea pe care nu o
cunosc.

În fiecare zi în alt timp

Pentru Juana Rosa Pita

Am venit în furtună,
la zgomotul îngrozitor al gării.
Aici unde locuiesc, iarna nu va veni niciodată
cu obiceiurile ei ciudate
și nici nu voi avea vreodată nevoie de o casă.
Uneori ies pe chei
și privesc zorii răsărind peste valuri,
cum se contopesc culorile una cu alta.
Prea curând
ziua își abandonează vocația zgomotoasă
și tace pentru a mă face să vorbesc.
Disprețuiesc fastul festiv al nopții
și ramurile stejarului
agitate de furtună.
Nimic nu mă constrânge la excludere:
mi-am învins exilul.

Turnul de fildeș

Lumea este un turn de fildeș, în zadar caut o
ușă în zidurile sale curbate.
Arăt ca o actriță care joacă rolul unui bețiv,
merg încercând să fac o linie dreaptă,
niciodată nu reușesc asta. Nu sunt un actor
profesionist
nici măcar nu par a fi,
dar voi merge încercând să fac o linie dreaptă.
Uneori stau în fața calculatorului și caut tot
felul de lucruri
de la pantofi până la dragoste.
Și da, le găsesc pe toate acolo, pentru că
lumea este un turn
iar eu sunt prinsă cu toate celelalte, e
inevitabil.
Când mă uit în oglindă mă surprinde cât de
obișnuit arată chipul meu, și îmi spun
e bine să fii atât de obișnuită, nu-ți fie frică.
Mă întorc să stau în fața calculatorului și
găsesc aceleași lucruri, totul, totul,
chiar și iubirea.
Și chiar acolo, tastând,
încerc să înțeleg
de ce mă simt liberă în colivia păsării.

Uitând de mine

Luna octombrie a fost dominată de ploaie,
iar celelalte luni au urmat-o până aici.
Dintr-o dată această vreme îngrămadită a
umplut totul,
verdele casei, scaunele, pătura care acoperă
podeaua
când vara mă întind să citesc.
În mine abandonarea timpului nu este
posibilă;
harul pe care-l presupune uitarea
m-ar fi salvat de această invazie.
Acum trebuie să merg cu grijă
astfel încât să nu mă rănesc cu atâtea amintiri.
Mă voi înșela sau ceea ce voi spune va fi
adevărat?
Renunț la această vizită, nu mă tem de
singurătate.

Dorința de nimic

E încă devreme.
O mie de nopți au căzut pe pământ
și alte o mie au căzut înainte,
dar nu este încă târziu.
Vântul învește cu atâta putere casa
ai crede că e o mamă înnebunită de dragoste.
Dar vântul nu poate iubi.
Mi-e frică.
Marea nu e departe de aici
și eu sunt același nisip pe care se sparg
furioase, de neoprit și înstrăinate valurile.
Dincolo, chiar în centrul furtunii,
ochiul meu caută motivele pentru atâta furie.
Îmi vine să biciuiesc noaptea
până când o văd sângerând.
Îmi doresc la infinit
să posed ceva ce nu se dăruiește niciodată.

Strigătele adulților

Pentru Silvia Favaretto

Se întâmplă ca uneori să fie necesar să se
recurgă la strigăt,
sufletul este în angoasă și corpul îi vine în
ajutor.

Corpul golit de cuvinte,
plin de frică,
sătul de lamentări
va sfârși prin a striga.
Rareori țipătul unui corp este auzit de un alt corp

(de aceea învățăm să țipăm lăuntric,
ne prețuim disperarea,
renunțăm să țipăm ca niște copii pierduți,
ne maturizăm).
Spitalele sunt pline de țipete mute
și le spunem cancer sau artrită sau depresie
o mie și unu de nume înspăimântătoare
și uneori definitive.
Un corp care țipă nu vrea decât să fie auzit de un alt corp.

Fiecare cu nevoia sa de celălalt pentru că sinele nu este suficient.
Nu trebuie să fie suficient.
Intenționez să țip, să țip până îmi pierd vocea.
Să fiu mică din nou,
să mă întorc,
la vremurile în care mă puteam exprima doar cu lacrimi
și nimeni nu era surprins de urletul meu absurd.
Ambiția mea este să merg și mai departe în timp
să mă întorc la vârsta definitivă și sigură a neantului.

Spațiul din grădina sa

Pentru José Manuel Fajardo

Vizibilul și invizibilul
sunt în contradicție eternă,

iar această luptă are puterea
de a mă ucide încet.
Triumful invizibilului
nu este spectaculos,
în timp ce chiar și în înfrângere
vizibilul câștigă în notorietate.
Dacă scurtimea este semnul vieții umane,
timpul este afacerea mea,
de asemenea.

Moartea civilă a poetului

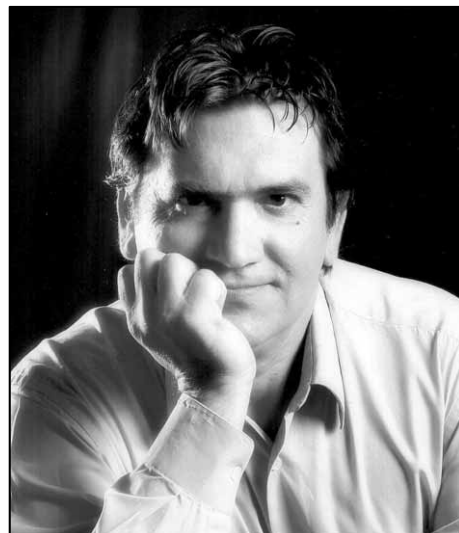
Pentru Gisela Mejía

Dragostea, spunea poeta, este toată viața pentru mine.
Și astfel a abandonat scrisul,
renunțând la ale ei, așa cum ar face-o o chelneriță.
Ea credea că trebuie să fie altcineva pentru a fi iubită.
Noaptea lua un somnifer pentru a dormi bine
ca atunci când poezia era întreaga ei viață.
În timpul zilei se ascundea pentru ca nimeni să nu o vadă scriind despre cealaltă (mai ales pentru a nu se vedea pe sine trădându-și renunțarea).
Deși se simțea stânjenită, ea a continuat această sarcină obscură
pentru că, scriind despre viața celeilalte putea schimba cerințele vieții de zi cu zi cu cele ale iubirii.
Apoi a divorțat, iar o dată cu divorțul a venit și moartea ei civilă
și a urmat lenta renaștere a sufletului său.

Prezentare și traducere de Valeriu STANCU

Fulgencio MARTÍNEZ

(Spania)

S-a născut în Murcia, Spania, la 14 decembrie 1960. A studiat filosofia și filologia hispanică la Universitățile din Madrid. Are un masterat în filosofie teoretică și practică și un masterat în formare și cercetare literară și teatrală. Conduce și editează revista de critică și creație literară *Ágora-Papeles de Arte Gramático*, din 1998.

Volume de poezie: *Trisagio* (1986, Editorial Regional, Murcia), *La docta ignorancia* (1991, Ayuntamiento de Alcantarilla, Murcia), *Libro del esplendor* (1996, Editorial Bonet Schar, Valencia), *Cosas que quedaron en la sombra* (2005, Editorial Nausicaä, Murcia), *León busca gacela* (2009, Editorial Renacimiento, Sevilla), *El cuerpo del día* (2010, Renacimiento), *Prueba de sabor* (2012, Renacimiento), *El año de la lentitud* (2023, Ed. Huerga y Fierro, Madrid), *Cancionero y rimas burlescas* (2014, Renacimiento), *Línea de cumbres* (2019, ed. Adarve, Madrid), *La segunda persona* (2021, ed. Ars poetica, Oviedo), *Carta partida. Exposición temporal 2* (2024, ed. Ars poetica).

Este prezent în numeroase antologii.

A publicat și un volum de povestiri: *El taxidermista y otros del estilo* (2019, ed. Diego Marín, Murcia).

Ca antologator, a publicat antologia de poezie spaniolă actuală *La escritura plural. 33 poetas entre la dispersión y la continuidad de una cultura* (2019, Ars poetica, Oviedo, prefață de Luis Alberto de Cuenca).

Este autorul unui eseu despre filosofia și poezia lui Antonio Machado. Scrie un jurnal politic și literar, precum și cronici de film și de carte, pe aceeași pagină digitală a revistei *Ágora*. Disponibil la: <https://diariopoliticoyliterario.blogspot.com/>

Mărturisește: „Scriu pentru a termina lucrarea începută, nu mă gândesc dacă peretele pătat de cerneală va arăta mai bine așa decât gol și fără culoare. (Sau poate pentru că mă gândesc la asta continui să scriu poezii?).” (V. S.)

I. TIMPUL DISPĂRUT

Matilde bregolat sau labirintul

„Regele de Cupă
caută o inimă.”

Matilde Bregolat

În labirintul pe care l-ai desenat
în toate poeziile tale
lăsați indicii, un fir

pentru a găsi ieșirea.
Pentru a o găsi,
a trebuit să aleg orbește cartea
Regelui de Cupă,
iar Regele, atunci, a trebuit să pornească
în căutarea unei inimi.
În cele din urmă, premiul ai fost tu.

Senzualitatea și inteligența ta
m-au adăpostit, într-o noapte,
în camera de oaspeți
a conacului fratelui tău, consulul.

În zori, ai vrut să
să mă ajuți să-mi pun lentilele de contact
pe care le foloseam pentru a mă proteja
de lumina zilei. Unghiile tale lungi
vopsite în albastru deschis
s-au apropiat de ochii mei.
Tot corpul meu a tresărit,
și am simțit brusc
dorința de a fugi
și frustrarea celui care este aruncat
dintr-o încercare frumoasă.

Amândoi eram conștienți
de sfâșierea emoțională
cu care mă luptam,
dar eu eram cel care trebuia să mă hotărâsc,
eu eram aspirantul
care vede sfârșitul labirintului aproape
și este avertizat că timpul s-a terminat.

Este scris

Este scris: plătește-ți în melancolie
binele unei după-amieze când doi s-au iubit.
Acești judecători, poemele mele, au pronunțat
sentința și totuși mă condamnă...

Câștigător

(sindromul impostorului)

Acum când se pare că ai câștigat
îți amintești că urmăreai altceva.
Te joci mereu de-a v-ați ascunselea cu tine
însuși.

Bucuriile tale te urmăresc fără suflare.

Privești, cu plictiseală, mătasea falsă.
Păstrezi cu grijă strălucirile clarvăzătorului
care te asigură cât de scurtă este fericirea,
cât de absorbantă
obsesia ei.

Îți poruncești să nu te mulțumești cu nimic,
ar putea fi încă o greșeală, că cineva
ar putea spune că nu a fost meritul tău,
scuze,
totul a fost o greșeală regretabilă.

Să nu fii prins, ca hoțul,
cu o comoară. Te deranjează și te incomodează
felicitățile. Ți-ai dori să fii
la multe leghe distanță de aici.

În centrul tău de greutate.

(Nu ca
acel centru de la masă: câștigătorul).

Mai mult lirism pentru mai puține dezacorduri

Ca poezia,
tu ești amintirea unei speranțe.
Un an i-ai promis
tandreții mele și eu ți-am promis ție.

Din cauza unor neînțelegeri minore,
fără să știm cum, am terminat-o
mai repede decât dacă ar fi fost real
și plin de fantome, ca toate

calendarele. Acum ne trezim
amintindu-ne de un timp din aceeași viață;
un timp pe care nu l-am trăit sau
de care nu suntem conștienți,

care a început să conteze doar
din minutul în care ne-am simțit separați
de emoția timpului oprit
pe care noi l-am construit.

Acum, trebuie să reînviem un timp
pentru acel an
cu zile și ore obișnuite,
în viziune, mai lirică,
cu mai puține dezacorduri.

Serviciul iubirii

*„Nici măcar treizeci de salve nu mă pot
elibera de angoasa de a-mi vedea pe fratele
apărând atunci când mă aflu la masă cu
ambasadorii sau, ceea ce este mai teribil,
singur...”*

Miguel Espinosa

Dorința ta îmi este și a mea, Doamne.
Vezi tributul meu înainte de luptă.
Cu șiretlicuri și frânghii l-ai înhățat
Și deja nu mai dispui de vasalul tău?

Doamne, în slujba ta am trecut focul
celor apropiată mie și am trecut pe un câmp
străin.

Galopează pe înțelegerea mea
marea furie și plângerea stăpânului meu.

Galopează peste
înțelegerea mea mânia Ta, Doamne.

Ca într-una din capcanele Tale
am fost sub tine,
mă găseam la mila Ta care ai decis,
Doamne, arbitrar, să mă lași în viață.

În viață... pe culoarul morții.
*Nici măcar treizeci de salve
nu mă pot elibera de angoasa
de a-mi vedea pe fratele meu apărând
atunci când mă aflu la masă cu ambasadorii
sau, ceea ce este mai teribil, singur.*

II. EXPOZIȚIE DUBLĂ

Alter ego-ul meu

Andrés Acedo, încercând să-l sintetizeze pe Ortega, a spus „Eu sunt circumstanța mea”, unde accentul este pus pe „eu”. Și a adăugat: „Eu este circumstanța mea” – sau, chiar, „Eu nu sunt nimic mai mult decât circumstanța mea” – care ar putea fi o frază mai clară, dar mai puțin adevărată. „Eu sunt circumstanța mea”, deși mai ambiguă, este mai adevărată, deoarece acest «eu-circumstanță» este întotdeauna trăit de mine, de un «eu». După rezumatul lui Acedo, apar încă trei sau patru „eu-uri”. În cele din urmă, eu însumi nu mai știu dacă sunt.

(Rezumatele lui Acedo sunt ca niște labirinturi în care trebuie să pui piciorul pe perete la un moment dat pentru a ieși, dacă nu-ți place viața de dihor subteran).

Noți sub semnul judecății

Eu – circumstanța mea mă judecă din nou
cu cruzime, pentru viața pe care am trăit-o.
În adevăr, îmi apasă inima
Atât de multe pariuri în fața unui perete de
hârtie,
atât de multe zboruri la un metru deasupra
solului...

Cu mâna rece a adevărului
sunt ținut aici de acest călău,
vreau să ies și el mă reține înăuntru,
sunt disperat și el îmi lasă în fiecare noapte
cina în spatele ușii.

Cuvintele

mi le ia, le ține pe o etajeră
departe, unde nu le pot folosi
până în ziua în care, precum
promite, mă va elibera de mine.

Mă răzbun pe el mâncându-mi numele
ca desert.

Un nume este nimic și totul,
și acel nimic mă descrie la un moment dat.
– Așa că au existat gesturi, mișcare
în unele spații, și acela eram eu.

Ce importantă, și ce barbarie.

Am făcut mai puțin decât aș fi putut,
mărturisesc,
eu circumstanța mea. Tu mărturisește
că, cel puțin, nu te-am folosit niciodată
ca scuză; nici pentru a mă scuza
nici pentru a mă umili în fața mea însumi.

Dincolo de ordinea și împărăția ta,
lasă-mă să spun acum, cu ecourile
neantului, cu cuvinte împrumutate
de la poeți, viața mea.

Cerc magic dureros

(Omagiu lui Rubén Darío)

Nu ai vrut să scrii la dictarea
vreunui principiu sau a unei idei.

Crezi în literatura de călătorie
și ai visat ca ea să fie martoră
a timpului tău; deși, pentru a spune adevărul,
mai degrabă martoră a acușării decât a apărării.

Dar nu ca piratul care tânjește după
o epocă de aventuri și petreceri
când și-a lăsat tinerețea printre
tresăririle mării și ale legii;

ci mai degrabă ca un copil
care este uimit de o lume deformată

și minunată. La fel ca un copil
ai trecut cu privirea, cu dragoste,

peste câmpuri când luminile se sting
și scena umană își recapătă firescul
existenței,
în afara coloritului cărților;

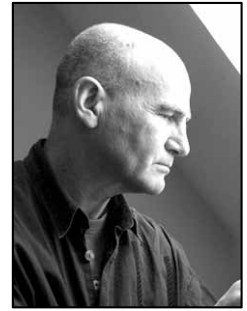
și la fel ca un copil, tu, tânăr, matur,
te-ai supărat și l-ai certat uneori pe
scriitor pentru că rățacea prin viață.

Prezentare și traducere **Valeriu STANCU**

VORBE DE DUH #68

Anne Frank și Miep Gies

Alexandru JURCAN

Oare învață ceva oamenii din ororile istoriei sau din pandemii? Credeam că da, însă am devenit sceptic. Oamenii uită ușor, nu-și respectă hotărârile, bolile proliferază, chiar și neonazismul... Știm bine că atunci când uităm trecutul, riscăm să-l reținem. Am descoperit, deodată, documentarul *Anna Frank – povești paralele*, realizat de Anna Migotto și Sabina Fedeli. Naratoarea e magica, tulburătoare Hellen Mirren. Din nou plonjez în trecut și-mi amintesc ce tânăr eram când am descoperit *Jurnalul Annei Frank*, ca să nu mai vorbesc despre negurosul impact.

Filmul documentar aduce mărturiile unor supraviețuitori ai Holocaustului – acestea sunt poveștile paralele, care, de fapt, se ating cu ale Annei Frank, completează, adâncesc, îndurează și mai mult. Cum poți deveni inuman? Se mai poate gusta arta după groaza trăită? O tânără reface traseul umilințelor. Groapa comună, 23000 de cadavre, nume gravate pe pereții muzeelor, pe ziduri. Memento! Anne ar avea și ea vreo 90 de ani, dacă n-ar fi murit de tifos în lagărul Bergen-Belsen. Supraviețuitorii au tăcut ani în șir. Procesul... după 15 ani... mărturiile curg, vorbele revin. Numai că o parte din fiecare a rămas „acolo” unde erau obligați să târască rapid corpurile celor morți. Sau să stea nemișcați cu o piatră în mână. Excremente, putoare, urină, trenuri spre Auschwitz... Zice o supraviețuitoare: „lecțiile trecutului n-au folosit la nimic: există rasism, antisemitism, neonazism...”. Scriitorul Primo Levi, supraviețuitor de la Auschwitz, n-a mai putut uita experiența dezastruoasă, dramatică și a murit căzând în casa scârilor. Atâția tineri gazați! A ucide copiii, spune o femeie, înseamnă a suprima infinite posibilități. Anne Frank, totuși, a lăsat o carte nemuritoare, ea devenind simbolul ororii secolului XX. Cum se încheie documentarul? Naratoarea Mirren lasă cartea pe masă și deschide ușa încet, lăsându-

să intre pe tânăra ce va duce mai departe amintirea Annei. Altă generație și predarea unei ștafete spirituale.

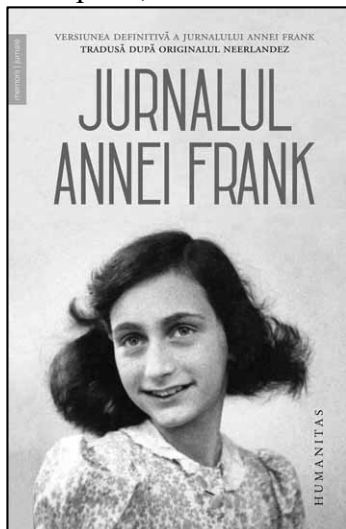
Prima traducere a *Jurnalului* la noi o datorăm lui Constantin Țoiu (1959). Anne l-a scris timp de doi ani, cât a stat ascunsă acolo la Amsterdam, în anexa secretă. În 1942, când avea 13 ani, a primit jurnalul cu coperte albe și roșii. L-a botezat Kitty și, atunci când scria, se adresa lui, ca unei prietene unice. Notează: „vreau să continui să trăiesc chiar și după ce am murit”. Ceea ce s-a și întâmplat. Arestarea a avut loc în 1944. Jurnalul a fost salvat de doamna Miep Gies, care l-a dat mai apoi lui Otto Frank, tatăl Annei, singurul supraviețuitor din familie.

Să mă ordonez... să scriu despre filmul *Jurnalul străzii* (2007) de Richard Lagravenese, cu Hilary Swank. Ce legătură cu Anna

Literatură și film

Frank? Puțină răbdare... Profesoara din film are metode didactice deosebite, viabile, dincolo de normele rigide și sterpe. Își sacrifică oarecum căsnicia, deoarece se implică total în educația acelor elevi-problemă, din medii defavorizate. Unii au brățări de supraveghere și se supun volens-nolens unui program de reintegrare. Ce poți face în fața unor elevi recalitranti, violenți, mutilați de viață?

Profesoara nu vrea să cedeze și începe „îmblânzirea”, apropierea gradată de sufletele și problemele lor. Cineva trebuie să-i asculte, nu? Conducerea liceului e obtuză, colegii o resping, soțul cere divorțul. Ea merge mai departe, dă fiecărui elev un caiet în care să scrie zilnic...orice. Un

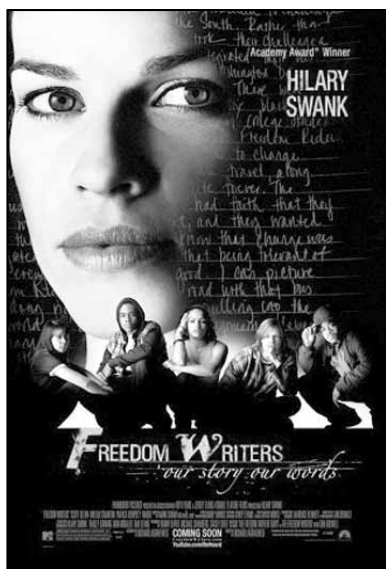

journal. Secret sau nu. Dacă ei vor ca și ea să le citească gândurile, pot lăsa jurnalul în dulapul din clasă. Normal că toți le-au lăsat. Doreau ascultare, înțelegere. Fiecare va primi mai apoi aceeași carte: *Jurnalul Annei Frank*. Nu se vor opri la o simplă lectură. Profesoara le va demon-

stra că totul e posibil. De la livresc la realitate. Ce-ar fi s-o invite la liceu pe Miep Gies? Dar e bătrână, locuiește departe, trebuie bani. Nu-i nimic, elevii se mobilizează, adună fonduri.

Cine e Miep Gies (1909-2010)? Ea a ascuns-o pe Anne în anexă. Pe ea, pe familia ei și încă vreo patru evrei. Și-a riscat viața, făcea

cumpărături cu spaimă și prudență. Doi ani de hăituială cu... folos. Cineva a denunțat, dar Miep a scăpat de moarte, grație ofițerului austriac. Mai apoi a fost recompensată cu multe onoruri, distincții. Ei bine, Miep a sosit la liceu. Le-a vorbit elevilor. Fețele lor aveau lumini noi, nebănuite.

Am fost și eu la Auschwitz... într-un iulie. O singură dată în viață – nu mai mult! – trebuie văzut locul unde s-a revelat infernul terestru. Am fost prevenit de câțiva prieteni că

impactul va fi zdrobitor. Înainte de a ajunge acolo am citit *Binevoitoarele* de Jonathan Littell și am revăzut filmele *Lista lui Schindler*, *Pianistul*, *Alegerea Sofiei*, *Băiatul cu pijama în dungă*, *La vitta e bella*. Adânc scrie la intrarea în... nefericitul muzeu: „Cine uită trecutul, riscă să-l re trăiască”. Sute de vizitatori stau la coadă într-o așteptare silențioasă. Bine că vin oamenii și aici, nu numai pe stadioane sau la megaconcerte. Energiile negative te acoperă de la început. Revolta te strânge de gât. Cum a fost posibil? Câți psihopați mai are istoria? Munți de pantofi, lanuri de păr tăiat, jucării orfane – totul într-o simfonie a morții. Pământul e răvășit de valurile de cenușă a miilor de morți. O cenușă bântuită de un suflu morbid. Cărămizi, caniculă, crematorii arogante, spânzurători, teren arid, blestemat. O fâșie de ciment, lungă cât spaima, în care se desenează găurile latrinelor mirosind a promiscuitate jalnică. Aerul e pătat de aburii scheletelor fantomatice, de speranțe zdrențuite, strigăte sângerânde. Sârmă ghimpată, clădiri clonate, cărămizi murdare.

Găsim pe *Netflix* filmul olandez *Draga mea prietenă Anne Frank* (2021) de Ben Sombogaart. Aflăm despre prietenia desăvârșită dintre Anne Frank și Hannah Goslar. Umilițe, stele galbene incriminatorii, alarme, câine, delir istoric, însă abnegația lui Hannah nu cunoaște limite. Adună firimituri de pâine într-o cutie și riscă enorm aruncând-o peste gardul separator, ca s-o prindă Anne, cea leșinată de foame. Hannah e în stare să refuze libertatea (era vorba de un schimb de prizonieri), doar pentru a fi în preajma prietenei fragile.

Tot pe *Netflix* e și filmulețul de 14 minute intitulat *Ne iartă noua greșelile noastre* de Ashley Eakin. Un fel de *memento* al legii lui Hitler din 1939 (Aktion T4), care prevedea uciderea celor handicapați. Acest program a dus mai apoi la ideea camerelor cu gaz. S-au eutanasiat 300 000 de handicapați și s-au sterilizat 400000 de persoane. Oare mai există înțelepciune și toleranță? Am învățat suficient lecțiile istoriei? În Indonezia are succes un bar decorat cu obiecte naziste. Când va fi goală cutia Pandorei? Știm că pe fundul cutiei stă timidă speranța.

WHO ARE YOU?

Niculina POP

Proiectul „WHO ARE YOU?” se concentrează în jurul unei întrebări fundamentale, universale: Cine ești? Mai mult decât o simplă curiozitate, această întrebare devine un catalizator pentru o introspecție profundă și o autorefecție. În acest context, autodesoperirea nu este doar o temă artistică – este o călătorie existențială care implică explorarea emoțiilor, a influențelor externe și a amintirilor personale. Proiectul invită spectatorii să se angajeze pe această cale interioară, subliniind complexitatea și natura fluidă a identității umane. Această căutare a sinelui – încadrată prin întrebarea – Cine ești? – servește drept punct de plecare pentru o explorare mai profundă a identității. Nu este o întrebare menită să obțină un răspuns fix. În schimb, încurajează examinarea continuă a sinelui prin prisma experiențelor personale, a schimbărilor și a relațiilor. Invită la un dialog interior continuu, dezvăluind natura în continuă schimbare și evoluție a ceea ce suntem.

Procesul de introspecție și autorefecție este esențial pentru a dobândi o înțelegere mai profundă a ceea ce suntem. Aceasta implică o privire sinceră și atentă asupra gândurilor, emoțiilor și comportamentelor noastre, creând spațiu pentru a deveni conștienți de cele mai autentice părți ale identității noastre. Prin acest proces, începem să ne recunoaștem nu doar punctele forte, ci și vulnerabilitățile – punând în lumină domeniile care ar putea avea nevoie de creștere sau transformare. Introspecția, în acest fel, devine un instrument vital în călătoria către conștiința de sine și maturitatea personală. Împreună, ilustrația și textul formează un spațiu pentru explorarea gândurilor ascunse și a emoțiilor nerostite – permițând o experiență introspectivă care depășește ceea ce oricare

dintre medii ar putea transmite singur. Prin această metodă, proiectul deschide o fereastră către lumea interioară a individului, unde fiecare privitor poate găsi o parte din propria poveste și poate reflecta asupra propriului simț al identității. „WHO ARE YOU?” devine astfel mai mult decât o simplă întrebare pusă în exterior – acționează ca un imbold pentru dialogul intern, un imbold către recunoașterea și îmbrățișarea complexității interioare. În esență, genul de introspecție pe care îl încurajează acest proiect ne amintește de importanța întoarcerii spre interior – pentru a înțelege mai bine cine suntem cu adevărat și cum am putea continua să creștem prin această înțelegere.

Proiectul „WHO ARE YOU?” își propune să exploreze identitatea nu doar ca pe o construcție socială sau culturală, ci ca pe ceva profund intim – înrădăcinat în emoție și modelat prin reflecție interioară. În esență, proiectul este o investigație asupra identității emoționale și a introspecției, oferind o privire profundă asupra modului în care ne percepem și ne înțelegem pe noi înșine dincolo de aparențe, dincolo de imaginea pe care o proiectăm lumii exterioare. Această dimensiune interioară a sinelui se dezvăluie printr-o interacțiune subtilă a emoției, memoriei și expresiei vizuale și scrise – reunite pentru a forma un fel de autoportret emoțional: sincer, stratificat și profund uman. Invită la o conexiune autentică între artist și privitor, una construită pe vulnerabilitate și recunoaștere comune.

Un prim pas esențial în această explorare este autopercepția prin prisma experienței simțite. Emoțiile nu sunt doar reacții la lumea din jurul nostru – sunt mesaje interne, semnale

Plastica

care reflectă nevoile, temerile, dorințele și valorile noastre fundamentale. În „WHO ARE YOU?”, această profunzime emoțională este adusă la suprafață ca o reamintire a faptului că identitățile noastre sunt în mare măsură modelate de modul în care experimentăm și interpretăm lumile noastre interioare. Emoțiile devin un limbaj al sinelui – un instrument esențial pentru a înțelege cine suntem. „WHO ARE YOU?” abordează vulnerabilitatea emoțională cu sensibilitate. Aici, emoțiile private nu sunt împărtășite în căutarea aprobării, ci ca o modalitate de a aprofunda relația cu sinele. Această onestitate interioară nu înseamnă doar a fi văzut de ceilalți, ci a ne vedea cu adevărat pe noi înșine. Strâns legată de aceasta este introspecția – actul conștient de a ne întoarce spre interior și de a reflecta asupra a ceea ce suntem. În acest fel, „WHO ARE YOU?” devine mai mult decât un simplu proiect artistic – devine o călătorie interioară. O călătorie în modul în care emoția și introspecția ne ajută să ne definim, să ne înțelegem și, în cele din urmă, să ne acceptăm pe noi înșine, cu toate contradicțiile și complexitățile noastre. Prin împletirea acestor elemente esențiale ale autodescoveririi – recunoașterea emoțiilor ca ghizi interioari, îmbrățișarea vulnerabilității ca o cale către autenticitate și angajamentul față de o reflecție sinceră și continuă – proiectul ne invită să privim în interior, dincolo de suprafață. Ne încurajează să îmbrățișăm o identitate care este în primul rând profund umană: fluidă, imperfectă, vie.

Identitatea emoțională este o construcție complexă, profund modelată de modul în care trecutul și prezentul nostru coexistă și interacționează în memoria noastră. Memoria nu este doar o arhivă pasivă a evenimentelor trecute – este un spațiu dinamic în care experiențele sunt reînviolate, reinterpretate și țesute în structura vieții noastre actuale. Această relație fluidă dintre trecut și prezent joacă un rol crucial în modul în care ne vedem pe noi înșine, iar în proiectul meu „WHO ARE YOU?”, i se oferă o formă vizuală și scrisă distinctă. Proiectul explorează identitatea printr-un concept central pe care îl numesc „autoportretul emoțional” – o reflecție artistică

și profund personală a sinelui, construită dintr-o combinație de ilustrații vizuale și fragmente de text. Această abordare creativă deschide un spațiu în care elementele vizuale și cuvintele se întâlnesc în dialog, permițând emoțiilor, gândurilor și reflecțiilor interioare să capete o formă tangibilă – una pe care privitorul o poate fi martor și simțit. Mai mult decât atât, acest tip de „autoportret emoțional” devine un act tăcut de rezistență împotriva ideii de identitate fixă. Aici, identitatea nu este tratată ca o construcție statică, ci ca ceva fluid – o lucrare în desfășurare care împletește memoria, emoția și momentul prezent.

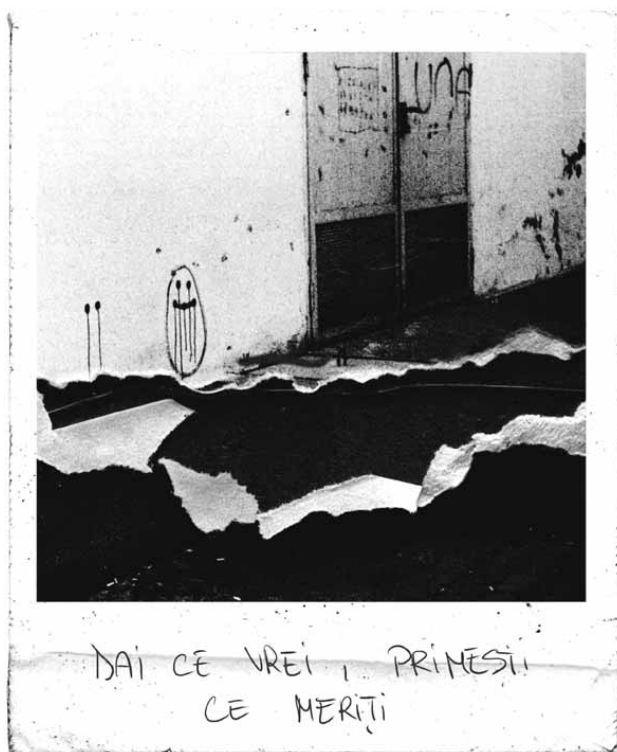
Un element central al proiectului meu este crearea unui spațiu artistic în care onestitatea cu sine are prioritate – fără a urmări claritatea finală sau a căuta validarea din partea privitorului. Într-o lume care necesită adesea definiții clare ale identității și ne presează să ne conformăm așteptărilor sociale, acest proiect face o alegere conștientă de a renunța la acele standarde rigide. În schimb, deschide ușa către o explorare mai liberă și mai autentică a sinelui. Renunțarea la nevoia de răspunsuri ferme și aprobare exterioară creează spațiu pentru a experimenta identitatea în toată complexitatea și contradicțiile sale. Recunoaște că identitatea nu este o structură fixă – este un proces viu, schimbător. Imperfecțiunile, conflictele interne și schimbarea constantă nu sunt defecte, ci părți esențiale ale ceea ce suntem. În acest context, exprimarea sinceră nu înseamnă a fi perfect sau a ajunge la răspunsuri definitive – este vorba despre îmbrățișarea vulnerabilității și incertitudinii ca părți naturale ale autodescoveririi. Căutarea sinelui și dezvoltarea personală în „WHO ARE YOU?” este mai degrabă o călătorie decât o destinație. Exprimarea sinceră – neîmpovărată de nevoia de a explica totul sau de a fi validat – devine atât o practică personală, cât și creativă. Deschide un spațiu pentru o înțelegere de sine profundă, fluidă și nuanțată. În acest fel, proiectul reprezintă o invitație deschisă: să ne acceptăm așa cum suntem, să reflectăm profund și să continuăm să explorăm identitatea ca pe ceva viu – ceva în continuă evoluție.

Alegerea de a lucra în alb-negru în „WHO ARE YOU?” nu este doar o decizie

estetică – este una conceptuală care atinge esența proiectului: reducerea lucrurilor la ceea ce este esențial, ceea ce este sincer și ceea ce este real din punct de vedere emoțional. Culoarea aduce adesea propria narațiune – poate atrage, distrage, înfrumuseța sau simboliza. Dar atunci când o elimini, rămâi cu ceva mai brut și mai imediat. Începi să vezi diferit. Fără influența culorii, ochiul privitorului este atras de textură, de greutatea unei umbre, de liniștea dintre tonuri. Fiecare cută a pielii, fiecare detaliu al luminii care cade pe o suprafață, fiecare contrast dintre întuneric și luminozitate începe să vorbească cu o voce diferită. Emoția devine mai vizibilă, mai concentrată. Există mai puțin zgomot – vizual și emoțional – și în acea liniște, poate ieși la iveală ceva adevărat. Această absență a culorii reflectă și peisajul emoțional al proiectului. La fel ca identitatea, ilustrațiile alb-negru sunt alcătuite din tensiune și dualitate: lumină și întuneric, claritate și ambiguitate, prezență și absență. Tonul de gri dintre ele reprezintă toate nuanțele care definesc cine suntem – contradicțiile, emoțiile schimbătoare, gândurile nerostite. Aceste ilustrații nu strigă, ci șoptesc. Și, făcând acest

lucru, invită la o privire mai lentă, mai reflexivă. În „WHO ARE YOU?”, alb-negrul devine mai mult decât un stil. Devine o metaforă pentru autenticitate, pentru vulnerabilitate și pentru un fel de prezență minimalistă care se aliniaza cu profunzimea emoțională și filozofică pe care o explorează proiectul. Este o invitație de a vedea dincolo de suprafață – în miezul emoțional al imaginii și, poate, în miezul emoțional al ființei noastre.

În concluzie, „WHO ARE YOU?” nu este un proiect cu răspunsuri clare, ci unul care îmbrățișează complexitatea întrebării. Este o reflecție personală și artistică asupra identității, emoției și înțelegerii în continuă schimbare a sinelui. Prin fotografie și text, deschide un spațiu pentru introspecție – nu doar pentru mine, ca autor al lucrării, ci și pentru privitor, care ar putea recunoaște, în aceste fragmente, fragmente din propria căutare. Această lucrare nu încearcă să rezolve identitatea, ci să o recunoască ca pe o experiență vie, stratificată – una care continuă să evolueze cu fiecare imagine, fiecare cuvânt, fiecare moment de privire sinceră.

WHO ARE YOU 7/8

Colocviul Național al Revistelor de Cultură, la Săvârșin, Casa Ceaiului, 8 mai 2025. În imagine: Vasile Spiridon, Angelo Mitchievici, Gabriel Chifu, Mircea Mihăieș, Vasile Dan, Cristian Pătrășconiu – moderator, Ioan Vodicean, primar al Săvârșinului, poet în grai bănățean.

Hanna Bota, Răzvan Voncu, Andrei Manolescu, Stela Pahonțu.

Marcel Tolcea, Nicolae Prelipceanu, Adrian Popescu, Ștefan Melancu.

Între participanți, Traian Ștef, Horia Gârbea, Viorel Mureșan.

Colocviul revistelor – 2025

Olimpiu Nușfelean și Gheorghe Glodeanu.

A fost acordată, de către M S Margareta, custodele Coroanei, Diploma de onoare în această ediție revistei *Orizont* și redactorului șef, criticul și eseistul Mircea Mihăieș.

Emma Mihăescu, invitată a Festivalului *Scrisori de mai*, 2025, organizat de Palatul Copiilor din Bistrița.

Un grup de tineri iubitori de literatură, premianți ai festivalului, asistați de Ionela Silvia Nușfelean, Simona Costaru, Mirela Orban, Iulia Istrate.

Prezentarea revistei *Mișcarea literară* la Filiala Cluj a U.S.R. În imagine, Vasile Igna, subiect al dosarului de autor, alături de Emma Mihăescu și Olimpiu Nușfelean.

Prezentarea volumului *Fitiiluri*, de Emma Mihăescu, debut editorial în poezie. Alături de autoare, Vasile Igna și Virgil Rațiu.

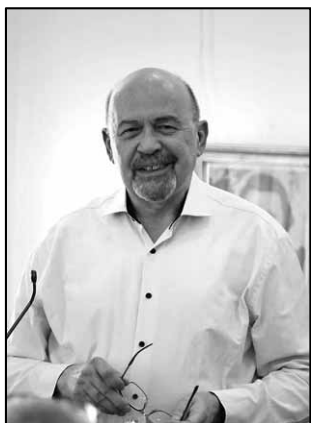
Foto-album cu scriitori

Între participanți – Ana Herța, Emilia Poenaru-Moldovan, Menuț Maximinian, Laura Poantă, Vasile Igna, Irina Petraș – amfitrioană, Emma Mihăescu, Ionela Silvia Nușfelean, Olimpiu Nușfelean, Romulus Moldovan, Victor Constantin Măruțoiu, Liviu Mircea.

Irina Petraș, președinte al Filialei, deschide Rondul de gală, în cadrul FESTLIT, 11 iunie 2025, în Sala Tonitza a Muzeului de Artă.

Markó Béla, președintele Filialei Mureș a USR.

Ioana Bot susține conferința despre Eminescu.

Doina Borgovan – moderatoarea evenimentului.

Primarul Emil Boc, alături de Irina Petraș, Vasile Igna, Ion Mureșan și, în plan secund, Ștefan Borbély.

Aurel Rău alături de tinerele speranțe ale poeziei Ana Ciobanu, Amalia Levey și Noemi Sabo. Irina Petraș supervizează întâlnirea dintre generații.

FESTLIT 2025

Participanți la Rondul de gală.

Participanți la Rondul de gală.

Joi, 12 iunie 2025, de la ora 10, la sediul Filialei Cluj (str. Universității nr. 1): un simpozion/ dezbateră – Conversații între generații. Intervenții în deschidere: Aurel Codoban, Ion Pop, Balázs Imre József.

Olimpiu Nușfelean, Gheorghe Glodeanu, Menuț Maximilian, Mihaela Mudure.

La Rondul de gală, Muzeul de Artă.

Imagine de la Rondul de gală.

La Galerile revistei Steaua, expoziția „Cu gândiri și cu imagini”, grafică de Laura Poantă inspirată din opera eminesciană.

Nicolae Scheianu, Gh. Glodeanu, Dana Gagniuc-Buzura, Vasile Igna, Delia Muntean, Olimpiu Nușfelean, Gavril Ciuban, Menuț Maximilian.

Premiile Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, Cartea anului pentru anul editorial 2024, 26 iunie 2025. În imagine, Irina Petraș și membrii juriului – Constantina Raveca Buleu (președinte), Victor Cubleșan, Menuț Maximinian, Horea Poenar (lipsește din imagine), Balázs Imre József și Karácsonyi Zsolt (lipsește din imagine).

Premiul A. E. Bacovsky, ex-aequo, POEZIE, Florentin Popa, *Sutta*, OMG Publishing House.

Premiul A. E. Bacovsky, POEZIE, ex aequo – Olimpiu Nușfelean – *În liniștea fricii*, Ed. Galaxia Gutenberg.

Premiul Liviu Rebreanu, PROZĂ – Ruxandra Cesereanu – pentru *Regii gunoaielor*, Ed. Polirom.

Premiul Liviu Petrescu, Andrei Doboș, *Bacovia modernismul periferic*, OMG Publishing House.

Premiul Marian Papahagi, ex-aequo, debut, Dana Buzura-Gagniuc pentru *Buzura la Berința*, Ed. Școala Ardeleană.

Premiul Marian Papahagi, ex-aequo, debut, Ioana Pavel, *Canonul im-pefecțiunilor*, Casa Cărții de Știință.

Premiile Filialei Cluj a USR – 2024-2025

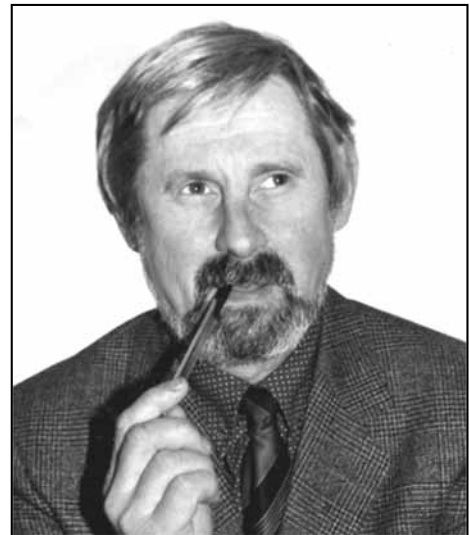
Imagine din sală.

S-au mai acordat Premiul Virgil Stanciu, traduceri: Roxana-Ema Dreve – Ingvild H. Rishøi, *Stargate. O poveste de Crăciun*, Casa Cărții de Știință, și Premiul Bálint Tibor, proză: Tar Károly, *Minden (mindig) mese („Oricum, totul e poveste”)*, Editura Koinónia, 2024.

Premianții aceștia nu au fost prezenți la acordarea premiilor.

Lucian PERȚA

Valeriu STANCU

versuri simple

Frumoasă, ca o pasăre măiastră
Muza-mi bate noaptea la fereastră.

Înfrânge-ți somnul.* Nu-ți spun „noapte
bună”,
Îmi spune ea luându-mă de mână.

Vino cu mine, cât în pătrar e Luna,
Ființe de vis ne fac semne cu mâna.

Să rătăcim pe cosmice câmpii
Și s-adunăm de-acolo poezii,

Dar și atenți că-n lumea de afară
Curând **Soarele-Lup** o să răsară.
Frumoasă, ca o pasăre măiastră,
Muza-mi intră noaptea pe fereastră

Și-mi povestește-n tainice cuvinte
Despre ce-o fi și ce-a fost înainte.

Ca un copil cuminte o ascult
Și știu c-așa voi deveni mai cult

Și-nvăluit în farmecele ei
Părea că-s Făt-Frumos luptând cu zmei.

Problema-i c-am un ceas deșteptător
Ce mă trezește-n țârâit sonor.

Surprinsă și jignită fiind, firește,
În noaptea oarbă muza-mi se topește...

Alexandru CAZACU

Să fii bun

Nu îmi mai spuneți, nu îmi mai povestiți
despre blândețea și ospitalitatea românilor,
eu am umblat prin toată Europa, după cum știți,
și am văzut caracterele străinilor
și m-am convins
de ce diferențe sunt între Vest și Est,
unele cu adevărat de nedescris,
multe cu părți nevăzute și, în rest,
toate împărțind oamenii în
tâlhari sau profeti.
Și în orașele din vest banul este stăpân,
dar nu ca în cele est-europene, unde, o să vedeți
că **o cameră single** de închiriat
costă lunar cât un salariu mediu ades,

**Parodii
pur și simplu**

deși de la ora zero până la **ora H** ești asaltat
de manele despre care poți jura că din ziduri ies.
Trebuie să le suporti, să suporti totul
și atunci, cum să vă spun,
oare merită efortul,
de ce să mai fii ospitalier și bun?!

Luminița GIURGIU

femei

ce de femei au fost în a lumii istorie,
femei una și una, unele surprinse
în **flagrant delict de emoție** de o nemuritoare
glorie,

altele rămase și în vise
e drept, **fără suflare**, dar
mereu protectoare și călăuzitoare,
mâna lor mângâindu-ne, nu în zadar,
când simțeam că sufletul ne doare
cu o pură și teribilă tandrețe,
această tandrețe pe care eu în cuvinte
încerc să o pun cu delicatețe

nu vă îndoșiți de acum înaintea
de versurile și gesturile mele,
am în pregătire deja al șaptelea volum
și, deși văd și știu că trăim vremuri grele,
o să vi-l pun în palme de-acum
să îl citiți, să fiți fericiți...
de ce fugiți?!

Vasile DAN MARCHIȘ

Nu ajung cuvintele

Puține din cuvintele din limba română,
oricât ar fi ajustate de gramatică,
pot să etaleze în ceva ce să rămână
dragostea mea melancolică
pentru adevărata poezie.

Eu sunt mesagerul poetice **tristeți**
ce în **microepistole*** încă-nvie,
aparte semne-aduc printre poeți
și-n cadrul Ligii oricine mă știe.
Eu m-am născut în zodie de foc
printre cuvinte să-mă găsesc un rost,
dar unii zic că n-am avut noroc
că **zodia contrafăcut**-a fost.

Chiar dac-a fost, probleme nu îmi fac,
eu scriu mereu, sperând că se observă,
pe teme despre care alții tac,
nu mă-nspăimânt, am **zodii de rezervă**.

E sărăcia una dintre teme
ce parcă până-n Cosmos se ridică,
pe mulți poeți a încercat să-i cheme,
dar fără de succes la o adică.

De sărăcie, pe bună dreptate,
și în gramatici mari schimbări vor fi
că multe **verbe** fost-au **exilate**,
cum ar fi „a spera” sau „a munci”.

Așa că de acum de n-o s-ajungă
cuvintele pentru simțiri totale,
putem cânta, și cântecul alungă
tristețile, chiar de-s provinciale...

(*Cuvintele scrise cu bold reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorilor.
Lucian Perța)

VORBE DE DUH #76

CITITOR DE REVISTE

APOSTROF
revistă a uniunii scriitorilor

Apostrof nr. 4/ 2025.

Exprimându-și punctele de vedere în „Literatura de azi și criza criticii”, Răzvan Voncu își pune firesc întrebarea: *Trăim oare o criză a criticii literare?* „La prima vedere, nu – răspunde R.V. Toate revistele de cultură – și sunt multe în România de azi, mai multe decât în unele țări mai mari și mai bogate – sunt pline de texte critice; anunțate sau nu drept cronici (căci nu se mai face de mult distincția între cronică, recenzie și consemnare sau comentariu...)”. De asemenea, există «critica universitară», dată fiind înflorirea universităților de stat în mai multe județe, prezentă în facultățile de litere, animată de numeroase studii literare, de colocvii și conferințe, care publică buletine și periodice «științifice», iar nu puțini profesori scot și cărți. Pe drept vorbind, cu greu s-ar putea defini această situație una de criză... „Dacă însă privim mai în profunzime – continuă Răzvan Voncu –, constatăm că nu avem prea multe motive de satisfacție. Critica literară a încetat să mai joace rolul pe care l-a avut de la Titu Maiorescu încoace, și pe care l-a exercitat, cu o singură întrerupere – deceniul stalinist – până mult după 1989. Este consecința unor transformări care au făcut, de pildă, ca, în pofida abundenței de comentarii despre cărți, multe publicații literare (inclusiv ale Uniunii Scriitorilor) să nu mai aibă un cronicar literar incontestabil”... R.V. conchide: „Tocmai cei care proclamă necesitatea diversității critice ar trebui să fie primii care să o practice, acceptând faptul că literatura este o artă, nu un auxiliar al educației ori al politiciii”. În opinia lui Răzvan Voncu, nu doar că traversăm o gravă criză a criticii, în special de întâmpinare, ci criza criticii ne-a întors la epoca de dinaintea revistei *Dacia literară*. „Primatul esteticului ne avertizează, însă, că dacă un text nu are valoare ca literatură, nu are valoare nici ca altceva, oricât de «progresiste» sau de generoase ar fi intențiile autorului/ei.” Ioan Cristescu scrie despre ediția de *Opere Mircea Eliade*, din care au apărut patru volume, „însumând peste 6.000 de pagini de «proze literare», note și comentarii, realizate de un colectiv de cercetători de la Institutul de Istorie și Teorie Literară «G. Călinescu», coordonați de Oana Soare. Din grup fac parte Andreea Apostu, Gabriel Badea, Cristina Balinte, Petruș Costea, Oana Safta, Andreea Teliban. Ocupat cu literatura anglo-americanistică,

Ion Bogdan Lefter întitulează recentul „jurnal de cărți” *Sonete și scheme shakespeareane*, selectând pentru comentariu sonetele lui Vasile Voiculescu, așezate de autor sub titlul *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu*. Semnează cronici literare: Iulian Boldea (*Despărțirea de București. O povestire* de Victor Ieronim Stoichiță (2015), carte publicată inițial în Franța, premiată de Academia Franceză); Ștefan Melancu (*Mintea de cristal*, poeme de Traian Ștef, Ed. Rocart, 2024); Mirela Nagâț (*Ce am învățat de la Graham Green. O istorie de familie* de Andrei Gorzo, Ed. Polirom, 2024); Radu Constantinescu (*Dumnezeu, știința, dovezile. Zorii unei revoluții* de Michel-Yves Bolloré și Olivier Bonnassiers, Ed. Școala Ardeleană, Cluj, 2025 – prefață la ediția românească de Dumitru Constantin Dulcan); Dan Gulea (*Mircea Nedelciu. Un personaj principal* de Iuliana Miu, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2025); Cristian Vasile (*Istoria ca sărbătoare politică. Aniversările jubiliare ale României socialiste, 1965-1989* de Andrei Popa, Ed. INST, 2025). Cronica plastică: Vicențiu Pușcașu la expoziția *Pixel manual*, cu desene de Ottó Szatmári și picturi de Flavius Lucăcel, deschisă la Institutul Cultural Român din Budapesta.

Caiete Silvane nr. 5

(244)/ 2025. Puține

dintre produsele culi-

nare, chiar dintre produsele industriale destinate bucătărilor și designului locuințelor, provoacă interes mai mare decât *sarmaua*, răspândită ca aliment în multe țări europene, dar cu precădere în România, unde „se bucură” de numeroase rețete care mai de care mai sofisticate, unele date drept *licențe* gastronomice. Camelia Burghelă oferă în micro-tratatul „*Miroase a sarmale peste Munții Carpați*”, până pe *Dealurile Sălajului*, câteva dintre „poveștile” și „fabulele” care așază *sarmaua* printre preferatele produse culinare românești. Dacă în vremurile trecute produsele gastronomice erau făcute cunoscute numai prin rețetare de mână ori tipărite, astăzi au răspândire de invidiat: cum îți întorci capul undeva ori îți arunci ochii pe ceva, dai peste o rețetă culinară și *chefi*, stârnindu-ți pofta. Camelia Burghelă: Ca parte a unui patrimoniu gastronomic național, *sarmalele românești* se prepară atât în frunze de viță-de-vie, cât și în foi de

Caiete Silvane
Revistă de cultură

varză (crudă sau murată)...; ele au cunoscut două variante bine individualizate, unanim cunoscute în toate comunitățile românești: *sarmale de post* și *sarmale de dulce*. Mai trebuie făcută precizarea că sarmalele au devenit „mâncare națională” doar în sensul că s-au pregătit peste tot la noi, iar nu pentru că au fost „inventate” de noi. Pagini consacrate culinarului și gastronomiei au fost de găsit în calendarele sătești, în almanahuri sau diverse broșuri. Mai pe urmă, rețete culinare au apărut în volume, manuscrise și tipărite: Mihai Lupescu – *Din bucătăria țaranului român* (manuscris din 1916, publicat în 2000); în sfârșit, cea mai cunoscută: Sanda Marin – *1501 feluri de mâncare* (1935, Ed. Univers, volum prefătat de Constantin Bacalbașa); au urmat alți pionieri ai gastronomiei, luându-se/ „inspirându-se” după Kogălniceanu și Negruzzi cu *Bucate cercate* (1844) și după neuitatul Păstorel Teodoreanu, martirul umorului românesc, care deținea o rubrică gastronomică; P.T. a scris *Odă sarmalei*, menționată în încheierea comentariului. Să nu-l uităm, în domeniu, pe Radu Anton Roman. Din sumarul revistei: Valer Părău: Papa Francisc – omul slujirii lui Dumnezeu prin modestie, *in memoriam*]; Viorel Mureșan: Critica de erudiție (1.) – despre volumul *Studii de literatură română recentă. Critica universitară clujeană*, vol. IV, coordonator Gheorghe Perian; Teodor Sărăcuț-Comănescu: Ancore în arealul poeziei – despre *Uioara felix*, poezii de Emilia Poenaru Moldovan; Adrian Lesenciuc: Povestiri și alte anamneze – abordând volumul *Parol, monșer!* de Adina Coman; Monica Gheț: Melancolicul sardonice – despre *Tensiuni timide aproape erotice*, proză scurtă de Alexandru Jurcan; Iulian Boldea: Literatura și puterea – *Ipostaze ale romanului românesc postbelic* de Ligia Duruș; Gela Enea: Parfumul trece, poezia rămâne – cronică la *Dragostea cu parfum de migdale amare*, poezii de Mihai Firică etc.

Luceafărul de dimineață nr. 5/ 2025. Ion

Bogdan Ștefănescu în

dialog cu Mircea Tiberian ne oferă câteva file literar-muzicale pe ritm de „compoziție în timp real”, cu alte cuvinte, de improvizație academică, proprie jazz-ului. Se cunoaște de către cei împătimiți că acest gen muzical, prin anii 1960-70 și de după, era considerat muzică de nișă, ba chiar mai rău, muzică de „inspirație imperialistă, americană (!)”. Prin astfel de catalogări, nu este de mirare cât de dificil a fost pentru iubitorii acestui performant soi muzical să spargă prejudecățile unora și altora dintre cei care „decideau” direcțiile

culturii naționale. Dialogul cu Mircea Tiberian este sincer și viu. În ceea ce îl privește, nu puține persoane sunt convinse că poartă în sânge rădăcini armenesti – nimic mai aiuristic, jazzman-ul român fiind născut la poalele Munților Apuseni, numele său probabil derivând de la cel al localității Tebrea (situată undeva, în apropiere de Hunedoara), nume din strămoși, Tebrea, cosmetizat de la rădăcinile *tibru*, *tiberius*, *tibore*, neș latinesti. Mircea Tiberian este un prodigios interpret de jazz, mai bine cunoscut peste hotare decât în țara lui, având în palmares nenumarate și de pomină concerte, susținute din România până în SUA iar de acolo, roată, prin Japonia, înapoi, închizând meridianele, concerte de grup și individuale. Este renumit profesor la Universitatea de Muzică din București, coordonatorul secției jazz, și foarte cunoscut teoretician muzical, nu numai pe linia jazz-ului. Semnează numeroase volume cu ample texte în care abordează muzica jazz, întorcând-o pe toate fețele. În volumul *Sunetul de referință și arca muzicii occidentale* realizează conexiuni inedite, bunăoară între muzică și șah, explicând pe înțelesul tuturor cum este alcătuită muzica și ce presupune acest limbaj. Mircea Tiberian mărturisește că privește arta cu foarte mare seriozitate, că a învățat să compună jazz, „pe românește”, de la Johnny Răducanu, că a făcut parte împreună cu marele jazzman român din diferite jurii ale festivalurilor de acest gen, pe care i-a legat o *denedezlegată* prietenie. Între noi fie vorba, pe Johnny Raducanu, născut la Brăila, l-am putea considera clujean, având în vedere faptul că începând cu anul 1950 a studiat la Școala Muzicală din Cluj [astăzi Liceul de Muzică „Sigismund Toduță”], unde a absolvit clasa de contrabas în 1953. Dacă este cineva curios, poate întreprinde o vizită la acest Liceu, iar pe unul dintre culoarele de la etaj, găsește tabloul de absolvire al elevilor anului 1953, de unde Johnny (pe numele său inițial, Crețu Răducanu) încă zâmbește tânăr și senin, așa cum a și rămas și după ce a ajuns cunoscut pe toate culmile jazz-ului. Johnny a studiat apoi la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București, 1953-1956, clasa de contrabas, cu profesorul Iosif Prunner. Cineva a rostit pe Youtube câteva vorbe care se potrivesc de minune în memoria marelui jazz-man (m. 2011): „Când eram copil, știam și puteam să împrăști fiecare notă, era nectar pentru urechi...” „De ce atât de serios, ca un câine care urmărește mașini?...” Nimic mai simplu: pentru că Johnny Raducanu de-a lungul întregii sale vieți, asemeni lui Constantin Brâncuși, a fost, a rămas și copil... În octombrie 2024, în cadrul Festivalului Internațional organizat de Teatrul Național „Lucian Blaga”, a fost lansată

cartea *Ciulei și spectrul tatălui. O psihobiografie* de Anca Hațiegan (Editura Litera, Buc., 2024). De o bună bucată de vreme, Răzvan Voncu publică pagini de critică literară, dense, care ascund aprofundări ale eseisticii ca gen literar, pagini rezervate comentariilor despre literatura de azi, de ieri, prefigurând viitorul. Alte cronicile literare: Nicoleta Mîlea scrie despre volumul *Văduva plătește dublu* (Ed. Cartea Românească, 2024) care constituie debutul editorial în poezie a(l) criticului și istoricului literar de marcă inconfundabilă, Gabrielra Gheorghiușor, și despre poezia Mariei Grădinaru, în volumul *Strada mansardelor părăsite* (Ed. Neuma, Cluj-Napoca, 2024); Alexandru Jurcan analizează filmic mini-serialul *Adolescență coruptă/ Adolescence*, care totalizează patru episoade, film TV, transmis pe Netflix.

România literară nr. 23/ 2025. Criticul și istoricul literar Vasile

Spiridon creionează un portret eseistic profesorului universitar Mircea Zaciuc (1928-2000), *in memoriam*. Mircea Zaciuc, și profesorul, și scriitorul, și familistul a fost un neastâmpărat călător, cercetător, căutător, mereu cu un semn de întrebare pulsând în sine, dar a cărui „îndoială” nu se făcea vizibilă decât în timbrul vocii – București, Cluj, Germania [prezent la lectorate], Paris și altele – conferențind, umblând printre spirite, nefericiri și lovituri, însă și reacționând de fiecare dată cu aceeași măsură. Vasile Spiridon: „Călătoria a fost înțeleasă de Mircea Zaciuc drept osie a lumii, dar și ca o variantă sau un surrogat al morții. După ce s-a judecat mult timp pentru a-și recăpăta casa, ultimul dor al navetistului a fost să-și aibă casa de veci acolo unde s-a ivit pe lume, la Oradea, iar nu la Cluj-Napoca. (...) Mottoul ales pentru o carte la care autorul a ținut foarte mult, *Teritorii* (1976), a fost împrumutat de la Giuseppe Ungaretti: «Cerco un paese innocente» [Caut o țara nevinovată – n.m., V.R.]. Înarmat cu o astfel de aspirație, participând odată la Zilele Culturii Călinesciene de la Gheorghe Gheorghiu-Dej [înainte de 1950 și azi, localitatea se numea Onești], orașelul moldav i s-a părut urât, asemănător cu o colonie penitenciară. Invitatul a avut impresia de irealitate degajată de prezența în peisajul urban numai a blocurilor de locuit. (...) Finalmente, dedat celor mai negre meditații social-istorice și cu gâtul prins de gheara angoasei, acest dezabuzat și mizantrop copleșit de umori negre a învățat să moară, [moartea cu caracterul ei infractor – n.m.]: «Dacă întrebarea de ce să mor? nu primește niciun răspuns, probabil singurul care poate fi formulat e: trebuie să mor

[din *Cu cărțile pe masă*, Ed. Eminescu, Buc., 1978]. Răzvan Voncu are sub lentilă noul volum publicat de Gabriel Liiceanu, *A doua viață a cărților mele*, interviuri, Ed. Humanitas, Buc., 2025. „Forme și culori seducătoare” își intitulează Horia Gârbea recenzia la cartea semnată de Elena Abrudan, *Artiști români contemporani. Perspective jurnalistice* [Ed. Presa Universitară Clujeană, 2025]. Clujul cultural este zona predilectă de interes pentru Elena Abrudean, profesoară universitară de jurnalism cultural și comunicare, apreciază recenzorul. Adrian Alui Gheorghe comentează volumul *Viața prin delegare* de Olimpiu Nușfelean [Ed. Galaxia Gutenberg, Tg. Lăpuș, 2024], eseurile dovedind remarcabile „înfățișări” ale poeticii și epicii. *Rusia și Țările Române. Imperiu, elite și reforme între 1812 și 1834* se intitulează volumul publicat de Victor Taki [Ed. Corint, Buc., 2024], autor născut la Chișinău și specializat în studiul istoriei moderne la Budapesta – precizează cronicarul Ovidiu Pecican. (Cartea poate fi „interesantă”; se vede că autorul a optat pentru o perioadă destul de scurtă din șirul de 200 de ani de relații ruso-românești, niciodată cordiale, ci de fiecare dată duplicitate, bazate pe pofta „detectabilă” de expansiune nepotolită a imperiului slav de Est spre Vest-Europa). *Sinele, vorbe și vorbăria* de Irina Petraș este un eseu de zile mari, cum ne-a obișnuit autoarea, constând într-un comentariu profesionist despre volumul *Călătoria minții. Cum a apărut gândirea din haos* de Ogi Ogas și Sai Gaddam [Ed. Humanitas, 2025]. Din pricina densității frazelor despre „conceptele” de sine, de *sonoritatea cuvintelor* aduse „în brațe” de Irina Petraș, urmează o înșiruire de citate, selectate cu înțelesuri anume. La Ed. Fundația Națională pentru Știință și Artă au apărut volumele III și IV din seria Mircea Eliade, *Opere*. Ediția este coordonată de Oana Soare. Despre aceste scrieri fundamentale ale lui Mircea Eliade scrie criticul Gheorghe Glodeanu. Merită atenție analiza critică pe care o face Angelo Mitchievici la volumul *Panait Istrati. O biografie politică* de Andrei Crăciun [Ed. Zugzwang, Buc., 2024].

Steaua nr. 6/ 2025.

Întâlnim în revista

Steaua nr. 6 un

mănunchi de cronicile cu asterisc, adică lecturi de carte remarcabile. Victor Cubleşan analizează un nou roman publicat de Doina Ruști, intitulat *Ferenike* (Ed. Humanitas, Buc., 2025), un roman despre copilărie, copilăria din timpul comunismului, desfășurarea petrecându-se prin anii '60-'70 ai secolului trecut, într-un sat de lângă Jiu.

Povestea este narată din perspectiva fetei care descoperă fiecare amănunt al lumii din jurul ei. Poetul și eseistul Viorel Mureșan semnează cronică la volumul (de sărbătoare), *Poeme (antologie de autor 1981-2023)* de Ion Mureșan, apărut la Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2025, prilejuit de împlinirea vârstei de 70 de ani a autorului. [Îmi amintesc cu drag întâlnirea cu poetul Ion Mureșan, care a avut loc la Teatrul Național „Lucian Blaga”, de lansarea „explozivă”, o sărbătoare în toată regula, cu sala Teatrului arhiplină, în prezența a numeroși critici literari, actori și interpreți de muzică pe versurile celui aniversat!] Ion Mureșan așază în deschiderea acestui volum un eseu intitulat *Poezia (câteva ipoteze)*. El își scrie „ipotezele” cu conștiința și convingerea că poezia nu poate fi definită. Virgil Mihaiu abordează volumul *Buzura la Berința. Locul de unde nu a plecat niciodată* de Dana Buzura-Gagniuc, nepoata de soră a binecunoscutului scriitor maramureșean, transilvănean, român, Augustin Buzura, carte apărută la Ed. Școala Ardeleană, 2024. Volumul a fost lansat la finele anului trecut și la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România (USR), a fost premiat în cadrul Saloanelor „Liviu Rebreanu”, a Festivalului Național de Proză omonim de la Bistrița, în toamna lui 2024, și, recent, încununat cu Premiul Cartea Anului DEBUT – *Premiul Marian Papahagi*, ex aequo, Dana Buzura-Gagniuc și Ioana Pavel. Augustin Buzura a fost student (cu înclinații literare) la Facultatea de Medicină din Cluj. În carte, nepoata consemnează cum Augustin Buzura după obținerea licenței în medicină s-a dus acasă și i-a prezentat mamei, care era în lacrimi de bucurie, diploma înrămată spunându-i foarte serios că a înrămat diploma și poate să o atârne undeva în grajd, să o citească și vacile. A.B. îmbrățișase definitiv scrisul. Evenimentul editorial al anului 2025, marcat așa cum trebuie de către *Steaua*, este trimiterea la tipar și editarea noii ediții a scrierilor/textelor cunoscute sub denumirea de *Școala Ardeleană*, apărută la Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca. De remarcat este că noua lucrare a ieșit de sub tipar într-un timp foarte apropiat de prima ediție (2018). Despre însemnătatea acestui eveniment editorial scriu Dan Gulea și Alexandru Ruja iar Ovidiu Pecican poartă dialog cu Eugen Pavel, coordonatorul acestei ediții, travaliu care a adunat în jur 28 de colaboratori (de diferite specialități, trebuie subliniat, cercetători, filologi, istorici din Cluj, București, Alba Iulia, Iași și două latiniste românce care profesază la catedre din Roma și Oxford). Privind anvergura acestei

monumentale lucrări despre epoca Iluministă Românească, realizată în patru volume masive, format mare, ne oferă amănunte Eugen Pavel. (V.R.)

Impressum – o publicație societară. Se arată și la ediția – iunie, 2025, de sub egida *Societății de litere și arte „Placebo”* – fondată și condusă de (ambele, de fapt) de scriitorul Ștefan Vida Marinescu, bogată și variată, grație tematicii și colaboratorilor săi. Unii – de permanență.

Editorialul „directoral” vizează, metaforic, *lumina dintre echinocșii și solstiții*, la români, iar eseul scriitorului Olimpiu Nușfelean abordează „galaxiile” culturale, Gutenberg și pe cea digitală. O carte a sa, de Dialoguri, recenta *Descindere în neliniști și taine* are parte de cronică lui Șt. Vida Marinescu, vizând reperele esențiale ale numeroaselor convorbiri – mai ales cu poeții contemporani.

Poezia este excelent „deservită” prin Maria Postu, Liviu Ioan Stoiciu, Th. Răpan și Liviu Nanu, sub plastice formule: „confesiuni și interogații lirice, „poeme de la Adjud (n.n. – „pre-optzeciste”), „catrene” (splendori marca Th. Răpan) ori, („ad libitum”) drept „anti-fițe” lirice în stil argotic (L. Nanu). Dar și proza este bine reprezentată prin *Marea plecare* de Gh. Filip, prin umoriști ca „Tică B.”, de fapt o continuare, a lui Ion Dogioiu. Cel dintâi e subiect a două cronici la o carte ce i-au fost consacrate, la 80 de ani ai prozatorului.

Notabile sunt și paginile despre Preda și *Delirul* (Gh. Filip), „*Dacismul*” la *Eminescu* (Ion Scarlat), despre *Antologia lirică* a U. S. R. (la rubrica *Antiteze*), despre *Sânziene* (Ethnos) semnată de Gabriel Andrei. Nu putem omite o rubrică aparte – „*Consilier*”, unde Mihaela Giugulea scrie despre „rețelele de socializare vs. Dependența emoțională a adolescenților”.

Editorul Ciprian Lungeanu prezintă câteva titluri noi de la a sa „*ink-story*”, iar *Universală*, prin traducerea lui Constantin Manea din proza lui A. Trollope – *Epitropul* – se alătură unei pagini despre un mare romancier dispărut, M. V. Llosa. O sinteză bio-bibliografică, de interes.

De efect și amuzament, la *Humoresca*, niște „fișe” de Dicționar (*în răs-pâr*) sunt aplicate de C. Manea în regim sapiențial-ironic, înainte de folclorul lăutăresc, instrumental, cu o figură de legendă, Barbu Lăutaru (G. Andrei).

În totul, o revistă de urmărit în integralitate. (Tatiana Lincu)

COLOCVIILE GEORGE COȘBUC

Festivalul Național de Poezie – 2025

REGULAMENTUL celei de-a 41-a ediții, 17-19 octombrie 2025

Organizatorii festivalului sunt: Asociația Națională a Caselor de Cultură a Sindicatelor din România (Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița), cu sprijinul: Ministerului Culturii, Uniunii Scriitorilor din România, Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud, Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, Palatului Culturii Bistrița, Asociației Liga Femeilor din Județul Bistrița-Năsăud, Primăriei comunei Coșbuc, Muzeului „George Coșbuc” din Hordou, Revistei „Mișcarea literară”, Cenaclului literar „George Coșbuc”, Colegiului Național „George Coșbuc” Năsăud și al Despărțământului ASTRA – Năsăud.

Actuala ediție a festivalului cuprinde următoarele secțiuni de concurs:

- I. Concurs pentru volume de versuri publicate în perioada octombrie 2024 - septembrie 2025;
- II. Concurs pentru volume ale autorilor ne-debutați editorial (manuscris nepublicat);
- III. Concurs pentru elevi.

I. Autorii de volume publicate în perioada octombrie 2024 – septembrie 2025 pot să propună pentru concurs maxim două titluri, în două exemplare, însoțite de o fișă de înscriere (după modelul anexat și copia xerox a BI/CI, contul IBAN personal).

II. Autorii de volume nedebutați editorial, vor trimite pe adresa festivalului un exemplar redactat din volumul cu care doresc să se înscrie în concurs sau pe DVD/CD împreună cu fișă de înscriere.

III. Elevii vor trimite 10 poeme redactate în două exemplare, email (ccsbistrita@yahoo.com) sau DVD/CD, însoțite de fișă personală, sigilată într-un plic separat semnat cu un motto.

Toate volumele și manuscrisele pentru concursul de creație literară vor fi trimise până la data de 15 septembrie 2025 (data poștei), pe adresa Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița, strada Alexandru Odobescu nr. 3, Bistrița, cod 420043, Județul Bistrița-Năsăud.

Premiile festivalului:

- Marele Premiu George Coșbuc – 2025,
- Premiul pentru debut,
- Pentru fiecare secțiune de concurs vor fi acordate câte trei premii în bani (atunci când avem), diplome și plachete.

Dreptul de acordare și ierarhizare valorică a premiilor pe secțiuni de concurs aparține juriului. Manuscrisele și volumele înscrise în concurs nu se înapoiază autorilor, ele rămân în arhivele festivalului.

Relații suplimentare se pot obține la telefoanele: 0040-263/233345, 0745/970250
email: ccsbistrita@yahoo.com

SALOANELE LIVIU REBREANU

Festivalul Național de Proză

REGULAMENTUL celei de-a 43-a ediții, 28-30 noiembrie 2025

Organizatorii festivalului sunt: Asociația Națională a Caselor de Cultură ale Sindicatelor din România (Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița), cu sprijinul: Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud, Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Uniunii Scriitorilor din România, Asociației Liga Femeilor din Județul Bistrița-Năsăud, Palatului Copiilor Bistrița, Cenaclului literar „George Coșbuc”, Revistei „Mișcarea literară” și a primăriilor Năsăud, Maieru, Târlișua și al Despărțământului ASTRA – Năsăud.

Concursul Național de Proză „Liviu Rebreanu” este structurat pe trei secțiuni:

I. Concursul Național pentru volume de proză și eseuri editate în perioada noiembrie 2024 – octombrie 2025.

Autorii de volume publicate au dreptul să se înscrie în concurs cu maximum două titluri, în două exemplare, însoțite de o fișă de înscriere care va cuprinde principalele date ale autorului, numele și prenumele, adresa, domiciliul, telefonul etc., (după modelul anexat), copia BI/CI, Cont IBAN.

II. Concurs de proză scurtă pentru adulți: autorii de proză scurtă de la această secțiune se pot înscrie în concurs cu manuscrise dactilografiate în 2 exemplare, email sau CD/DVD, care nu vor depăși max. 10 pagini (format A4) și vor fi semnate cu un motto ce se va regăsi și pe plicul care conține fișa cu datele autorului, copia xerox a BI/CI și Contul IBAN.

Autorii de volume publicate nu au drept de participare la această secțiune.

III. Concursul Național de Proză scurtă pentru elevi:

Autorii de proză scurtă (elevii) se vor înscrie în concurs cu manuscrise redactate în două exemplare sau DVD/CD, ce nu vor depăși 5 pagini de autor și vor fi semnate cu un motto ce se va regăsi și pe plicul sigilat care va conține fișa de înscriere a autorului însoțită de copia xerox a BI/CI.

Toate volumele și manuscrisele pentru concurs vor fi trimise până la data de 1 noiembrie 2025 (data poștei), pe adresa:

Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița, strada Alexandru Odobescu nr. 3, Bistrița, cod 420043, județul Bistrița-Năsăud.

Premiile festivalului:

- Marele Premiu Liviu Rebreanu – 2025;
- Premiul pentru debut;
- Pentru fiecare secțiune de concurs vor fi acordate trei premii în bani, atunci când avem, diplome și plachete.

Dreptul de acordare și ierarhizare valorică a premiilor pe secțiuni de concurs aparține juriului. Manuscrisele și volumele înscrise în concurs nu se înapoiază autorilor, ele rămân în arhiva festivalului.

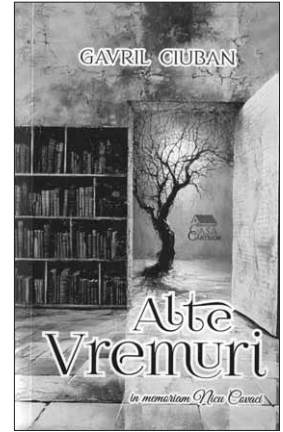
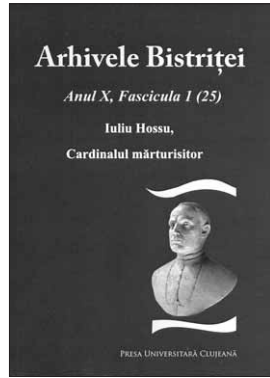
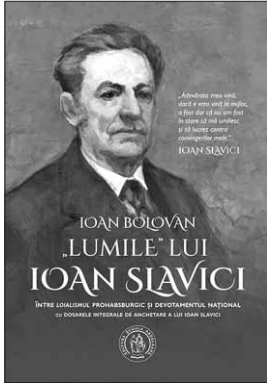
Relații suplimentare se pot obține la tel./fax: 0040-263/233345 sau 0745/970250

E-mail: ccsbistrita@yahoo.com

Director,

Alexandru Cățcăuan

ÎN VITRINA CU CĂRȚI A REVISTEI

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Niculina POP, *WHO ARE YOU 1/8*